This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX LIBRIS.

MATTHEW VAN SICLEN.

JJ
109
.W13

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers en egte Gedenkſtukken zamengeſteld.

Met Plaaten.

Wagenaar, Jan

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCL

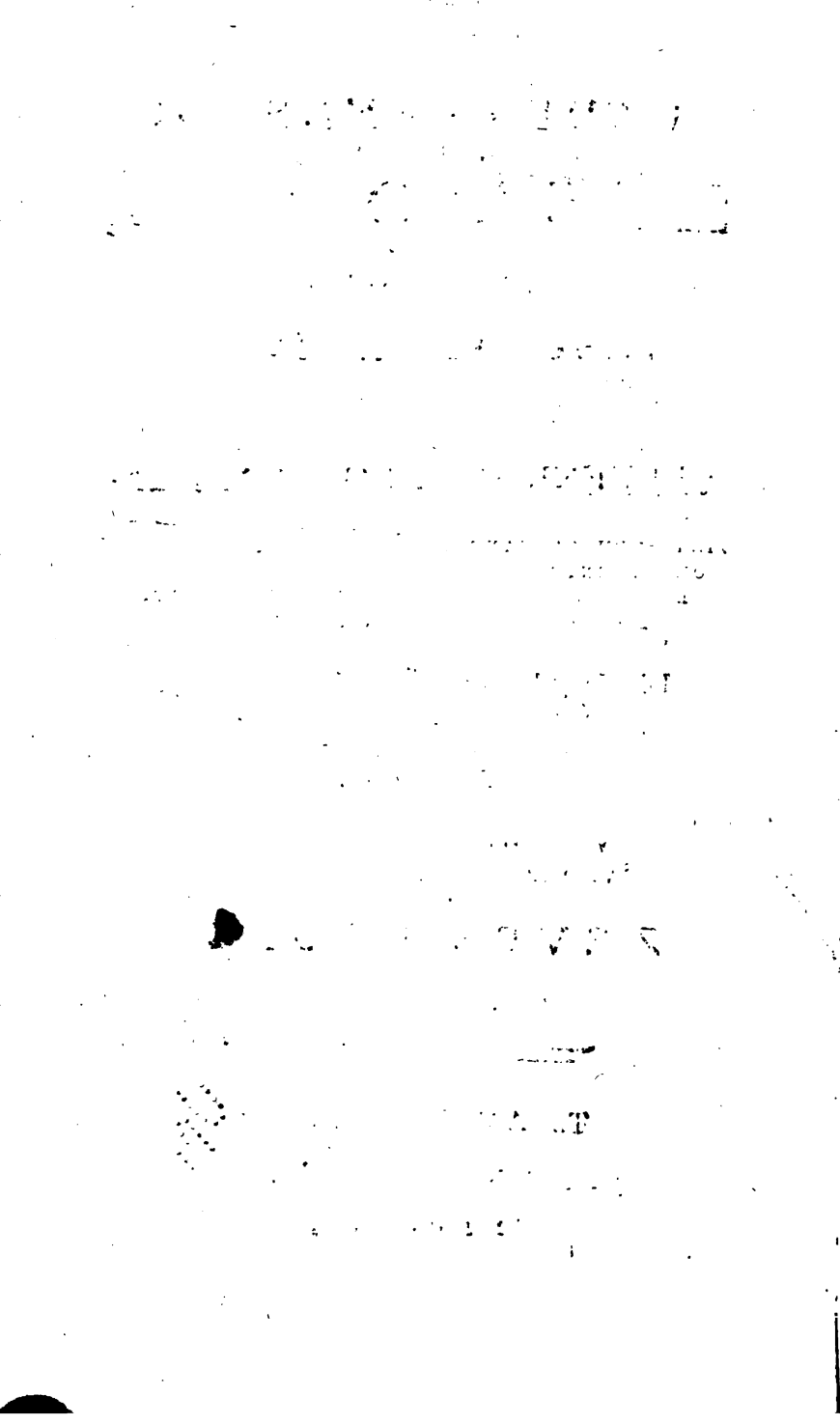

Lit. Com.
N.Y. Publ. Lib.
1-4-28
16250

VADERLANDSCHE HISTORIE.

61-9-28 a 47

ZEVENTIENDE BOEK.

INHOUD.

XVII. BOEK.

Het Geſchil over den Hoogen Krygsraad komt weder ter baane. Vertoog der Stad Amſterdam, tegen de Militaire Jurisdictie. Raadpleegingen daar over, en Beſluit 'er mede overeenkomſtig. Verbod om den Hoogen Krygsraad op 't Grondgebied van Holland te houden. Dit aan zyne Hoogheid bekend gemaakt. Verdere ſchikkingen der Staaten van Holland. Brief des Stadhouders aan Staaten van Holland. Staaten van Holland volharden by 't genomen Staatsbeſluit. Zy doen het, tegen den Raad van Staaten ook in Steden, geen ſtem in Staat hebbende, gelden. Gelastigden om over de Militaire Jurisdictie te raadpleegen in Friesland benoemd. Schryven van zyne Hoogheid deswegen. Beantwoording daar van. Affchaffing des Hoogen Krygsraads

XVII. BOEK.

in Friesland. Schikkingen aldaar op het Militaire Weezen gemaakt. Mislukte pooging om zyne Hoogheid daar over te ſpreeken. Bekendmaaking der Affchaffing aan zyne Hoogheid. Nadere ſchikkingen in Friesland. Het ſtuk der Militaire Jurisdictie in Zeeland onderzogt. Uitſlag deezes onderzoeks. In voorgeſlaagen ſchikkingen van den Stadhouder niet bewilligd. Beſluit van Zeeland omtrent de Militaire Jurisdictie. De Eed der Krygslieden aldaar verbreed. Zyne Hoogheid, daar zyne toeſtemming, als eerſte Edele ontbrak, beſchreeven. Weigerend antwoord des Stadhouders. Staaten van Zeeland blyven by hun Beſluit. Nader ſchryven van zyne Hoogheid. De onafgedaane zaaken, het Krygsweezen betreffende, door Staaten van Zeeland beſlist. Volvoering der Staatsbeſluiten in dat Gewest. Voorſtel der Burger-gecommitteerden te Deventer om de Militaire Jurisdictie af te ſchaffen. Het ſtuk by Staaten van Overyſel onderzogt. Beſluit ter Affchaffinge. Wat men daaromtrent in Gelderland bepaalde. Stad en Lande beſluit ter Affchaffinge. Zo ook Utrecht. De Militaire Jurisdictie by hun Hoog Mogenden vernietigd. Berigtgeeving hier van door den Raad van Staaten. Wat de Generaliteits Landen hier omtrent vorderden. Voorſlagen van Holland op verſchikkingen in het Krygsweezen van den Staat. Bepaalingen ten deezen opzigte. Staaten van Friesland maaken dergelyke ſchikkingen als die van Holland. Raadplee-

pleeging in Friesland op de Patenten. Staatsbeſluit deswegen. Wat Gelderland en Utrecht op den rondgaanden Brief van Holland oordeelden. Groningen maakt eene nieuwe bepaaling op den Eed des Krygsvolks. Zeeland ſchryft aan zyne Hoogheid over de misbruiken in het Krygsweezen. Antwoord van den Capitein Generaal op die voorſtellen. De Koning van Pruiſſen beklaagt zich over 't geen den Stadhouder wordt aangedaan. Gevoelens eeniger Gewesten daar over. Aanſpraak van den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, *op den Jaardag van zyne Hoogheid. Hoe die Jaardag in 's Gravenhaage en te Amſterdam gevierd werd. Onrustige beweegingen op denzelven te Rotterdam. Aan het Zakkendraagers Gild het gebruik van Eerepoorten toegeſtaan. Geldaſpersſingen. Woeste Vreugdebedryven. Optocht der Scheepstimmerlieden. Hooggaande ongeregeldheden. Hoe het gegaan was met het neemen van Voorzorgen daar tegen. In Utrecht houdt het Vrycorps de Wagt, en 'er valt niets voor.* ALEXANDER VAN DER CAPELLEN *by zyne Hoogheid verdagt. Hy verdeedigt zich. Openlyk als een Verraader van den Prins beſchuldigd. Dringt op zyne ontſchuldiging aan. Legt zyn post als Kamerheer neder, en geeft zyn Verdeediging in 't licht. De Prins van* NASSAU WEILBURG *wil zyne Krygsposten nederleggen; doch ſtaakt dit opzet. Het Hof van Friesland doet een eisch van Meineed tegen Jonkheer* LAMORAAL JOACHIM

XVII. BOEK.

CHIM JOHAN RENGERS. *Hy verwoegt zich by de Algemeene Staaten. Gunſtig beſluit van hun Hoog Mogenden. Aanmerkingen daar op in Friesland. Raadſlagen by Holland, wegens het aanſtellen van Beamptee, die Regeeringsleden zijn; en het beëedigen der Inſtructien.*

1783. Het geſchil over den Hoogen Krygsraad komt weder ter baane.

De Gevangenneeming en Beoordeeling van den Vaandrig DE WITTE hadt gelegenheid gegeeven tot hooggaande en breedvoerige geſchillen, wegens den bevoegden Regter, in diens zonderling geval (*). De *Hooge Krygsraad* of *Militaire Jurisdictie* was daar in ten zeerſten betrokken, en verleevendigde dit een onafgedaan geſchil die Regtbank betreffende. —— In den Jaare MDCCLXXII hadt het *Hof van Holland, Zeeland* en *Friesland* zich by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd met klagten, wegens de Militaire Jurisdictie, en verzoek om de grensſcheidingen te mogen weeten, tusſchen den Politieken en Militairen Regter. Hier uit ſproot een Vertoog, waar in zyne Hoogheid de uitgeſtrektheid van den Regtsdwang des Hoogen Krygsraads beweerde (†). 't Zelve werd ter na-

(*) Breedvoerig door ons opgetekend, in het V. D. onzer *Vaderl. Hiſt* bl. 20. enz.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* ten onmiddelyke vervolge op WAGENAAR XXIV. bl 276–280.

nadere raadpleeginge, overgenomen. De Vroedſchap van *Amſterdam* benoemde eenige Leden om dit ſtuk te onderzoeken. De Penſionaris VAN BERCKEL ontwierp een uitgewerkt Vertoog, ter beantwoordinge van 't ingediend Berigt des Erfſtadhouders, zo men wil opgeſteld door den Fiscaal van den Hoogen Krygsraad TULLING VAN OLDENBARNEVELD (*); doch dit Vertoog bleef, dewyl eenige Leden der *Amſterdamſche* Regeering daar op een ander inzien hadden, toen ten tyde, liggen. XVII. BOEK. 1783.

Vertoog der Stad *Amſterdam* tegen de Militaire Jurisdictie.

By het weder ter baane brengen van de raadſlagen, over de zo dikmaals betwiste Militaire Jurisdictie, in 't geval des gemelden DE WITTE, kwamen zo de Brief van 't Hof, als 't Berigt van zyne Hoogheid, op nieuw te voorſchyn, en werden by een Staatsbeſluit van den zeven entwintigſten van Wintermaand des Jaars MDCCLXXXII, in handen geſteld van het Groot Beſogne. —— Het Vertoog van

(*) Daar, in dit Berigt, de *Militaire Jurisdictie* hier te Lande veelal gegrond wordt op Wetten uit het *Roomsch Regt*, en vooral op bevelen van *Roomſche* Keizers, in het *Codex* vervat, welke Keizers meestal door geweld op den Throon gezet, door geweld regeerden, zo verſcheen in 't Jaar 1772. en 1773. een Vertoog, door den Geleerden DE PILATI, opgeſteld en uit het *Fransch* vertaald, om te betoogen, dat het *Roomſche* Regt, en in 't byzonder de Wetten der *Roomſche* Keizers, op dit Onderwerp van geen de minſte toepaſſing konden zyn.

XVII. BOEK. 1783.

van den *Amſteldamſchen* Penſionaris, vóór omtrent tien jaaren geſchreeven, werd herzien en hier en daar, doch weinig, veranderd, door de Afgevaardigden dier Stad, den acht en twintigſten van volgenden Louwmaand, ter Vergadering van *Holland* ingediend. In 't zelve vindt men den ſtaat des geſchils in deezer voege opgegeeven. „ Kunnen de Militairen, „ zo in civile als in crimineele zaaken, „ van welk een natuur dezelve ook zou„ den mogen zyn, voor geenen anderen „ dan een Militairen Regter worden te „ regt geſteld?" —— Het geheele meesterlyk opgeſtelde Vertoog levert een ontkennend antwoord op, gaat, van ſtap tot ſtap, den Brief en het Berigt van zyne Hoogheid tot verdeediging van de Algemeene en Byzondere Militaire Jurisdictie tegen, en toont de nadeelige gevolgen, die uit zulk een Stelzel voor den Lande zouden voortvloeyen. Het beſluit uit alles kwam hier op neder; „ dat, ten aanziene van de Militaire Ju„ risdictie, in dit Gewest vast bleef „ ſtaan, het Stelzel van hun Ed. Groot „ Mogenden by alle voornaame gelegen„ heden, in 't beloop van dit Vertoog „ voorkomende, aan den dag gelegd; „ als mede in het Beſluit van den Jaare „ MDCLIV bepaald: wyders, dat in 't „ algemeen, zo wel in Burgerlyke als „ Lyfſtraflyke zaaken, Militaire Perſoo„ nen, voor de gewoone Regters, binnen „ dit Gewest, te regt moeſten ſtaan;

uits

„ uitgezonderd alleen in byzondere ge- XVII.
„ vallen, waar in, met voldingende be- BOEK.
„ wyzen, kon worden aangetoond, dat ——
„ hun Ed. Groot Mogenden, by ſpeci- 1783.
„ aale Commisſie, het zy afzonderlyk,
„ of wel met zamenſtemming van de
„ Bondgenooten, de Regtsoefening aan
„ den Militairen Regter, binnen dit Ge-
„ west, zouden hebben opgedraagen of
„ vrygelaaten."

't Ontbrak by de Heeren Commisſa- Raadpleegingen daar over, en Beſluit daar mede overeenkomſtig.
risſen van den Hove Provinciaal niet aan bedenkingen op dit ter overweeging aangebodene Vertoog der Stad *Amſterdam*. Zy ontwierpen zeker Plan om deeze zaak by ſchikking af te doen. De Ridderſchap met de Afgevaardigden van *Delft* en *Enkhuizen*, neigden om de Raadpleeging te doen voortduuren; doch het ingebragte der overige Leden, byzonder der Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam* en *Gouda*, (welke twee laatstgemelden Steden in eene breedvoerige wederlegging der Aanmerkingen van Heeren Commisſarisſen traden,) bragt te wege, dat men beſloot voor Raadſlag ter Vergaderinge uit te brengen; „ dat, naar meening van 't Be-
„ ſogne, de gronden in het *Amſterdam-*
„ *ſche* Vertoog zouden dienen te wor-
„ den toegeſtemd; en dat hun Ed. Groot
„ Mogenden vervolgens zich zouden be-
„ hooren te vereenigen met het ſlot, aan-
„ gaande de bevoegdheid van den Poli-
„ tieken Regter in alle gevallen daar in

XVII. BOEK. 1783.

„ vermeld." — Overeenkomstig hier mede viel het Staatsbesluit, en de Afkondiging geschiedde; schoon niet buiten tegenspraak van beiden door de Ridderschap (*).

Verbod om den Hoogen Krygsraad op 't Grondgebied van *Holland* te houden.

Niettegenstaande dit Staatsbesluit, en een daar op volgend om de post voor den Hoogen Krygsraad, op den Staat van Oorlog gebragt, af te wyzen, ging de Hooge Krygsraad voort met in *'s Gravenhaage*, op het *Huis van Prins Maurits*, over de reeds hangende en nog loopende zaaken, Vergaderingen en Raadpleegingen te houden. Hier van verwittigden de Afgevaardigden van *Dordrecht*, de Staatsvergadering, met voordragt, dat zulk een Bedryf strekte tot versmaading van 't gezag des Teritoriaalen Souverains; waar om zy in bedenking gaven, of die Vergadering niet zou behooren te besluiten, „ om aan het pretense „ Collegie, zich de Hooge Krygsraad „ noemende, aan te schryven en expres„ selyk te interdiceeren, om Collegialiter, of anderzins, op het Teritoir van „ deeze Provincie, eenige Judicieele Ac„ tens of Gezag te oefenen, directlyk „ of indirectlyk, en om voorts, by Aan„ schryving, kennis te geeven aan het „ Hof Provinciaal, met order om zorg„ vuldig te waaken, dat aan deeze Re-

so-

(*) *Resol. van Holl.* 28 Jan. 3 en 30 April 1783.

„ ſolutie van hun Ed. Groot Mogenden „ geen de minſte atteinte werde toege„ bragt." —— De Steden kwamen alle hier in overeen, en, ſchoon de Ridderſchap het tegenſpraake, werd dit Beſluit terſtond, zonder herzieninge genomen, en aan den Voorzitter van den Hoogen Krygsraad by eenen Brieve gezonden. In het Opſchrift worden de Leden getyteld *de Leden van het pretenſe Collegie, zich den Hoogen Krygsraad noemende* (*). XVII. BOEK. —— 1783.

Dit aan zyne Hoogheid bekend gemaakt.

Uit eerbied voor het Zegel van hun Ed. Groot Mogenden erkenden de Voorzitter en Raaden, by hun ſchryven met dit Staatsbeſluit aan zyne Hoogheid gezonden, den Brief geopend te hebben; zy betuigden, met een aangevangen Pleit, over een Soldaat, niet te zullen voortgaan; maar de bevelen des Stadhouders te zullen afwagten. Deeze, de Leden tytelende *den Krygsraad der Vereenigde Nederlanden*, vondt goed hun te berigten, dat zy, tot nadere Aanſchryvinge, geenerlei Actens van Jurisdictie, of geenerlei Gezag zouden oefenen, op het Grondgebied van *Holland* of *West-Friesland*.

Verdere ſchikkingen der Staaten van *Holland*.

1. De Brieven van toelaating aan de Pleitbezorgers, die den Hoogen Krygsraad bedienden, werden, op last der Staaten van *Holland*, ingetrokken. By voorraad zouden, van wegen dit Gewest, de Leden

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Mey 1783.

XVII. BOEK. 1783.

den van dit afgeschaft Geregtshof, nog zes weeken betaald worden. Op bevel van zyne Hoogheid werden de Schildwagthuisjes van voor het *Huis van Prins Maurits* weggenomen (*).

Brief des Stadhouders aan Staaten van *Holland*.

't Leedt maar weinig dagen of de Prins liet een wydloopigen Brief afgaan aan Staaten van *Holland*, vermeldende, 't geen hy omtrent hunne Besluiten, den Hoogen Krygsraad betreffende, vernomen en welke eene handelwyze hy tot hier toe in dit stuk gehouden hadt. Hy betuigde niet te kunnen verbergen hoe zeer hy over die Schikking en Aanschryving aangedaan geweest en versteld gestaan hadt; vooral dewyl hun Ed. Groot Mogenden goedgevonden hadden tot die Aanschryving voort te gaan, zonder Hem daar omtrent in 't minste te kennen: en verzogt Hoogstdezelven in ernstige overweeging te neemen; hoe in Stadhouderlyke tyden, van MAURITS af tot op zyn Vader, de Hooge Krygsraad bestaan, en zedert dien tyd, geduurende een reeks van vyf en dertig Jaaren, in *'s Gravenhaage* openlyk het Regtsgebied, zonder tegenzeggen van hun Ed. Groot Mogenden, uitgeoefend hadt. Zints meer dan dertig Jaaren waren de kosten van dien Hoogen Krygsraad 's jaarlyks op den Staat van Oorlog gebragt, en door Staaten van *Holland*, zo wel als die der an-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 982.

andere Gewesten in derzelver betaalinge toegeſtemd; hier door hadden zy dien Hoogen Krygsraad, als mede de uitoefening van deszelfs Gezag, op het Grondgebied van dit Gewest, gewettigd. Ook hadden de Algemeene Staaten denzelven, door verſcheide daaden, erkend voor eene Generaliteits Regtbank; en Staaten van *Holland* in 't geval van DE WITTE, onder die benaaming daar van geſprooken, ja in hunne jongst genomene Beſluiten (*) gehouden voor een Generaliteits Regtbank, op het Souverain Teritoir van deeze Provincie, met kennis van hun Ed. Groot Mogenden zittende. —Dit alles, verklaarde hy, dat zamen liep om Hem in het denkbeeld te brengen, dat het oogmerk van hun Ed. Groot Mogenden niet was, dat de Hooge Krygsraad geene Judiciele Actens of Gezag, op het Teritoir van deeze Provincie, meer zou mogen oefenen, en vooral niet, zo lang, door de gezamenlyke Hooge Bondgenooten nog werd geraadpleegd, over het al of niet uitdelgen der post van de kosten van den Hoogen Krygsraad op den Staat van Oorlog. — Ook oordeelde hy dat, indien hun Ed. Groot Mogenden mogten goedvinden by de laatſte Beſluiten onveranderlyk te volharden, daar uit onvermydelyk zouden voortſpruiten de grootſte en onuitkomelykſte zwaarigheden en de

XVII. BOEK. 1783.

(*) Te weten die van 30 April en 1 May.

XVII. BOEK. 1783.

de nadeeligſte gevolgen, zo met betrekking tot de behandeling der Juſtitie in 't algemeen, als ten opzigte van de Eere en Discipline der Militie van den Staat in 't byzonder. —— Hy verzogt deswegen, dat het hun mogt behaagen aan den Hoogen Krygsraad vryheid te geeven, op het Souverain Teritoir van *Holland*, deszelfs verrigtingen uit te oefenen; immers in allen gevalle hangende de raadpleegingen der Bondgenooten over de bovengemelde post. —— Ten ſlot zyn verlangen uittende, dat, omtrent de Militaire Jurisdictie, door hun Ed. Groot Mogenden en de andere Bondgenooten met hem zodanige ſchikkingen mogten gemaakt worden, waar door deeze zo lang hangende zaak, eens voor altoos, tot voorkoming van alle Jurisdictie geſchillen, op eene onwrikbaare wyze, kon worden vastgeſteld, zonder dat de Discipline en Subordinatie, zo hoog noodig in den Krygsdienst, daar door eenigzins leedt.

Van deezen Brief en de ſtukken daar toe betrekkelyk liet zyne Hoogheid een Affchrift aan de Algemeene Staaten toekomen. Staaten van *Zeeland* en *Utrecht* namen ze over, en werden ze in handen geſteld der Gedeputeerden van hun Hoog Mogenden om met eenige Gecommitteerden uit den Raad van Staaten, nader onderzogt te worden, en des verſlag ter Vergaderinge te doen (*).

Gee-

(*) *Reſol. van Holl.* 13 Juny en *Reſol. Gen.* 16 Juny 1783.

Geene verandering bragt dit ſchryven in 't Beſluit van hun Ed. Groot Mogenden te wege; zy volhardeden by 't zelve; terwyl de Ridderſchap, op 't herſtel des Hoogen Krygsraads op 't Grondgebied deezes Gewests aandrong, of althans dat hetzelve met deszelfs verrigtingen zou voortvaaren, geduurende de tyd des Raadpleegens der Bondgenooten, volgens het voordes Stadhouders: zy vernieuwden by deezen hun voorheen gedaanen aandrang tot het nader in overleg neemen dier zaake. — Schoon dit Beſluit ter volhardinge met achtien ſtemmen genomen in de Staatsbeſluiten gebragt en voorgeleezen was, vondt men het, ten dien zelfden dage, weder daar uit geligt, waar tegen, de Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Hoorn*, eene ſterke verklaaring inleverden. Deeze negen Steden hadden ook een Tegenverklaaring op het ingebragte der Ridderſchap aan zich voorbehouden (*).

Staaten van *Holland* volharden by het genomen Staatsbeſluit.

Ingevolge van deeze genomene en vastgehoudene Staatsbeſluiten by *Holland* werd daar ook bepaald, dat de Lyfſtraflyke en andere Regtsgedingen, die nog onafgedaan voor den afgeſchaften Hoogen Krygsraad hingen, ter beſliſſing aan den Hove van *Holland* zouden worden overgelden.

Zy doen het tegen den Raad van Staaten ook in de Steden, geen ſtem in Staat hebbende,

(*) *Reſol. van Holl.* 6 Aug. *Seer. Reſol. van Holl.* 7 Aug. 1782.

XVII. BOEK. 1783.

overgegeeven, dat men de overige Bondgenooten zou aanſchryven, om daar in te bewilligen (*). — Geen inbreuk daar op wilden hun Ed. Groot Mogenden gedoogen. Van hier was het, dat, wanneer de Raad van Staaten hadt kunnen goedvinden, „ om de Gouverneurs, „ Commandeurs en Krygsraaden in de „ Steden der reſpective Provincien, geen „ ſtem in Staat hebbende, te gelasten, „ dat zy, by voorraad, en tot anders „ by hun Ed. Groot Mogenden zou be„ ſchikt zyn, in alle zaaken, tot hunne „ kennisneeming behoorende, zo crimi„ neele als andere, regt moesten doen zo „ als zy zouden oordeelen in goede Ju„ ſtitie te behooren," zy zulks aanmerkten als eene inrigting geſchikt om hun Beſluit, voor zo veel de Garniſoen Steden deezes Gewests, geen ſtem in Staat hebbende betrof, buiten werking te ſtellen, indien men daar tegen niet onmiddelyk en kragtdaadig voorzage. Overeenkomſtig met het voorſtel der Afgevaardigden van *Dordrecht*, die deeze zwaarigheid ter tafel bragten, werden de Gouverneurs, Commandeurs en Krygsraaden, van wegen hun Ed. Groot Mogenden gelast, om zich, in het uitvoeren der Militaire Jurisdictie, ſtiptelyk te gedraagen overeenkomſtig met het aangekundigde Staatsbeſluit, zonder eenige an-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 538.

andere bevelen, van wien dezelve hun zouden mogen gegeeven worden, te mogen volgen. —— Ten zelfden tyde, werd, op 't Voorſtel dier Heeren, onverminderd de overneeming der Ridderſchappe en der Afgevaardigden van *Amſterdam*, verſtaan, dat in een Groot Beſogne met de drie Leden, die van wegen *Holland*, ten tyde van 't neemen deezes nu gewraakten Beſluits van den Raad van Staaten, aldaar zitting gehad hadden, zou worden onderzogt, of, en in hoe verre, en om welke redenen, de drie *Hollandſche* Raaden in 't zelve hadden toegeſtemd. De Ridderſchap wederſprak dit Beſluit (*).

Gelastigden om over de Militaire Jurisdictie te raadpleegen in *Friesland* benoemd.

Hoe *Friesland* over den Hoogen Krygsraad in 't algemeen dagt is ons reeds gebleeken toen wy het oordeel van het Hof diens Gewests, in de zaak van DE WITTE, optekenden (†). Men benoemde, te dier gelegenheid, tot het houden van nadere raadpleegingen over de Militaire Jurisdictie, de Heeren H. B. VAN SMINIA en EISINGA VAN RAUWERDEN, wegens *Oostergo*; de Heeren SWARTSENBERG VAN BEETGEM, en J. VAN CAMPER NIEUWLAND, wegens *Westergo*; den Grietman DE KEMPENAAR en J. VAN IDSINGA, wegens *Zevenwouden*, met twee Heeren uit den

(*) *Reſol. van Holl.* 22. Mey 1783.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 46.

XVII. BOEK.

den Hove VEGELIN en VAN HAREN.

1783. Schryven van zyne Hoogheid deswegen.

Zyne Hoogheid, hier van verwittigd, gaf Staaten van *Friesland* zyne verwondering te kennen, wegens het voorneemen, om de *Militaire Juſtitie*, die, zints den jaare MDCCLXXV, met afſchaffing van het *Frieſche en Naſſauſche Krygsgeregt*, op den voet der andere Gewesten, was ingerigt, weder geheel om te keeren, en wel op een voorſtel van *Commisſariſſen van den Hove*, zonder deswegen, zyne bedenkingen in te neemen, welke hy verzogt dat gehoord mogten worden, eer men tot een eindelyk Beſluit tradt.

Beantwoording daar van.

Op het leezen van deezen Brief was de Raadſlag der drie Kwartieren zyne Hoogheid, by de overzending der Stukken, te antwoorden, dat hun Ed. Mogenden de eindelyke afdoening hadden uitgeſteld tot den buitengewoonen Landsdag, die waarſchynlyk tegen of in naastkomende Bloeimaand ſtondt gehouden te worden: en hem te verzoeken, om, zo hy eenige bedenkingen hadt in te leveren, dezelve aan de benoemde Commisſariſſen vóór dien tyd, te zenden; ten einde zy, in hunne Raadpleegingen en Verſlagdoeningen, daar op de vereischte aandagt konden vestigen. En zou 'er, huns oordeels, nog bygevoegd kunnen worden, dat zyne Hoogheid van de toedragt der zaake kwaalyk onderrigt ſcheen, dat de voorſlag tot het weder in train brengen van

van het *Frieſche Naſſauſche Krygsgeregt*, zo wel als het Provinciaal maaken van de Garniſoens Krygsraaden, op dien voet, als die thans gehouden werden, niet gedaan was door *Commisſariſſen van den Hove*; maar door *Commisſariſſen tot deeze zaak beſtemd.* —— De *Steden* wilden alleen den Stadhouder aangeſchreeven hebben, dat hun Ed. Mogenden een nader Verſlag van de Commisſie over de *Militaire Jurisdictie* zouden verwagten, en 't zelve, vóór 'er volſtrekt op te beſluiten, hem toe zenden. XVII. BOEK. 1783.

Op den buitengewoonen Landsdag in Bloeimaand viel het Staatsbeſluit, om „ den Hoogen Krygsraad, als tegen de „ intentie en welmeening der Heeren „ Staaten ſtilzwygende ingevoerd, van „ den Staat van Oorlog te royëeren; met „ bygevoegde Verklaaring, dat deeze „ Provincie geneigd was, met de verdere Bondgenooten, zodanige billyke arrangementen te beraamen, waar door „ de Preſident en Leden van 't voorſchreeve Collegie, als mede de Miniſters, bedienden en Suppoosten, wegens „ gemis hunner Tractementen en Inkomſten, op eene convenabele wyze, te gemoet zouden kunnen gekomen worden." De Meerderheid der *Steden* ſtemde 'er niet in toe (*). Afſchaffing des Hoogen Krygsraads in *Friesland*.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 297, 498. 503. In de Raadſlagen over gewigtige punten waren de drie Steden *Leeuwaarden*, *Sneek* en *Zut*

XVII. BOEK. 1783.

De Gelastigden tot het ſtuk der Militaire Jurisdictie voeren voort, en kreegen ten grondſlage van verdere Raadpleegingen, dit Staatsbeſluit, dat de Auditeur Militair, die ſteeds een *gebooren Fries* zou moeten zyn, gebragt zou worden onder den Provinciaalen Eed — dat het Krygsvolk, thans in *Friesland*, en 't geen 'er vervolgens in zou komen, boven en behalven den algemeenen Eed van Getrouwheid, ingevolge de *Unie van Utrecht*, nog byzonder zou moeten zweeren en belooven, dat zy, zo wanneer zy als Leden van den Krygsraad in *Friesland* werden geroepen, als dan en altyd anders, zouden volgen de Reglementen, Wetten en Statuten, daar op het ſtuk der Juſtitie en de Adminiſtratie van dezelve gemaakt, of nog te maaken.

Schikkingen op het Militaire weezen gemaakt.

Een Reglement vervaardigd.

Een Reglement, uit meer dan vyftig Artykelen beſtaande, bragten die Heeren in gereedheid, 't geen de Staaten van *Friesland* wonder wel geviel, „ als be„ vattende," gelyk zy zich uitdrukten, „ een Form van Adminiſtratie van Ju„ ſtitie, in den Militairen ſtand, waar „ door de Gewapende Arm van den „ Staat, in deszelfs Leden, Eer, Repu„ tatie en Bezittingen, even zeker en „ vei-

Tist doorgaans verdeeld. De vier Steden *Bolsward*, *Dokkum*, *Slooten* en *Hindeloopen* veelal aan de eene zyde van een Voorſtel; en dooveige vier Steden *Franeker*, *Harlingen*, *Stavoren*, en *Workum* aan de andere zyde van 't zelve.

„ veilig zouden zyn als alle andere Leden
„ van de Maatſchappye, en zodanige ſchik-
„ kingen als konden ſtrekken tot redres
„ der notoire abuizen in de Militaire Ju-
„ risdictie, en tot behoudenisſe der Reg-
„ ten en Vryheden van alle 's Lands In-
„ gezetenen, gepaard met de Conſerva-
„ tie van de Hoogheid en Onafhangelyk-
„ heid hunner Provincie."

Dan, eer zy dit Reglement vaſtſtelden, vonden zy goed, om in eene zaak van dit belang, gemeenſchaplyk met zyne Hoogheid te handelen, twee Leden uit de Staats commisſie, den Grietman DE KEMPENAAR, en den Raadsheer VAN HAREN, na *'s Gravenhaage* te zenden, om met den Stadhouder in een mondgeſprek te treeden, alle voorkomende bedenkingen op te helderen, en eenige zwaarigheden, zo zy ingebragt wierden, te vereffenen. Doch, zyne Hoogheid weigerde volmondig met die Heeren, over dit onderwerp, in geſprek te komen; en wilde liever zyne Aanmerkingen in Geſchrifte aan de Staaten over zenden. Wanneer deeze Heeren van die vrugtlooze Bezending te rug keerden, betuigden de vier Kwartieren, by dankzegging voor 't gedaan Verſlag, en goedkeuring van 't gehouden gedrag, niet ongevoelig te zyn, dat die Commisſie zo weinig geſlaagd was.

Mislukte pooging om zyne Hoogheid daar over te ſpreeken.

Verwonderd over deeze handelwyze van zyne Hoogheid ontvingen de Staaten, met geen minder bevreemding, de

Bekendmaaking der Afſchaffing.

XVII. BOEK. 1783. aan zyne Hoogheid

ſchriftlyke Bedenkingen des Stadhouders over het ſtuk der Militaire Jurisdictie, „ inhoudende," gelyk zy in antwoord ſchreeven, „ Suſtenuen zo vreemd en „ van dien aart, dat ze even min door „ hun konden als mogten erkend worden." Deeze opgehaald, ontvouwd, en wederlegd hebbende, deeden zy zyne Hoogheid de weete, hoe zy, by een Staatsbeſluit, het voorheen ontworpen Plan op de Militaire Jurisdictie ter zyde gelegd, en, met te niet doening van alle de op dit ſtuk genomene Beſluiten, het Hof Provinciaal en de Nedergeregten, voor zo verre derzelver Jurisdictie zich uitſtrekte, in de volle Adminiſtratie der Civile en Crimineele Jurisdictie over alle Perſoonen en zaaken, zonder uitzondering, volgens de aloude en fundamenteele Conſtitutie van *Friesland*, wederom herſteld hadden (*).

Nadere ſchikkingen in *Friesland*

Deeze Afſchaffing was den acht en twintigſten van Sprokkelmaand MDCCLXXXIV geſchied, met byvoeging, dat men de noodige bepaalingen van de Magt, welke tot het onderhouden eener goede Krygstugt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1444. 1777. 2156 en voor 't Jaar 1784. bl 656. Men vergelyke hier mede het voorgevallene in *Friesland* n de Jaaren 1752. en 1753. Zie onze *Vaderl. Hiſt. ten onmiddelyken vervolge van* WAGENAAR XXII. D. bl 71–84 en wy zien, zo zeer als immer, bevestigd, het gemeene zeggen, *dat andere Tyden andere Zeden en Denkwyzen mede brengen.*

tugt, in *Friesland* aan den Militairen Regter behoorde gegeeven te worden, vervolgens nader zou vastſtellen. Gelyk zy van het dus verre verrigtte zyne Hoogheid kennis gaven; ten einde hy, als Capitein Generaal van dat Gewest, de noodige Orders mogt geeven aan de Militie, om zich overeenkomſtig met den bekendgemaakten Wil der Staaten te gedraagen; zo zouden zy niet in gebreke blyven om de nog te maakene ſchikkingen mede te deelen. Niet lang draalden de Staaten met het noodige hier omtrent te beraamen (*). XVII. BOEK. 1783.

Het ſtuk der Militaire Jurisdictie in *Zeeland* onderzogt.

Reeds in Wintermaand des afgeloopen Jaars hadden Staaten van *Zeeland* beſtemd om door eenige Staatsleden onderzoek te laaten doen na de weezenlyke paalen, die aan de Militaire Regtbank moesten worden toegekend (†). Dit werd nader aangedrongen door twee kort daar op gevolgde voorſtellen der Steden *Middelburg* en *Zierikzee*, by welke zy aan de Vergaderinge voorhielden, hoe hunne Burgerlyke Regtbanken, in de uitoefening van haar Regtsgebied over Militaire Perſoonen, verhinderd waren, door de Krygsraaden, of den bevelvoerenden Officier der Bezettinge. Welhaast leverden de Gelastigden tot dit Onderzoek een Berigt in, niet min treffende dan het Ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 430. 660. 862.
(†) *Nat. Zeel.* 12. Dec. 1782.

XVII. BOEK.

1783.

Vertoog door *Amsterdam* ter Vergadering van *Holland* ingebragt (*).

Uitslag deezes Onderzoeks.

Zy toonden daar in aan, dat de Militaire Jurisdictie op het Staatsregt van *Zeeland* niet verder gegrond was, dan ten aanziene van zuiver Militaire Misdaaden, en dat, over zulks, alle gemeene Misdryven, of schoon in hun Garnisoen gepleegd, door de Burgerlyke Vierschaaren moesten worden beregt; ten ware de Misdaad door den eenen Soldaat tegen den anderen was gepleegd, en dan nog maar alleen, wanneer de Militaire Regter zich van den Overtreeder, by voorkoming, hadt meester gemaakt. — En, daar 's Lands Grondwetten dit stuk zo duidelyk beslisten, vonden zy geen reden waarom Staaten van *Zeeland* dit welgegrond Regt niet zouden doen dienen, tot een Rigtsnoer voor alle Militaire Regters binnen hun Gewest, en doen gelden in de gevallen, die aanleiding gegeeven hadden tot dit onderzoek (†).

In de voorgeslagene schikkingen van den Stadhouder niet bewilligd.

Over deeze hadt zyne Hoogheid den Staaten van *Zeeland* voorgeslaagen, om, zo ten aanziene van de reeds voor handen zynde gevallen, als omtrent die, welke hangende de Raadpleegingen van hun Ed. Mogenden over het stuk der Militaire Jurisdictie, zouden mogen gebeuren, de zaaken te doen beslisten voor dien Regter

(*) Zie hier boven bl. 1.
(†) *Not. Zeel.* 11. Aug. 1783.

ter, welke door het vatten was voorgekomen, onbenadeeld de wederzydſche gevoelens. — Dan de Heeren tot dit Onderzoek gemagtigd waren van oordeel, dat, tot bewaaring van de Agtbaarheid en 't Ontzag voor den Burgerlyken Regter, de Burgerlyke Regtbanken in derzelver welgegrond Regt behoorden gehandhaafd en in geene ſchikkingen, daar van afwykende, getreeden te worden; zelfs niet omtrent de reeds daar zynde gevallen: naardemaal die misdryven, niet van den eenen Soldaat tegen den anderen; maar omtrent de Ingezetenen, en tegen de algemeene Burgerlyke veiligheid gepleegd waren; en dus geen Krygsraad zich eenig Regt, door het vasthouden, kon aanmaatigen: terwyl in één derzelven de Burgerlyke Regter, door het vatten, den Militairen was voorgekomen; doch door den laatstgemelden daar van op eene verregaande faitelyke wyze ontzet. — Dit oordeelden zy moest den Prins aangeſchreeven en hy verzogt worden om de wedergave van de Gevangen zittende en te rug geëischte Perſoonen aan den Burgerlyken Regter te bezorgen; als mede om voorzieninge te doen, dat voortaan de Grondwet van *Zeeland*, ten opzigte van de Militairen, ſtipt werd nagekomen (*).

XVII. BOEK. 1783.

Wanneer hier op de hangende zaaken on-

(*) *Not. Zeel.* 28. Aug. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

onbeslist bleeven, ontkwamen zo te *Middelburg*, als te *Vlissingen*, de opgeëischte Gevangenen, ten zelfden dage 's avonds hunne Gevangenis. Dit zonderling ontkomen wedervoer die te *Zierikzee* zaten eerlang zo volkomen niet. Dan eer dit gebeurde weigerde de Regeering dier Stad, grootlyks gebelgd wegens de geweigerde overgave der gevangene Krygspersoonen, op haar beurt, *Attache* te verleenen op het Patent ter uittocht, tot zo lange die Gevangenen aan haar zouden zyn uitgeleverd (*).

Besluit van *Zeeland* omtrent de Militaire Jurisdictie.

Niet lang draalden Staaten van *Zeeland* met een Staatsbesluit uit te brengen, 't welk verdient, woordlyk afgeschreeven, hier plaats te vinden. Zy verklaarden „ geene andere *Militaire Jurisdictie*, bin„ nen derzelver Provincie, te erkennen, „ noch voor het vervolg te zullen ad„ mitteeren, dan in cas crimineel over „ pure Militaire Delicten, en verder niet; „ dat hun Ed. Mogenden niet te min „ dezelve ook toelaaten, wanneer eenig „ Delict door den eenen Militairen tegen „ den anderen in de plaats van hun Garni„ soen mogt zyn gepleegd, en de Delin„ quant by preventie door den Militai„ ren Regter aldaar geaprehendeerd mogt „ geworden zyn. —— Alles nogthans „ met dien verstande. *Voor eerst*, dat aan „ de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1758. Voor 't Jaar 1784. bl. 605.

„ de *Zwitſerſche* Regimenten zal worden XVII
„ toegelaaten het Regt van eigen Juſti- BOEK.
„ tie; zo verre 't zelve ſteunt op Trac- ——
„ taaten tuſſchen deeze Republiek en de 1783.
„ *Zwitſcherſche Cantons* gemaakt. ——
„ *Ten tweeden*, dat, zo wanneer een Mi-
„ litair zich aan de misdaad van *Hoog*
„ *Verraad* binnen deeze Provincie ſchul-
„ dig kwam te maaken, door een hem
„ aanbetrouwde post in handen van den
„ Vyand te willen ſtellen, of daadlyk
„ geſteld te hebben, of den Vyand op
„ eenigerlei wyze behulpzaam te zyn ge-
„ weest, de Militaire Regter zich de
„ Judicature van eene zodanige zaak niet
„ zal vermogen aan te trekken. ——
„ En *ten derden*, dat, wanneer, onver-
„ hoopt, in den tyd, over deeze hun
„ Ed. Mogenden intentie verſchil mogt
„ ontſtaan, of wel, dat de Militaire
„ Krygsraaden ondernamen exces te plee-
„ gen, de zaak niet buiten haar geheel
„ zal mogen worden gebragt; maar de
„ Burgerlyke Regtbanken of Magiſtraa-
„ ten zich terſtond deswegen moeten
„ adresſeeren aan de Heeren *Staaten van*
„ *Zeeland*, of, by Hoogstderzelver ab-
„ ſentie, aan de Heeren hunne *Gecommit-*
„ *teerde Raaden*, om daar op, ten ſpoe-
„ digſten, immers binnen den tyd van
„ drie weeken, naa het gedaane adres te
„ worden gedisponeerd *by Pluraliteit van*
„ *ſtemmen*: van welke Reſolutie, imme-
„ diaat, zo aan de Civile Regters als
„ aan die van het Garniſoen, kennis zal

XVII. BOEK. 1783.

„ worden gegeeven; ten einde 'er zich „ preciſelyk naar te reguleeren." —— Overeenkomſtig met dit Staatsbeſluit was de openbaare Afkondiging, in welks aanvang Staaten van *Zeeland* zich op deeze wyze lieten hooren: „ alzo wy onderrigt „ zyn van de van tyd tot tyd ontſtaane „ klagten, dat door de Militie binnen „ deeze Provincie Garniſoen houdende, „ onder den naam van uitoefening eener „ *Militaire Jurisdictie*, zo in het Civile „ als in het Crimineele, verſcheide in„ breuken zyn gepleegd op het Regt en „ Gezag der Ordinaire Juſtitie, aan wel„ ke wy de Adminiſtratie van allen „ Regtsdwang op ons Souverain Teri„ toir hebben toevertrouwd, zo is 't dat „ Wy, daar tegen willende voorzien, „ goed gevonden hebben, mits deeze te „ verklaaren, dat in het generaal, zo „ wel Civile als Crimineele zaaken, als „ Militaire Perſoonen, volgens de Grond„ wetten deezer Provincie, moeten te „ Regt ſtaan voor de Ordinaire Burger„ lyke Regtbanken in dezelve." Op welke Affchaffing de bepaalingen in het Staatsbeſluit gemeld volgen.

De Eed voor de Krygslieden aldaar verbreed.

Ten dien zelfden dage beſlooten Staaten van *Zeeland* den Eed der Krygslieden binnen dat Gewest te verbreeden met deeze woorden; „ dat ik ook ſtiptelyk „ zal nakomen, de Orders en Regle„ menten by de Edel Mogende Heeren „ Staaten van *Zeeland* omtrent de Mili„ taire Jurisdictie gemaakt, of nog te „ maa-

„ maaken; en ſpeciaal Hoogstderzelver Reſolutie en Publicatie van twee en twintig September MDCCLXXXIII (*)." —— XVII. BOEK.

Veelligt zou men, dit Staatsbeſluit geleezen hebbende, denken, dat in *Zeeland* het ſtuk der Militaire Jurisdictie geheel volklonken was; doch dit denkende zich bedriegen. Schoon door alle de andere Leden genomen ontbrak 'er de medeſtemming aan van Jonkheer VAN LYNDEN TOT BLITTERSWYK, die den Prins van *Oranje*, als Eerſte Edelen van *Zeeland* vertoonde. Dit vertraagde het beſluiten op een Verſlag uitgebragt, betreffende de verpligting der Krygslieden tot het afleggen van den Eed aan het Gewest en de ſtem hebbende Steden; als mede op het ingebragte van *Vliſſingen* met betrekking tot het verleende Patent aan het Garniſoen dier Stad; en op de raadpleegingen, wegens het wedereiſchen van eenige Militaire Perſoonen, door den Burgerlyken Regter, te *Middelburg*, *Zierikzee* en te *Vliſſingen*, gedeeltelyk reeds ontſnapt. —— Niettegenſtaande een herhaalde aandrang weigerde die Heer beſtendig zich over die punten te verklaaren. Dit bewoog Staaten van *Zeeland*, in Wintermaand, een Brief aan den Erfſtadhouder af te vaardigen, zich beklaagende over deeze vertraagingen, waarom zy de toevlugt namen tot het middel, van 1783. Zyn Hoogheid, daar de toeſtemming van hem als Eerſte Edele ontbrak, beſchreeven.

(*) *Not. Zeel.* 28. Sept. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

van ouds af, in de Vergadering van *Zeeland* gebruiklyk, om zyne Hoogheid *te beſchryven*, en op het ernſtigst te verzoeken, om, zo ſpoedig mogelyk, immers voor de eerst aanſtaande Byeenkomst, een einde aan dit zwygen te maaken; hoopende dat dit middel van eene gewenschte uitwerking mogt weezen, en zy dus verſchoond blyven van de onaangenaame noodzaaklykheid, om de verdere Middelen te moeten te werk ſtellen, welke de Reglementen op de Raadpleegingen hunner Vergaderinge aan de hand gaven, om tot een afkomst van zaaken te komen (*).

Weigerend Antwoord des Stadhouders.

De uitwerking, welke dit Middel baarde, is af te neemen uit het Antwoord van zyne Hoogheid waar in hy onder andere ſchryft; „ niet te denken, dat „ 'er eenig voorbeeld zou gevonden wor„ den, dat ooit van de Militie van den „ Staat een Eed gevergd was in een „ der Gewesten, veel min. in *Zeeland*, „ gelyk aan die, welken de Meerderheid „ der Staatsleden hadt willen invoeren, „ tegen het beſtendig gebruik, 't geen „ aldaar hadt plaats gegreepen. —— Dat „ hy geenzins voor een wettig Staatsbe„ ſluit aanzag de *informeele* Reſolutie van „ den twee en twintigſten September „ jongstleden omtrent de Militaire Juris„ dictie met alle de gevolgen van dien, „ of

(*) *Not. Zeel.* 18. Dec. 1783.

„ of eenige kragt van Wet aan die *pre-* XVII.
„ *tenſe Reſolutie* toekende, welke op BOEK.
„ eene *inconſtitutioneele* wyze was geno- ——
„ men by Overſtemminge tegen het Pro- 1783.
„ test van den Eerſten Edelen. Waar
„ om hy alle de gemelde ſtukken in be-
„ raadſlaaging hieldt, en verwagtte, dat
„ met beſluiten niet zou worden voort-
„ gegaan, en dat in 't byzonder niet zou
„ worden beſlooten tot het doen afleg-
„ gen van den Eed by de thans in *Zee-*
„ *land* liggende Garniſoenen, 't geen, al
„ was de *pretenſe Reſolutie* van den twee-
„ en twintigſten September wettig geno-
„ men, in geenen deele als een gevolg
„ daar van kon worden aangezien; ver-
„ klaarende voor van geene waarde alles
„ wat daar omtrent, door de andere
„ Staatsleden, buiten zyne Medeſtem-
„ ming, zou worden beſlooten, aan zich
„ behoudende daar tegen te neemen alle
„ zodanige *Conſtitutioneele Meſures* als
„ hy zou oordeelen te behooren, tot
„ handhaaving van zyn Regt en Vry-
„ heid van Advys." Ten ſlot gaf hy te
kennen zyn verlangen en gereedheid om,
met wederzyds genoegen, ſchikkingen tot
afkomst van zaaken te beraamen.

Van dit verlangen en die gereedheid betuigden Staaten van *Zeeland* gaarne gebruik te willen maaken, en daarom niet te zullen ophaalen verſcheide bedenkelyke Stellingen en Uitdrukkingen in des Stadhouders Brieve. Wat de hoofdinhoud betrof, naamlyk dat zyne Hoogheid de open-

Staaten van *Zeeland* blyven by hun Beſluit.

XVII. BOEK. 1783.

openſtaande punten nog in beraadſlaaging hieldt, met bygevoegde verklaaring om alles wat daar omtrent, door de andere, buiten zyne Medeſtemming, werd beſloo-ten, voor van geene waarde te zullen aanzien; ten deezen opzigte moeſten zy opregtlyk betuigen, wel gewenscht te hebben, uit liefde voor de Eendragt, in deeze tyden zo noodig, in 't antwoord van zyne Hoogheid de voldoening te hebben mogen vinden, dat op de open-ſtaande zaaken, waar aan het Advys van den Eerſten Edelen alleen ontbrak, met Medeſtemming van alle Staatsleden hadt kunnen beſlooten worden. „ Thans," drukten zy zich uit, „ waren, door de „ de weigering van zyne Hoogheid om „ zich by proviſie te expliceeren, de „ zaaken in die termen gebragt, dat de „ meergemelden punten konden worden „ geconcludeerd: welke Concluſie, zo „ wel tegen een niet concurreerend Lid, „ als tegen de andere Leden, zelfs des „ noods, met magt van het Land, kon „ en moest worden geëxecuteerd, gelyk „ zulks onlangs, by een gedetailleerd „ Rapport, in eene zaak een ander Lid „ van Staat conceerneerende, ten klaarſten „ was aangetoond, en ook zyne Hoog-„ heid ten vollen bekend."

Dan, alvoorens hier toe over te gaan, wilden zy nog één blyk geeven hoe zeer zy, tot bewaaring van de Eendragt tuſ-ſchen de Staatsleden, de Medeſtemming van zyne Hoogheid verlangden: zy ver-

zog-

zegten hem deswegen, binnen den tyd van veertien dagen, zyn Raadſlag ter Staatsvergadering te laaten inbrengen: terwyl zy, by gebreke van een voldoenend Antwoord, naa 't verloop van dien tyd, niet langer zouden kunnen uitſtellen het Beſluit van die punten, 't welk als dan, volgens de Orde der Vergaderinge zou genomen en gehandhaafd worden. XVII. BOEK. 1783.

Gelyk zy deeze tegenwoordige behandeling tot een blyk opgaven van hunne neiging tot bewaaring van de Vriendſchap tuſſchen de Staatsleden, zo zouden zy zich ook niet onttrekken om aan te hooren en in overweeging te neemen zodanige ſchikkingen als zyne Hoogheid, tot een minnelyke afkomst van zaaken, zou gelieven voor te ſtellen, indien die ſchikkingen alleen ten oogmerke moesten hebben, om, met wederzyds genoegen, gewiſſe maatregelen vast te ſtellen, dat hunne reeds genomene of nog te neemene Beſluiten op het ſtuk der Militaire Jurisdictie, met den aankleeve van dien, niet tot nadeel van de Discipline of wettige Subordinatie Militair, misbruikt werden. Maar konden zy zich in geenerlei ſchikkingen inlaaten, die afweeken van het *wettig Beſluit* op den twee en twintigſten van September genomen en van deszelfs onmiddelyke gevolgen. Deeze punten moesten als vaſtſtaande gehouden worden, vóór dat zy eenige ſchikking op

XVII. BOEK. op andere punten zouden kunnen toeſtaan (*).

1783. Zyne Hoogheid betuigde zyn leedweezen, dat Staaten van *Zeeland* in geene ſchikkingen geliefden te komen eenigzins ſtrydig met het by de Meerderheid op eene *informeele wyze* vastgeſteld Beſluit van den twee en twintigſten September; een Beſluit waar aan zich hun Ed. Mogenden by aanhoudenheid vasthielden; doch waar van hy betuigde zich verzekerd te houden, dat 't zelve, zo 't naagekomen moest worden van de allernaadeeligſte gevolgen zou weezen voor de Discipline en Subordinatie, welke de Ziel van het Militaire weezen uitmaakten, zonder welke zy veeleer tot last dan tot nut, voor 't lieve Vaderland zyn moest; en dat de droevige gevolgen daar van, wanneer men ze moest gebruiken, zouden ondervonden worden. Hy hieldt zich onſchuldig aan de onvermydelyke gevolgen eener al te naauwe bepaalinge van de Militaire Jurisdictie, en liet dezelve over voor rekening van de overige Staatsleden, indien dezelve goedvonden om in geenen deele van derzelver begrippen omtrent dit zo gewigtig punt af te gaan, zonder in 't oog te willen houden 't geen by den *Beſtaltbrief* (†) van den Jaa-

Nader ſchryven van zyne Hoogheid

(*) *Not. Zeel.* 5. Feb. 1784.

(†) Op deezen *Beſtaltbrief* beroept zich de Heer

Jaare MDLXXIX was vastgeſteld, noch 't geen als een beſtendige Praktyk in *Zeeland* hadt plaats gehadt, en een daar mede ſtrydig Regt wilden vastſtellen: XVII. BOEK. 1782.

L. P. VAN DER SPIEGEL, in zyne *Pro Memorie, dienende tot onderzoek, hoedanig het Staatsregt zy der Provincie van Zeeland omtrent de Militaire Jurisdictie, zo in 't Crimineel als Civil, geformeerd op verzoek der Leden van het Beſogne, uit hun Ed. Mogende Vergadering tot examinatie van die materie gecommitteerd, by Reſolutie van* 12. *Dec.* 1782. Dan de egtheid deezes *Beſtaltbriefs* werd in twyfel getrokken. Dezelve wordt door den Heer F. A. VAN DER KEMP, in zyn *Aanhangzel* op het *Magazyn van Stukken tot de Militaire Jurisdictie betrekkelyk*, geplaatst, en door hem niet hooger aangezien dan een *Concept Ordonantie*, en wel als een *Concept des Artykelbriefs van den Jaare* MDLXXXX, volgens hem de *Eerſte Wet* van deezen aart door de Bondgenooten gemaakt; terwyl de Heer VAN DER SPIEGEL, dien *Beſtaltbrief* voor de *Eerſte Wet* houdt, op welke de Geunieerde Provincien Troepes in haaren dienst hebben aangenomen. Dit gevoelen vondt een ſterken Verdeediger in den Heer J. G. v. OLDENBARNEVELD *genaamd* TULLINGH, die een *Onderzoek wegens dien Beſtaltbrief* uitgaf; doch ook een moedigen Beſtryder in den Schryver eens Briefs aan een Heer van de Regeering in *Zeeland*. —— Veeler pennen waren bezig met over dit lang betwiste ſtuk der Militaire Jurisdictie te ſchryven; dan geen werk haalde by den onvermoeiden arbeid door den Eerw. FR. AD VAN DER KEMP betoond in zyn *Magazyn van Stukken*, uit VIII. Deelen beſtaande. Over 't welk *Staaten van Friesland*, die van *Groningen* en *Ommelanden*, als mede de Burgemeesters van *Leyden* hem ſchriftlyk en mondeling hunne goedkeuring te kennen gaven. Zie de *Algem. Vaderl. Letteroeff.* V. D. 1. St. bl. 217 en 264.

XVII. BOEK. 1783.

len: 't geen hy nogmaals verklaarde, volgens zyne begrippen, niet te kunnen geschieden, zonder volle Eenpaarigheid.

Voorts verzogt de Stadhouder hun Ed: Mogenden in overweeging te neemen, dat, hoe zorgvuldig hy onderscheid maakte tusschen zyne handelwyze als Lid van Staat, en die op hem rustte als Capitein Generaal van de *Unie*, of van *Zeeland*, het van hem niet kon gevergd worden, door zyne medestemming te helpen besluiten tot zodanige bepaalingen, als hem voorkwamen nadeelig te weezen, met het behoud van 's Lands Militie, waar over het bestuur aan hem, zo door de Generaliteit als door ieder der Bondgenooten in 't byzonder, was aanbetrouwd; dat belette hem zich te kunnen voegen by de gevoelens zyner Medeleden omtrent de Bepaalinge der Militaire Jurisdictie, en byzonder omtrent het vaststellen van de Ampliatie van den Eed voor de Militaire Officieren, welke hy van dien aart hieldt, dat hy zich niet bevoegd agtte bevel tot het afleggen daar van te geeven, dan onverminderd den Eed aan de Generaliteit gedaan. Weshalven hy verzogt om, voor als nog, geen Besluit te neemen omtrent het doen van den Eed door het Krygsvolk thans in *Zeeland* garnisoen houdende. En wenschte hy, dat, met zyne Medestemming, eene nadere Bepaaling omtrent de Militaire Jurisdictie kon worden getroffen, die de eendragt onder de Staatsleden

den bevorderde, als mede het welzyn der Ingezetenen, en waar door zy, zonden krenking van de Subordinatie en Militaire Discipline, tegen allen overlast zouden beveiligd zyn. XVIII. BOEK. 1783.

Ten blyke hoe veel hy wilde toebrengen tot de eensgezindheid onder de Staatsleden, zou hy, *onverminderd zyne Tegenspraak tegen het Staatsbesluit van twee en twintig Septembers*, aanzien het te neemene Besluit, in geval de hun Ed. Mogenden mogten goedvinden dat tegen de uit hunne gevangenis gevlugte Militairen Procedures zouden werden aangevangen, hoe zeer het hem aangenaamer zou zyn dat zulks werd nagelaaten, en dat zy gepardonneerd werden, zonder dat deeze zaak eenigen verderen voortgang hadt. Onder 't zelve beding, was hy genegen om toe te staan, dat aan hem, als Capitein Generaal van *Zeeland*, werd aangeschreeven om aan den Commandeerenden Officier te *Zierikzee* de noodige orders te geeven, om de in deszelfs bewaaring zynde Militaire Gevangenen over Gemeene Delicten, voor zo verre hun Delict met geen zwaarder Militair Delict was gepaard, op verzoek van het Geregt van *Zierikzee*, uit te leveren; „ doch zulks „ alleen in verwagting dat daar uit geen „ prejuditie zou worden getrokken, en „ dat de overige Staatsleden, zyne fa„ ciliteit in deezen ziende, met hem „ zouden willen concurreren tot het maa„ ken van eene nadere schikking omtrent

XVII. BOEK. 1783.

„ de Militaire Jurisdictie binnen de Pro„ vincie van *Zeeland*, en om dezelve te „ doen ſtand houden, tot dat met een„ paarigheid van alle de Bondgenooten „ eens een permanente wet kon worden „ gemaakt, waar volgens zich de Militie, „ in de Reſpective Provincien Garniſoen „ houdende, ten opzigte van de Juris„ dictie zou moeten reguleeren."

De onafgedaane zaaken van *Zeeland* beſlist.

De dag, om een volledig Beſluit te neemen op verſcheide onafgedaane zaaken, het Krygsweezen betreffende, tot nakoming van het door de Staaten vastgehoudene, en door den Stadhouder zo ſterk wederſprooken, Staatsbeſluit, zag de volgende gewigtige punten, in deezer voege, beſliſſen: — *Voor eerst*, „ dat „ het Formulier van den Eed, by dat „ Staatsbeſluit bepaald, ſtiptlyk zou wor„ den nagekomen, met verklaaring dat „ hetzelve geenzins ſtrydig was met den „ Eed van Trouwe door de Officieren „ bevoorens gedaan." *Ten tweeden*, „ dat „ de Officieren, die weigerden den Pro„ vinciaalen of Stedelyken Eed af te leg„ gen, het Grondgebied der Provincie „ zouden moeten verlaaten, dat zy, wan„ neer zy ter Repartitie van *Zeeland* „ ſtonden, zouden worden afgezet en an„ deren in hunne plaats aangeſteld: ter„ wyl tot plaatsvullinge der verzondene „ Militie zouden worden opontboden een „ gelyk getal ter Repartitie van *Zeeland* „ ſtaande." Van dit Beſluit gaf men kennis aan de Staaten der byzondere Gewes-

westen en aan het Landschap *Drente*, XVII.
mitsgaders aan zyne Hoogheid, ten ein- BOEK.
de zich daar volgens stiptlyk te gedraa- ——
gen. —— Vervolgens werd beraadslaagd 1783.
voor eerst, „ om de tegenwoordige Gar-
„ nisoenen van *Vlissingen* en *Veere*, binnen
„ den tyd van vier wecken, op nieuw,
„ onder Eede te neemen, en het Patent
„ van zyne Hoogheid aan 't eerstgemelde
„ verleend, om na *Bommel* te vertrekken,
„ buiten werking te stellen." *Ten tweeden* „ Om aan Staaten van *Holland* ken-
„ nis te geeven van het voorgevallene te
„ *Zierikzee* en *Goes*, betreklyk de Com-
„ pagnien van den Collonel VAN
„ PABST (*). *Ten derden*, om den Fis-
„ caal

(*) Eenige Compagnien van den Collonel VAN PABST hadden bevel ontvangen na *Goes* en *Zierikzee* te trekken om Krygsbezetting te houden; doch, de Officieren weigerende den Eed af te leggen, zo als Staaten van *Zeeland* dien vorderden, werden zy niet toegelaaten zich te ontschepen, en kreegen eerlang bevel om het Grondgebied van *Zeeland* te verlaaten. *Not. Zeel.* 10 Nov. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1783 bl. 1979. — Wanneer vervolgens de Luitenant Collonel R. MACALESTER, bevelvoerende over een Regiment van den Generaal Major HOUSTOUN, te *Veere* in bezetting liggende, gedraald hadt met den Eed, volgens het *Zeeuwsche* Staatsbesluit, af te leggen, en den tyd, tot het doen daar van vastgesteld, laaten verloopen, zonder deswegen aan hun Ed. Groot Mogenden te schryven, en zich niet ontzien hadt om, een half uur vóór dat, strikt gesprooken, den tyd by *Zeeland* bepaald, was verloopen, aan den Raadpensionaris van dat Gewest, door den Capitein Luitenant BRUCE te doen kennis geeven „ dat de Commandeerende en de ver-

XVII. BOEK. caal Militair te gelasten, wegens de singu-

1783. „ dere Officieren wel bereid waren den Eed „ af te leggen; maar dat zy zulks niet konden „ doen dan met voorkennis en consent van hunne Betaalsheeren, de Staaten van *Holland*," en zich dus beroepen op gebrek van Orders, geheel niet door hem gevraagd, verzogten Staaten van *Zeeland*, kennis geevende van het gebeurde, de terugroeping dier Troepen. Staaten van *Holland*, hoogstmisnoegd over zulk een gedrag, beslooten, dien Luitenant Collonel op te ontbieden, tot eene volledige verantwoording van zyn gedrag in deeze weigering, en het daar omtrent gebruikte voorwendzel; en een strikt onderzoek dier zaake; en dat inmiddels aan hem geene betaaling zou geschieden tot hy zich ten genoegen zou hebben verantwoord. Zy verzogten Staaten van *Zeeland* in dit stuk niets verders te doen tot dat omtrent de irreverente en singuliere handelwyze deezes Collonels, volkomen zou beslooten zyn. De Ridderschap stemde niet in dit Staatsbesluit. Gecommitteerde Raaden hielden 's Collonels Wedde in; stelden het Verhoor te werk, en ontdekten dat deeze in *'s Gravenhaage* zynde zich wel by zyne Hoogheid vervoegd, dien, wegens het afleggen van den Eed aan *Zeeland* gevraagd en ten antwoord bekomen hadt, „ dat hy het doen of „ niet doen aan den Collonel Commandant overliet, doch hem het doen niet verboodt. Hy „ betuigde van agteren de zaak beschouwende, „ te begrypen, dat hy voorzigtiger zou gedaan „ hebben, door het neemen van nadere onderrigting." Leverde voorts een Smeekschrift in aan Staaten van *Holland*, die hem oplagen nederig Verschooning te verzoeken by Staaten van *Zeeland*, en den gevorderden Eed af te leggen, en dat zyne ingehoudene Wedde hem weder betaald zou worden. — Te deezer gelegenheid werd vastgesteld dat deeze Eed door alle de *Hollandsche* Officieren, by derzelver aankomst tot het houden van Bezetting, zo in *Zeeland* als

„ guliere Ontvlugting der Militaire Ge- XVII.
„ vangenen de noodige naſpeuring te BOEK.
„ doen. En *ten vierden* om van den be- ——
„ velvoerenden Officier te *Zierikzee* te 1783.
„ vorderen, dat hy de Gevangenen, bin-
„ nen den tyd van acht dagen, aan de
„ Heeren van de Wet te dier Stede zou
„ overgeeven." —— Voorts beloofden hun Ed. Mogenden aan de Officieren ter Repartitie van *Zeeland* ſtaande, die de Orders van hun Souverain gehoorzaamden, Hoogstderzelver byzondere Beſcherming, met belofte van Vrywaaring, tegen alle onverhoopte gevolgen (*).

Op den beſtemden tyd deeden de Officieren der Krygsbenden van *Vliſſingen* en *Veere* den nieuwen Eed aan Land en Stad, zo als dezelve door Staaten van *Zeeland* was voorgeſchreeven. Ook werden twee Sergeanten en een Corporaal, die zich te *Zierikzee*, vóór een geruimen tyd aan een Gemeene Misdaad, naar allen ſchyn, hadden ſchuldig gemaakt, en deswegen op last van den Krygsraad gevat en in hegtenis geſteld en gehouden waren, aan den Burgerlyken Regter overgeleverd en op *'s Gravenſteen* gebragt (†). Volvoering der Staatsbeſluiten.

On-

als in andere Gewesten, waar dergelyk een Eed voor de Militaire Officieren reeds vastgeſteld was, of vervolgens ingevoerd mogt worden, op den eerſten eisch zou moeten worden afgelegd. *Reſol. van Holland* 22. en 30. April 25. Mey 1784.

(*) *Not. Zeel.* 11. Maart 1784.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 840. 843.

XVII. BOEK. 1783.

Onder de veelvuldige bezwaaren, van welke de Burger-commisſie te *Deventer* (*) ontheffing verzogt, telde zy, dat in den Lande nog bleef beſtaan eene willekeurige Regtbank, onder den naam van Militaire Jurisdictie, welke, haars oordeels, niet dan ſchadelyke gevolgen voor 't ganſche Land, en byzonder voor alle Steden, waar in Krygsbezetting lag, kon naa zich ſleepen. *Deventer* hadt onlangs een proef gehadt ten opzigte van haare Lyfſtraflyke Regtsoefening, daar een Soldaat, die moorddaadig eenen onſchuldigen Burger hadt omgebragt, met eene ſlappe Geesſeling vry kwam; en men 'er de Burgerlyke zaaken zodanig behandelde, dat veele Ingezetenen wederhouden wierden hunne deugdlyke Schuldvorderingen van de Militairen te innen. Terwyl het, in 't algemeen met alle beginzelen van een welgeordend Gemeenebest ſtrydig was, dat in Burgerlyke zaaken en Gemeene Misdaaden, het Regt en de handhaaving der Regten en Veiligheid der Burgeren zou afhangen van het enkel welbehaagen hunner loontrekkende Krygsknegten: weshalven zy verzogten, dat de Regeering haare poogingen wilde aanwenden, om die willekeurige Vierſchaar af te ſchaffen (†).

Voorſtel der Burger-gecommitteerden te *Deventer* om de Militaire Jurisdictie af te ſchaffen.

Het ſtuk by Staaten van

De Staaten van *Overyſſel* eenige Heeren benoemd hebbende om het ſtuk der Militaire

(*) Zie wegens deeze *Burger-gecommitteerden* onze *Vaderl. Hiſt.* VI. Deel bl. 359.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 519.

litaire Jurisdictie te onderzoeken, was het deezen, gelyk zy ter Staatsvergadering berigtten, onbetwistbaar voorgekomen, „ dat 'er nimmer eenige Militaire „ Regtbank, noch voor het Burgerlyke, „ noch voor het Lyfstraflyke, in *Overyssel* erkend en toegestaan was, ten „ nadeele der Privilegien en Prerogativen „ der Teritoriaale Regteren; maar dat, „ in tegendeel, Ridderschap en Steden, „ zich, ten allen tyde, zedert de eerste „ oprigting der Republiek, tegen de oefening van allen Militair Regtsgebied in „ hunnen boezem gesteld, en maatregelen genomen hadden om zulks te beletten. Wat Burgerlyke zaaken betrof „ spraaken de Staatsbesluiten van den „ Jaare MDCCLII en MDCCLXII, met „ zo veele woorden, dat Ridderschap en „ Steden nooit zouden gedoogen, dat „ eenige Krygsraad, 't zy hooge of laage, of eenig ander Persoon, wie het „ ook zy, zich eenige Jurisdictie aanmaatige in Civile zaaken, welke aan „ de Ordinaire Justitie behooren, in „ schendinge van de Regten en Privilegien der Staaten van *Overyssel*, of onbetwistbaar toekomende aan eenig Lid „ derzelve." —— By deeze beginzelen oordeelden zy dat men moest volharden, en onveranderlyk blyven; en voorts, met medewerking der Bondgenooten, zodanige billyke en eenpaarige Reglementen beraamen, als men noodig en nuttig zou bevinden, tot voorkoming van alle eigen-

1783. *Overyssel* onderzogt.

XVII. BOEK. dunklyke uitbreiding van wegen de Militaire Regters, en van alle verdere beraadſlaagingen over dit onderwerp.

1783. Met dit Verſlag ſtemde Ridderſchap en Steden volkomen in, en vormden een Staatsbeſluit daar mede overeenkomſtig, 't welk openlyk bekend gemaak, en waarby, buiten zuiver Militaire Overtreedingen, allen Regtsdwang den Militairen Regter ontzegd werd. In *Kampen* drukte zich de Regeering by de kennisgeeving aan haare Stedelingen allernadruklykst uit. De Staaten van *Overyſſel* wilden de post van den Hoogen Krygsraad uit den Staat van Oorlog geligt hebben. Dan het voorſtel van den Ridder CAPELLEN TOT DEN POL om, in gelykvormigheid met het geen in *Zeeland* was geſchied, het Krygsvolk binnen *Overyſſel* tot een ſtipt waarneemen van het beſlootene omtrent de Militaire Jurisdictie, door het verbreeden van den Eed, te verbinden, werd tot nadere overweeging verſchooven (*).

Beſluit ter afſchaffinge

Wat men daar over in *Gelderland* bepaalde.

In *Gelderland* verklaarde zich het Kwartier van de *Veluwe* tegen het afſchaffen van den Hoogen Krygsraad, en, eischte, bevoorens daar toe te komen, dat alles moest gebragt worden in den voorigen ſtaat: dewyl *Holland* alleen niet bevoegd geweest was een Beſluit te neemen aangaan-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 553. 2158—2161. 2182. *Courier van Europa* I D. bl. 164. 169.

gaande eene zaak, welke het geheele Bondgenootschap betrof. Dan de invloed des Kwartiers van *Zutphen* wist het zo verre te brengen, dat men de Bepaalingen, aangaande de Militaire Jurisdictie, eenstemmig met de andere Bondgenooten zou schikken. —— Wanneer de Heer CAPELLEN TOT DE MARSCH in 't midden bragt, dat het Regtsgebied der Krygsraaden, tot het geen zuiver Militair was, behoorde bepaald en, ingevolge daar van, de Eed der Militaire Officieren verbreed te worden, zo dat de Officieren, in *Gelderland* Bezetting houdende, verpligt zouden zyn, overeenkomstig vastgestelde Besluiten, den Eed van Getrouwheid aan de Heeren Staaten en Magistraaten af te leggen, wanneer hy verder oordeelde het meer dan tyd te zyn, dat door de Staaten der onderscheidene Gewesten, de noodige bepaalingen en voorzieningen gemaakt wierden tegen het willekeurig bestel des Capiteins Generaals over de Patenten, om voor te komen dat men met het Krygsvolk van den Staat niet buiten goeddunken van den Souverain handelde, oordeelden hun Ed. Mogenden, dat deeze stukken geen voorwerpen van hunne Raadpleegingen konden worden. —— In dit Gewest werd omtrent het Regtsgebied over de Krygslieden by voorraad voorzien, overeenkomstig met het Landschaps Besluit van den Jaare MDCCXXVIII, door het Hof van *Gelderland* aan de Regeeringen der Steden

XVII. BOEK. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

den rondgezonden. Weshalven dit gewigtig punt in dit Gewest tot nog onafgedaan bleef (*).

Stad en Lande besluit ter affchaffinge.

Stad en Lande werd ook te raade den Hoogen Krygsraad, zo als dezelve zich thans gesteld vondt, te doen ophouden; en teffens ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden in ernstige bedenkinge te geeven hoe te handelen met de Papieren en opgebragte Penningen, ten tyde dat de Hooge Krygsraad bestondt, op dat door deeze Affchaffing aan byzondere Ingezetenen geen nadeel mogt worden toegebragt (†).

Zo ook *Utrecht*.

Staaten van *Utrecht* gaven hun Afgevaardigden last, om met de overige Bondgenooten mede te stemmen tot de Vernietiging van den Hoogen Krygsraad, en den voorslag van *Stad en Lande* omtrent de Papieren en Gelden te omhelzen (§).

By hun Hoog Mogenden vernietigd.

Zo veel arbeids hadt het in by de Bondgenooten de Affchaffing des Hoogen Krygsraads te bewerken, en daar door te wege te brengen, dat, de Besluiten der byzondere Gewesten daar toe ingekomen zynde, hun Hoog Mogenden, by een volledig Staatsbesluit, op den vier en twintig-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl 2026. Voor 't Jaar 1784. bl. 913. *Courier van Europa* II. D. bl 4.

(†) *N Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2009.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2125. *Resol. Gen.* 24 Dec. 1783. Voor 't Jaar 1784. bl. 140.

tigſten van Wintermaand, denzelven vernietigden, en den Raad van Staaten verzogten, de post daar voor op den ſtaat van Oorlog ſtaande, voortaan agter wege te laaten. XVII. BOEK. 1783.

De Raad van Staaten, voorheen niet gereed om zich naar de meening van *Holland* te ſchikken (†), deedt thans by rondgaande Brieven de Bevelhebberen de Affchaffing van den Hoogen Krygsraad weeten, teffens bevelende, dat de Krygsraaden voortaan geen Regtsgebied zouden oefenen, dan alleen omtrent Misdaaden, die zuiver den Krygsdienst betroffen, en dat de de Krygslieden, in alle andere zaaken, onderhoorig zouden weezen aan de Regters der Plaatzen, waar zy in Krygsbezetting lagen; de *Generaliteits Landen* alleen uitgezonderd, tot dat de Bondgenooten daar in zouden hebben voorzien (§). Berigtgeeving hier van door den Raad van Staaten.

In de raadſlagen van eenige Gewesten den Hoogen Krygsraad betreffende, werden hun Hoog Mogenden opgewekt, om, in de Generaliteits Landen, niet min dan elders, alle ingeſloopene Misbruiken der Militaire Jurisdictie te beteren en af te weeren; dit, en het reeds affchaffen dier Regtbank in alle de Bondgenootſchaplyke Gewesten, bewoog den Raad en Leenhove van *Brabant*, om zich by hun Hoog Wat de Generaliteitslanden hier omtrent vorderden.

(†) Zie hier boven bl. 8.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 538. 701.

XVII. BOER. 1783.

Hoog Mogenden te vervoegen, met de meermaals opgehaalde klagten, hoe zeer de maatregelen der Militaire Krygsraaden geſtrekt hadden, om het Regtsgebied van den Raad en de Plaatslyke Regters, op het Grondgebied van *Brabant*, te krenken, het Juſtitieweezen in veragting te brengen, en de belangen der Ingezetenen te benadeelen. Tegen welk alles zy voorziening en herſtel in hunne wettige Regten verzogten. Als mede dat die zaaken uit *Brabant*, welke by de te nietdoening des Hoogen Krygsraads nog onafgedaan hingen en in Burgerlyke zaaken beſtonden, of uit Gemeene Misdryven den oorſprong namen, verzonden mogten worden of aan den eerst daar toe bevoegden Regter, of aan den Raad van *Brabant*. — Wanneer de Raad van Staaten voortging om, hangende de raadpleegingen op dit verzoek, zich dit ſlag van zaaken aan te trekken, en werkelyk uit te oefenen, herhaalden zy de voorheen gedane klagten. Beide deeze Stukken werden ter nadere overweeging in handen geſteld; terwyl *Friesland* op een ſpoedig afdoen aandrong (*).

Voorſlagen in *Holland* op verſchikkingen in't Krygsweezen.

Behalven het weeren van den Hoogen Krygsraad, niet zelden met maar al te dikwyls verdiende haatlyke bynaamen beſtyteld, in welk bedryf, door veelen hoog-

(*) *Reſol. Gen.* 20 Feb. en 8. en 17. Maart 1784.

hooglyk toegejuichd, doch door ande- XVII.
ren gewraakt, *Holland*, de andere Ge- BOEK.
westen voorgaande, zo naar wensch ——
geslaagd was, wilde men daar in het 1783.
Krygsweezen, nog andere verschikkingen maaken. Aanleidelyk hier toe was het Besluit om, op den voorslag van *Dordrecht*, door Heeren van de Ridderschap en verder hun Ed. Groot Mogenden Gecommitteerden tot de Krygszaaken, met de Gecommitteerden Raade in *'s Gravenhaage* en *Hoorn*, te doen onderzoeken, door welke meest gepaste middelen zou kunnen worden tegengegaan dat, niet tegenstaande het Staatsbesluit van zes en twintig Maart des Jaars MDCLXXV, van tyd tot tyd, aan Officieren dienende in *Hollandsche* Regimenten, werd toegelaaten om hunne *Militaire Charges* aan anderen, voor eene onder hun afgesprookene somme, te verkoopen; als mede hoe men best zou kunnen voorkomen de meer en meer toeneemende nadeelen, welke aan de Krygsmagt van den Staat worden toegebragt, door de menigvuldige *Actens* by de Armée, die onophoudelyk aan de Officieren, met behoud van hun Tractement, of een gedeelte van 't zelve, gegeeven werden, mitsgaders door de menigvuldige *Titulatre Qualiteiten*, welke aan dienst doende Officieren, tot een merkelyk nadeel van 's Lands dienst, toegestaan werden. —— En eindelyk het voorgestelde van *Schoonhoven* om voortaan tot alle Militaire Offi-

cie-

XVII. BOEK. 1783.

cieren, boven den rang van Sergeants of Wagtmeesters, geene anderen te gebruiken, dan Inboorelingen des Lands, der Generaliteit en der Volkplantingen van den Staat, met dien verſtande, dat de Vreemdelingen thans in dienſt en hunne Kinderen voor Nationaalen zouden gehouden worden, en dat deeze bepaaling zich alleen zou uitſtrekken tot de Nationaale Regimenten (*).

Bepaalingen ten dien opzigte.

By naderen raadſlag werd, ten opzigte van het verkoopen der Krygsposten beſlooten, zich aan het vastgeſtelde en ingeroepen Staatsbeſluit van den Jaare MDCLXXV te houden, met bepaaling omtrent de Krygsposten, welke reeds te vooren met de last van uitkeering, ten behoeve der Predecesſeuren, waren begeeven. —— Wat de *Militaire Actens* betrof deeze zouden voortaan ophouden, of immers niet dan ſpaarzaam, en in zonderlinge gevallen, om byzondere redenen daar toe beweegende, met voorkennis en goedkeuring van hun Ed. Groot Mogenden, mogen worden verleend. Wyders zouden de Regels, dat de Gereformeerde Officieren tot laste van *Holland* gebragt en nog in ſtaat om te dienen, zonder onderſcheid, in de openkomende Plaatzen invallen, en voor alle anderen tot gelyke Militaire Ampten geprefereerd moeten worden ingevolge van voorheen genomene Beſluiten

(*) *Reſol. van Holl.* 1 Mey 1783.

ten ſtipt moeten worden nagekomen (*). — Om de *Titulaire Qualiteiten*, aan dienſt doende Officieren tegen te gaan, zou men zich houden aan verſcheide Staatsbeſluiten op dit ſtuk genomen (†), met ernſtig verzoek by Gecommitteerde Raaden om te waaken dat dezelve naauwkeurig wierden nagekomen, en dat mitsdien voortaan de Verleening van de *Titulaire Actens* voor de Officieren, ter repartitie van *Holland* ſtaande, alleen tot de Regimenten van de effective Generaals Perſoonen werd bepaald. — Wat het voorſtel der Stad *Schoonhoven* aanging, eer men zich des bepaalde zou men den Stadhouder verzoeken zyne bedenkingen daar op aan Staaten van *Holland* mede te deelen. Tegen de Meerderheid *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Monnikendam*, *Purmerende*, verzette zich de *Ridderſchap*, *Delft*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam*, *Schiedam* en *Medemblik* (§). XVII. BOEK. 1783.

Dit Staatsbeſluit, betrekkelyk het Krygsweezen van den Staat, voor zo verre dezel- Staaten van *Holland* dee-

(*) Hier weezen zy op de Reſolutien van 2. Oct. 1654. 24. Maart 1655. en 18. Maart 1721.

(†) Deze Reſolutien waren van 10. Maart 1663. 18. April 1670 7. Juny 1704. 7. Mey, 24. July en 21. Aug. 1705 6. Jan. 1706. 12. Feb. en 10. Maart 1723 26. Jan. en 11. Feb. 1724. 15. Maart 1725. 9. Aug. 11. Sept. en 10. Oct. 1727. en byzonder die van 15. July 1729.

(§) *Reſol. van Holl.* 3 Oct. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

zelve op de Verdeeling van *Holland* ſtondt, hadt ten uitvoer, althans in een byzonder punt, de inſtemming der andere Bondgenooten noodig; men werd daarom te raade 't zelve aan hun toe te ſchikken, met een Brief, waar in Staaten van *Holland*, onder andere ſchryven, „ te ver-

Ten aanzien der Bondgenoten dit Staatsbeſluit mede.

„ trouwen, dat, indien de Staaten der „ andere Gewesten, geliefden na te gaan „ de Verkeerdheden, en nadeelige Prak„ tyken, van tyd tot tyd, in de Armée „ van den Staat ingeſloopen, en ongetwy„ feld tot een zeer hoogen top geſteegen, „ Hoogstdezelve als dan ligtlyk zouden „ bevroeden, de aanleidende oorzaaken „ en redenen, waarom zy zich eindelyk tot het neemen van dit Beſluit ge„ drongen zagen. Weshalven zy zich „ veilig ontſlaagen konden houden om „ den ongelukkigen en elendigen toeſtand, „ waar in 's Lands Militie gebragt was, „ thans in 't breede open te leggen, waar „ omtrent zy zich vergenoegden ſlegts, „ met een kort woord, aan te merken, „ dat zulks vooral en in 't byzonder kon „ en moest worden toegeſchreeven aan „ de Opeenſtapeling van *Titulaire Aetens*, „ aan de Officieren toegeſtaan, waar van „ de natuurlyke en alzins droevige ge„ volgen zouden moeten zyn, indien „ het kwaad niet daadelyk werd tegengegaan, dat de kostbaare Armée van den „ Staat, den nood daar zynde, met gee„ ne mogelykheid te velde zou kunnen „ worden gebragt, ten zy de Staten der „ by-

„ byzondere Gewesten, in dit geval, be- XVII.
„ slooten, om de Officieren, met *Titu-* BOEK.
„ *laire Rangen* begiftigd, door eene ver-
„ hooging der Tractementen, geëvenre- 1783.
„ digd aan derzelver Qualiteiten, in staat
„ te stellen om in het veld, naar behoo-
„ ren, te kunnen bestaan; doch 't welk
„ den Bondgenooten, byzonder in zulk
„ een tydstip, een al te drukkenden,
„ en byna onverdragelyken, last zou op-
„ leggen. Om bytyds hier in te voor-
„ zien hadden zy zich verpligt gevon-
„ den, onder anderen vast te stellen *dat*
„ *voortaan de Concessie van Titulaire Actens*
„ *voor de Officieren, ter Repartitie van*
„ *Holland staande, alleen tot Regimenten*
„ *van de effective Generaals Persoonen zou*
„ *moeten bepaald blyven.* Doch vermids
„ het voor die Officieren eene groote
„ hardigheid zou weezen, dat dezelve,
„ uit kragt van dit Besluit, buiten het
„ vermogen gesteld zynde om een hoo-
„ gen Rang, dan waar in zy op den
„ Staat van Oorlog daadlyk bekend ston-
„ den, te verkrygen; daarentegen ande-
„ ren, ter repartitie der overige Provin-
„ cien gebragt, met dezelve zouden mo-
„ gen worden begiftigd, waar door de
„ laatstgemelden de eerstgenoemden al-
„ toos in rang zouden te boven gaan,
„ 't welk de grootste wanorde in de Armée
„ na zich zou sleepen, zo vonden zy
„ zich, ter voorkoming van deeze ongele-
„ genheden, verpligt, de Bondgenooten
„ ernstig en dringend te verzoeken, om,

XVII. BOEK. 1783.

„ met betrekking tot dit punt, een Beſluit „ daar mede gelykvormig te neemen." De Ridderſchap wederſprak dat Beſluit even als 't voorgaande, terwyl de Steden daar voor yverende, hunne Tegenaantekening op die der Ridderſchappe aan zich behielden (*).

Staaten van *Friesland* maaken dergelyke ſchikkingen, als *Holland*.

Yverige Medeſtanders troffen Staaten van *Holland* in die van *Friesland* aan. Ten opzigte van het voorgeſtelde punt der *Titulaire Actens*, maakten zy omtrent de Regimenten, ter Verdeeling huns Gewests ſtaande, dezelfde bepaaling als door *Holland* was opgegeeven, met dien verſtande *dat in die Regimenten één Titulair Collonel Commandant zou mogen zyn, zonder meer.* —— Zy ſtelden vast, dat voortaan de zogenaamde *Militaire Actens* of *Actens van Dispenſatie* om te dienen met behoud van Tractament, by de Krygsmagt, op de Verdeeling van *Friesland*, zouden moeten ophouden; zo nogthans dat die vóór deezen dag waren gegeeven, om daar toe beweegende redenen, zouden blyven beſtaan, zonder eenig gevolg voor het toekomende: „ ſchoon deeze," gelyk zy zich uitdrukten, „ *pure nulliteiten* waren: dewyl de Souverain nimmer „ zyne Hoogheid tot het verleenen van „ zulke Actens gevolmagtigd; maar alleen aan denzelven by *Diploma* opgedraagen hadt de begeeving der Krygsbe-

(*) *Reſol. van Holl.* 17. Oct. 1783.

„ bedieningen ter repartitie van *Fries-* XVII.
„ *land.*" —— Dat, om in 't vervolg BOEK.
voor te komen het misbruik van Vreem- ——
delingen in *Nationale Regimenten*, (voor 1783.
hoedanige te houden waren allen de zoda-
nige, welke niet, by eene ſpeciale Capi-
tulatie van een Souverain Vorst of Re-
publiek waren overgenomen,) geenen tot
Officieren, boven den Rang van Wagt-
meester of Sergeant, zouden worden
aangeſteld, dan Inboorelingen der Zeven
Vereenigde Gewesten, het Landſchap
Drente en de Generaliteits Landen. ——
Wyders bepaalden zy, dat, alzo het ont-
ſlag der waarneeming van 's Lands Wet-
ten een der grootſte Regten van den Sou-
verain was, welk Regt Staaten van *Fries-*
land nimmer aan iemand hadden opge-
draagen, aan zyne Hoogheid en aan het
Collegie van Gecommitteerde Raaden,
uitdruklyk zou worden verboden eenig
Politiek of Militair Amptenaar van het
doen des Eeds van Zuivering, by 's Lands
Wetten vastgeſteld, te ontſlaan; maar zou
het Collegie, wanneer by 't zelve eenig
verzoek ten dien einde wierd gedaan,
daar van, den eerstkomende Landsdag,
aan Staaten kennis geeven, om op 't zel-
ve, naa de bedenkingen van dat Collegie
gehoord te hebben, zodanig te beſluiten
als zy oordeelden volgens gewigt daar
van te behooren. —— Het Collegie van
Gedeputeerde Staaten kreeg last om aan
de uitvoering van dit Beſluit ſtipt de
hand te houden; en werd een Afſchrift

XVII. BOEK. 1783.

daar van gezonden aan zyne Hoogheid om zich volgens 't zelve te gedraagen. Gelyk zy Staaten van *Holland* bedankten voor derzelver Besluit, tot herstel van de menigvuldige gebreken in de Armée van den Staat genomen, zo zonden zy een rondgaanden Brief aan de Staaten der overige Gewesten met uitnoodiging om zich in een zo nuttig werk met *Friesland* te vereenigen (*).

Raadpleeging in *Friesland* over de Patenten.

Had een aantal Ingezetenen van *Friesland*, op een buitengewoonen Landsdag, den negentienden van Herfstmaand, een wydluftig Vertoog, by de Staaten ingeleverd, over den toestand des Lands, en het bestuur daar omtrent gehouden, en daar in, onder andere sterke betuigingen, zich in deezer voege laaten hooren „ Wy *Friezen* zullen nooit kunnen dul„ den, dat wy van de genade en wille„ keur van Bondgenooten afhangelyk „ zouden zyn, dat onze Vryheid ver„ meesterd en onderdrukt, en wy allen „ door afgeperste Schattingen uitgemer„ geld worden. De Ketenen der Slaa„ verny van eenen Prins van ORANJE, „ aan het hoofd van de Troepen onzer „ Bondgenooten (†), zouden ons niet min-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2141.

(†) Dit slaat op het Voorstel om, by middel van *Executie*, de Gelden, ten laste van *Friesland*, ten Comptoire Generaal opgenomen, indien zy, vóór een bepaalden tyd, niet werden wedergegeeven, op dat Gewest te verhaalen, en zyne Hoogheid te

„ minder haatlyk en veragtelyk zyn, dan die van eenen Hertog van ALVA aan het hoofd der *Spaanſche* Legermagt! Heeft dan de braafheid en dapperheid onzer lofwaardige Voorvaderen, de laatſten gelukkig verbrooken; laaten wy dan in tyds zorgen om de eerſten, zo die ooit voor ons bereid wierden, manmoedig te kunnen afweeren." — Hadden die Ingezetenen in bedenking gegeeven of daar toe, behalven de Burgerwapenhandel (*), niet dienſtig zou kunnen zyn, „ dat de Magt, tot het verleenen van Patenten aan zyne Hoogheid *tot weder opzeggens toe* opgedraagen, of weder ingetrokken, of binnen zodanige behoorlyke paalen gebragt wierd, dat daar van geen misbruik te vreezen ware, tot verkleininge van 't Gezag der Staaten, en inbreuk op de Onafhangelykheid van *Friesland*; als mede op dat die braave Lieden, die, ten dienſte deezer Landen, het harnas hadden aangegespt, gelegenheid mogten vinden, om door een langduurig verblyf onder ons deel te krygen aan de aangenaamheden en voordeelen der Burgerlyke Verkeeringe, in plaatze van in armoede en als in ſlaaverny te wor-

te verzoeken, om, in dien gevalle, zyn Gezag en Authoriteit daar toe te verleenen, waar van wy vervolgens in 't breede zullen moeten ſpreeken.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 352.

XVII. BOEK. 1783.

„ worden omgevoerd, van de eene plaats „ na de andere, overal en altyd Vreem- „ delingen te zyn en te blyven, die niet „ beminnen noch bemind worden, om „ dat ze niet kennen noch gekend wor- „ den."

Staatsbesluit deswegen.

De raadpleeging op dit gewigtig ſtuk der Patenten hadt een Staatsbeſluit ten gevolge; waar by zyne Hoogheid werd aangeſchreeven, dat Staaten van *Friesland*, by onderzoek deezer zaake, bevonden hebbende, hoe dezelve nog onafgedaan hing, zints den Jaare MDCCXLVIII, zy zich hielden aan het toen genomen Beſluit; ingevolge van 't welke zy van zyne Hoogheid verwagtten, om de Patenten vervolgens af te vaardigen in die forma, als vóór de aanſtelling van diens Vader tot Capitein Generaal van de Unie, in gebruik was geweest, dat naamlyk de Prins van *Oranje* de Patenten, met openlaating der naamen, na *Friesland* overzondt en daar ingevuld werden met zodanige Compagnien als men goedvondt, of anderzins zodanige ſchikkingen maakte, of Remonſtrantien deedt, als men dienſtigst oordeelde. —— Wegens het toen voorgevallene ſchikten zy aan de tegenwoordigen Stadhouder de Papieren toe, op dat hy dezelve zou overweegen, en zy, naa ingekomene Bedenkingen, een nader Beſluit op de Patenten neemen. —— Ook drongen Staaten van *Friesland*, in een Brief aan hun Hoog Mogenden geſchreeven aan, op het nadeel van het geſtadig ver-

veranderen der Krygsbezettingen waar over zy reeds, zints den Jaare MDCCLXXXII vrugteloos geklaagd hadden (*).

1783.

De rondgaande Brief van *Holland* trof in *Gelderland* en *Utrecht* het onthaal niet aan, 't welk dezelve in *Friesland* bejegende, men verſtondt in die beide Gewesten, daar over den raadſlag van zyne Hoogheid, als Capitein Generaal, in te neemen (†).

Gelderlands en *Utrechts* oordeel over den Brief van *Holland*.

Schoon *Stad en Lande* niet blykt op deezen Brief geantwoord te hebben, werd by de Regeering van *Groningen* bepaald, dat de Eed van trouwe wederom, gelyk vóór den Jaare MDCCXLVIII, aan de Stad, door het Krygsvolk, 't welk daar in Bezetting zou komen, zou moeten worden afgelegd. —— Van dit Beſluit ontving zyne Hoogheid kennis, met byvoeging van het oude Formulier van den Eed; ten einde het Krygsvolk te gelasten om dien te doen. Wanneer de Stadhouder daar op een ander Formulier van Eed zondt, overgenomen uit een Staatsbeſluit van *Holland*, maakten eenigen op dit Formulier de bedenking of 't zelve voor een ſtemhebbende Stad geſchikt, wel toepaſelyk ware op eene Stad als *Groningen*, die onafhangelyk was van de Staaten, van welken zy het eerſte Lid uitmaakte (§).

Groningen maakt een nieuwe bepaaling op den Eed des Krygsvolks.

Zee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1768. 2143—2156.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl 2026.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1462.

XVII. BOEK.

1783.

Zeeland ſchryft aan zyne Hoogheid over de misbruiken in het Krygsweezen.

Zeeland, 't welk wy zo zeer tegen den Hoogen Krygsraad hoorden yveren (*), vestigde eerlang, met andere Gewesten, de aandagt op de in 't oogloopendſte misbruiken in 't beſtuur des Legers van den Staat ingeſloopen, die, huns oordeels, om herſtel ſchreeuwden, en vonden, naa ryp overleg, goed dezelve zyne Hoogheid, als Capitein Generaal, onder 't oog te brengen. Hoewel grootendeels dezelfde als waar over *Holland* zich beklaagd hadt (†), voegden zy 'er andere nevens. De denkwyze der Staaten van dat Gewest zal uit eene korte opgave blyken. — In de *eerſte plaats* hadden zy opgemerkt de verderflyke gevolgen voor de Armée, en den kenbaaren ondienst voor den Lande, ontſtaande uit eene opeenſtapeling van *Titulaire Actens* aan de Officieren by de Regimenten dienende, waar tegen in *Zeeland* was voorzien, door die *Titulaire Actens* alleen te bepaalen tot de Staf-Officieren van Regimenten en van Generaals, ter Verdeelinge van dat Gewest ſtaande. — *Ten tweeden* was by hun in bedenking gekomen, dat het geeven van zogenaamde Actens by de Armée, voor een groot gedeelte oorzaak was waarom zo veele Officieren, met een hoogeren Tytel by de Regimenten moesten dienen, dan zy ingevolge van huune Bezoldinge behoorden te hebben, waar uit eene volkomene onevenredig-

(*) Zie hier boven bl. 21.
(†) Zie hier boven bl. 48.

digheid tusschen den Dienst en de Betaaling moest gebooren worden, behalven veele andere ongelegenheden, tot merkelyk bezwaar voor de Officieren. —— *Ten derden* was hunne opmerking niet ontglipt het verkoopen van Krygsampten, of het resigneeren van dezelve, onder zekere uitkeering, aan den Predecesseur, 't welk veele braave Officieren benadeelde in Bevorderingen, welken zy, naar hun Rang en Verdiensten, hadden mogen verwagten: om welke redenen zulks, by onderscheidene Placaaten van hun Hoog Mogenden, als mede van de Vergadering der Staaten van *Zeeland*, ten hoogsten was afgekeurd, en by de laatstgemelden, tot voorkoming van alle kwaade inbreuken, een strikte Eed van Zuivering vastgesteld. —— *Ten vierden* hadden zy geoordeeld, behoudens alle inagtneeming voor de Verdiensten van vreemde Officieren, in overweeging te moeten geeven, of in de Nationaale Regimenten niet alleen Nationaale Officiers, boven den Rang van Wagtmeester of Sergeant, behoorden gebruikt, en dit ook betrekkelyk gemaakt te worden tot de Bedieningen van Commandeurs en Majors van Steden en Forten, welke Posten, (althans in *Zeeland* en de Kwartieren ter bezorginge van dat Gewest staande,) zy oordeelden dat niet anders dan aan Inboorelingen van de Republiek en van haare Volkplantingen behoorden begeeven te worden, en zelfs, by voorkeuze daar toe gebruikt Officieren

XVII. BOEK. —— 1783.

XVII. BOEK. 1783.

ren op de Verdeeling van *Zeeland*. —— *Ten vyfden* kwam het hun voor ten hoogſten noodig te zyn en dienſtig tot aanſpooring van een loflyke eerzugt in 's Landsdienst, wanneer de Militaire Officieren ſtaat konden maaken, dat zy, zich gedraagende als Lieden van Eer betaamt, altoos naar hunnen Rang en Verdienſten zouden worden bevorderd, zonder de onaangenaamheid te moeten ondergaan van door Officieren, die met een hooger *Titulairen Rang*, uit andere Regimenten by 't hunne geplaatst werden, zich in hunne billyke verwagting te leur geſteld te vinden. —— *Ten zesden* zou het hun zeer aangenaam zyn, dat, by vervulling der Garniſoenen binnen *Zeeland*, by voorkeur altoos werden gebruikt Troepen te hunner betaalinge ſtaande. —— *Eindelyk* hadden zy vernomen, dat de geduurige Verplaatzingen der Bezettingen, en de voet daar in tegenwoordig gehouden, met de Troepen dikwyls na de wydst van elkander gelegene Plaatzen hunner voorgaande Garniſoenen te verzenden, zeer ſtrekte tot ondienst van het Land en tot nadeel van de Troepen zelve, weshalven dat ſtuk op een anderen en meer geſchikten voet, diende gebragt te worden. —— Wel zouden zy, tot herſtel van verſcheide deezer zo taſtbaare misbruiken, niets anders noodig hebben, dan de reeds vastgeſtelde Wetten en Beſluiten met kragt te laaten werken, of gebruik te maaken van de Magt, welke ieder der Souverai-

ne

ne Leden van het Bondgenootſchap over het Krygsvolk op derzelver Verdeeling onbetwistbaar toekwam; doch hadden zy het dienſtig geoordeeld, vóór het neemen van eenig nader Beſluit, zyne Hoogheid, in deszelfs hoedanigheid als Capitein Generaal van *Zeeland*, te verzoeken om diens Bedenkingen (*).

Antwoord van zyne Hoogheid op die voorſtellen.

Hoe de Stadhouder hier op dagt bleek welhaast uit zyn ſchryven aan Staaten van *Zeeland*. Dewyl die verklaaringen teffens licht kunnen verſpreiden over de denkwyze des Capitein Generaals op de ſtukken door *Holland* en *Friesland*, het Krygsweezen betreffende, tot ſtand gebragt (†), zullen wy het hoofdzaaklyke daar uit trekken, en hier plaats geeven. —— Het verleenen van *Titulaire Actens* kon zyne Hoogheid geenzins aanmerken, als een ingeſloopen misbruik; maar geloofde, in tegendeel, dat de dienst van den Lande derzelver verleening, van tyd tot tyd, vorderde, tot aanmoediging van welverdienende Officieren, zonder dat daar omtrent de handen van den geenen, aan wien de begeeving der Krygsposten was opgedraagen, door eene al te naauwkeurige bepaaling, behoorde gebonden te worden. Egter hadt hy voorgenomen om, in 't vervolg, buiten zeer dringende redenen, niet meer dan vier

(*) *Not. Zeel.* 11. Maart 1784.
(†) Zie hier boven bl. 46 en 52.

vier Hoofd-Officieren by een Regiment Infanterie aan te ſtellen, (daar onder niet begreepen de Generaals, die, volgens den alouden voet van 's Landsdienst, by de Regimenten nimmer gediend hebben, noch ook den Collonel Commandant of Collonel effectief,) als mede zo veele *Capiteinen Titulair*, als hy noodig zou oordeelen, om den dienst waar te neemen, en daar door aan te vullen het gebrek van effective Capiteinen, of Capiteinen Commandant, uit de verdeeling der Regimenten ontſtaande; gelyk hy ook, om den dienst der Subalterne Officieren niet te bezwaaren, eenige *Vaanderigs Titulair* zou aanſtellen om hun, in't waarneemen van den dienst, te gemoet te komen.

Betreffende de *Actens by de Armee* en de vergunningen van het verkoopen der *Militaire Charges*, of het afſtand doen van dezelve, onder zekere uitkeering aan den voorigen Bekleeder, oordeelde hy dat dezelve niet dan ſpaarzaam behoorden verleend te worden. Zelfs wenschte hy dezelve, in 't vervolg, volkomen te kunnen voorkomen. Ten welken einde hy geen beter middel wist voor te ſlaan dan het plaatzen van een post op den Staat van Oorlog, tot Penſioenen voor oude, onvermogende, en verminkte Officieren. Gebrek aan zodanig een Fonds hadt hem genoodzaakt tot het verleenen van Acten; doch zyn vast oogmerk was dezelve nimmer toe te ſtaan, dan wanneer het welzyn van 's Landsdienst zulks vol-

voltrekt vorderde. —— Wat de Overdragten van Compagnien, of hooge *Militaire Charges*, aanbelangde mogt hy wel lyden, dat eenige bepaalingen gemaakt wierden: waar toe hy eenen weg aanwees. XVII. BOEK. 1783.

Doch het vervullen van Nationaale Regimenten alleen met Nationaale Officieren boven den Rang van Wagtmeester of Sergeant, keurde de Stadhouder onovereenbrengelyk met het geen by meest alle Mogenheden plaats vondt, en hier te Lande, op uitdrukkelyk goedvinden van hun Ed. Mogenden, tot hier toe ſtand gegreepen hadt, als mede met de denkbeelden, welke hy zich van de beſtaanbaarheid en goede geſteltenisſe der Armée van den Staat hadt gevormd, volgens de geſteldheid der Vereenigde Gewesten, de ondervinding van vroegere tyden, en de Krygskunde tegenwoordig by genoegzaam alle de Mogenheden ingevoerd. —— Zyns bedunkens moesten de zaaken, ten deezen opzigte, geheel op den ouden voet gelaaten worden. Ook vleide hy zich, dat hun Ed. Mogenden geene zwaarigheid zouden maaken om tot Commandeurs en Majors Plaatzen, zo in *Zeeland* als in de Kwartieren ter bezorginge van dat Gewest, by volduuring hem te laaten benoemen zodanige Officieren, die den Lande wel gediend hadden, en aan welken dergelyke Posten werden gegeeven als eene Belooning, zonder deswegen bepaald te zyn aan Officieren op de Verdeeling van *Zeeland*.

Omtrent het voorſtel, om de voor-

rang

XVII. BOEK. 1783.

rang aan de Oudſten in Rang te geeven, kon hy niet verbergen, dit als zeer verderflyk voor den dienst van den Staat aan te merken, en dat door het neemen van een Beſluit daar toe ſtrekkende, de begeeving de Krygsposten op de Verdeeling van *Zeeland*, aan hem opgedraagen, in effecte zou gebragt worden tot die van de jongſte Vaandrigsplaatzen in ieder Regiment. Hy begreep, dat 'er veele gevallen waren, waar in hy, tot bevordering van het algemeene welzyn van 's Landsdienst, zich genoodzaakt vondt om Officieren van het eene Regiment in het andere te doen overgaan: en vleidde zich met de gedagten, dat men ook ten deezen opzigte geene bepaaling zou maaken ten nadeele van de hem gedaane opdragt.

Wat de punten betrof, die betrekking hadden tot het aan hem, als Capitein Generaal van de Unie, opgedraagen Regt van het geeven der Patenten, hoopte hy, dat Staaten van *Zeeland* geen oogmerk hadden om eenige bepaalingen in te voeren, ſtrydig met dat Regt; hoe zeer hy niet kon ontveinzen, dat deeze en geene Staatsbeſluiten, zedert eenige maanden in *Zeeland* genomen, hem wel eenige reden gaven tot vreeze. Dan hy meende hun onder 't oog te moeten brengen, dat hy het Regt der Patenten bekomen hadt van hun Hoog Mogenden, met die zelfde volmagt met welke zyne Voorzaaten 't zelve geoefend hadden, en ook het Zevende Artykel der *Unie van Utrecht* medebragt. Zo lang, derhalven, dat

dat Regt, door de Generaliteit der Bondgenooten hem niet was afgenomen, was hy van begrip, dat geen Gewest deswegen eenige verandering ten zynen opzigte maaken kon. Het in behoorelyken staat van verdeediging brengen des Vaderlands, voor zo verre de middelen, door de Bondgenooten hem in handen gesteld, strekken konden, zyner zorge aanbevolen zynde, moest hy, buiten tegenspraak, Magt hebben om de Troepen van den Staat te doen trekken na de Plaatzen, waar hy dezelve noodig oordeelde, zonder welk Gezag hy zich buiten staat vondt om aan dat gedeelte van zyn Pligt te voldoen, byzonder als hy blootgesteld moest weezen, dat een Gewest weigerde het laaten uittrekken van Troepes, die hy oordeelde op een ander gedeelte der Grenzen van het Land te moeten plaatzen, om 't zelve te versterken. — Bezwaarlyk ook zou het vallen de Regimenten, die in *Zeeland* gelegd werden voltallig te krygen, indien zy wisten daar altoos, of althans voor een langen tyd, te zullen moeten blyven: zo ter oorzaake van de Duurte in dat Gewest, als mede van de veelvuldige Ziektens, waar aan zy zich blootgesteld vonden: een kwaad, door de ondervinding gebleken, dat door een lang blyven en aan de lugt gewennen, niet werd weggenomen (*).

XVII. BOEK. 1783.

Dat

(*) Zie den gehelen Brief gedagtekend 2 May 1784 in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1601.

XVII. BOEK. 1783.

De Koning van *Pruisſen* beklaagt zich over 't geen den Stadhouder wordt aangedaan.

Dat zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit ongunſtig dagt over 't geen in deeze Gewesten ten opzigte van den Stadhouder gebeurde bleek uit de moeite, welke hy zich gegeeven hadt ter ontdekking des Schryvers van een 't Stadhouderlyk Huis ſmaadend Boekje; als mede in zyn weigerend antwoord op de verzogte uitlevering der op zyn Grondgebied gevlugte Schuldigen aan de beweegenisſen in Wintermaand des voorleden Jaars ontſtaan (*); doch met den aanvange deezes Jaars verklaarde hy duidelyker zyne meening, door zyn Gezant den Baron VAN THULEMEYER zich beklaagende, „ dat alle „ vriendlyke poogingen, door deezen „ Staatsdienaar, by verſcheide Staatsle„ den der Vereenigde Gewesten aange„ wend, wegens de ongelukkige Gisting, „ welke zich thans in *Holland* openbaar„ de, geene gewenschte uitwerking te „ wege gebragt hadden; maar dat hy, „ integendeel, met zo veel onaangenaam„ heid als verontwaardiging vernam, hoe „ die binnenlandſche Beweegingen, in „ plaats van te bedaaren, ſteeds vermeer„ derden; en men zelfs op niets minder „ bedagt was dan den Prins Erfſtadhou„ der

Wy hebben dit laatſte, *Zeeland* betreffende, in dit Jaar geplaatst, om het naauw verband tusſchen 't daar voorgevallene en 't geen in andere Gewesten dit Jaar gebeurde, als mede om 't gevoelen des Erfſtadhouders, in tegenſtelling daar van 'er by te melden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 286. en 320.

„ der het Commando over de Troepen en de Marine te ontneemen, en hem daar door van de voornaamſte en weezenlykſte voorregten zyner Bedieninge van Erf-Capitein en Admiraal Generaal te berooven. XVII. BOEK. 1783.

„ Hy kon zich niet verbeelden, dat „ dit het gevoelen en de algemeene „ wensch der Natie en der Regenten van „ den Staat was. Veel eer hieldt hy „ zich overreed, dat dit ſlegts het denkbeeld ware van zommige Perſoonen, „ die het doorlugtig Huis van *Naſſau* „ een kwaad hart toedroegen, door een „ gevolg van eenigen haat, of hun byzonder oogmerk, zonder het waare „ welzyn en 't algemeene belang van den „ Staat in overweeginge te neemen. Elk „ goed *Hollander* zou zich, met dankerkentenis, herinneren, dat de grondveſtingen van zyne Vryheid en tegenwoordigen Voorſpoed, door de Prinſſen van het Doorlugtig Huis van *Oranje en Naſſau* gelegd en deels ten koſten van hun bloed verkreegen waren, „ dat het dit Huis was, 't welk de geheele „ tegenwoordige Conſtitutie der Republiek „ gemaakt en verzekerd, en naa zommige „ buitengewoone wisſelvalligheden en omwentelingen, eniger wyze op de tegenwoordige gelykende, de Vereenigde Gewesten uit oogſchynlyke gevaaren, waar „ mede zy gedreigd werden, gered en „ in haaren ouden luister herſteld hadt.

„ Van de bewaaring deezer Regee-

XVII. BOEK. 1783.

„ ringsvorm, welke zedert twee Eeuwen
„ zo gelukkig ſtand gehouden hadt, en
„ van die des Stadhouderſchaps, daar van
„ onafſcheidelyk, hing buiten twyfel het
„ geluk en de veiligheid der Republiek
„ af. Ieder goed *Hollandsch* Patriot moest
„ van deeze waarheid overtuigd zyn.
„ Alle nabuurige Mogenheden ſcheenen
„ 'er ook van verzekerd, en ſtonden ver-
„ baasd, dat zy zulke gevaarlyke en on-
„ tydige Twisten, welke voor de Re-
„ publiek zo ſchadelyk zouden kunnen
„ worden, als zy voor andere Staaten,
„ die zich in 't zelfde geval bevonden,
„ geweest waren, thans in den boezem
„ der *Vereenigde Gewesten* zagen ſtand
„ grypen, en vermeerderen. Deeze na-
„ buurige Mogenheden hadden allen op
„ gelyke wyze belang by de behoudenis
„ van het tegenwoordige Syſtema der
„ Republiek *Holland*. Hy nog byzon-
„ derder, zo door de banden van Bloed-
„ verwandſchap, die hem met het Door-
„ lugtig Huis van *Oranje* vereenigden,
„ als in zyne hoedanigheid van naasten
„ Nabuur, en ſtandvastigen en opregten
„ Vriend der Republiek. Hy was over-
„ reed en wist door de duidelykſte ver-
„ zekeringen, dat de Prins Stadhouder
„ de zuiverſte en heilzaamſte oogmerken
„ voor het welzyn der Republiek en voor
„ de behoudenis haarer tegenwoordige
„ Conſtitutie hadt; en dat indien kwalyk
„ gezinde Lieden hem daaromtrent ande-
„ re uitzigten toeſchreeven, zulks ge-

ſchied-

„ ſchiedde door eene verdichting, zo zeer van alle waarſchynlykheid ontbloot, als voor zyn Perſoon en kundigheden beledigende; dat de Prins veel eer het Syſtema en de grondbeginzelen, welke hy door de Souveraine Magt der Vereenigde Gewesten aangenomen en vastgeſteld vondt, onveranderlyk volgen en ter uitvoer brengen zou, en voor het toekomende zelfs het vermoeden van het tegengeſtelde wegneemen.

XVII. BOEK. 1783.

De Baron VAN THULEMEYER verzekerde door den Koning gelast te weezen, deeze bedenkingen aan de ernſtigſte overweeging van hun Hoog Mogenden aan te pryzen, en hun te verzoeken, „ om „ allen voorſtel en denkbeeld, ſtrekkende „ om de regtmaatige Voorregten van het „ Stadhouderſchap te verminderen, en „ hunne ingevoerde en zo gelukkig ſtandhoudende Regeeringsvorm te veranderen, te verwerpen, en veel liever kragtdaadige maatregels te neemen om de „ inwendige Oneenigheden te dempen, „ om, de onderneemingen der Muitzieken tegen te houden, hunne beledigende Libellen te verbieden, en niet alleen „ de noodige Eendragt, maar ook het „ Gezag en de Aangelegenheid den Prins „ Stadhouder en den Perſoonen, die tot „ het Beſtuur der Republiek mede werken toekomende, te herſtellen (*)."

Niet

(*) *Reſol. Gen.* 20 Jan. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

Niet weinig verwonderings baarde dit Vertoog, en ſprak men 'er, naar zyne byzondere denkwyze, zeer verſchillend over. Deezen verheugden zich ten hoogſten, dat FREDERIK DE GROOTE zich de zaak des in hun oog beledigden Stadhouders aantrok; geenen verwierpen het daar in geſtelde als volſtrekt ongegrond, en gingen zo verre van de egtheid des lasts aan de Gezant in twyfel te trekken, of althans te vermoeden, dat hy, in den voordragt, veel over zich genomen, en alles ten ſterkſten gekleurd hadt. —— De Gelastigden by Staaten van *Holland* om dit Vertoog te onderzoeken bragten, als 't gevoelen der Meerderheid, uit, „ dat men vóór het nee-„ men van een bepaald Beſluit over dee-„ ze zaak, dit Vertoog aan zyne Hoog-„ heid behoorde te zenden, met ver-„ zoek, om aan hun Ed. Groot Mogen-„ den te doen toekomen, deszelfs berig-„ ten en verſlag, door wie, wanneer, „ en in welke opzigten, eenige daadlyke „ inbreuk aan de Regten en Preëminen-„ tien van zyne Hoogheid was toege-„ bragt, mitsgaders welke Leden of Per-„ ſoonen reden van vermoedens ten dien „ opzigte gegeeven hadden (*).” —— Staaten van *Friesland* wilden ter Algemeene Staatsvergadering betuigd hebben, „ dat by hun geene Punten in overweeging „ ge-

Gevoelens eenige Gewesten daar over.

(*) *Reſol. van Holl.* 21 Maart 1783.

„ gebragt waren, die zouden kunnen ſtrek- XVII.
„ ken tot verminderring der Regten en BOEK.
„ Privilegien door den Prins Stadhouder ——
„ verkreegen: dat zy, dienvolgens, den 1783.
„ inhoud van dit Vertoog niet konden
„ aanzien als hun betreffende; dat zy
„ ook onkundig waren, dat by de ver-
„ dere Bondgenooten eenige Voorſtellen,
„ daar toe ſtrekkende, gedaan zouden
„ weezen. Over zulks behoorde hene
„ agtens, zyne *Pruiſiſche* Majeſteit, op
„ eene voeglyke en behoorelyke wyze
„ en beſtaanbaar met de Souveraineiteit
„ van de Republiek, onderrigt te wor-
„ den van den weinigen grondt des in-
„ geleverden Vertoogs" —— Even zo,
of nog ſterker, ſpraaken die van *Stad en Lande*, „ voor zo verre hun Gewest
„ betrof was 'er niet alleen geen ſchaduw
„ of ſchyn van diergelyke beweegingen;
„ maar ook ter Vergadering van Alge-
„ meene Staaten geen de minſte Beraad-
„ ſlaaging van dien aart begonnen; zelfs
„ was 'er, zo veel zy wisten, geen de
„ minſte reden van geweest in eenige
„ Vergadering der andere Bondgenooten;
„ en moesten de Afgevaardigden ter Al-
„ gemeene Staatsvergadering, by geſchrift,
„ gelast en gevolmagtigd worden om,
„ met de andere Bondgenooten, den Ko-
„ ning van *Pruiſen*, hoe eer hoe beter,
„ op eene vriendſchaplyke en behoorely-
„ ke wyze, maar overeenkomſtig met de
„ Onafhangelykheid van deezen Staat,
„ te deſabuſeeren, en te onderrigten van

XVII. BOEK. 1783.

den weinigen grond der onderſtellinge van diergelyke beweegingen. —— Op dien zin liep ook de laſt aan de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge door die van *Utrecht* en *Zeeland* gegeeven (*). Hoe weinig de Koning van *Pruiſſen* met deeze tuſſchenſpraak vorderde zal het vervolg onzer Geſchiedenisſe uitwyzen.

Aanſpraak van den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, op den Jaardag van zyne Hoogheid

Op dergelyk een toon van misnoegen, over veeler gedrag, ten aanzien van het Stadhouderlyk Huis, als de Verklaaring zyner *Pruiſſiſche* Majeſteit, was eene Aanſpraak geſtemd, die de Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, aan 't hoofd der Zee-Officieren, by den Stadhouder deedt, op diens vyf en dertigſten Jaardag. Waar in hy onder andere zich dus liet hooren.

„ Het is met eene onuitſpreekelyke aan-
„ doening van vreugde, dat het Corps
„ der Marine den Dag weder ziet, waar
„ op zy 's jaarlyks de Eer hebben, hun-
„ nen dierbaaren *Chef* te mogen begroe-
„ ten, en aan hem te betuigen die ge-
„ voelens van Eerbied, waar mede zy
„ voor deszelfs Doorlugtige Perſoon en
„ Huis bezield zyn, en welke dagelyks
„ meer en meer toeneemen. Deelgenoo-
„ ten van het lot, huns waardigen *Hoofds*,
„ en even als Hy het voorwerp van de
„ vuilſte Lasterſchriften (†), die dage-
lyks

(*) *Reſol. Gen.* 5. en 20 Maart 2 en 28 April 1783 *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 309. 550. 551.

(†) Zie de klagten der Zee-Officieren in onze *Vaderl. Hiſt.* IV. D. 93. V. D. bl. 278.

„ lyks verſpreid worden, door eene na XVII.
„ Verandering der Conſtitutie haakende BOEK.
„ hoop, om uwe Doorlugtige Hoogheid
„ de Liefde te ontneemen van eene Na- 1783.
„ tie, die met zo veel reden aan uw
„ Doorlugtig Huis is verknogt geweest,
„ hebben zy hun eigen leed vergeeten,
„ en alleen gevoelig geweest aan den
„ hoon, welken men hun *Chef* aangedaan
„ heeft, van wiens onvermoeide zorg
„ omtrent het beſtuur der Marine zy be-
„ ter dan eenige andere Burgers deezer
„ Republiek kunnen oordeelen, en ook
„ overtuigd zyn. —— Zy namen deeze
„ gelegenheid waar om zyne Doorlugtige
„ Hoogheid op het plegtigst te verzeke-
„ ren van de zuivere agting en aankleef-
„ ving van het Corps aan hunnen Ad-
„ miraal Generaal, en van hunne bereid-
„ willigheid om alles op te offeren tot
„ maintien van de door onze Voorou-
„ deren zo duur gekogte Vryheid. ——
„ Zy waren overtuigd, dat men dezelve
„ aan de Doorlugtige Voorvaderen van
„ zyne Doorlugtige Hoogheid verſchul-
„ digd was, en dat de Republiek niet
„ kon beſtaan zonder een *Eminent Hoofd*;
„ zy verlangden dat de misleide Natie
„ eens de oogen zou openen, om door
„ zich zelven van de poogingen van zy-
„ ne Doorlugtige Hoogheid, tot welzyn
„ van het Land gedaan, onpartydig te
„ oordeelen, waar door dan het no-
„ dige vertrouwen in den Perſoon van
„ zyne Doorlugtige Hoogheid weder zou

XVII. BOEK. 1783.

„ herleeven. —— Biedende hunne Perſoonen en vermogens aan, op zodanige „ eene wyze als zyne Doorlugtige Hoogheid, tot handhaaving der tegenwoordige Conſtitutie hun zo wel als Burgers „ als Officiers van dit Gemenebest zou gelieven te employeeren (*)." —— Vereerden niet weinigen, toen deeze Aanſpraak, kort daar op, in de Nieuwspapieren het licht zag, dezelve met hunne goedkeurende bewondering, by veelen verwekte zy geen geringen aanſtoot (†).

Hoe die Jaardag in den *Haage* en te *Amſterdam* gevierd werd.

Schoon de groote beweegenisſen in de Hofplaats op laatstleden *St. Nicolaas Avond* voorgevallen (§), voor dergelyke op deezen Jaardag deeden dugten, bepaalde zich alles tot het uitſteeken veeler Vlaggen, en het verlichten van de *St. Antony of Geest buurt*. —— Rustig ook liep die Dag te *Amſterdam* ten einde, niet tegenſtaande men eenige bekommering had voor de Scheepstimmerlieden, of zogenaamde *Byltjes*, welke dien Dag, *Prinsjes Dag* heeten, en gewoon zyn op denzelven oorlof te houden, dat is geld te trekken, en niet te werken: eene vergunning, zo men wil, van den laatst overleden Stadhouder. Op deezen Dag maaken zy ook gebruik van een Vaandel hun in den Jaare MDCCXLVIII gegeeven, en, buiten dien Dag, by de Admirali-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 399.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* Hl. D. bl. 1220.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſtorie*, V D. bl. 303.

raliteit bewaard. Zy bragten zonder eenige beweegingen aan te rigten den achtſten van Lentemaand, in ſtilte door. Eenige Kinderen op *Kattenburg* liepen met Oranje Strikjes vercierd (*). XVII. BOEK. 1783.

Gansch anders was het te *Rotterdam* gefteld (†). De geest van Oproerigheid, omſtreeks *St. Nicolaas Avond* en op den laatſten Avond des voorgaanden Jaars beteugeld, vertoonde zich, als 's Prinſen Jaardag aannaderde, op eene ontzettende wyze. Men ſprak van 't plunderen der Huizen van drie voornaame Graanhandelaaren; deeze gerugten gingen vergezeld met Bedelaaryen en Geldafperſingen door de gantſche Stad; met bedreigingen van het inſlaan der glazen, en het daadlyk pleegen dier ſtraatſchennisſe, onder het uitboezemen van de onbeſchoftſte taal; en het optekenen van de Huizen der zodanigen die weigerden geld te geeven. Onrustige beweegingen op denzelven te *Rotterdam*.

De vrees voor de viering van deezen Jaar- Aan het Zakken-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl 401. 443.

(†) Te *Rotterdam*, *binnen welker muuren*, (volgens de Aanſpraak van den Kerkenraad aldaar, in den Jaare MDCCLXVI. aan den Heer Stadhouder WILLEM DEN V. gedaan) *de weg tot de Stadhouderlyke Waardigheid deezer magtige Provincie deszelfs Grooten Vader, onſterfelyker Gedagtenisſe, allereerſt gebaand werd, en daar men reeds het Feeſtoffer met Oranje kaarden bondt, tot aan de hoornen van den altaar, wanneer men zich nog elders moest vergenoegen met, in ſtilte te betuigen.* „ *Wy zyn uwer ô* DAVID! *Wy zyn* „ *uwer ô Zoon van* ISAÏ! —— Bylagen agter de Apologie van P. HOFSTEDE p. 71.

XVII. BOEK. 1783.

Jaardag groeide by de *Rotterdammers* niet weinig aan als zy vernamen, dat het gebruik der vier Eerepoorten, die zints den Dag der Meerderjaarigheid des Stadhouders niet vertoond waren, aan 't Zakkendraagers Gilde toegeſtaan was. Niet meer dan twee Burgemeesters waren by het doen des Verzoeks tegenwoordig, te weeten de Voorzittende Burgemeester VAN DER HEIM en BOOGAERT, die egter in denk- en handelwyze zodanig verſchilden, dat hun onderhoud verdient opgetekend te worden. Zo ras de eerstgemelde berigt gegeeven hadt van het verzoek hem ten zynen huize gedaan, en 't geen nu in Burgemeesters Kamer ſtondt hervat te worden, verklaarde zyn Amptgenoot, „ dat de Vexatien, Knevelaaryen „ en Geldafperſſingen, ter eere van zyne Hoogheid, zedert eenige dagen, zo „ *impunement* gepleegd, hem, en het bes„ te gedeelte der Burgerye reeds lang „ verveeld hadden; dat het meer dan „ tyd was om daar in *efficaſieuslyk* te „ voorzien, en zodanige gewelddenaaryen „ te beteugelen; immers dat, van wegen „ de Regeering, daar geene aanleiding „ toe behoorde gegeeven te worden: „ weshalven hy van gedagten was, dat „ men zodanig een verzoek moest van de „ hand wyzen." Naa in 't vriendlyke lang over dit onderwerp geſprooken te hebben voegd de Voorzitter hem toe, „ dat zyne Hoogheid nu, zedert een ge„ ruimen tyd, zo door Blaauwboekjes als

Zakkendraagers Gilde het gebruik van vier Eerepoorten toegeſtaan.

Pas-

„ Pasquillen was gemaltraitteerd, dat het
„ meer dan tyd was dat hy eens weder
„ wat werd verheeven; dat hy kon ver-
„ zekeren, dat 'er niets dan vreugde zou
„ bedreeven worden." De vraag van Burgemeester BOOGAERT, „ of die „ Verheffing dan nu al wederom door de „ Smalle Gemeente moest geſchieden?" werd beantwoord door eene andere vraag, „ of hy zich wel van Oranje voorzien „ hadt?" Hier op „ Neen" ten antwoord bekomen hebbende, betuigde de Heer VAN DER HEIM, „ dat het, naar zy- „ ne gedagten, wel noodig kon zyn zich „ daar van te voorzien," hem teffens een ſtukje Oranje lind, ter langte van ruim een half elle, vereerende. De Heer BOOGAERT kon dit met het zeggen, dat 'er niets dan vreugde zou bedreeven worden, niet overeenbrengen, en begreep uit dit alles, zo wel als uit de tuſſchen beide gehoudene Geſprekken, dat de toezegging der Eerepoorten van de zyde zyner Medeburgemeesteren reeds daar was, en het verzoek op Burgemeesterskamer alleen pligtpleegingshalven geſchiedde, en dat hy, wilde hy zich, de zynen, en hunne Huizen, aan geen meer gevaars blootſtellen, van alle verdere tegenkanting moest af-, en de zaak aanzien: te meer daar by hem, zo wel als verſcheide anderen, Kaartjes onder de deur waren geſtoken, welker kwaadaartige inhoud ten duidelykſte de gisting en opruying van het Gemeen aantoonde.

XVII. BOEK. 1783.

De

XVII. BOEK. 1783.

De Stadsbouwmeester kreeg hier op last de Eerepoorten te laaten volgen, en door Stadsarbeiders op de *Nieuwe Markt* te doen brengen, met de ongevergde byvoeging, dat, wanneer by het oprigten eenige handreiking van Stadsvolk werd verzogt zulks als ongemerkt zou kunnen laaten geſchieden. Het Zakkendraagers huis pronkte, op den achtſten van Lentemaand, met Vlaggen, één derzelve voerde het Wapen des Stadhouders; van tyd tot tyd klommen 'er op het dak eenige Zakkendraagers om *Hoezee!* te roepen; dit hadt in 't byzonder plaats in den naamiddag, toen de Hoogleeraar HOFSTEDE zich op 't midden van de Markt voor het Zakkendraagers Huis vervoegde; toen verdrong de menigte bykans elkander om op het dak te klauteren, 't geen gevolgd werd door 't ſpeelen van *Wilhelmus van Naſſauwen*, waar op de Hoogleeraar met een onderſcheidend afneemen van zyn hoed en eene diepe buiging deeze Zakkendraagers groette (*). 's Avonds werden

(*) Deeze Hoogleeraar, wien veele vertellingen naagingen, heeft, by eene openbaare aankondiging in de Nieuwspapieren, verklaard, dat hy, op dien naamiddig, met een Ouderling zyner Kerke, en nog een derden Perſoon, de meest verciérde plaatzen der Stad doorwandeld, de Eereboogen en Vreugdekroonen beſchouwd, en de kleine hem afgeſmeekte Giften, telkens en by herhaaling vergezeld hadt, met eene vriendlyke en ernſtige vermaaning, om zich voor dronkenſchap, buitenſpoorigheid, oproerigheid, ja zelfs den minſten ſchyn daar van, zorgvuldig te wagten

den de Eerepoorten verlicht en was 'er in de Eerepoorten in een kastje geplaatst een vierregelig Versje met groote letteren (*). XVII. BOEK. 1783.

Het Gemeen, als 't ware gerugſteund door het verlof aan de Zakkendraagers om vreugde te bedryven, voer voort met de reeds aangevangene en niet geſtuit wordende Bedelaaryen en Geldafpersſingen, zo algemeen dat 'er bykans geen huis vry bleef, en zo menigvuldig dat zulks by zommigen tot dertig ja tot vyftig maalen werd herhaald. Wanneer men deeze onbeſchaamde Bedelaars met klein geld tragte af te zetten, vorderden zy ſtoutmoedig groover; wanneer men niet ſpoedig of ruim genoeg inwilligde noemden de Jongens Huizen op, waar zy rykelyker ontvingen. Geldafpersſingen.

Op den Dag, tot welks viering men deeze inzamelingen deedt was de ongebon- Woeste Vreugdebedryven

ten; maar zich daar en tegen als gehoorzaame Ingezetenen alleszins te gedraagen. Dat door hem geen Lint. Strik, noch eenig Oranje teken, ſchoon by zich anders zulks niet ſchaamde, openlyk of verborgen gedraagen was. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 455.

(*) Dit Versje was van deezen inhoud,

De Staatszugt van Bourbon, de Heerschzugt van Brittanje,
Verdryft uit Nederland den rampſpoed van Oranje.
Dus bleeit die ſchoone Wonderboom
In weerwil van het T, en van den Merwe Stroom.

Veel viel 'er over dit Versje te doen. Zie *de Bylagen tot het Rapport der Commiſſie te Rotterdam* bl. 131.

XVII. boudenheid allerſterkst. Belachlyke en
BOEK. verſchriklyke vertooningen wisſelden elkander af; hier zag men een hoop Jongens
1783. van allerlei Jaaren, met Oranje mutzen, Patroontasſen, en Linten vercierd; daar eene groote menigte gemeene Vrouwlieden, waar van de voorſte een soort van zotskap op hadt, met een luidrugtig gezang en geſchreeuw, hand aan hand dansſende ruyen; elders een molenaarswagen, onder een woest getier en 't zwaaijen met de hoeden, door de Straaten ryden, hebbende een Molenaarsknegt, op een der paarden gezeten, een opgecierde Vrouwenmuts op 't hoofd, en een vles in de hand; verder hoorde men een gezelſchap van Mannen met vercierde Boogen en Kroontjes hunne vreugde door luidrugtige *Hoezees!* uitboezemen. Zo dat, onder al den angst, die veeler hart by deeze vertooningen prangde, zy zich bezwaarlyk van een ongewilligen lach konden onthouden. En ware het hier by gebleeven, men zou deeze dwaasheden ligtlyk hebben kunnen voorbyzien; doch het was niet ſlegts een toneel van woeste vreugd, maar teffens van moedwil en openbaar geweld, 't geen te *Rotterdam* werd vertoond. Onder vercierde Boogen, door Vrouwen gedraagen, moesten de voorbygangers bukken; men kon van de woelende menigte, door den drank verhit, niet ontſlaagen worden, dan door hun geld te geeven, of met hun te drinken. Men vroeg iemand, of hy voor de *Tien* of de *Veertien* was? eene vraag zinſpee-

Woeste Vreugde-bedrijven te Rotterdam.

ſpeelende op de twee Partyen in de Vroedſchap, en van geene duistere betekenis; de dwang tot het draagen van *Oranje* met bedreiging van in 't water geſmeten, of op eene andere wyze mishandeld te worden, was algemeen, en de veiligheid op 's Heeren Straaten word byna in alle gedeeltens der Stad openlyk geſchonden. XVII. BOEK. 1783.

Optocht aldaar der Scheepstimmerlieden.

De akeligheid van den toeſtand der Inwoonderen van *Rotterdam* vermeerderde toen, in den naamiddag eene bende van tusſchen de twee en driehonderd Scheepstimmerlieden de Stad doortrok, die hunne gehegtheid aan den Stadhouder op een gansch oproerige wyze vertoonde. De Scheepstimmerlieden van de Admiraliteits Werf naamlyk, die reeds vroeg in den morgen eenig Arbeidsvolk, werkende aan den opbouw van 's Lands Arſenaal, aangezet hadden om zich van Oranje Tekenen te voorzien, begonnen, omtrent half zeven uuren, met zingen en ſchreeuwen, en waren een half uur laater allen met Oranjeſtrikken uitgedoscht; naa dien tyd werkten zy geen ſlag meer, maar bragten den tyd in luidrugtige vrolykheid door, tot omtrent drie uuren in den naamiddag, wanneer het hek van de Werf, dus lang, op last van den Equipagiemeester, geſlooten gebleeven, open geraakte, en zy van daar gingen, eerst na de Werf van de *Oost-Indiſche* Compagnie, en vervolgens na de andere Scheepstimmerwerven, waar zy onder 't luiden der Klokken op de Werven, en het roepen *Hoezee!*

XVII. BOEK. 1783.

Vivat Oranje! het werkend Volk, met bedreiging van hunne Gereedſchappen, ja zelfs hunne Perſoonen, in 't water te zullen werpen, deeden uitſcheiden. Hun optocht door de Stad, de Wethouderſchap bekend wordende, was het in overleg genomen om de Alarm-klok te doen trekken.

Hoog-gaande ongeregeldheden.

Hoe onveilig het op ſtraat ware door deeze omzwervende hoopen van Jongens, Vrouwen, Karels en Scheepstimmerlieden, die dit alles pleegden zonder dat 'er eenig middel tot bedwang dier ongebondenheden werd aangewend, zou men zich misſchien verbeelden dat men in eigen huis blyvende genoegzaam tegen beledigingen verzekerd was: doch eigen huis leverde geen veilige wykplaats op. Een ontrustend geduurig geſchel was de voorbode van eene tot in den nagt duurende Bedelary; de bedreiging van het Huis te tekenen, en ſtraks met hun drie-honderden weder te komen, om de deur open te trappen, en het Huis om verre te haalen, was het gevolg van eene weigering; het zeggen van de glazen te zullen inſlaan, in gevalle men niet illumineerde, gaf ſtoffe tot billyke vreeze, en het gooyen met ſteenen, en 't geen vervolgens plaats greep, deedt zien dat die vrees welgegrond was. Zes bekende Burgers werden in hunne Huizen gedwongen om Oranje op te zetten, en één hunner om *Hoezee!* te ſchreeuwen: men drong de Winkelhuizen in, nam de Winkel-

kelwaaren weg, en drong de Bewoonders om mede te dansen, of mishandelde ze, om dat zy geen Pas, (zo noemde men het *Oranje-teken,*) konden toonen; ja dreigde den dood, als men die Pas niet te voorschyn bragt. — Geen wonder, dat in een Stad, die een toneel opleverde van verschrikking, afpersing, knevelary, muitery en geweld, eenigen, die, volgens de loopende gerugten, het akelig lot der Plundering boven 't hoofd hing, hunne kostbaarste goederen hadden ingepakt, en zo mogelyk, tegen de vernieling verborgen. XVII. BOEK. 1783.

Vreemd moet het doen, dat, daar de Hoofdschout VAN DER HOEVEN, twee dagen vóór dien Dag, kennis gegeeven hadt van zyne bedugtheid, dat de Verjaardag van zyne Hoogheid niet met de behoorelyke gerustheid en geschiktheid zou worden gevierd, en de Schepen DE MONCHY dit vermoeden sterk aandrong, geen genoegzaame voorzorg was aangewend tot voorkoming van zo veel onheils. Wel was zulks voorgeslaagen en overwoogen, doch door den Voorzittenden Burgemeester ten sterksten tegengesprooken: terwyl hy beweerde, dat dit te veel beweeging zou veroorzaaken, en 't beter oordeelde om zich, des noods, te bedienen van Zakkendraagers, die by de hand waren, en op welken men vertrouwen kon. Men merke hier op aan, dat juist deeze Lieden, een zo voornaame rol in de voorgewende vrolykheid zullen-

Hoe het gegaan was met het neemen van voorzorgen daar tegen.

XVII. BOEK. 1783.

de ſpeelen, veel eer een toevoorzigt noodig hadden, dan dat zy geſchikt zouden weezen, om tegen ongeregeldheden te waaken. —— De Schepen VERSTOLK betuigde toen, op nieuw, zyne verwondering over het verlof tot oprigting der Eerepoorten, en verzogt te mogen weeten, „ om welke redenen 'er nu op den „ Verjaardag van zyne Hoogheid toch „ zulke meer dan gewoone Vreugde „ moest bedreeven worden, daar de „ Kooplieden, door eenen zo onregtvaardigen Oorlog als de Republiek geproefd „ hadt, nog gevoelden, hoe zy, door gebrek aangenoegzaame *Protectie*, op eene „ ſchreeuwende wyze, door de *Engelſchen*, „ van hunne Goederen beroofd waren, 't „ geen weinig ſtof tot openlyke verlustigingen gaf: behalven, dat, 't geen „ men zag, eigenlyk gezegd, meer te „ houden was voor ongeregeldheden, en „ rustverſtoorende beweegingen, welke „ door de permisſie van Burgemeesteren, „ niet weinig werden gewettigd." —— Op welke voorſlag de voorzittende Burgemeester gezegd wordt, geantwoord te hebben, „ dat zulks een louabele Vreug„ debedryving was; dat, wyl zyne Hoog„ heid, zedert een geruimen tyd, ver„ ongelykt en zeer veel was ten laste „ gelegd, men het Volk gelegenheid „ moest geeven om zich te devellopee„ ren; en openlyk hunne denkwyze ten „ opzigte van den Stadhouder te doen „ blyken." —— Een zeggen zeer wel ſtrooken-

kende met 't geen hy zynen Medeburgemeester te gemoete voerde (*), en hy eenen om beſcherming ſmeekende Burger, eenige dagen te vooren, te zyner gerustſtelling, te verſtaan gaf. XVII. BOEK. 1783.

Men maakte des niettegenſtaande toen eenige ſchikkingen op de Burgerwagten en beſloot tot het vervaardigen van eene *Concept-Publicatie*, om, de omſtandigheden van zaaken zulks vereiſchende, den volgenden Dag (†), in tyds, te kunnen afgekundigd, gedrukt en aangeplakt worden. Waar toe egter de Wethouderſchap niet kwam, dan naa hevig voor- en tegenſpreeken, en naa dat, door de Schepenen DE MONCHY en VERSTOLK VAN ZOELEN, daar op ten ſterkſten was aangedrongen, zo uit hoofde van de toeneemende gerugten van Plundering, waar mede onder andere het Huis van den Burgemeester VAN BERCKEL werd bedreigd, als uit hoofde van de meerdere Beweeging, welke men ontwaar werd. De poogingen des Burgemeesters VAN DER HEIM om zulks tegen te houden, werden verydeld, door de verklaaring van den Schepen VERSTOLK VAN ZOELEN, „ dat, byaldien 'er niet daadlyk „ beſlooten wierd om de volle Compag„ nie, en dus beide de Kwartieren dien „ avond vroegtydig in de Wapenen te „ bren-

(*) Zie hier boven, bl. 76.
(†) Den 7. van Maart.

XVII. BOEK. 1783.

„ brengen en post te doen houden tot „ die door de volle Compagnie, in beurt „ volgende, wierd afgelost; hy daadlyk „ de Vergadering zou verlaaten en zyne „ Medeburgers waarſchuwen, om voor „ hunne veiligheid te zorgen: wyl zy op „ geene de minſte *Protectie* konden ſtaat „ maken." —— Men begreep met het afkundigen der ontworpe Waarſchuwing niet voort te gaan; en beſloot op den Dag deezes gewoels, zulks na te laaten: om dat men bedugt was dat dezelve van weinig nut zou zyn, en niet behoorelyk zou kunnen gehandhaafd worden, om de weinige en zorglyke magt waar mede men dit zou moeten uitvoeren: vermids de Zakkendraagers daar toe geheel ongeſchikt waren, de gewoone magt der Juſtitie niet toereikte, en de Burgery niet geſchikt was om de Juſtitie te onderſchraagen.

Men beraamde nog eenige ſchikkingen, om, in gevalle van noodzaaklykheid, daadlyk meer Compagnien in de Wapenen te kunnen brengen; vaardige kundſchap te bekomen, en omſtreeks de bedreigde Huizen vertrouwde Perſoonen te plaatzen. Dan de voornaamſte, zelfs tot welke men zo noode beſloot, het in de Wapenen doen komen eener Compagnie Burgeren, was van geen den minſten invloed tot bewaaring of herſtel van de rust: dewyl men onder derzelver oog, verſcheide ongeregeldheden pleegde, zonder dat 'er door den Collonel, die verlegen

legen was, wat hy doen moest, en zeide geen Order te hebben, eenig middel werd aangewend om die ongebondenheden tegen te gaan; of om eenige zyner Rotsgezellen, die met Oranje pronkende ter wagt gekomen, en door het gebruik van drank buitengemeen luidrugtig en vrolyk waren, en het *Hoezee!* der Scheepstimmerlieden beantwoorden, te beteugelen (*).

In *Utrecht* houdt het Vrycorps de wagt, en'er valt niets voor.

Vrees voor rustverſtoorenis op dien Verjaardag moet te *Utrecht* ontſtaan weezen; althans om dezelve te voorkomen, of te weeren, boodt zich het Corps Vrywilligers aan by de Magiſtraat, tot het houden van de wagt, en het doen van ronden door de Stad in den nagt tusſchen den achtſten en negenden van Lentemaand. Gereed werd dit voorſtel aanvaard en volyverig volvoerd; dan zy vernamen den ganſchen nagt niets 't geen naar rustverſtooring zweemde (†).

A. P. VAN DER CAPELLEN by zyne Hoogheid verdagt.

Van den aanvang der onlusten tusſchen *Engeland* en de *Noord-Americaanſche* Volkplantingen gereezen en geduurende den Oorlog waar in onze Staat, ingevolge van denzelven, werd ingewikkeld, als mede in de beweegenisſen, die laater in den Lande ontſtonden, hebben wy te meermaalen, de Heeren van de CAPELLEN

(*) *Rapport van de Commiſſie te Rotterdam* bl. 23–53. 248–255. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 446–456.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 487.

XVII. BOEK. 1783.

LEN VAN DE MARSCH, en CAPELLEN TOT DEN POL zien te voorſchyn treeden, en deel neemen in Staatsverrigtingen den Stadhouder geenzins aangenaam, terwyl wy hun zeer vrye en ſterke taal by aanhoudenheid hoorden voeren. Jonkheer ALEXANDER PHILIP VAN DER CAPELLEN, zints vier en twintig jaaren Kamerheer van zyne Hoogheid, en die de aanzienlyke Krygsposten bekleedde van Collonel by de Cavallerie, en eerſten Luitenant van het Esquadron Gardes du Corps van den Stadhouder, Broeder des eerst- en Neef des laatstgemelden Ridders, ontdekte, ten deezen Jaare, een verkoeling in de dus lang hem betoonde blyken van Vriendſchap en Vertrouwen. Na de reden vraagende, kreeg hy van den Prins ten antwoord, „ dat „ deeze niets tegen hem hadt en ook „ nergens van verdagt hieldt; maar dat „ hy diens Broeder CAPELLEN TOT „ DE MARSCH aanzag als een zyner „ grootſte Vyanden, die voor hadt, het „ Stadhouderſchap te culbuteeren, en „ met den Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, de eerſte oorzaak was van de tegenwoordige troubles, dat daarom de Correspondentie, „ die hy met zynen Broeder onderhieldt, „ aan hem eenige ombrage gaf; dat hy, „ offchoon met de beste intentie van de „ wereld, zomtyds zaaken zou kunnen „ melden, waar van zyn Broeder een „ verkeerd gebruik konde maaken; waar

„ door

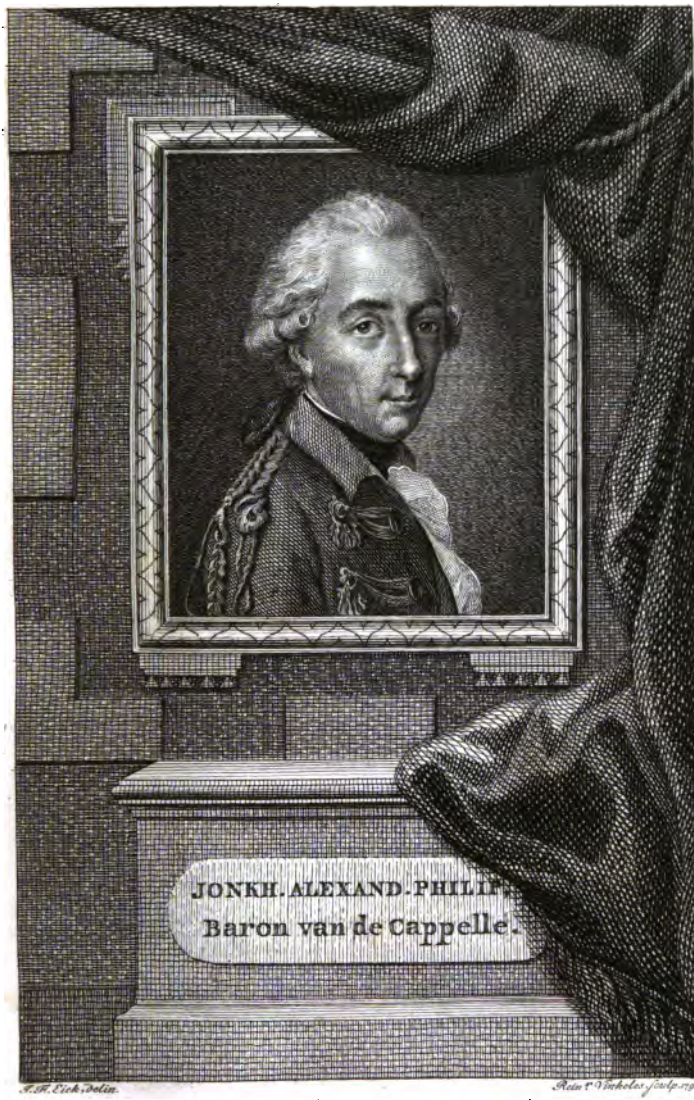
JONKH. ALEXAND. PHILIP.
Baron van de Cappelle.
J. F. Eick, delin.
Rein.r Vinkeles, sculp. 1791.

„ door hy dan de dupe van dezelve zou XVII.
„ zyn. Dewyl hy die Heeren verdagt BOEK.
„ hieldt voor Aanſtookers van de tegen- ——
„ woordige Onlusten, en aanmerkte als 1783.
„ Hoofden eener Partye, in de Repu-
„ bliek, die het Stadhouderlyk Huis zog-
„ ten over hoop te werpen. —— Dat
„ de eclatante wyze op welke niet alleen
„ zyn *Overyſſelſche* Neef, en zyn Broe-
„ der TOT DE MARSCH, maar byna
„ zyne geheele Familie, ja zelfs zommi-
„ gen van de Familie zyner Huisvrou-
„ we (*), zich tegen hem ſcheenen te
„ verzetten, hem noodzaakten op zyne
„ hoede te zyn; terwyl hy dagelyks
„ moest ondervinden, dat veele Perſoo-
„ nen, die hem het meeste ſchuldig wa-
„ ren, hem nu afvielen, en wantrouwen
„ by hem verwekten." —— Waar by kwamen de verdenkingen van eenige geſprekken door deezen Kamerheer, op onbehoorelyke tyden en plaatzen gehouden met den *Dordrechtſchen* Penſionaris DE GYZELAAR, dien wy, in den loop deezer Geſchiedenisſen, zo wel als de CAPELLENS, meermaalen van tegenſtrydige gevoelens met zyne Hoogheid vonden.

VAN DER CAPELLEN ging deeze Verdenkingen te keer, met zyne Hoogheid te verzekeren, dat men hem met opzigt tot het oogmerk der Heeren VAN DER

Hy verdeedigt zich.

(*) Die van TAETS VAN AMERONGEN in *Utrecht*.

XVII. BOEK. 1783.

DER CAPELLEN bedroog, en het 'er maar op toeleide om hun in een haatlyk daglicht te ſtellen, en, ware het mogelyk, met hunne ganſche Familie te ruineeren, om welk oogmerk gemaklyker te bereiken, men hem ook verdagt gemaakt hadt, ten einde zyne verwydering van het Hof te bewerken. —— Wat de Verkeering met den Penſionaris DE GYZELAAR betrof, deeze, betuigde hy, was op behoorelyke uuren, en of in 't Logement der Stad *Dordrecht*, of ten zynen Huize, gehouden: en behelsde niets ten nadeele van zyne Hoogheid.

Openlyk als een Verrader van den Prins beſchuldigd.

Terwyl dit, ten Stadhouderlyken Hove omging, en VAN DER CAPELLEN verſcheide mondgeſprekken met den Prins hieldt, Brieven ſchreef, en tusſchen beiden komende Perſoonen van Rang de verzoening zogten te vinden, verſpreidde het gerugt niets minder dan dat VAN DER CAPELLEN een Verraader van den Prins zynen Weldoener was, deszelfs geheimen aan diens grootſte Vyanden geopenbaard hadt, daar toe misbruik maakende van het vertrouwen, 't geen zyne Hoogheid in hem ſtelde, door hem toegang te verleenen tot zyne geheimſte papieren, ja zelfs dat hy den Kamerdienaar, die het meest 's Vorsten Perſoon naderde, hadt omgekogt om hem den inhoud der Brieven, die zyne Hoogheid las, mede te deelen.

Dringt op zyne Ontſchuldiging aan.

Zo openlyk geſchandvlekt, en in de Nieuwspapieren beſchreeven als ontſlaagen

gen van zyn post als Kamerheer, drong hy zyne onſchuld met ſterker eiſchen aan; doch zonder te vorderen. Hy bekwam weder ten antwoord, dat de Stadhouder „ geen het minſte bewys tegen hem hadt; „ maar dat de vermoedens bleeven aan- „ houden, en dat, zo ras die weggeno- „ men konden worden, hy hem gaarne „ wilde regtvaardigen; maar hem thans „ niet wel kon toeſtaan zyn dienst als „ Kamerheer te doen, en dus veel liever „ zag dat hy zich abſenteerde." Tot het laatſte kon hy niet beſluiten, het eerſte hing van zyne Hoogheid af. — Om de valsch verſpreidde gerugten te keer te gaan, deedt hy in de Nieuwspapieren een Berigt plaatzen, dat de Eerroovende gerugten ten zynen nadeele, zedert eenige dagen, in *'s Gravenhaage* en elders met kwaadaartige oogmerken, verſpreid, van allen grond van waarheid ontbloot waren: en hy 't aan zich behieldt om het Publiek, des noods, nadere opening te geeven, van die gebeurtenisſen, uit welken de aan hem nog onbekende eerroovende lieden, die gerugten verdicht en in de wereld gebragt hadden. Tot het plaatzen hier van gaf zyne Hoogheid verlof; alleen kon deeze niet toeſtemmen, de voorbehouding van het nader opening geeven: ook hadt VAN DER CAPELLEN een en ander maal by zyne Hoogheid betuigd, de noodzaaklykheid waar in hy zich, door den Prins niet openlyk geregtvaardigd wordende, zou gebragt vin-

XVII. BOEK. 1783.

XVII. BOEK.

1783.

vinden, om alles, wat deeze zaak betrof, te openbaaren.

Veelen deeden herhaalde poogingen, om die breuke te heelen; doch met zo weinig vrugts, dat VAN DER CAPELLEN, in 't einde, onder de dierſte betuigingen van onſchuld en den ſterkſten aandrang op onderzoek zyns gedrags, zyn post als Kamerheer nederlag. Een ſtap die, hoe zeer zyne Hoogheid verklaard hadt dat dezelve nooit tot zyn ſchande of nadeel, kon worden uitgelegd, by veelen, ook in openbaare Geſchriften, eene allerongunſtigſte uitlegging kreeg. 't Welk VAN DER CAPELLEN op nieuw deedt aanhouden om eene openlyke ſchuldloosverklaaring van zyne Hoogheid, die hem intuſſchen met veel beleefdheids behandelde, en zelfs, nevens zyne Egtgenoote, met een aantal Perſoonen van den eerſten Rang, ten Hove op een Avondmaaltyd verzogt. Dit gaf hem eenige flikkeringen van hoop; dan deeze verdweenen, en wanneer men naa veele geſprekken, en onderhandelingen om eene openlyke Verklaaring te beraamen, die zyne Hoogheid en den Heer VAN DER CAPELLEN voldeedt, het niet eens kon worden over de uitdrukkingen, beſloot de Jonkheer, ten laatſten, tot het zo dikwyls voorgeſlaagen middel, de openlyke uitgave van 't geen hy noodig vondt om zyn Eer en goeden Naam te handhaaven (*).

Legt zyn post als Kamerheer neder, en geeft zyne Verdeediging in 't licht.

De

(*) Zie *het Gedrag van Jonkheer* A. P. v. d. CA-

De Prins van NASSAU WEILBURG, met aanzienlyke Krygsposten by onzen Staat beſchonken; doch, zints eenige Jaaren, zich meest in zyne *Duitſche* Staaten onthoudende (*), tradt in Herfstmaand met het Voorzittend Lid van hun Hoog Mogenden, en verdere Leden van Regeering, in geſprek, en vroeg ontſlag van alle zyne Krygsbedieningen. Een Bezending uit hun Hoog Mogenden vernam na de redenen, welke dien Prins tot het doen van deezen ſtap bewoogen hadden; en wisten te wege te brengen, dat hy dit voorneemen liet vaaren (†).

XVII. BOEK. 1783. De Prins van *Nassau Weilburg* wil zyne Krygsposten nederleggen; doch ſtaakt dat opzet.

Twee Leden der Vroedſchap van de Stad *Franeker* voor zich zelven en als Gelastigden van verſcheide anderen, vervoegden zich ten Hove Provinciaal van *Friesland*, te kennen geevende, dat Jonkheer LAMORAAL JOACHIM JOHAN RENGERS, Commies Generaal by het Collegie der Admiraliteit in *Friesland*, en ten zelfden tyde Raad en Oudburgemeester van *Franeker*, en Gecommitteerde Staat in het Mindergetal, zyn Lastbrief, als Commies Generaal, bezwooren hebbende, geen Lid van de Vroedſchap mogt blyven: dewyl den Commieſen Generaal, by dien Last-

Tegen L. J. J. RENGERS, door 't Hof Provinciaal van *Friesland* den eisch van Meineed gedaan.

CAPELLEN, *aan het Publiek door Hem zelven opengelegd.* In 's Haage by C. PLAAT 1784 *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1083 2061.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* ten onmiddelyken vervolge op WAGENAAR XXIV. bl. 190.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1705.

XVII. BOEK. 1783.

Lastbrieve verboden wordt eenige andere Officien te bedienen, en geduurende hun dienst moeten ontslaagen weezen van alle Eeden, die hun aan eenige Landen of Steden verpligten; waar op zy hun verzoek grondden, dat het Hof, wegens de Misdaad van Meineed, lyfstraflyken eisch zou doen.

RENGERS vervoegt zich by de Algemeene Staaten.

De Procureur Generaal volvoerde dit besluit. Dan de Heer RENGERS nam zyne toevlugt tot hun Hoog Mogenden. Hy bekende dien Eed afgelegd; doch geen zwaarigheid altoos gemaakt te hebben om Burgemeester en Vroedschap te *Franeker* te blyven, en ten Landsdage de Commissie, met welke hy van wegen die Stad bekleed was, waar te neemen: naardemaal alle de andere Commiesen Generaal in *Gelderland*, *Holland* en *Zeeland*, daadlyk Leden van Stads- of Lands Regeeringen waren, of geweest hadden; en het Artykel, als de grond van bezwaar tegen hem ingebragt, meer dan honderd Jaaren in onbruik geweest en dus als met de daad afgeschaft was. Wat *Friesland* betrof twee ten minsten zyner Voorgangeren in die post, waren ten Landsdage als Gecommitteerden gezonden en verscheenen. Weshalven hy hun Hoog Mogenden verzogt te verklaaren, dat hy, ingevolge van dien Eed, niet was uitgesloten van de Regeering der Stad *Franeker*, of tegen zyn Eed gehandeld hadt.

Gunstige

Hun Hoog Mogenden bragten een Raad-

1782.

Raadſlag uit, alzins eenſtemmig met het verzoekend voorſtel; en dat gevolglyk de aangevangene Regtsgedingen van geener waarde waren. Op dit Verſlag dagten de Kwartieren niet eenpaarig. Dat van *Oostergo* wilde de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gelast hebben te betuigen, dat hun Ed. Mogenden, zich over de ſtoffe van het Verſlag, aldaar uitgebragt niet konden uitlaaten; vermids het in zich behelsde, de beſliſsing van een ſtuk, onbeſlist hangende voor de hooge Regtbank van *Friesland*, en welker Oordeelvelling hun Ed. Mogenden niet konden vooruitloopen, dat de Afgevaardigden nogthans het Beſluit, 't welk mogt genomen worden, zouden kunnen aanzien. — Verder oordeelde dit Kwartier het dienſtig hun Hoog Mogenden te verſtaan te geeven, dat Staaten van *Friesland* niet dan met de uiterſte bevreemdinge, ontdekt hadden hoe ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden een Verſlag was uitgebragt, waar by een Beſluit wordt voorgeſteld, ſtrekkende om Geregtshandelingen, op last van 't Hof van Juſtitie in *Friesland* ondernomen, *voor van geener waarde* te verklaaren. Dat hun Ed. Mogenden geen denkbeeld konden vormen van het voorgewende Regt van Opperſouverainiteit, 't geen hun Hoog Mogenden zich verbeelden in deezen te kunnen uitoefenen, in een alleszins onafhangelyk Gewest, en over een Hof van Juſtitie, dat, zo al niet in deezen

Raadſlag. Aanmerkingen daar op van *Friesland*.

XVII. BOEK. 1783.

zen van hun Edel Mogenden zelve, ten minſten van hun Hoog Mogenden volſtrekt onafhangelyk was; dat hun Ed. Mogenden verhoopten, dat hun Hoog Mogenden deeze zaak, en alle derzelver veruitziende gevolgen, nader overweegende, zich voortaan van dergelyke verregaande maatregelen en aanmaatigingen, zouden onthouden, en verzekerd zyn, dat hun Ed. Mogenden anderzins, uit hoofde van hun Eed den Ingezetenen gedaan, niet anders zouden kunnen doen dan de Eer en Onafhangelykheid van hun Hof van Juſtitie, en de Hoogheid van hun Gewest kragtdaadig te handhaaven. —— *Westergo*, *Zevenwouden* en de *Steden*, wilden zich wel gedraagen aan het uitgebragt Verſlag; met aflaating nogthans der woorden, *dat dus de pretenſe Proceduren van Meineedigheid, ter zaake voorſz. tegen den Heer* RENGERS *geëntameerd nul en van onwaarde zyn*; welke woorden de Afgevaardigden gelast werden te wederſpreeken. Overeenkomſtig hier mede viel het Beſluit der Algemeene Staaten, en werd Jonkheer RENGERS, uit hoofde van den bezwooren Lastbrief niet uitgeſlooten uit de Regeering der Stad *Franeker* (*).

Raadſlagen by *Holland*, wegens

Deeze zaak by hun Hoog Mogenden in deezer voege afgehandeld zynde, werd op het Voorſtel der Afgevaardigden van *Delft*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 908. 1223. 1445. *Reſol. Gen.* 27 Mey, en 5 Aug. 1783.

Delft, in ernſtige overweeging genomen, by die Hooge Vergadering voor te dragen, om, by een byzonder Beſluit, te verklaaren, dat, in 't vervolg van tyd, geene Perſoonen zouden vermogen aangeſteld worden tot Fiscaals, Secretariſen, Ontvangers Generaals, Commieſen-Generaals, Equipagiemeesters, of tot andere Bedieningen, betrekking hebbende tot de Admiraliteits Collegien, voor zo verre dezelve in eenige Stads- of Lands Regeeringen zyn, en uit dien hoofde Zitting hebben in een der Staatsvergaderingen van de Gewesten, ten ware dezelve, vóór het aanvaarden dier Bedieningen, afſtand deeden van die Qualiteiten; als mede, dat ingevalle eenige Ministers of Admiraliteits Bediendens, in bovengemelde Stads- of Lands Regeeringen mogten komen, zy terſtond van die Bedieningen zouden verſtooken weezen, en door anderen moeten vervangen worden. — Men nam desgelyks in opmerking, om, dewyl in de Inſtructien van verre de meeste Collegien van Policie en Juſtitie, zo in dit Gewest, als in de Generaliteit, Artykelen gevonden wierden, die nimmer werden nagekomen, niettegenſtaande deeze Inſtructien, zo als dezelve liggen, beëedigd worden, te onderzoeken en te overleggen, op welk eene wyze men het doen van zodanige Eeden zou kunnen voorkomen (*). —— Dus waren 'er in den

XVII. BOEK. 1783.

het Aanſtellen van Beampten, die Regeerings Leden zyn; en het beëedigen der Inſtructien.

(*) *Reſol. van Holl.* 1 Aug. 1783.

XVII. BOEK. 1783.

den Artykelbrief, raakende den Oorlog ter Zee (*), verſcheide Orders geſteld, en ſtraffen bepaald, die, zo door de veranderde tydsomſtandigheden, als uit hoofde van de meerdere beſchaafdheid der Zeden, tegenwoordig niet meer konden waargenomen of uitgevoerd worden: alle deeze werden nogthans, met Eede bezwooren. De onvoegelykheid en aanſtootelykheid van zulk een handel bewoog de Gecommitteerden uit de Admiraliteits Collegien, om, met voorkennis van den Admiraal Generaal, hun Hoog Mogenden in overweeging te geeven, of men 't niet noodig zou oordeelen dien Artykelbrief na te gaan, en op zulk eene wyze in te richten, dat dezelve voortaan, overeenkomſtig den Eed, die daar op moest worden afgelegd, letterlyk plaats kon grypen (†).

(*) Zie denzelven in 't *Groot Plakaatboek* V. D bl. 275. en den Hoofdinhoud in de *Tegenw. Staat* I. D. bl. 367.

(†) *Reſol. Gen.* 24. Dec. 1783.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

AGTTIENDE BOEK.

INHOUD.

Bezending van Friesland over de vermindering der Quota van dat Gewest. Doet weinig vrugts. Friesland beſluit om ſlegts tot zekeren tyd te betaalen, indien de verzogte Verligting niet kwame. Bedenkingen der Algemeene Staaten op dit Beſluit van Friesland. Friesland volhardt. Voorſtel der Algemeene Staaten tot ſterker middelen. Staaten van Friesland ſchryven aan zyne Hoogheid. Antwoord des Stadhouders. Adres der Ingezetenen van Friesland. Wat Utrecht, wegens de vermindering van Frieslands aandeel, inbragt. 't Gevoelen van Stad en Lande hier over. Zeelands begrip in deezen. Staatsbeſluit van Holland. De Oost-Indiſche Maatſchappy verlegen om Geld. Dezelve geeft een breedvoerig verſlag van haaren toeſtand, en de oorzaaken des ver-

XVIII. BOEK.

XVIII. BOEK.

vals. Verzoek om veertien Millioenen. Gunſtig verſlag eener Commisſie uit hun Edel Groot Mogenden. De Oost-Indiſche Maatſchappy herhaalt haare klagten. Dringt dezelve nog nader en ſterker aan. Gunſtig Beſluit van Holland tot eene Geldleening. Holland ſchiet terſtond één Millioen op. Op welke voorwaarden de Algemeene Staaten vier Millioenen aan de Oost-Indiſche Maatſchappy uitreiken. De Geldleening van acht Millioen geopend. Oordeelvellingen over deeze Hulpbetooningen aan de Oost-Indiſche Maatſchappy. De West-Indiſche Maatſchappy verzoekt byſtand in Schepen en Geld. De Beſtuurders van de Berbice vraagen om twee Fregatten, ter beveiliging dier Volkplantinge. Ongelegenheid, waar in zich veele Planters op de Berbice bevonden. Pooging van ontheffing van Lasten in den Handel op Rusland. De vrees voor eenen Oorlog met de Algerynen verdwynt. De Keizer van Marocco zendt een Gezant aan den Staat. Hy vertrekt met de verzogte Geſchenken. Berigt van een zwaaren en langduurigen Nevel hier te Lande. Ongegronde verbeeldingen wegens de oorzaak. Beſchryving van dit Verſchynzel, met verſcheide byzonderheden. Vermoedelyke oorzaak diens Nevels. Aanmerkelyke Vuurbal in de Lugt gezien. Lugtbollen hier te Lande opgelaaten.

1783. Bezending van

Het geſchil met *Friesland*, wegens het Aandeel deezes Gewests in de algemeene Las-

Lasten van den Staat, tot zo verregaande hoogte gedreeven als wy optekenden (*), hadt het uiterst toppunt nog niet bereikt, althans het klom, ten deezen Jaare, nog hooger. —— Eene aanzienlyke Bezending, beſtaande, wegens *Oostergo* uit Jonkheer ULCO VAN BURMANIA, Grietman over *Leeuwarderadeel*, en Mr. COERT LAMBERTUS VAN BEYMA, Volmagt van *Westdongeradeel*; wegens *Westergo* uit Jonkheer G. T. BARON THOE SWARTZENBERG en HOHENLANDSBERG, Grietman over *Menaldumadeel*, en Jonkheer E. S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS, Grietman over *Wymbrutſeradeel*; wegens *Zevenwouden* uit Jonkheer FRANS JULIUS JOHAN VAN EYZINGA Grietman over *Doniawerſtal* en Mr. REGNERUS LIVIUS ANDRINGA DE KEMPENAAR, Grietman over *Lemſterland*; wegens de Steden uit Jonkheer H. W. VAN PLETTENBERG, Burgemeester van *Harlingen*, en Mr. ECO DE WENDT, Raad in de Vroedſchap van *Workum*, benevens de Secretaris A. J. VAN SMINIA, kwam, den vyf en twintigſten van Lentemaand in *'s Gravenhaage*, om, ware het mogelyk, by de Bondgenooten, eene Vermindering in *Frieslands* aandeel tot de algemeene lasten des Bondgenootſchaps te wege te brengen. Daags naa hunne aankomst

XVIII. BOEK. —— 1783. *Friesland* over de Vermindering der Quota.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. Deel bl. 109.

XVIII. BOEK.

komst werden zy, door den Erfſtadhouder, ten maaltyd onthaald.

1783. Doet weinig vrugt.

Naa veelvuldige geſprekken met den Raad van Staaten, en zyne Hoogheid, namen de Afgevaardigden, den elfden van Grasmaand, afſcheid, en vertrokken den volgenden dag. De maare liep, dat *Holland Drie* ten honderd van *Friesland* zou overneemen, en zich daar mede belasten; waar door dit over bezwaar klaagend Gewest van *Elf* tot *Acht* ten honderd zou verligt worden: dan de ondervinding leerde welhaast de onwaarheid van deeze uitgeſtrooide ſchikking.

Friesland beſluitom ſlegts tot zekeren tyd te betaalen, indien de verzogte Verligting niet kwam.

Wel hadt *Friesland* voorgeſlaagen niet meer dan *Acht ten honderd* te kunnen betaalen, en, om de Verligting van *Drie ten honderd*, verzogt; doch de Raad van Staaten, geduurende zeven Jaaren, eene Verligting voorgeſteld, waar in *Friesland* geen genoegen kon neemen: dewyl, naa dat Tydsverloop, het zo veel zwaarder zou vallen die meerdere ſom op te brengen. Ook hielden zy het loflyker, dat iemand zyne Huishouding verminderde, (vooral wanneer zulks zonder ongemak kon geſchieden: want niemand moest meer Dienstboden houden dan hy betaalen kon,) dan door Vreemden of Vrienden ondersteund te worden. 't Was op deezen grondſlag, dat Staaten van *Friesland* hun Afgezondenen ter Algemeene Staatsvergadering last gaven op de gewoone wyze toe te ſtemmen in de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorlog; nogthans,

thans, met bygevoegde verklaaring, dat, ingevalle hun Gewest, vóór den eerſten van Oogstmaand deezes Jaars, de verzogte verligting niet verkreeg, de Staaten, naa den laatſten van Hooimaand, geene verdere betaaling zouden laaten doen op zeven Posten van Oorlog, die zamengenomen omtrent de verlangde Ontheffing bedroegen, en naa genoeg overeenkwamen met de ſom door den Raad van Staaten aan hun Hoog Mogenden voorgeſlaagen, om *Friesland*, geduurende de eerstkomende zeven Jaaren, van te ontheffen (*). XVIII. BOEK. 1783.

By de Algemeene Staaten verwekte dit Beſluit der *Friezen* verbaasdheid en bekommering; ontſtaande, gelyk zy ſchreeven, niet alleen uit de ſchielyke verandering in den yver door de *Friezen* dus verre betoond, om de gemeene zaak des Lands te handhaaven; maar ook uit de voordeelige geſteltenis, waar in hun menigmaal herhaald beklag tot Verligting van hunne bezwaarde Geldmiddelen gebragt was, door het gunſtig Verſlag van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten. Dit, hadden zy vertrouwd, zou by Staaten van *Friesland* ingang gevonden, en althans te wege gebragt hebben, dat zy, alvoorens tot eenig Dwangmiddel over te gaan, of plaats te geeven aan eenige Onge- Bedenkingen der Algemeene Staaten op dit Beſluit van *Friesland*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 417. 557. 901. 1214.

XVIII. BOEK. 1783. geregeldheid en Verwarring, der Bondgenooten, Besluit daar op zouden hebben afgewagt, en, zonder eenige afwyzing, gaaf toegestemd in de Staaten van Oorlog, voor dit loopende Jaar. —— Zy verzogten Staaten van *Friesland* ernstig agt te slaan op de banden, die hun aan 't Bondgenootschap verbonden, en welker losmaaking te dugten was, als men afweek van de Grondwet van den Staat, om 't geen eenmaal, met gemeene bewilliging, was vastgesteld omtrent zaaken, die de Veiligheid en Gesteltenis van de Republiek betroffen, en zonder bewilliging van allen niet kon verbrooken worden; waar toe vooral behoorde de zekerheid en de bescherming van den Lande, door het in stand houden der Krygsmagt.

Zy stonden toe, dat de begrippen, omtrent eene vrye Toestemming in de Staaten van Oorlog, dikwyls verschillend waren geweest, naar maate dat het byzonder belang van 't een of 't ander Gewest 't zelve zomtyds tot deeze of geene denkbeelden deedt overhellen; doch nimmer was door de Gewesten, tot hier toe, erkend, dat die Vryheid van Toestemming zich zo verre zou uitstrekken, dat één der Bondgenooten regt zou hebben om, op eigen gezag, en met de daad, het getal der Krygsmagt, door de Bondgenooten gezamenlyk tot verdeediging van den Staat noodig geoordeeld, te kunnen verminderen. De bedenklyke en

en ſchroomlyke gevolgen van zulk eene handelwyze liepen elk in 't ooge. XVIII. BOEK. 1783.

Allergevaarlykst keurden zy het heil van de Geldmiddelen te willen vinden op de Krygsmagt; vooral in een tyd dat de Republiek daar van zo ſchaars was voorzien: naardemaal de Staat, van dezelve ontbloot zynde, niet alleen zyn aanzien en ontzag alomme moest verliezen; maar zich zelven in een blykbaar gevaar zou ſtellen van geheel verlooren te gaan. Allerzekerst was het dat zulk een voorbeeld als *Friesland* thans gaf van een allergevaarlykst gevolg kon zyn voor het ganſche Gemeenebest: want eens veronderſteld zynde, dat de andere Gewesten, die een gelyk regt als *Friesland* bezaten, by de minſte ongelegenheid, onder voorgeeven van onvermogen, iets dergelyks ondernamen, en den last, welke zy, verpligt zyn te draagen, onverhoeds afwierpen, of op de ſchouderen der Bondgenooten wilden leggen, zou het Gebouw van dit Gemeenebest, op een oogenblik, aan 't waggelen kunnen gebragt worden. 't Losmaaken van de Banden der Unie, de Verdeeldheid, zou het Staatsgebouw ſloopen, en de Republiek ten prooy laaten van anderen, die zomtyds, door nayver gedreeven, de tweedragt zouden tragten te voeden.

Eindelyk konden zy niet ontveinzen, over 't gedrag der Staaten van *Friesland* te meer aangedaan te zyn; dewyl het hun waarſchynlyk toeſcheen, dat deeze

XVIII. BOEK. 1783.

Afwyzing inkwam als een Dwangmiddel om niet alleen de Bondgenooten tot derzelver hulp te doen zamenſtemmen; maar ook die hulp te brengen tot die hoogte als zy gevorderd hadden: en vermids zulks geen ander oogmerk kon hebben, dan om de andere Bondgenooten geheel van de begrippen der Staaten van *Friesland* te doen afhangen, was het hun niet ongeraaden voorgekomen aan te merken, dat dit het regte middel niet was tot bereiking van het bedoelde; vriendlykheid, inſchiklykheid, en goede verſtandhouding ſtrekte daar toe alleen.

Friesland volhardt. Voorſtel der Algemeene Staaten tot het aanwenden van ſterker middelen.

Op gemelde gronden verzogten de Algemeene Staaten om verandering in 't genomene Staatsbeſluit van *Friesland*, en eene gaave toeſtemming, tot het einde van het Jaar (*). —— Dan deeze verklaarden van 't zelve niet te kunnen afgaan (†). Die volharding bragt een Verſlag ter Algemeene Staatsvergadering te voorſchyn, waar door de vlam des misnoegens ten dake dreigde uit de barſten. Naamlyk men was van oordeel, dat, daar Staaten van *Friesland* doof ſcheenen voor alle aanmaaningen, men zich verzekerd mogt houden van de vrugtloosheid, om meer middelen van overreeding aan te wenden; en dat men van eene Bezendinge zelfs geen meer uitwerking dan van

(*) *Reſol Gen.* 4 Juny 1783.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1222.

al het voorige kon verwagten (*), de verregaande Ongeregeldheid, door die Staaten begaan, moest herſteld worden, door zodanige middelen als de Grondwetten van de Unie, in dergelyke omſtandigheden, aan de hand gaven, om het Verloop der Krygsbenden van den Staat, en alle verwarring daar uit ontſtaande, te voorkomen. Ten dien einde ſloegen zy voor, „ om het beloop der Posten, van „ welker Betaalinge Staaten van *Friesland* „ zich, naa den laatſten van July, ont„ trokken, voor rekening en ten laste „ van die Provincie, ten Comptoire Ge„ neraal van de Unie te doen negotieer„ ren, tegen zodanige Intresſen als tot „ hier toe gegeeven waren, en vervol„ gens uit die Penningen de betaaling te „ laaten doen van alle die Posten, met „ verdere authoriſatie aan den Raad van „ Staaten om aan Staaten van *Friesland* „ van het beloop dier Penningen met de „ Intresſen, kennisſe te geeven, met „ verzoek, om dezelve Penningen aan„ ſtonds, immers uiterlyk vóór het ein„ de van dit loopende Jaar, ten Comp„ toire Generaal van de Unie te doen „ wederbezorgen; en, wanneer zy hier „ omtrent in gebreke bleeven, naa uit„ gang

XVIII. BOEK. 1783.

(*) Men hadt vrugtloos in *Zeeland* dus eene Bezending, in een dergelyk geval, gedaan. Zie onze *Vaderl. Hiſtorie, ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAARS *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 219.

XVIII. BOEK. 1783.

„ gang van dit loopende Jaar, het Rembourſement dier Penningen van dit Gewest te mogen verhaalen by Executie, „ en zulks door alle zodanige middelen „ als by den Raad van Staaten, met „ Communicatie en Overleg van zyne „ Hoogheid den Prins Erfſtadhouder, „ meest Convenabel en Oirbaar zouden „ worden gevonden: waar toe wel ſpeciaal hoogstgemelde zyne Hoogheid behoorde verzogt te worden, deszelfs „ Gezag en Authoriteit wel te willen „ contribueeren (*)."

Staaten van *Friesland* ſchryven aan zyne Hoogheid

Geen wonder dat Staaten van *Friesland* zich diep getroffen voelden over eenen Voorſlag, waar van zy de gevolgen voor hun Gewest, ja voor het geheele Gemeenebest, allernadeeligst en beroerendst inzagen. Onmiddelyk beraadſlaagden zy den Stadhouder, by eenen Brieve, te vraagen: „ of dit Rapport ('t welk gezegd „ werd naa ingenomene Conſideratien en „ het hoog wys Advys van zyne Doorlugtige Hoogheid uitgebragt te zyn,) „ volgens zyn eigen idée was ingerigt, „ en vooral welke zyne waare Gedagten „ en Intentie mogt weezen, ingevalle dit „ Rapport eens onverhoopt aldus ter Generaliteit geconcludeerd, en zyne Hoogheid, over zulks, door den Raad van „ Staaten geauthoriſeerd wierd, om tegen *Friesland*, ten behoeve van de „ Re-

(*) *Reſol. Gen* 25 July 1783.

„ Republiek, (waar van dit Gewest een XVIII.
„ notabel Lid uitmaakte,) de Middelen BOEK.
„ van Executie, met hoogstdeszelfs Aut- ——
„ horiteit en Gezag te dirigeeren? —— 1783.
Wyders gelasten zy de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge om, wanneer onverhoopt op den *Friesland* zo bezwaarenden Voorſlag dus mogt beſloten worden, zich daar tegen te verklaaren.

Uit het Antwoord van zyn Hoogheid, konden Staaten van *Friesland*, niet veel troost ſcheppen. Naa vooraf verklaard te hebben, hoe hy geheel ongehouden was, hun eenige rekenſchap te geeven, van de Advyſen door hem in den Raad van Staaten uitgebragt, was hy niet ongenegen, eenige opening deswegen te doen. Hy herinnerde hun een gelykluidend Verſlag en Beſluit, in den Jaare MDCCLXXI, tegen Staaten van *Zeeland*; die desgelyks goedgevonden hadden eenige Posten van den Staat van Oorlog af te wyzen, en onbetaald te laaten, waar in toen ten tyde *Friesland* niets *Inconſtitutioneels* gevonden; doch'er mede in toegeſtemd hadt. Hierom hadt hy, toen de Raad van Staaten 't zelfde middel voorſloeg, zich daar tegen niet kunnen aankanten, zich vleiende, dat het nimmer tot Executie van de daar by voorgeſlaagene middelen zou komen, en dat door wederzydſche toegeevenheid de zo hoognoodige Harmonie tuſſchen de *Frieſche* Staatsleden en die der overige Bondgenoten

Antwoord van zyne Hoogheid

XVIII. BOEK. 1783.

ten niet zou worden geſtoord. —— Den invloed, welken zyne onderſcheide Charges hem gaven, wilde hy aanwenden tot handhaaving van de Unie en tot het voorkomen van ſcheuring onder de Bondgenooten. Hier van kon het Verſlag, omtrent de Betaaling der afgeweeze Posten, ten waarborg verſtrekken; en beriep hy zich op de kennis en bewustheid der *Frieſche* Afgevaardigden om in 't Voorjaar de Onderhandelingen, den toeſtand van *Frieslands* Geldmiddelen betreffende, by te woonen, die konden getuigen, hoe hy toen geſprooken, en zyn verlangen betoond hadt om aan *Frieslands* begeerte te voldoen, zo verre met zyn Pligt en Betrekking, zo tot de Unie in 't gemeen, als tot ieder der Bondgenooten in 't byzonder, beſtaanbaar was. —— In deeze gevoelens volhardde hy, en niets was vreemder van zyne waare gedagten en oogmerken, dan om aan te raaden, het aanwenden van maatregelen, die eene ſcheuring onder het Bondgenootſchap, en dus een onherſtelbaar nadeel aan de Unie in 't gemeen, en aan ieder Provincie in 't byzonder, zou veroorzaaken. —— Op 't ontvangen van dit Antwoord, was het Advys der *Steden* eerst, dat men zyne Hoogheid voor de gegeevene opening zou bedanken; doch naderhand vereenigde zich dit Kwartier met de drie overige, om dit Antwoord tot nadere overweeginge op te ſchorten.

Wan-

Wanneer de zaak tot dit uiterſte liep, zaten veele Ingezetenen van *Friesland* niet ſtil. Een opgeſteld Adres aan Staaten van *Friesland*, was gedrukt aan de Steden en Grietenyen, ter ondertekening rondgezonden, en werd ten zelfden dage, als de Brief van zyne Hoogheid ten buitengewoonen Landsdage by Staaten van *Friesland* in handen kwam, getekend hun aangeboden door de Ingezetenen van *Westdongeradeel*, *Baarderadeel*, *Doniawerſtal*, *Leeuwaarden*, *Franeker*, *Dokkum*, *Harlingen*, *Makkum* en *Heereveen*, mitsgaders eenige Studenten op de Hoogeſchool te *Franeker*. —— In den ſchoot hunner dierbaare Landsvaderen, wilden zy hunne overkropte gemoederen, met vertrouwen, ontlasten, en teffens, de opregtſte en ſterkſte verzekeringen, van Dankbaarheid en Eerbied aanbieden. Gelyk zy deeden door het ophaalen der jongſte Gebeurtenisſen, en 't erkennen dat, huns oordeels, Staaten van *Friesland*, daar in Braafheid, Kloekmoedigheid en Wysheid hadden aan den dag gelegd, hun aanmaanende op dat zelfde voetſpoor voort te gaan. „ Dan, en dan alleen," lieten zy zich hooren, „ zou men met „ grond mogen hoopen, dat de verwelkte Roem der Republiek zou herbloeien, en haare Welvaard herleeven, dat „ haare waggelende Vryheid, tegen alle „ binnen- en buitenlandſche laagen en „ aanrandingen, bevryd zou weezen, en

XVIII. BOEK. 1783.

Adres der Ingezetenen van *Friesland* aan de Staaten.

, dat

XVIII. BOEK. 1783.

„ dat ſpoedig zou verdorren die Verder-
„ vende Hand, die nu zo tastbaar tot haar
„ Val en Ondergang gewerkt heeft. —
„ Maar, wat wenſchen wy? Helaas! wat
„ zullen, wat kunnen, wat behooren wy
„ te wenſchen? hoe zeer wy ons ook,
„ door een aangebooren zugt, daar aan
„ verkleefd voelen, voor het Behoud, voor
„ den Bloey van eene Republiek, voor
„ 't Behoud, voor den Bloey van een
„ Bondgenootſchap, dat hoe nuttig en
„ voordeelig het ook moge zyn voor al-
„ le de overige Leden van 't zelve,
„ voor deeze Provincie ruineus is ge-
„ worden; een Bondgenootſchap, tot
„ welks behoeve en kragtdaadige onder-
„ ſteuninge, zich deeze Provincie heeft
„ afgeſloofd, en dat, nu zy ten einde
„ haarer kragten is, eerlang misſchien
„ zal tragten haar op 't hart trappen,
„ om het weinige bloed, dat nog in de
„ aderen overig is, met geweld af te
„ perſſen! Daar toe immers ſtrekt het
„ Advys ter Vergaderinge van hun Hoog
„ Mogenden ingebragt. Dit Advys ver-
„ vult ons met droefheid, en verwekt
„ niet minder onzen toorn en veront-
„ waardiging. Het is een Advys alleen
„ den zulken waardig, wier Naamen, in
„ in de laatſte Jaaren, toen het op de
„ handhaaving der Tractaaten, de be-
„ ſcherming der Ingezetenen, en de ver-
„ deediging des Vaderlands tegen den
„ gemeenen Vyand aankwam, niet eens

„ zou

„ zou hebben hooren noemen, indien XVIII.
„ die niet anders dan met lof waren ge- BOEK.
„ meld geworden."

Naa de ontvouwing van *Frieslands* 1783.
Staat der Geldmiddelen, en het vermelden van 't geen tot Verligting van dien bezwaarden Staat door hun Ed. Mogenden was aangewend, als mede het bybrengen des hun zo zeer ſtuitenden Staatsverſlags, vaaren zy voort. „ Zie daar eene „ Staatkunde zo dwaas als wreed! De Eer „ en het Aanzien der Republiek, zo binnen als buitenslands, zou vorderen, dat „ deeze Provincie met geweld gedwongen worde, om een last voort te ſleepen, die haar vermogen verre te boven gaat? Het Belang der Republiek „ zou zyn, dat, om rede, dat deeze „ Provincie, niet kan draagen, zo veel, „ als men wil dat ze draage, geheel verdorven en onnut gemaakt worde? En „ zyne Hoogheid behoorde verzogt te „ worden, om met deszelfs Gezag en „ Authoriteit daar toe wel te willen medewerken en contribueeren? Zyne „ Hoogheid, die de Eerſte Staatsdienaar „ deezer Provincie is, als Stadhouder, „ die teffens, als haar Capitein Generaal, het eerſte voor haar tegen allen „ overlast en geweld behoort in de breſſe te ſpringen, en die, in die beide „ Qualiteiten, ondergeſchikt is aan het „ Oppergezag Uwer Edel Mogenden, „ die, daarenboven, aan de beſtendige „ en getrouwe aankleeving van deeze

XVIII. BOEK. 1783.

„ Provincie aan de belangens van zyn
„ Huis, den oorſprong en grondſlag ver-
„ ſchuldigd is van alle de Grootheid,
„ welke hy thans in de Republiek heeft;
„ deeze zou behooren te worden ver-
„ zogt om de Vaderlyke zorge Uwer
„ Ed. Mogenden voor het welzyn uwer
„ Ingezetenen, en de daar by betoonde
„ Cordaatheid, te beſtryden, te over-
„ winnen en nutloos te maaken? Om
„ *Gewapender hand*, (dit toch zal men
„ door Gezag en Authoriteit moeten ver-
„ ſtaan,) ten behoeve der Bondgenooten,
„ zich van 's Lands Kas meester te maa-
„ ken, en het geen daar in niet te vin-
„ den is, en te vergeefsch gezogt zal
„ worden, met geweld, van de Ingezete-
„ nen af te perſſen, tot dat daar van
„ niets meer te haalen is, en deezen in
„ de diepſte armoede gedompeld zullen
„ zyn? Om dus, om zo te ſpreeken,
„ doof en verſtokt voor alle regtmaatige
„ klagten, het oude Lastdier met ge-
„ weld voort te dryven, tot dat het
„ roerloos ter nedervalt! -- Wreede dwaas-
„ heid! die wy niet kunnen, die wy
„ niet willen denken, dat ingevolgd zal
„ worden by een Bondgenootſchap, waar
„ van deeze Provincie een zo notabel
„ Lid is, tot welker laste men niets kan
„ inbrengen dan dat dezelve zich, ten
„ zynen behoeve, heeft afgeſloofd, en nu
„ niet meer kan, het geen zy gaarne
„ wil. —— Al zo min kunnen en zul-
„ len

„ len wy gelooven, dat de Prins Erf- XVIII.
„ ſtadhouder, met terugſtelling en ver- BOEK.
„ werping van zo veele byzondere be- ——
„ trekkingen, als waardoor zyne Hoog- 1783.
„ heid aan het behoud en welzyn van
„ deeze Provincie zo naauw verbonden
„ is, zou kunnen, zou willen, op zich
„ neemen de volvoering van haar bederf
„ en ondergang.

„ Dan, Edel Mogende Heeren! daar is
„ zo veel gebeurd, zedert weinige Jaa-
„ ren, dat men nooit zou hebben kun-
„ nen en willen gelooven dat gebeuren
„ konde, dat men nu eindelyk niet meer
„ weet waar voor men al of niet te vree-
„ zen en te zorgen hebbe. In allen ge-
„ valle eene te groote Voorzigtigheid
„ geeft zeldzaam ſtoffe tot naberouw;
„ daar eene kleine Onvoorzigtigheid zeer
„ dikwyls door een ſleep van elenden
„ gevolgd wordt. —— Dat dan de be-
„ toonde Vaderlyke zorge en Cordaat-
„ heid Uwer Ed. Mogenden voor de
„ Behoudenisſe deezer Provincie, en het
„ Welvaaren deezer Ingezetenen, by ons
„ allen zo hoog gepreezen en zo dank-
„ baar erkend; gelyk wy uit den grond
„ van onze harten GODS genadige Voor-
„ zienigheid danken, die ons en het on-
„ ze aan het wys Beſtuur en de getrouwe
„ Beſcherming van UE. Mogenden heeft
„ aanbetrouwt, niet nutloos worde, door
„ niet vroegtydig genoeg in gereedheid
„ te brengen, de Middelen, die, in ge-
„ val van nood, ter verdeediging ſtrek-

XVIII. BOEK. 1783.

„ ken moeten! —— Mogelyk komt 'er „ wel eenig Uitſtel van Executie, mo- „ gelyk zelfs dat men wel, voor een be- „ paalden tyd, de Provincie eeniger maa- „ te te gemoet kome en verligte. Dan „ wat van dien aart ook moge gebeu- „ ren, wy hoopen, ja wy bidden, dat „ het de Waakzaamheid uwer Ed. Mo- „ genden zelfs voor geen oogenblik mag „ doen ſluimeren." —— Waar op zy, naa de ſterke taal reeds door ons bygebragt (*), omtrent de *Patenten* en den *Burgerwapenhandel* hunne Voorſtellen deeden. —— De Ingezetenen van *Harlingen* leverden een Verzoekſchrift over in algemeener bewoordingen begreepen: dewyl, gelyk zy betuigden, de omſtandigheden der Ondertekenaaren in 't algemeen hun niet bekwaam maakte om al het geſtelde in het Adres (hoe gegrond misſchien,) met zekerheid te beoordeelen. —— Staaten van *Friesland* betuigden zeer gevoelig te zyn aan de blyken van Vaderlandsliefde, Trouwe, en Toegenegenheid hunner Ingezetenen: kunnende het vertrouwen, 't welk zy geſteld hadden in 't gedrag by hun Ed. Mogenden gehouden, in het beſchermen van 's Lands dierbaare Vryheid en Welzyn, hun niet anders dan aangenaam weezen (†).

Was

(*) Zie hier boven bl. 54.

(†) *N Nederl. Jaarb* 1783. bl. 1757—1773. *Courier van Europa* I. D. bl. 126.

Was *Friesland* het éénig Gewest geweest, 't geen zich in ongelegenheid bevondt, men zou veelligt niet geaarzeld hebben, om aan deszelfs verzoek te voldoen; doch drie andere Gewesten hadden te meermaalen foortgelyke klagten uitgeftort, en zouden, wel verre van eenig aandeel over te neemen, desgelyks om Vermindering aanhouden, en alles op *Holland* alleen laaten aankomen, 't geen, fchoon zonder twyfel het rykfte Gewest, niet in ftaat was, om alleen voor allen te draagen, wat zy te kort komen in de opbrenging der kosten, welke het beftaan en de veiligheid van 't Gemeenebest vordert. Laaten wy hooren wat *Utrecht*, *Stad en Lande* en *Zeeland* hier op inbragten.

Staaten van den Lande van *Utrecht*, hadden reeds, in 't voorleden Jaar, ter gelegenheid van *Frieslands* verzoek, zich verpligt gevonden, uit aanmerking van de niet min bezwaarende omftandigheden, waar in hun Gewest verkeerde, hunnen Bondgenooten te verklaaren, zich in geene raadpleegingen over de bezwaaren van *Friesland* te kunnen inlaaten; zo hun ook geene gelegenheid gegeeven werd om desgelyks de belangen van hun Gewest onder 't oog der Bondgenooten te brengen, ten einde van dezelven een gelyk Regt te ontvangen, als zy ten allen tyde bereid waren, aan anderen Leden te doen geworden. Daar toe was hun allergefchikst voorgekomen, het daadlyk te

Wat *Utrecht* wegens de Vermindering van *Frieslands* Aandeel inbragt.

XVIII. BOEK. 1783.

werk ſtellen van een Beſluit der Algemeene Staaten reeds in den Jaare MDCLXXIV genomen, om de *Quotas der Zeven Vereenigde Geweeten* te herzien en te regelen. —— Zy hadden verwagt, dat hun regtmaatige aandrang daar op, zo veel ingangs by de Bondgenooten zou gevonden hebben, dat dezelven de bezwaaren van *Utrecht*, met die van *Friesland* te gelyk, in overweeging zouden genomen, en althans het eerstgemelde Gewest niet gevergd hebben, om mede te ſtemmen, tot eene verligting, welke Staaten van *Utrecht* met meerder regts dan de verligte Bondgenoot meenden te kunnen vorderen, en waar door hun Gewest weder aanmerkelyk zou belast worden.

Thans moesten zy betuigen, dat zy, die zedert een zeer lange reeks van jaaren, alle mogelyke poogingen gedaan hadden om, op den ouden bezwaarden voet, in de gemeene lasten der Unie te blyven opbrengen, zich in een volſtrekt onvermogen bevonden, om daar in langer, immers wanneer de Staaten van Oorlog met nieuwe posten zouden moeten bezwaard worden, op dien voet aan te houden, en met allen ernst op een billyke Verligting in hun Aandeel aandrongen.

Naa de drukkende lasten, waar onder hun Gewest gevaar liep van te bezwyken, opgehaald en op het herzien der Quotas aangehouden te hebben, konden zy wel voorzien, dat daar tegen zich veele

veele zwaarigheden zouden opdoen, en alle Bondgenooten niet even geneegen weezen om daar toe te komen; doch deeze zwaarigheden ſcheenen hun niet onoverkomelyk toe, en dat, in allen gevalle, hoe moeilyk dit werk ook weezen mogt, was het, huns oordeels, onbetwistbaar zeker, dat dit Gemeenebest nimmer tot deszelfs voorigen luister, aanzien en magt opgebeurd en herſteld kon worden, dan door eene billyke Verdeeling der algemeene Lasten, in evenredigheid van het waare vermogen van elk der Bondgenooten; of anders door het invoeren van algemeene en eenpaarige Middelen over het ganſche Bondgenootſchap, tot goedmaaking der algemeene Lasten: terwyl alle Verligtingen, voor een tyd, zo als men ten aanziene van *Friesland* nu weder voorſtelde, wel zeer gemaklyk uit te vinden, doch nooit in ſtaat waren, om de doodlyke Kwaal, aan welke het Vaderland, zedert een zo langen tyd, kwynde, en die van tyd tot tyd merkelyk verergerde, in den grond aan te tasten en te geneezen. XVIII. BOEK. 1783.

Niets meerder verlangden zy dan op die wyze, naar het vermogen van hun Gewest, in evenredigheid met dat der Bondgenooten, tot de Gemeene Lasten op te brengen; doch, by ontſtentenisſe daar van oordeelden zy zich volkomen geregtigd om eene Vermindering van één ten honderd van hun aangeſlaagene Quota

XVIII. BOEK. 1783.

te vorderen (*); buiten zulks waren zy niet in ſtaat om het Aandeel in de Oorlogskosten te draagen. —— Zy misgunden *Friesland* de voorgeſlaagene Verligting niet; doch konden 'er hunne toeſtemming niet toe geeven; immers in zo verre 'er eenige de minſte last voor hun Gewest uit zou voortſpruiten (†).

't Gevoelen van *Stad en Lande* hier over.

Stad en Lande ſtondt met *Utrecht* in 't zelfde begrip, dat de Quotas moesten onderzogt en naar billykheid geregeld worden: hier op hadden de Staaten deezes Gewests meermaalen, doch vrugtloos, aangedrongen. Dit middel by veelen, zo 't ſcheen, geen ſmaak vindende, zou men daar uit kunnen beſluiten, dat men de gevolgen daar van vreesde, dewyl het toch zeker was, dat die geenen, welke vermeenen geholpen te moeten worden, of op 't minst anderen niet te kunnen helpen verligten, daar in minder zwaarigheids moesten vinden. Dit was het geval van *Stad en Lande*, waar om zy, met *Utrecht*, hartlyk zamenſtemden, en den voorgeſlaagen Onderſtand voor *Friesland*, voor zo verre hun Gewest daar mede zou worden bezwaard, moesten van de hand wyzen. Terwyl zy, met verwondering, en teffens met ſmerte, gezien hadden den ſtap door *Friesland* geno-

(*) 't Welk dus *f* 4-16-7½ in 't honderd zou bedraagen.

(†) *N. Nederl. Faerb.* 1783. bl. 1894.

nomen, om, door het afwyzen van Posten, zich zelven regt te doen, de overweegingen der Bondgenooten voor uit te loopen, en aan andere Leden des Bondgenootſchaps, die, huns inziens, zich in 't zelfde geval bevonden, dezelfde magt te geeven; 't geen de uiterſte verwarring moest veroorzaaken (*). 1783.

Zeeland, dieper dan eenig Gewest in ſchulden weggezonken, zag geen redmiddel buiten 't geen door *Utrecht*, met zo veel klems, voorgeſteld was. Ontheffingen voor een tyd aan dat Gewest toegeſtaan, waren wel groot in ſchyn, maar min in daad; als men in aanmerking nam het verlies van 't voordeel op de posten van de Repartitie deezes Gewests afgenomen. In de tegenwoordige omſtandigheden, merkten zy op, was de Herziening van de Quotas niet zo zeer een ſtuk waar by *Zeeland* alleen belang hadt; doch het betrof alle Bondgenooten: naardemaal de duurzaamheid van het beſtaan des Gemeenebests, en de zekerheid van deszelfs welvaard en bezittingen, daar van afhing. Moeilyk begrepen zy was dit ſtuk; maar de vrees deswegen behoorde egter de Gewesten niet te wederhouden in het ter hand te neemen: dewyl de moeilykheid niet grooter zou weezen, dan zy was in 't begin van deeze Republiek, en

Zeelands begrip deswegen.

(*) *Reſol. Gen.* 8 July 1783. en *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1901.

XVIII. BOEK. 1783.

nog veele jaaren naa 't zelve, toen de Quotas van tyd tot tyd veranderden. En was geene zaak zo bezwaarlyk daar men niet mede moest voortvaaren, wanneer anderzins het geheele Lichaam van den Staat gevaar liep om verlooren te gaan (*).

Staatsbefluit van *Holland*.

Staaten van *Zeeland* ſpraken hier over met te meer vertrouwen: dewyl toen reeds uitgebragt en bekend was het Staatsbefluit by *Holland* genomen, waar in hun Ed. Groot Mogenden zich onder andere dus laaten hooren, „ dat de „ Raadpleegingen der Bondgenooten, uit „ hoofde der herhaalde klagten van meer „ dan één Gewest over te hoogen Aan„ ſlag in de Lasten der Unie, en der„ zelver ernſtig aandringen tot het her„ zien en veranderen der *Provinciaale* „ *Quotas*, het thans noodzaaklyk maak„ ten, om op een zo gewigtig onder„ werp, als het onderzoek van de ver„ dienſten dier klagten, en naa de wet„ tigheid dier aanzoeken, met eene by„ zondere aandagt werkzaam te zyn. „ Het kon niet ontkend worden, dat „ Verligting aan een zich beklaagend Lid „ des Bondgenootſchaps toegevoegd, niets „ anders was dan een *Palliatief* hulp„ middel, waar door de Kwaalen en Ge„ breken, uit eene min geregelde Ver„ deeling in het draagen der gemeene „ Lasten voortvloeiende, wel verre van „ in

(*) *Not. Zeel.* 22 Jan. 1784.

„ in den wortel aangetast en verbeterd, XVIII.
„ ſlegts, voor een tyd, en bepaaldlyk BOEK.
„ ten aanziene van het klaagend Ge- ——
„ west, eenigzins verzagt worden; ter- 1783.
„ wyl ze, ten opzigte van andere Bond-
„ genooten, en vooral met betrekking tot
„ de meest opbrengende onder dezelve,
„ zich in een ſteeds aanwaſſenden graad
„ deeden gevoelen. —— Intuſſchen vor-
„ derden de weezenlyke belangen van de
„ Republiek, in haaren tegenwoordigen
„ toeſtand, meer dan ooit, de vaſtſtel-
„ ling van zodanige middelen, waar door
„ men zou kunnen verwagten, dat niet
„ ſlegts alle meer of min gegronde rede-
„ nen, maar zelfs de minſte voorwend-
„ zels ter vertraaging of weigering van
„ toereikende Conſenten en onverwylde
„ Fournisſementen, geheel afgeſneeden,
„ of uit den weg geruimd zynde, het
„ eindelyk zou mogen gebeuren, die vol-
„ komene vastigheid en volle zekerheid
„ omtrent de geregtige geſtanddoening
„ der Aandeelen van alle de Bondgenoo-
„ ten daar geſteld te zien, zonder wel-
„ ken de nuttigſte en heilzaamſte maat-
„ regelen, in het byzonder ten aanziene
„ der hoogstnoodige in ſtandhouding van
„ 's Lands Zeemagt, nimmer met vrugt
„ vastberaamd en ten uitvoer konden ge-
„ bragt worden.

„ Om deeze redenen waren hun Ed.
„ Groot Mogenden bereid, met de ver-
„ dere Bondgenooten, in het omſlagtig
„ werk eener algemeene Naaziening der

„ van

XVIII. BOEK. 1783.

„ van ouds ingevoerde Quotas toe te
„ ſtemmen. En terwyl zy, aan den
„ eenen kant, vertrouwden, dat eene her-
„ ziene Verdeeling der algemeene Las-
„ ten, volgens de beginzelen eener wel-
„ geregelde Opmerking ingerigt, niet zou
„ ſtrekken tot bezwaar van hun Gewest,
„ 't welk een zo overweegend aandeel
„ in de Lasten van de Unie, van eerſte
„ tyden af, droeg, en voorts agtereen-
„ volgende in de hachlykſte tydperken
„ van de Republiek, alles opgezet, en
„ door aanzienlyke Overbetaalingen zich
„ boven zyne verpligting gekweeten hadt,
„ en nog ſteeds onder den byna ondraag-
„ lyken last van immenſe genegotieerde
„ en tot ſteun van de gemeene zaak,
„ mitsgaders tot behoud van het Bond-
„ genootſchap opgenomene Capitaalen,
„ ten gevoeligſten gedrukt ging; maar
„ teffens, van den anderen kant, geheel
„ vreemd waren van zich te willen ont-
„ trekken aan dat geene, waar door de
„ bezwaaren der klaagende Gewesten,
„ op eene billyke en met den aart van
„ het Bondgenootſchap overeenkomende
„ wyze, zo veel doenlyk zouden wor-
„ den verligt, en de gezamelyke Bond-
„ genooten buiten weinige klagten over
„ een hun te bezwaarend Aandeel in de
„ algemeene Lasten geſteld."

Wyders betuigden zy, „ niet minder
„ dan iemand der Bondgenooten over-
„ tuigd te weezen van de noodzaaklyk-
„ heid dat het Finantieweezen van de

Ge-

„ Generaliteit naauwkeurig onderzogt, XVIII.
„ de Staat van het Comptoir Generaal BOEK.
„ der Unie opengelegd, de Staat van ——
„ Oorlog naagezien en alle zodanige be- 1783.
„ kwaame en gepaste middelen zouden
„ aangewend worden, welke een ver-
„ mindering van Lasten en vermeerde-
„ ring van 's Lands inkomſten konden
„ aanbrengen (*)."

Zo was de grondſlag gelegd tot een wel hoognoodigen, en van veelen lang gewenſchten arbeid; doch die, hoe zeer begeerd dat zonder uitſtel aangevangen en met allen ſpoed voortgezet mogt worden, niet dan naa het verloop van een geruimen tyd, te volvoeren was. Ons Geſchiedblad zal den uitſlag deezer poogingen, melden.

De *Oost-Indiſche* Maatſchappy verlegen om Geld.

Binnenlandſche Geldbehoefte ging gepaard met die onzer Volkplantingen in de *Oost- en West-Indien*. De te hulpkomingen aan de *Oost-Indiſche Maatſchappy*, in den voorleden Jaare (†), beurden dezelve niet op uit de diepte van verlegenheid, waar in dezelve gevallen was. 't Credit, zonder 't welke geen handeldryvend Lichaam kan beſtaan, was niet alleen zeer wankelend geworden; maar men vreesde voor het in ſtand houden deezer Maatſchappy zelve, een der ſterkſte ſteunen van *Nederlands* bloei en welvaard. In deeze kommerlyke omſtandighe-

(*) *Reſol. van Holl.* 24. Dec. 1783.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. Deel bl. 340.

XVIII. BOEK. 1783.

heden oordeelde men het geraaden eene byzondere Vergadering van de Kameren dier Maatſchappye in *'s Gravenhaage* te beleggen, om gezamenlyk over derzelver toeſtand en de middelen van behoud te raadpleegen, de hulp en medewerking van 's Lands Hooge Overheid in het beraamen en te werkſtellen derzelven te verzoeken. — Eenige Bewindhebbers, daar toe gemagtigd, hielden herhaalde mondgeſprekken met het Voorzittend Lid der Algemeene Staaten. Ook raadpleegden zy met den Heer BERENGER, belast met zaaken van het *Franſche* Hof, over belangen de *Kaap de Goede Hoop* betreffende. Te meer was deeze Vergadering, in de nabyheid van 's Lands Hooge Vergaderingen, noodzaaklyk, om dat de belangen der Maatſchappy, zo zeer in de bedingen van de voorloopige Vredesvoorwaarden betrokken waren; behalven dat men ook voor de Bezittingen in 't *Oosten* moest zorgen, en bepaalen of 'er dit Jaar eene Uitdeeling zou geſchieden, dan niet. Twee tegenſtrydige bedenkingen hier omtrent deeden zich op. Eene verdeeling van Winst onder de Deelgenooten der Maatſchappye ſcheen met derzelver beknelden toeſtand niet te ſtrooken: en moest, aan den anderen kant, het opſchorten daar van niet alleen het Credit der Maatſchappye, nog meer verzwakken; maar ſtondt zulks den *Jooden* te *Amſterdam*, zo veel deels in de Maatſchappye hebbende, een zwaaren ſlag toe te brengen,

1783.

gen, die de Armen deezer Natie zeer zou treffen, als wier kasse grootendeels uit Rentebrieven op de Maatschappy bestondt.

Dezelve geeft berigt van haaren toestand.

In deezen bekommerlyken toestand vondt de *Oost-Indische* Maatschappy geraaden, zo aan de Algemeene Staaten, als aan Staaten van *Holland*, Opening van haaren staat en aangelegenheden te doen, in een Vertoog den derden van Zomermaand overgeleverd. Waar in Bewindhebbers, in de eerste plaats, de oorzaaken aanwyzen, door welke zy zich, uit hoofde van gebrek aan gereede Penningen, tegenwoordig zeer angstvallig en vol bekommernis bevonden. —— Ten tweeden de gegrondheid toonden van hunne hoop, om, met behulp van hun Hoog Mogenden, den Handel te blyven voortzetten. —— Ten derden, de nuttigheid van dien Handel voor den Lande ontvouwden. —— En eindelyk daar uit afleiden hunne verwagting op den bystand van hun Hoog Mogenden. —— Schrikbaarend was de opgave der geledene schade, voortgevloeid uit eenen Oorlog, in een ander Werelddeel, buiten het toedoen der Maatschappye, ontstaan, die de vernielendste gevolgen aan de *Oosterlingen* deed gevoelen. Op *Suratte* en *Sumatras West-Kust* rekenden zy achttien, op *Cormandel*, *Bengale* en *Trinconomale* zes an tachtig Tonnen Gouds, schade geleden te hebben, alleen aan Koopmanschappen, buiten de Gebouwen en

XVIII. BOEK. 1783.

en Bezittingen en de ſchaden van byzondere Lieden op die Plaatzen woonagtig; by deeze honderd en vier Tonnen Gouds, kwamen nog honderd en drie Tonnen Gouds, ſpruitende uit het wegneemen of vernielen der rykgeladene Schepen. Het onderhoud der Schepen te *Cadix* en *Drontheim*, uit vreeze voor den Oorlog, binnengeloopen, was meer dan vyf Ton. Ook hadden zy bovengewoone Aanrits- en Maandgelden moeten geeven, en groote ſommen beſteed om eenige meest benoodigde zaaken, uit vreemde Havens, na de *Indiën* te zenden. By alle deeze wezenlyke ſchaden, hadt men nog te voegen 't gemis van Goederen uit den *Oost*, wier verkoop de kosten vergoedende winſten aanbrengt: deeze hadt men, zints den Zomer van den Jaare MDCCLXXX, niet ontvangen, dan alleen van de drie Schepen te *Drontheim*.

Dewyl de oorzaak deezer verliezen, de Oorlog was, zouden, naa het eindigen van denzelven, de omſtandigheden der Maatſchappy verbeteren. „ Indien de „ omſtandigheden," dus lieten zy zich hooren, „ van de Compagnie aan eene „ vermindering van Handel waren toe „ te ſchryven; indien aanhoudende meer„ dere uitgaven dan bevoorens haare Kas„ ſen hadden uitgeput; indien eenige an„ dere dan temporaire oorzaaken, haaren „ val als 't ware van verre hadden be„ dreigd, Bewindhebbers zouden geen „ hoop op eenig redres of verbetering „ durven voeden; Bewindhebbers zouden

„ aan

„ aan U Hoog Mogenden niet durven XVIII.
„ verzekeren, gelyk zy thans, met een BOEK.
„ goed geweeten doen, dat zy geen re- ——
„ denen kunnen uitdenken, die het ſuc- 1783.
„ ces van haaren Handel, in 't vervolg,
„ zouden beletten, ten ware een geheele
„ verandering in het Politieke en Mer-
„ cantile Syſtema werd geintroduceerd."

Te voorſpellen dat de Maatſchappy tot den ouden luister zou geraaken, durfden zy niet onderneemen: de meerdere Vaard en Handel der andere Natien op de *Oost-Indiën* behoefden ſlegts genoemd te worden, om elk te overtuigen van de onmogelykheid om immer na dien bloei te dingen. Anderzins waren de zaaken der Maatſchappye, korten tyd vóór het uitbarſten des Oorlogs, in gunſtiger omſtandigheden geweest dan vyf en twintig jaaren te vooren. Mogten zy ſlegts éénmaal weder in ſtaat geſteld worden, om den Handel, als 't ware te doen herleeven, zo hadden zy grond om te mogen beſluiten, dat die gelukkige tyden weder zouden keeren; immers wanneer het den Hemel behaagde, de Volkplantingen en Schepen voor meer dan gemeene rampen te beveiligen.

Hier toe behoefde men alleen na te gaan, dat 'er, zedert het Jaar MDCCLXXX, geene Goederen uit de *Indiën* waren afgezonden, en gevolglyk alles, 't geen anders in de Jaaren MDCCLXXXI, MDCCLXXXII en MDCCLXXXIII herwaards zou zyn afgeſcheept, in de Ma-

XVIII. BOEK. 1783.

gazynen der Compagnien lag opgeſlooten; zo dat *Indie* ſlegts na de gelegenheid wagtte om haar ſchatten na de *Nederlanden* te doen overvoeren. — Doch die gelegenheid kon, zonder hulp van hun Hoog Mogenden, niet gebooren worden: tot dit afhaalen werden verſcheide Schepen vereischt. En moest men eindelyk ook eens ernſtig bedagt weezen om *Indie*, 't welke nu in drie Jaaren geen Geld uit *Nederland* ontvangen hadt, van Geld te voorzien, eene benoodigdheid die ten minſten op zes Millioenen moest begroot worden; en, daar men op verſcheide andere noodwendigheden voor de Vastigheden zou moeten bedagt zyn, konden zy haare behoeften, naa aftrek van 't geen nog uit deezen en geenen hoofde zou mogen inkomen, op niet minder dan veertien Millioenen ſtellen.

En verzoekt om veertien Millioenen.

Om welke zeker zeer groote ſom zy verzogten, en ten aandrange van dit verzoek de Nuttigheid van den *Oost-Indiſchen* Handel voor 't Gemeenebest ontvouwden; een Handel, welken zy beweerden, dat op geene andere wyze dan door middel eener Compagnie kon worden gedreeven. Op deeze gronden verwagten zy den daadlyken byſtand van hun Hoog Mogenden, op welken zy oordeelden een billyke aanſpraak te hebben, uit hoofde van de hardigheid welke 'er in zou gelegen zyn, dat de *Oost-Indiſche* Compagnie, van welke het Land, zedert de oprigting vry aanzienlyke ſommen hadt ge-

genooten, en die thans met het verlies van een haarer Bezittingen van verre werd bedreigd (*), nog boven dien het ſchuldloos Slachtoffer zou zyn van eenen onregtvaardigen Oorlog, daar deszelfs gevolgen nimmer op één Lichaam konden geſchooven; maar met eenpaarige Schouderen door het Algemeen moesten gedraagen worden (†). XVIII. BOEK. 1783.

Gunſtig Verſlag eener Commisſie uit hun Ed. Groot Mogenden.

Schoon Staaten van *Holland* terſtond beſlooten, by voorraad twaalf Tonnen Gouds, op de gevraagde ſom aan de *Oost-Indiſche* Maatſchappy op te ſchieten, en de andere Bondgenooten ook daar toe op te wekken; ſchoon de Heeren DE GYZELAAR, VAN BERCKEL, VAN WYN, NEDERBURG en RYSER Penſionarisſen en Secretaris der Steden *Dordrecht*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam* en *Alkmaar*, benevens den Raadpenſionaris VAN BLEISWYK, door hun Ed Groot Mogenden benoemd om, in gevolge van het beraamde in den voorleden Jaare (§), den waaren toeſtand der Maatſchappy te onderzoeken, een alleszins gunſtig Verſlag uitbragten, met een bygevoegd Plan, tot verbetering van het Beſtuur der Compagnie, en betuigden, hoe men geene on-

(*) Zy oogen op *Negapatnam*, op welks afſtand de *Engelſchen* onverzettelyk bleeven aandringen. Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 13 enz.

(†) *Reſol. Gen.* 3 Juny 1783.

(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 346.

XVIII. BOEK. 1783.

ongegronde hoop kon opvatten, dat de Maatſchappy, uit derzelver tegenwoordige ongelegenheid, door een ſpoedigen byſtand in Geld, gered wordende, het hoofd eerlang zou opbeuren, en in ſtaat geraaken om de gewenſchte voordeelen van een vryen en onverhinderden omloop der verzendingen en retouren, niet weinig geſterkt door den aanvoer van een ruimen voorraad der agtergebleevene *Indiſche* Voortbrengzelen, te genieten, — vondt zich de Maatſchappy, toen Slachtmaand meer dan half verſtreeken was, door hun Hoog Mogenden met geen de minſte Penningen geriefd (*).

De Maatſchappy herhaalt haare klagten.

Zy hadt intuſſchen, op den dertienden van Hooi- en den één en twintigſten van Oogstmaand, het verzoek herhaald, en, door den nood gedrongen, de ſterke, „ maar," gelyk de Voorzittende Kamer toen ſprak, „ de helaas! maar al te waar-„ agtige verklaaring 'er bygevoegd, dat „ het oogenblik voor de deur ſtondt, „ dat Bewindhebbers den *Indiſchen* Han-„ del zouden moeten laaten vaaren, Com-

„ pag-

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Oct. 1783. Zie ook alle de ſtukken daar toe betrekkelyk in de *Courier van Europa* Bylaagen bl. 9—16. waar men desgelyks twee opmerkelyke Stukken bewaard vindt: naamlyk een Brief van Bewindhebberen aan de Regeering van *Amſterdam* den 18 Nov. 1783 geſchreeven; en het Rapport 't welk de Vroedſchap dier Stad den 24 Nov. van haare Gecommitteerden tot het onderzoek deezer Brief en van het Rapport der *Hollandſche* Gecommitteerden van 30 October ontving.

„ pagnies bezittingen aan haar zouden
„ overlaaten, 's Lands Schepen, die der-
„ waards vertrokken, van alles verſtoo-
„ ken doen blyven, Compagnies Wer-
„ ven ſluiten, en daar door het beſtaan
„ ontnemen aan zo veele Huisgezinnen,
„ als 'er Lieden op die Werven geëm-
„ ployeerd werden." —— Deeze Kamer verzekerde toen hun Hoog Mogenden, dat dit alles gebeuren zou, zo zy niet tusſchen beiden kwamen door, by voorraad, ten minſten daadlyk Twaalf Tonnen uit te reiken, en door Bewindhebbers gerust te ſtellen, dat zy, nog dit Jaar, van genoegzaame Penningen tot het dryven van den Handel zouden worden voorzien, en deedt, ten overvloede, hun Hoog Mogenden opmerken, dat de ontvangst des aandeels van *Holland* alleen, in die twaalf Ton aan de Maatſchappy weinig zou baaten (*).

Dringt zo nader aan

In deezen benarden toeſtand vervoegden zich Bewindhebbers, op nieuw, tot hun Hoog Mogenden, met een Vertoog veel dringender dan het in Zomermaand over-

(*) 't Was dit Gewest, 't geen, toen in den Jaare 1781, beſlooten werd der Maatſchappye, tot vergoeding der buitengewoon gemaakte kosten, van 's Lands wege *f* 2294400- te verſtrekken, *f* 1337850- als zyn aandeel opbragt; en dit het eenigſte 't welk de Maatſchappy tot nu toe daar van ontvangen hadt: zo dat, zonder den onderſtand van dat Gewest, waar van de Onderſtandgelden alleen ver boven de acht en dertig Tonnen Gouds beliepen, de Maatſchappy het reeds zou hebben moeten opgeeven. *Reſol. van Holland* 21 Nov. 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

overgeleverde, waar op zy het Beſluit met een reikhalzend verlangen te gemoete zagen, en in allen eerbied zouden afgewagt hebben, waren de omſtandigheden thans niet werklyk tot die uiterſten gekomen, dat ieder dag, dien zy lieten voorbygaan, zonder daar van 's Lands Hooge Vergadering kennis te geeven, hun aan de grootſte verantwoording zou blootſtellen. Pligts- en Eedshalven moesten zy voordraagen, dat de Vergadering van Zeventienen, by 't onderzoek, wegens de geſteldheid der Kaſſen van de onderſcheidene Kameren, dezelve zodanig uitgeput gevonden hadt, dat men zonder onderſtand van hun Hoog Mogenden niet alleen volſtrekt onvermogend was, om, op de Geldeiſchen zo door de Hooge Regeering van *Indie* als de Ministers van de *Kaap de Goede Hoop* met den allerſterkſten aandrang gedaan, eenige Penningen af te zenden; maar dat men zelfs eerstdaags alle inkoop van Goederen, alle Uitruſtingen, allen Aanbouw en Vertimmering van Schepen, zonder tuſſchenkomst van de zo onontbeerlyke hulp, zou moeten ſtaaken.

Zy gaven de deerlykſte beſchryvingen van Geldbehoeften in de Kas der Maatſchappy op *Batavia*, en het ſchreeuwend Geldgebrek aan de *Kaap de Goede Hoop*: deeze met de Geldloosheid der Maatſchappy hier te Lande deeden hunne bekommeringen ten toppunte ſtygen: en zy zagen daar door de onheilen, voor welke

zy

zy dugten, met ſterke ſchreeden nade- XVIII.
ren — ja reeds voor de deur ſtaan. BOEK.

In een zeer treffende ſchets van de
voordeelen der Maatſchappye, die men 1783.
alle zou moeten opgeeven, indien 'er geen
helpend ontzet kwam, laaten zy, wegens
het te baat neemen van de byzondere
Vaard en Handel op de *Oost-Indiën*, deeze aanmerking vloeijen: „ Nooit zou
„ men de *Engelſchen* beter, dan langs
„ deezen weg, in de hand kunnen wer-
„ ken. Dien trotſchen, en met den geest
„ van overwinning zo zeer bezielden Na-
„ buur, die in *Bengale* reeds de Wetten
„ ſtelde, en hetzelfde op het geheele
„ Schier-Eiland van *Indie* gaarne mede
„ zou doen, die, in het bezit van *Ne-*
„ *gapatnam* blyvende, en dus de Sleu-
„ tels der *Tanjourſche* Graan-magazynen
„ in zyne handen houdende, het zelf
„ den Keizer van *Candia* op het Eiland
„ *Ceylon* benaauwd kon maaken, en door
„ de gelegenheid van *Negapatnam* de
„ de Vaard in die ſtreeken zo dikwyls
„ hy wil ontrusten — deezen zo ge-
„ vaarlyken Nabuur, zou men, door het
„ vernietigen der Maatſchappye, en het
„ openſtellen van de Vaard op *Indie*,
„ een grooten dienst bewyzen (*). Gee-
„ ne

(*) Al te veel was dien reeds betoond, indien men voor waar moge aanneemen een zeggen den Generaal MOSSEL voor Jaaren reeds in den mond gelegd, die, Brieven uit het Vaderland ontvangende, in vervoering van ſpyt, zeide; *Men re-*

XVIII. BOEK. 1783.

„ ne tegenkantingen, geen tegengewigt; „ hoe ook genaamd, by hun, welke die „ Vaard en Handel zouden oefenen, ont- „ moetende, of kunnende ontmoeten, „ zou de ſnelheid van de vorderingen, „ die hy in Magt en Aanzien verder zou „ maaken, (eene ſnelheid welke reeds „ zo vervaarlyk groot geweest is,) als „ dan in eene ten minſten tien dubbele „ reden nog doen toeneemen."

Zy maalden, in tegenoverſtelling van de Voordeelen door de Maatſchappy den Lande toegebragt, de Nadeelen af, welke onvermydelyk uit het niet handhaaven der thans zugtende en ten ondergang neigende Maatſchappy moesten voortvloeijen. —— Ten ſlot betuigende, „ Het „ hooge woord moet 'er uit, dat zo de „ Maatſchappy van de hulp van uw Hoog „ Mogenden langer blyft verſtooken, en „ zy niet, reeds vóór de helft van de „ maand December eerstkomende, wordt „ bygeſtaan met eene ſom van acht Millioen Guldens; 'er niet één eenige van „ de zeven Schepen, die tegenwoordig by „ de voorzittende Kamer van *Zeeland* in „ Equipagie liggen met de voor *Indie* „ zo

recommandeert my toch vooral de Engelſchen te ontzien! Wel aan 't zal geſchieden, dewyl het toch zo moet zyn; maar ik vreez dat 'er niet veele Jaaren zullen verloopen, of die Natie zal die Recommandatie niet meer noodig hebben, maar zich zonder dezelve wel doen ontzien. Post van den Neder-Rhyn IV. D. bl. 346.

„ zo hoogstnoodige Gelden, zal kunnen XVIII.
„ vertrekken: waar van het verlies der BOEK.
„ Compagnies Bezittingen in *Indie*, ein- ——
„ delyk het treurig gevolg zal moeten 1783.
„ weezen. —— Of de Maatſchappy haa-
„ re Verrigtingen en Betaalingen hier te
„ Lande, tot den eerſten van January
„ MDCCLXXXIV, uit het Geld van de
„ Verkoopingen zal kunnen gaande hou-
„ den, durven zy geenzins verzekeren:
„ maar wel, dat, zo de Compagnie niet,
„ vóór den vyftienden van aanſtaande
„ January, boven de voorzeide acht Mil-
„ lioenen Guldens nog met eene ſom van
„ vier Millioenen Guldens worde ge-
„ riefd, die ongelegenheden, welke by Be-
„ windhebberen, nu reeds zo lang gevrees-
„ de en door hun aan U Hoog Mogenden
„ herhaalde maalen op het nadruklykst
„ voorſpeld zyn, als dan daadlyk plaats
„ zullen hebben, voor welker gevolgen
„ zy als dan niet zullen kunnen aanſpraak-
„ lyk weezen (*)."

Gunſtig Beſluit van *Holland* tot eene Geldleening.

Het Verſlag der Gelastigden uit hun Ed. Groot Mogenden, en dit nader dringend Vertoog der diep vernederde *Oost-Indiſche* Maatſchappye, baarde by *Holland* het lofwaardig Beſluit, om, ten behoeve van dezelve, een Geldopneeming van acht Millioenen, by voorraad, vast te ſtellen; met verder goedvinden, „ dat de „ Heeren Gecommitteerden tot het per- „ ſoneel Beſoigne deezen betreffende, zou-

(*) *Reſol. Gen.* 19 Nov. 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

„ zouden worden verzogt dit werk nader „ by de hand te neemen, en te over„ weegen de middelen, die best tot Re„ dres zouden zyn geſchikt, zo die van „ hunnen wege daar toe reeds waren „ voorgeſlaagen, als die hun op nieuw „ mogten voorkomen, of aan de hand „ gegeeven worden. —— Als mede dat, „ ten einde de vaſtſtelling der Redres„ ſen niet zou worden afgeſcheiden van „ hunner Ed. Groot Mogende Reſolutie „ in deezen, Bewindhebbers der Com„ pagnie gehouden en verpligt zouden „ zyn om, by nonprestatie van de ge„ noemde Redresſen, de te negotieeren „ Penningen uit het montant der Pro„ venuen van hunne allereerſte retouren „ af te losſen en te rug te geeven (*)."

Holland ſchiet één Millioen terſtond op.

Dan, hoe gunſtig dit Beſluit der *Hollandſche* Bondgenooten voor de Maatſchappy ook zyn mogt, 't zelve was niet toereikende om haar uit den tegenwoordigen nood en de behoefte, waar in zy zich daadlyk bevondt, te redden. Hier toe werd de onverwylde byſtand van gereede Penningen gevorderd, niet zo ſchielyk uit de geopende Geldleening te vinden, als zy dezelve benoodigd was; weshalven zy zich wederom by 's Lands Vaderen vervoegde met uitdruklyke verklaaring, „ dat, indien men haar met geen „ daadlyken Onderſtand van gereede Pen„ nin-

(*) *Reſol. van Holl.* 5 Dec. 1783.

„ ningen geliefde te hulp te komen, zy „ zich als dan in de droeve noodzaak „ zou gebragt zien, om half December „ alle haare Betaalingen, te moeten ſtaa- „ ken en ophouden." —— Deeze ernſtige betuiging hadt ten gevolge, dat *Holland* te raade werd de Maatſchappy by te ſpringen met één Millioen Guldens gereed Geld, weder te geeven uit de Geldleening van acht Millioenen, en verder de Afgevaardigden van dat Gewest ter Algemeene Staatsvergadering te gelasten om aan te dringen, dat terſtond vier Millioenen aan de *Oost-Indiſche* Maatſchappye zouden worden afgegeeven. XVIII. BOEK. —— 1783.

Wanneer hun Ed. Groot Mogenden dit Beſluit ter tafel der Algemeene Staaten bragten, werd, by meerderheid van ſtemmen, verſtaan, den Raad van Staaten te volmagtigen, om uit de Penningen van de Generaliteits Kas, aan de *Oost-Indiſche* Compagnie te verſtrekken vier Millioenen Guldens; onder beding dat deeze geheele ſomme, uit de eerst in te komene Penningen der door *Holland* toegeſtaane Geldleeninge, aan de Kas der Generaliteit ten vollen zou worden wedergegeeven; waar toe de Bewindhebbers, by den ontvang der Penningen, zich met kennis en volmagt van Hoofddeelhebberen, op het kragtigst ten behoeve van de Generaliteit, zouden moeten verbinden; en mits verder, tot meerder zekerheid, alvoorens die Penningen zullen worden ontvangen, *Holland* ter Al-

Op welke voorwaarden de Algemeene Staaten vier Millioenen aan de O. I. M. uitreiken.

XVIII. BOEK. 1783.

Algemeene Staatsvergaderinge verklaarde, zich niet alleen te ſtellen als Waarborg voor de nakoming der beloften van Bewindhebberen, maar ook, by ontſtentenis van dien, deeze ſom aan de Generaliteits Kas te zullen doen wedergeeven, en zich, in dien gevalle daar voor als Schuldenaar te verbinden (*).

De Geldleening van acht Millioenen geopend.

Kort daar op maakte men eenen aanvang met deeze toegeſtaane Gelden aan de wagtende Maatſchappy uit te reiken, om ze, zo ſpoedig mogelyk, na de op reis gereedliggende Schepen te zenden. By het opneemen der Geldleening van acht Millioenen, ten behoeve der *Oost-Indiſche* Maatſchappye, tegen drie ten honderd, werd bepaald, dat dit voor acht Jaaren vast zou ſtaan, en dat naa dien tyd, de Obligatien veranderd zouden worden in Gewoone Obligatien ten laste van 't Gemeene Land, onder Vrywaaring van hun Ed. Groot Mogenden (†).

Oordeelvellingen over deeze Hulpbetooningen aan de O. I. Maatſchappy.

Hoe zeer deeze hulpbiedende hand aan de *Oost-Indiſche* Maatſchappye toegereikt, allen die derzelver aanbelang voor 't Vaderland doorzagen, eene aangenaame Gebeurtenis was, en te aangenaamer als zy daarenboven opmerkten, dat 'er niets heuchlyker voor het ons nayverig en ſteeds ongunſtig *Engeland* kon gebeuren dan de ondergang deezer zo lang bloeyende Maatſchap-

(*) *Reſol. Gen.* 15 Dec 1783.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2090.

ſchappye, op welker puinhoopen de *Engelſchen* de uitbreiding hunner *Oost-Indiſche* Maatſchappy gaarne wilden vestigen, vondt men 'er nogthans, die dit met leede oogen zagen. — Veelen lieten zich, om van andere ſlegtere beweegredenen niet te reppen, wederhouden van deel te neemen aan de geopende Geldleening door de vrees voor de zekerheid der *Oost-Indiſche* Maatſchappye, en zich mogelyk afſchrikken door Schryvers, die uit het laatstingediende Vertoog van Bewindhebberen, 't zy ter goeder, 't zy ter kwaader trouwe, het Gemeen zogten diets te maaken, dat die Maatſchappy, door den tegenwoordigen Oorlog, een ſchuld en ſchade van acht en tachtig of zelfs acht en negentig en een halve Millioen op zich gelaaden hadt. Doch anderen beweezen, dat dit een gansch verkeerde en ongegronde berekening was, en dat de Geldbehoefte, uit de opgegeevene punten ontſtaande, achttien en een halve Millioen bedroeg, en merkten op, dat de omſtandigheden der Maatſchappye geenzins van dien aart waren, dat men, uit hoofde van den tegenwoordigen, voor een tyd, gevraagden onderſtand, eenigzins aan haare zekerheid zou moeten of kunnen wantrouwen; en beweerden, dat, zo ras zy haar gewoonen Handel en Vaard weder zou herſteld hebben, men haar voorigen bloei ongetwyfeld, op nieuw, zou zien herleeven; en langs dien weg, binnen weinig Jaaren, de ſchade geboet vin-

XVIII. BOEK. 1783.

XVIII. BOEK.

den, welke zy, in den tegenwoordigen Oorlog, hadt moeten ondergaan (*).

1783. De *West-Indiſche* Maatſchappy verzoekt om by-ſtand in Schepen en Geld.

De andere Volkplantingen van onzen Staat hadden, in den Oorlog, gelyk ons Geſchiedblad te zyner plaatze heeft aangeweezen, niet weinig geleden. Van hier ook dat dezelve, by het wederopdaagen van den Vrede zo op ſchaaherſtel, als verdere beveiliging, bedagt en daar over 's Lands Oppermagten aan waren. Bewindhebbers der *West-Indiſche* Maatſchappye beklaagden zich by hun Hoog Mogenden, over de geduurige onlusten met de *Engelſchen* op de Kust van *Guinea*, wegens den Handel met de *Portugeezen*, waar in zy hun geſtadige belemmering toebragten, niet alleen door de *Portugeezen* te noodzaaken om met hunne Schepen onder hunne Forten te komen Handel dryven, vóór dat zy aan het Hoofdkasteel *St. George d'Elmina* behoorelyk vertold hadden; maar ook door hunne kragtdaadige beſcherming te verleenen om die Vertolling geheel en al te ontgaan. Op grond deezer klagten verzogten zy dat 's Lands Vaders, by de Vredehandeling, de Compagnie wilde handhaaven in het bezit van haar Regt omtrent de *Portugeezen*, en te beletten dat de *Engelſche West-Indiſche Compagnie*, die ſteeds aanhieldt de *Nederlandſche* allen nadeel toe

(*) Zie dit in 't breede uitgewerkt in den *Courier van Europa* I. D. bl. 237.

te brengen, niet voortvoer om den bedrieglyken Handel der *Portugeezen* te ondersteunen en te beschermen. Om dien sluikhandel te ontdekken en te beletten, waar toe de Compagnie op zich zelve buiten staat was, begeerden zy, dat 's jaarlyks eenige Schepen of Fregatten van Oorlog na de Volkplantingen van de Republiek, en byzonder na *Guinea*, mogten gezonden worden, zodanig dat zich altoos één of meer derzelven tegen 't laatst van Sprokkelmaand, en andere tegen 't laatst van Wynmaand, ter Kuste bevonden, om elk, geduurende den tyd ten minsten van drie maanden, af en aan te kruisen, de *Portugeesche* Schepen te noodzaaken aan *d'Elmina* te komen vertollen, volgens de waare Laading hunner Schepen, de daar tegen aangaanden te neemen, en op te brengen. Zonder zodanig een bescherming werd de geheele Slaavenhandel, zo naauw verknogt met de Welvaard der Volkplantingen en daar uit voortvloeienden Koophandel, eerlang met een volslaagen ondergang gedreigd (*).

XVIII. BOEK. 1783.

Zy herhaalden dit verzoek in Oogstmaand, met byvoeging, dat twee of drie Schepen van Oorlog zich bepaaldlyk mogten houden aan de Rivieren *Esequebo* en *Demerary*, tot dat de Raadspleegingen van hun Hoog Mogenden de Compagnie in staat gesteld hadden om te kunnen bepalen

(*) *Resol. Gen.* 3 Juny 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

len wat zy ten opzigte dier Vastigheden, zouden kunnen en moeten doen. Dat zy zich eindelyk in de droeve noodzaaklykheid bevonden voor hunne Hoog Mogenden te belyden, dat, om de Volkplantingen van den Staat, welker beſtuuring hun was opgedraagen, tot weezenlyk nut van 't Gemeenebest te doen zyn, volſtrekt vereischt wierd daar aan een beter beſtaan te geeven, dan zy tot hier toe gehad hadden, en dat zulks zodanige kosten en uitgaven zou veroorzaaken, dat zy, alle mogelyke bezuiniging gebruikende, omtrent drie Millioenen Guldens te kort zouden ſchieten; met welke zy verzogten bygeſtaan te worden (*).

De Beſtuurders van de *Berbice* vraagen om twee Fregatten, ter beveiliging dier Volkplantinge.

Na de *Berbice* ſtondt de herſtelde Gouverneur KOPPIERS (†) weder in deeze waardigheid te vertrekken, en die Volkplanting uit handen der *Franſchen* over te neemen. Dan de Beſtuurders deezer Volkplantinge konden, te dier gelegenheid, voor hun Hoog Mogenden niet verbergen, hoe zy, ſchoon in 't hart vervuld met vreugde wegens die gewenſchte Gebeurtenisſe, zeer bedugt waren over het uitwerkzel van die wedergave, en overneeming: dewyl dan tevens de *Franſche* Krygsmagt zou vertrekken, en zulks het akeligst vooruitzigt opleverde. Van de twee honderd man, die zy, volgens be-

(*) *Reſol. Gen.* 3 July en 31 Oct. 1783.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 359.

beding met de Planters, moesten onderhouden, was, door verloop en overgang in *Engelſchen* en *Franſchen* dienst, naauwlyks vyftien man overgeſchooten; 't welk de Volkplanting bloot zou ſtellen aan de deerlykſte gevolgen, en geheel overlaaten aan de party, welke de Slaaven als dan zouden kiezen, die dezelve geheel van Krygsvolk ontbloot ziende, mogelyk dat tydſtip zouden waarneemen om eene onderneeming te doen, die hun meermaalen mislukt zynde, als dan ongetwyfeld maar al te wel zou ſlaagen: dewyl de weinige Burgery geene onderneemingen van dien aart zou kunnen ſtuiten. Een zorglyke en ongelukkige toeſtand, dien het hun onmogelyk geweest was te voorkomen, en zy thans op 't oogenblik niet konden herſtellen: naardemaal zy, ſchoon de Kas in een beter ſtaat mogt weezen dan hun Hoog Mogenden ten vollen wisten, zy zich nog niet zouden durven voorſtellen om Schepen en Volk te vinden, die tydig genoeg ter beſcherminge der Volkplantinge zouden kunnen opdagen. Hun bede was, dat, daar dit gemis van Krygsvolk, buiten hun ſchuld, en alleen uit het lot des Oorlogs ontſtondt, tot beſcherming der Volkplantinge, twee ligte Fregatten van Oorlog na de *Berbice* gezonden mogten worden, om daar te vertoeven, tot zy in ſtaat waren om, van tyd tot tyd, een genoegzaam aantal Krygsvolk derwaards te doen overvoeren, waar toe zy, uit hoofde van de door hun geledene

XVIII. BOEK. 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

ſchaden, door en geduurende den Oorlog, ten minſten achttien Maanden verzogten, naa de aankomst dier Schepen (*).

Ongelegenheid waar in zich veele Planters op de *Berbice* bevonden.

Op deeze Volkplanting ontſtondt, naa de overgaave, een nieuwe ongelegenheid voor niet weinig Planters. De *Franſche* Gouverneur had geraaden gevonden aan de Ingezetenen te doen bekend maaken, dat zy, die onbebouwde Gronden begeerden, dezelve konden bekomen, zonder de belasting van tien Guldens voor elken Akker, onder de *Hollandſche* Regeering daar van betaald, op te brengen. Veelen bedienden zich van deeze aanbieding, en namen verſcheide nieuwe Gronden aan, hunne Plantagien aanmerkelyk wyder uitſtrekkende dan zy by het heffen dier Belastinge ooit gedagt hadden. Dit deedt den Landbouw ſterk toeneemen. Maar de *Hollandſche* Regeering, weder in 't bezit gekomen zynde, verklaarde alle die uitgaven van nieuwe Gronden voor wederregtlyk geſchied, en van onwaarde; het nogthans aan de Bebouwers van zodanige Gronden, die ze wenschten te behouden, overlaatende om zich, op de gewoone wyze, by Gouverneur en Raaden nader te vervoegen: zullende de Beſtuurders als dan, naa ingekomen berigt deswegen, overweegen of zodanig een verzoek kon goedgekeurd, dan afgeweezen behoorde te

(*) *Reſol. Gen.* 8 Oct. 1783.

te worden. Dit verwekte by de Planters eene groote verſlaagenheid: dewyl zy, naa het lyden van zulke knellende nadeelen door den Oorlog, tot volſlagene armoede zouden moeten vervallen, indien zy zich genoodzaakt vonden, de voorheen geheevene lasten van de nieuw bebouwde Gronden te moeten opbrengen, welker ontheffing hun alleen aangezet hadt om deeze uitbreiding hunner Plantadien te onderneemen. Naardemaal nu de Kas des Beſtuurs even min van haare gewoone Inkomſten kon ontzet worden, als de Planters in ſtaat waren, derzelver gebrek, door zo zwaare belastingen, te kunnen vervullen, bleef in dit geval, niet anders over, dan dat van hooger hand middelen beraamd wierden om en een en ander te gemoete te komen (*). XVIII. BOEK. 1783.

De Handel, die door den Oorlog allerwegen zo veel geleden hadt, ſcheen op *Rusland*, door het bevoorregten van andere Volken, in deeze Landen, een aanhoudend nadeel te zullen lyden. Een Tractaat van Koophaudel tuſſchen dat Ryk en *Denemarken*, en een uitgegeeven Toltarif der Keizerinne, wekte bekommernis, en bewoog de Beſtuurders van den *Moskoviſchen* Handel te *Amſterdam*, om zich met een Verzoekſchrift by hun Hoog Mogenden te vervoegen; waar in zy aanmerkten, dat het handeldryvend lichaam van

Pooging om ontheffing van lasten in den Handel op *Rusland*.

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 345.

XVIII. BOEK. 1783.

van dit Gemeenebest op *Rusland*, 't welk de Scheepsbouw, Zeevaard en Handel ten grootendeele van de Ingezetenen deezer Landen geleerd en daar aan te danken hadt, en hier met de meest bevoorregte Volken werd gelyk gesteld, een wederkeerigen eisch mogt doen van het regt om in dat Ryk ten minsten die voorregten te genieten, welke aldaar aan andere Volken, in 't byzonder zedert lang aan de *Engelschen*, en nu onlangs aan de Onderdaanen des Konings van *Deenemarken*, waren gegund; voornaamlyk daar in bestaande dat de betaaling der Tollen, die zeer hoog liepen, zo van uitgaande als inkomende Goederen, door dezelve werden betaald in *Russisch* Geld; daar de *Hollandsche* Kooplieden verpligt werden de Tollen voor de helft, ja te *Riga* geheel, in Ryksdaalders te voldoen. Het nieuwe Toltarif hadt die gunst voor *Engeland* en *Denemarken*, doch het bezwaar voor ons, bekragtigd, en waren thans de Keizer en Koning van *Portugal* in de weer om de Tolregten in *Rusland* nader te regelen. Zy wilden daarom dat hun Hoog Mogenden de noodige voorzieningen geliefden te beraamen, ten einde tusschen deezen Staat en het Hof van *Rusland*, door het sluiten van een Handelverdrag, of op eene andere voeglyke wyze, uitgewerkt wierd, dat voortaan alle Tolregten, zo wel te *Riga*, als elders, in het Ryk van haare Ruskeizerlyke Majesteit, door of van wege de *Hollandsche* Koop-

Kooplieden, mogten worden voldaan in *Rusſisch* Geld. Gunſtig was de Raadſlag hier op by de Algemeene Staaten uitgebragt; doch het overneemen ſtelde deeze zaak uit (*).

De vrees voor een Oorlog met de *Algerynen* verdwynt.

Ontrustende tydingen, dat de Dey van *Algiers*, te onvrede over het agterblyven der Geſchenken, die men, wegens den Oorlog met *Engeland*, niet hadt kunnen zenden, zou beſlooten hebben deezen Staat den Oorlog te verklaaren, deeden veele Reeders, Boekhouders van Schepen, Kooplieden en Verzekeraars, zo te *Dordrecht* als te *Amſterdam* en *Rotterdam*, met een Verzoekſchrift by hun Hoog Mogenden verſchynen, waar in zy hunne ongerustheid te kennen gaven om hunne gereedliggende Schepen na de *Middellandſche Zee* te doen vertrekken, zonder een genoegzaam getal Oorlogſchepen, onder welker beſchermend geleide de Koopvaarders zich veilig derwaards konden begeeven, en, naa in de onderſcheide Havens hunner beſtemminge gelost en hervragt ingenomen te hebben, weder naa het Vaderland keeren, buiten vrees voor overlast der *Algerynen*. —— De Admiraal Generaal werd, ingevolge hier van, verzogt eenige Schepen van Oorlog in gereedheid te doen brengen tot dit geleide. Dan de Dey van

(*) *Reſol. van Holl.* 20. 21. Maart, 9 Mey en 3. Juny 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

van *Algiers*, zou, indien het hem hadt mogen gelusten het Gemeenebest eenige moeilykheid aan te doen, thans den Staat beter gewapend ter Zee gevonden hebben, dan dezelve zints den Vrede van *Utrecht* geweest was. Doch hy waagde dien kans niet; het gesprek van onzen Consul, en de toezegging van de verwagte Geschenken, bragt de zaaken op dien voet, dat geen vrees voor eene Vredebreuk ons behoefde te bekommeren (*).

De Keizer van *Marocco* zendt een Gezant.

De Keizer van *Marocco*, die, in den voorleden Jaare, het voor hem geschikte Geschenk van den Staat geweigerd en gevorderd hadt dat hem veertig stukken Metaal Kanon, vier en twintig en achttienponders, benevens het Touw- en Zeilwerk voor vier Fregatten, ten Geschenke zou gezonden worden, bleef toen, ondanks de Consul hem onder 't oog gebragt hadt, dat die eisch hem voorheen was afgeslaagen, daar op aandringen. Ten deezen Jaare zondt hy een Gezant, TALEB OMAR JOB, om den toestel en behoeftens voor drie Oorlogs Fregatten, volgens eene daar by gevoegde lyst, uit deeze Landen voor den Keizer te bezorgen. Zyn Geloofsbrief werd aangenomen en hy voor Afgezant des Moorschen Keizers erkend. Ingevolge hier van kreeg hy een openbaar staatlyk Gehoor by hun Hoog

(*) *Resol. Gen.* 14. en 21. Mey, 4. July, 24. Nov. *Resol. van Holl.* 3 en 24. July 18. Dec. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1046. 1121.

Hoog Mogenden, 't welk de Stadhouder bywoonde; vergezeld van de Vorſtelyke Spruiten. Een groot aantal Heeren en Vrouwen van aanzien was de intrede ter Gehoorzaal toegeſtaan. Hy verzekerde den Staat van de Vriendſchap zyns Vorſten en diens verlangen om de goede verſtandhouding, op alle bekwaame wyzen, aan te kweeken. De toeloop om deeze plegtige Gehoorgeeving te aanſchouwen was zeer groot; ook die wanneer hy een ſtaatlyk bezoek by den Stadhouder op 't Huis in 't Bosch ging afleggen. Door zyn beleefd en heusch gedrag, zich meer dan de Afgezanten uit die Gewesten gewoonlyk naar onze Zeden ſchikkende, maakte hy zich wel gezien by veele Staatsperſoonen. XVIII. BOEK. 1783.

Hy vertrekt met de verzogte Geſchenken.

Hoe gevoelig hy was was voor de onderſcheidende Eere hem aangedaan, betoonde hy by zyn plegtige Afſcheidneeming in den Zomer des volgenden Jaars, toen hy, welgeſlaagd in zyn Gezantſchap, uit *Zeeland* vertrok met een Landsſchip van Oorlog, ten Geſchenke voor zyne Moorſche Majeſteit mede voerende, dertig Yzeren en twintig Metaalen ſtukken Geſchut, en het Zeil- en Touwwerk voor drie Fregatten, behalven Zakuurwerken en andere kleinere Kostbaarheden. —— Aan de Republiek hadt de Keizer, door hem toegeſtaan, het uitſluitend Regt boven andere Volken, om op de Haven van *St. Croix* te mogen vaaren en handelen naar welgevallen, zo

XVIII. BOEK. 1783.

volſtrekt als zyne Majeſteit het aan zyn eigen Ingezetenen zou kunnen toeſtaan; met byvoeging, dat zyne Majeſteit zich plegtig verbondt om geenerlei uitſluitende Octroyen aan zyne Onderdaanen te zullen inwilligen, die den *Nederlanderen* nadeelig zouden weezen; en dat de *Nederlanders*, zich in 't *Maroccaanſche* Gebied, onthoudende, of van tyd tot tyd komende, zouden behandeld worden als de eigen Landaart (*).

Berigt van een zwaaren en langduurigen Nevel.

Oordeelden wy het tot onze taak te behooren, in de Beſchryving van 's Lands Geſchiedenisſen, voor de Naakomelingſchap, niet onvermeld te laaten de zonderlingſte Verſchynzelen, welke zich in de Lugts- en Weersgeſteltenisſe van ons Vaderland, van tyd tot tyd, op deeden; zo kunnen wy niet naalaaten iets te melden van eenen Nevel, die, ſchoon ze geheel *Europa* door, zich bykans gelyktydig vertoonde (†), en niet byzonder eigen was aan ons Land, egter in 't zelve merkwaardig genoeg zich opdeedt, om aller aandagt te trekken, en hier kortlyk beſchreeven te worden. Zulks kan dienen om de onrust en angstvalligheden, by het weder verſchynen van dusdanige Verhe-

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1782. bl. 556. en voor 't Jaar 1783. bl. 1699. en 1886. voor 't Jaar 1784. bl 1252. 1415. 1417.

(†) Ook hing dezelve over een groot gedeelte van *Noord-America*. *Mem. of the Litterary and Philoſophical Society of Mancester* Vol. II.

hevelingen, te verbannen; het wonderbaare te doen verdwynen, en, door de Geſchiedenis voorgelicht, zich verzekerd te houden, dat 'er als dan niets voorvalt, of het gebeurde meermaalen, te wege gebragt door tweede oorzaaken, die niets gemeens hebben met die, welke bygeloof, ſchrik en vervaardheid zich voor oogen ſchilderen, 't geen in deeze dagen, hoe verlicht ook geheeten, veeler geval was. XVIII. BOEK. 1783.

Ongegronde verbeeldingen wegens de oorzaak.

Men zogt de oorzaaken deezes Nevels, in het verſchynen eener Staartſtarre, ſchoon door geen Starrekundigen in die dagen waargenomen; in de verwarring van den loop der Dwaalſtarren, zo men waande, veroorzaakt door de nieuwe Planeet, onlangs door den Heer HERSCHELL in *Engeland* ontdekt (*), even of die Dwaalſtar, ten tyde der ontdekkinge eerst beſtaan en kragt van werking op de onze gekreegen hadt; of in den zamenſtand der Planeeten *Venus* en *Saturnus*, hoewel deeze eerst voorviel naa de verſchyning des Nevels. En daar dezelve voorgegaan werd door de ſchriklyke Aardbeeving, die in *Calabrie* en op *Sicilie* de deerlykſte verwoestingen aanrigtte, en de grond aldaar ten tyde van dit Verſchynzel nog niet in rust was; eene Aardbeeving welks wederſchok bykans geheel *Europa* gevoeld heeft op verſchillende tyden,

(*) Zie wegens deeze Ontdekking de *Algem. Vaderl. Letteroeff.* V. D. II. St. bl. 489—498.

XVIII. BOEK. 1783.

den, in het tydsverloop dat *Calabrie* en *Sicilie* zo zeer geſchud werden, en waar door een nieuw Eiland, niet verre van *Ysland*, ontſtondt, ſpelde het Bygeloof niets minder dan eene op handen zynde ontſlooping der Wereld. —— In het *Zwitſerſche* Canton *Bern* hieldt men dien Nevel voor den rook van de put des Afgronds in het negende Hoofdſtuk der Openbaaringe van JOANNES vermeld (*).

Beſchryving van dit Verſchynzel.

Doch laaten wy optekenen wat 'er van dit Verſchynzel was. Van de achttienden van Zomermaand, tot omtrent het einde van Hooimaand, vertoonde zich, door geheel ons Land, een Nevel, nu eens min dan meerder zwaar, en ſtand houdende met alle Winden: veel al nam dezelve naa den middag in zwaarte toe. Het gezigt der Zonne, of ook dat der Starren van de eerſte grootte, uitgenomen in het laagſte gedeelte van den Gezigteinder, werd 'er niet door belet; maar kon men, zonder eenigen hinder, tegen de Zon opzien met een ongewapend oog. Een ſomber licht verſpreidde zich op de benevelde voorwerpen. De Zon was verſchillende van kleur, naar de verſchillende dikte des Nevels, welke deeze of geene ſoort van ſtraalen doorliet. Naardemaal de geele en roode, als de ſterkſte, 'er meest door heen braken, hadt

(*) Zie de *Algem. Vaderl. Letteroeff.* V. D. II. St. bl. 376. 428. en byzonder 476.

hadt de Zon het voorkomen van een Vuurkloot, en was by wylen, inzonderheid by het opkomen en ondergaan, bloedrood; ook hadt de Zonneſchyf, door een veel digter middenſtoffe dan de gewoone gezien, eene ſchynbaare vergrooting. — De Hette was, geduurende dit Verſchynzel, doorgaande zeer ſterk, 'er viel weinig Regen, en men hoorde bykans geen Donder (*). Behalven dat die zo vreemd en langduurig benevelde Lugt ongevallig voor 't oog was, ging in zommige Gewesten, als *Friesland* en *Groningerland*, die Nevel vergezeld van een onaangenaamen Zwavelſtank, die niet alleen de reuk maar ook den ſmaak, aandeedt, en by veelen zelfs gevoelige uitwerkzels op het Lichaam hadt. Eenige Boomen en Planten werden, in de gemelde Gewesten, 'er zeer door beſchadigd, andere weinig, nog andere liepen geheel vry. In *Holland* en *Utrecht* was die ſtank des Nevels van veel minder of wel geene beduidenis, en beſpeurde men 'er die ſchadelyke uitwerkzelen niet van (†). — Het ſcheen dat dee-

(*) *Histoire & Memoires de la Societe des Sciences Phyſiques de Lauſanne* Vol. I.

(†) S. J. BRUGMANS *Natuurkundige Verhandeling over een Zwavelagtigen Nevel.* Te *Gron.* by DOEKEMA. *N. Nederl. Faarb.* 1783. bl. 1447. De Ridder DE LAMANON ſchryft, dat te *Salon* de Nevel zomtyds een onaangenaamen reuk hadt, waar aan men bezwaarlyk een naam kon geeven, en van veelen voor een Zwavelreuk gehouden werd; dat dezelve hinder deedt aan

XVIII. BOEK. 1783.

deeze Uitwaasſemingen niet uit den grond opkwamen, welken men niet zag rooken, gelyk veeltyds by Nevels gebeurt. Deeze kwam uit de hoogte en daalde als uit den Dampkring neder. Men zag niet dat dezelve den grond raakte, uitgenomen wanneer door een gezigts-misleiding, de Nevelagtige laag zich tot den zigtbaaren Horiſont uitſtrekte.

Vermoedelyke oorzaak diens Nevels.

Ontbrak het niet aan vreemde begrippen onder het Gemeen, en anderen, wegens den oorſprong deezes Verſchynzels, waar van wy de voornaamſte aanſtipten, de Wysgeeren, de Weerwaarneemers inzonderheid, deeden hun best om die ongegronde en veelal ſchroomverwekkende gedagten te verdryven. Zeer gereeden ingang vondt by veelen het gevoelen van den door zyne Weerkundige Waarneemingen wyd beroemden Hoogleeraar TOALDO te *Padua*, dat deezen Nevel den oorſprong verſchuldigd was aan de verbaazende uitdampingen by de Aardbeeving, die *Sicilie* en een gedeelte van

aan de oogen, en lieden van een teder Ooggeſtel eene onaangenaame aandoening gevoelden. — In *Neder-Provence*, *Langaedoc*, en elders, deedt de Nevel de Graangewaſſen rypen, en bevorderde den Oogst. Maar in *Opper-Dauphine* en te *Turin* ſloeg de roest in veele Graanlanden, en op andere plaatzen verſchroeiden de Plantgewaſſen. In *Italie* en in *Frankryk* ging de Nevel van veel en zwaar Onweer vergezeld. Zie *Algem. Vaderl. Letteroeff.* VI. D. II. St. bl. 251. 297. 298. 299.

van *Calabrie* omkeerde, in den Dampkring verſpreid, door de winden aan- en omgevoerd. Dan te regt merkten anderen op, dat, ſchoon die geweldige Aardſchokken te dier plaatze met een donkere nevelagtige en als met rook vervulde lugt gepaard gingen, deeze Hoogleeraar, toen hy dit gevoelen ter baane bragt, niet wist, dat de Nevel zich bykans over geheel *Europa* en verder hadt uitgebreid. Dat, daarenboven, die Uitwaasſemingen, waren zy door de Winden aangevoerd geweest, zich agtereenvolgende, en niet ten zelfden dage, op plaatzen zeer wyd van elkander gelegen, zouden hebben moeten vertoonen, en ook met een Wind uit dezelfde ſtreek moeten verſchynen; daar de Nevel zich op den eigenſten dag, op onderſcheide Plaatzen, waar tegenovergeſtelde Winden waaiden, ontdekte. Dat ook de Aardbeevingen, ter plaatze waar zy eene zo ſchroomlyke verwoesting aanrigtten, voornaamlyk woedden in 't begin van Sprokkelmaand, en de Nevel zich eerst omtrent het midden van Zomermaand, en dus vier maanden laater, vertoonde. Volgens hunne gedagten hadt men dien Nevel niet aan de Aardbeevingen toe te ſchryven; doch dezelve daar mede eene gemeene oorzaak, die verſchillende uitwerkingen voortbragt, volgens de natuur der Plaatzen en de omſtandigheden die dezelve wyzigden. Zy zogten en vonden de oorzaak in de Weerkundige Waarneemingen, die uitweezen, dat de

XVIII. BOEK. 1783.

XVIII. BOEK. 1783.

de gesteltenis des Dampkrings voornaamlyk afhangt van de natuur en gesteldheid der Gronden en dat de veranderingen van de Lugt onderworpen waren aan de veranderingen der Aarde, op welke zy, op haar beurt, invloed hebben. Zy namen in aanmerking de Lugtsgesteltenis eenige Jaaren voorwaards en bovenal van 't laatstverloopene, en meenden daarin den grond te ontdekken van de Aardbeevingen, en den Nevel teffens, die, door plaatslyke omstandigheden, zeer veel in aart en uitwerkingen verschilden (*).

Aanmerkelyke Vuurbal in de lugt gezien.

Min vreemd, doch gemeener in andere Landen, byzonder in *Italie*, was een vuurige Verheveling, tot de soort behoorende die men Vuurballen noemt, welke, op den achttienden van Oogstmaand omtrent half tien uuren 's avonds te *Amsterdam*, te *Rotterdam*, te *Nieuwerkerk aan den Yssel*, te *Middelburg* en elders, werd waargenomen, en, onder verscheide

(*) Wy moeten onze Lezers, die dit alles breeder begeeren na te gaan, verzenden tot de *Weerkundige en Wysgeerige Aanmerkingen, over den zeldzaamen Nevel des Jaars* 1783. in de *Algem. Vaderl. Letteroeff.* V. D. II. St. bl. 632; Tot de *Weerkundige Waarneemingen te Padua geduurende dien Nevel door* TOALDO *gedaan. Ald.* VI. D II. St. bl. 248; en bovenal tot de *Nieuwe Gedagten over den aart en oorsprong diens zeldzaamen Nevels, door den Ridder* DE LAMANON Ald. bl. 296. Men voege 'er by de boven aangehaalde Verhandeling van den *Groningschen* Hoogleeraar BRUGMANS.

de gedaantens gezien. Dezelve kwam uit het Noordwesten voort, ſchoot na het Zuiden, hadt voor 't oog de grootte van de Maan, gaf een ſterk en verbaazend licht van zich, onder het voortgaan, vuurige Vonken uitwerpende. De Lugt was, geduurende dit verſchynzel zeer helder, geheel bezet met Starren, en de weinige wind kwam uit het Noorden. —— Indien dit dezelfde Vuurbal geweest hebbe, die zich, omtrent op denzelfden tyd, te *Londen* vertoonde, en een ſterker licht van zich verſpreide dan de volle Maan, ſtrekt het ten bewyze van de verbaazende ſnelheid waar mede die Verhevelingen door de Lugt vliegen (*). XVIII. BOEK. 1783.

Verdienden deeze zonderlinge Lugtverſchynzelen, Gewrogten der Natuur, onze optekening, de Kunst bewerkte ten deezen Jaare Lugtvertooningen by dag, van een te zeldzaamen aart om niet kortlyk vermeld te worden; ſchoon men hier te Lande ſlegts van verre de voetſtappen der *Franſchen* drukte. De Heeren DE MONTGOLFIËR waren de eerſten, die

De Lugtbollen hier te Lande opgelaaten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1406. De ſnelheid van den loop dier Verhevelingen, wordt op zeven *Duitſche* Mylen in één Seconde berekend: en ſtelt men dat een Lichaam ſlegts half zo veel wegs, in dien tyd aflegt, dan nog is de voortgang meer dan honderd maal vlugger, dan de middelbaare ſnelheid van een Kanon kogel. Zie de *Verhandeling over de Vuurballen* door de Heer JOHN PRINGLE. In de *Uitgez. Verh.* by HOUTTUIN VI. D. bl. 242.

XVIII. BOEK. 1783.

die te *Annonay* in *Vivarais*, een Lugtbol van eene aanmerkelyke grootte in de Lugt, tot aller verbaazing, deeden opklimmen. Welhaast volgden 'er Proefneemingen op dezelfde wyze, en ook door andere middelen, te werk geſteld, ſteeds in grootte en verwonderlykheid toeneemende, zo dat Menſchen in dezelve zich in de lugt lieten opvoeren, en het waagden reistochten in die voor den Mensch, op deeze wyze, onbeproefde Hoofdſtoffe te doen (*). —— De eerſte die dusdanig een Lugtbol in onze Gewesten liet opgaan was de *Rotterdamſche* Geneesheer J. VAN NOORDEN (†), waar in hy herhaalde keeren gelukkig ſlaagde, en de Aanſchouwers verſteld deedt ſtaan over de hoogte en ſnelheid waar mede deeze Lugtbollen op- en voortgingen. ——De Heer DILLER, Natuur- en Werktuigkundige in *'s Gravenhaage*, vervaardigde een groote en prachtige Lugtbol, die tot eene geringe hoogte geklommen, over zyde ſtortte, en naa zeer korten

(*) Zie de *Beſchryving der Proefneemingen met kunſtige Lugtbollen, uit het Fransch van* FAUJAS DE SAINT-FOND, *vertaald en met Aanteekeningen door* M. HOUTTUIN. En *'t Verſlag van de Reizen met de Lugtbollen gedaan, en byzonder berigt van den overtocht van Douver na Calais. Algem. Vaderl. Letteroeff.* VII. D. II. St. bl. 160.

(†) Hy gaf eene *korte Verhandeling* in 't licht, *over de Lugtweegkundige Bol of Aërotſtatiq Werktuig.*

ten tyd in de Lugt geweest te hebben, weinig schreeden van de plaats der oplaatinge neder kwam. Gelukkiger slaagde hem eene herhaalde proeve met een kleiner Lugtbol (*).

Schoon deeze, of volgende Proefneemingen hier te Lande, niet haalden by die in *Frankryk* oordeelden wy dit weinige te moeten melden van eene Kunstbewerking, die, ten deezen dage, eene geruime wyl de aandagt trok, en veele Schriften ter baane bragt, waar in de nuttigheid deezer Ontdekkinge van zommigen opgehemeld en voorgesteld wierd als of men welhaast de Lugt, zo wel als 't Water, zou bevaaren, en de kunst vinden om dit Voertuig, niet min dan de Schepen, naar welgevallen, te bestuuren; terwyl anderen, de vorderende Ontdekkingen en Proeven in de Natuurkunde op derzelver verdiende waarde schattende, over de algemeene nuttige gevolgen der Lugtbollen geenzins zo hoog gevoelden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1887. 1950. 2064. 2099.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGENTIENDE BOEK.

INHOUD.

XIX. BOEK. *De gunſtige Gedagten, wegens Keizer* JOSEPHUS DEN II. *hier te Lande verſlaauwen. Beginzel der onluſten tuſſchen hem en deezen Staat. Geſchil over de Polder-laſten van den Doel. Vernieuwd Keizerlyk Bevel, het betreeden van zyn Grondgebied, aan vreemde Soldaaten, verbiedende. Omtrent het begraaven der Soldaaten op den Doel was geene bepaaling gemaakt. Een Soldaat op het Kerkhof aldaar begraaven. Wat hier by voorviel. Het Lyk te rug gevoerd, en in de Gragt van Liefkenshoek geworpen. Forten aan de Schelde door de Keizerlyken ingenomen. Berigtſchrift des Hofs van Brusſel. Beantwoord door de Staaten. Gisſingen wegens de oorzaak dier Geſchillen. Nader Berigtſchrift van 's Keizers wegen. Antwoord der Staaten. Het Hof*

Hof van Brusſel ſpreekt op een hoogen toon over het Grondgebied. De Keizer keurt het gedrag des Hofs van Brusſel goed, en bewilligt in eene Onderhandeling. De Luitenant Collonel VAN SHWEINITS *in zyne posten geſchorst. De Keizer houdt zich voldaan met het Arrest van* SHWEINITS *en verzoekt dien's ontſlag. Hy wordt ontſlaagen. Gevolmagtigden door de Staaten benoemd om de Grensſcheidingen te regelen, en de geſchillen te vereffenen. 'Er doen zich nieuwe bezwaaren van de zyde der Oostenrykeren op. Nieuwe klagten over de ſchending van 's Keizers Grondgebied. Vrugtlooze poogingen van verontſchuldiging. De Keizer dingt na de vrye Vaard op de Schelde. 't Voorgevallene met den Markiſchipper van den Doel op Antwerpen. Hoe het Hof van Brusſel dit geval voorſtelde en opneemt. De Keizer eischt voldoening en het wegneemen van het Wagtſchip te Lillo. Het Brusſelſche Hof levert nieuwe bezwaaren in. Inſchiklyk gedrag van hun Hoog Mogenden in dit alles. Gerugt wegens het aanmaderen van Keizerlyk Volk na 't Fort Liefkenshoek. Het Brusſelsch Gouvernement betuigt niets vyandlyks bedoeld te hebben. 't Fort Oud Lillo door de Keizerſchen geſlegt. De Keizer doet een Tol-barriere van den Staat wegneemen. Aankomst der Gevolmagtigden van deezen Staat te Brusſel. Vorderingen des Keizers. Gedagten over deeze Eiſchen.* BELGICUS *misnoegd wegens de vrye Schryfwyze hier te Lande over 's Keizers Eiſchen. Krygsvolk van den*

XIX. BOEK.

Staat na de Grenzen gezonden. Bezending van Holland aan zyne Hoogheid over het langzaam zenden van Krygsvolk na de Grenzen. Verantwoording des Stadhouders. De Krygsbevelhebbers en het Krygsvolk opontboden. 's Keizers Afgezant vindt de toerusting aan onzen kant vreemd. Hun Hoog Mogenden roepen Frankryk tot Scheidsman in. Voorloopig antwoord van onzen Staat op de Eischen des Keizers. De Keizer verklaart den minsten aanval op zyn Grondgebied voor een begin van Vyandlykheden te zullen aanzien. De Keizer betuigt van zyne Eischen op Maastricht niet te zullen afzien. Eischen op den Keizer, wegens eenige nog onafgeloste Geldopschietingen door Ingezetenen van den Staat. Wederlegging van 's Keizers Tafereel. Tegen eischen van hun Hoog Mogenden. JOSEPHUS DE II. *kan de bemiddeling van Frankryk toestaan; doch oordeelt ze onnoodig. Drukke Handelingen. Nieuwe Eischen des Keizers, by welke hy op de vrye Vaard op de Schelde aandringt. Hoe door de Ministers Plenipotentiarisen, by voorraad, beantwoord. Men besluit het doorvaren by Lillo te beletten. Beantwoording van de nieuwe Eischen des Keizers. Aandrang van 's Keizers Eischen wegens de Schelde. Een Schot voor Lillo zou als een Oorlogsverklaaring worden aangemerkt. Frankryk raadt tot omzigtigheid en gematigdheid aan. Voorzorgen by de Schelde gedraagen. Wie voornaamlyk die Rivier van den Keizer wilden geopend zien. Koorzorg der Staaten om alle*

le Vyandlykheid te myden. Zy blyven nogthans op hun Regt aandringen. Een Schip, van Antwerpen de Schelde willende afzeilen, beſchooten en aangehouden. Veelen verheugden zich daar over. Dit Schip, onder voorwaarden, weder ontſlaagen. Voorſtellingen aan het Hof van Brusſel over dit voorval. Het beſtaan om de Schelde op te vaaren verydeld. Alles vertoont zich Oorlogzugtig. De Keizer laat Krygsvolk na de Nederlanden trekken. Ontbiedt zyn Gezant uit 's Gravenhaage te rug, en betuigt het ſchieten op zyn Vlag voor eene Oorlogsverklaaring te houden. Antwoord der Staatsdienaaren te Brusſel. Brief des Keizers, beſchuldigingen tegen onzen Staat bevattende. De Staaten verdeedigen hun Regt op de Schelde. Onze Gezanten van Weenen en Brusſel opontbooden. Beſluit tot vermeerdering van Krygsvolk. De Staat vervoegt zich om hulp by Frankryk. Handelingen ten Franſchen Hove hier over, en taal van VERGENNES. *Brief des Konings van Frankryk, over 's Keizers laatſte Eiſchen; en raad tot nieuwe Onderhandelingen. De Keizerin van Rusland wil de Onderhandelingen hervat hebben. Nadere onderrigtingen aan haar gegeeven. Onderſcheide denkbeelden over de hulp, die men te verhoopen hadt. De Keizer zet zyn gewelddaadig oogmerk voort. Overeenkomst van onzen Staat met den Keurvorſt van Keulen. De Inundatie by Lillo veroorzaakt een valſch Krygsgerugt. Voorzorgen van verdeediging op de Schelde. Frankryks antwoord op de gevraagde hulp.*

XIX. BOEK.

Beloofde ſchadeloosſtelling van onze zyde, wegens de Overſtroomingen, in gevalle van vergelyk. De uitvoer van Oorlogstuig en Eetwaaren na de Keizerlyke Landen verboden. De Ingezetenen van eenige Landſtreeken gelast hun Vee en Graan na Maaſtricht te brengen. Schikking om het Krygsvolk te lande voltallig te maaken. Het aanſchaffen van ligt Krygsvolk. Aanwerving van Krygsvolk onder den Rhyngraaf VAN SALM, *en anderen, in overweeging genomen. Voorſlag van den Rhyngraaf om Meklenburgſche Troepen aan te neemen. Voorſtel van hun Hoog Mogenden om met meer ſpoeds Krygsvolk te krygen. Beraamingen op de Waldekſche en Zwitſerſche Regimenten. De Prins van* NASSAU WEILBURG *doet afſtand van zyne Krygsampten. De Graaf* DE MAILLEBOIS *tot Generaal der Infantery van den Staat aangeſteld.*

1783. De gunſtige gedagten, wegens Keizer JOSEPHUS DEN II. hier te Lande, verflaauwen.

Schoon Keizer JOSEPHUS DE II., op zyne reize door deeze Gewesten, by den Landzaat, veel eers ingelegd hadt; ſchoon veelen zyn zeggen, by 't affcheidneemen van de *Amſterdamſche* Regeering, dat hy, als een *Wereldburger hun voor waare Patriotten hieldt*, met het hoogſte genoegen hoorden; ſchoon de ongunſtige denkbeelden, door zommigen, wegens deeze bezigtiging zyner *Oostenryksche Neder-*

derlanden, en een gedeelte der onzen, opgevat, verdweenen, toen hy het verzoek der *Antwerpenaaren*, tot opening der *Schelde*, van de hand wees, om de heilige trouw der nog ſtandgrypende Verbonden niet te ſchenden; verminderde by eenigen de hoogagting voor dien Vorst, toen hy het ſlegten der *Barriere Steden* vorderde, en hoewel niet weinigen dit eer als voor dan naadeelig aan onzen Staat beſchouden, keurden zy de wyze dier vorderinge af: dewyl ze maar al te duidelyk aanwees, hoe weinig pligtpleegings magtige Vorſten doorgaans maaken met kleindere Mogenheden, hunne voorſtellen als geboden aandringende en uitvoerende, zonder het oor aan Tegenvertoogen te leenen (*). Dan dit Jaar liep niet ten einde of deeze Vorst vertoonde zich in een veel ongunſtiger licht, en 't ſcheen geſchaapen of onze Staat, nog naauwlyks van den last eens kostbaaren *Zeeoorlogs* met *Groot-Brittanje* ontheeven, ſtondt in eenen hachlyken Landoorlog met den Keizer te worden ingewikkeld.

JOSEPHUS DE II. met een geest vol ontwerpen, en van eenen rustloozen aart, agtte dit tydſtip gunſtig, tot het vormen van groote onderneemingen. De voornaamſte Mogendheden van *Europa* vonden de Schatkisten uitgeput, door den jongſt-

Beginzel der onluſten tuſſchen hem en deezen Staat.

(*) Zie onze *Vadirl. Hiſt.* IV. D. bl. 120. 127–140.

XIX. BOEK. 1783.

jongst gevoerden Oorlog, en niets, dan eene zaak van het uiterst en dringendst aanbelang, scheen genoegzaam om hun schielyk weder op het tooneel des Oorlogs te doen treeden. De *Vereenigde Nederlandsche* Gewesten lagen te midden van deeze Mogenheden, grensden aan de zyne, en de gemaklykheid waar mede men de ontruiming en slegting der Barriere Steden hadt toegestaan, gaf grond om te denken, dat hy, met weinig moeite, verdere eischen op deeze Nabuuren, door den Oorlog met *Engeland* verzwakt, en als nog met geen magtigen Bondgenoot, te hunner beschermingе, verbonden, zou kunnen doen gelden. Den aanvang deezer onlusten in dit en derzelver toeneemende voortzetting in het volgend Jaar zal de stoffe tot dit Boek opleveren.

Geschil over de Polderlasten van den *Doel.*

By het Barriere Tractaat van den Jaare MDCCXVIII waren wel deeze en geene Plaatzen aan onzen Staat afgestaan; doch was, over derzelver Bezitneeming, dikwerf twist gereezen tusschen de Aanneemers van dit Verdrag. Het Dorp de *Doel*, hoe zeer, volgens het Tractaat, aan onzen Staat toekomende, was nimmer door de onzen in bezit genomen. Naa de meergedagte reize van JOSEPHUS DEN II. hadden de *Oostenrykers*, dit Dorp aangemerkt als tot het Grondgebied der *Oostenrykſche Nederlanden* behoorende. Wanneer het verdrag van de laatſte vyf en twintig Jaaren, wegens het zogenaamd *Redemptiegeld* der Polders van den

den *Doel*, als ook van *Lillo* in *Brabant*, in Grasmaand deezes Jaars, ten einde liep, drongen de Afgevaardigden der *Oostenrykeren* op eene Byeenkomst binnen de Vesting *Lillo* gehouden, aan, om vervolgens met deeze lasten, niet bezwaard te worden. De Afgezondenen van *Zeeland*, gaven, zonder in het ſtuk der Grensſcheidingen te treeden, te kennen, dat zy in geene vermindering of lastontheffing konden toeſtemmen, voor zo verre de Regten huns Gewests in die van het Bondgenootſchap begreepen waren. Deeze Lastgelden beliepen ruim zeventienhonderd Guldens 's jaars, en werden aan de Algemeene Staaten betaald, voor den onbelemmerden uitvoer van Graanen voor al te water, zynde het Dorp de *Doel*, en deszelfs Polder, een Schiereiland naast de verdronkene Landen en den boord van de *Wester-Schelde*. De eigenaars der Landeryen moesten deeze lasten meest draagen, en ze werden omgeſlaagen in de Dykſchotten. Hun Hoog Mogenden beweerden, als Heeren van den Stroom, het regt te hebben om het bezwaar van drie Stuivers op den uitvoer van elken zak Graan te heffen. Over deeze belasting, en andere vorderingen, viel men klagtig; doch werd zulks ten overvloede beantwoord (*).

XIX. BOEK. 1783.

Zy-

(*) *Reſol. van Holl.* 10. en 12. Dec. 1782. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1466.

XIX. BOEK. 1783.

Zyne Keizerlyke Majesteit hadt, in Bloeimaand, een voorig Edict, aan vreemde Onder-Officieren en Soldaaten het betreeden van *Oostenryks* Grondgebied verbiedende, vernieuwd, en werd op de uitvoering van 't zelve, onder 't bestuur van deezen jongen Vorst, naauwkeuriger agt geslaagen, dan onder de regeering van zyne Moeder MARIA THERESIA. Zulks hadt reeds ten gevolge gehadt, dat eenige *Nederlandsche* Soldaaten, het Grondgebied des Keizers willende overtrekken, door een sterker aantal Keizerlyke vastgehouden en gevanglyk na *Antwerpen* gevoerd werden; doch kreegen deezen, binnen kort, door tusschenkomst van den *Nederlandschen* Gezant te *Brusfel*, ontslag.

Vernieuwd Keizerlyk bevel, het betreeden van zyn Grondgebied aan vreemde Soldaaten verbiedende.

Men was voortyds gewoon geweest de overledenen der Bezetting van *Liefkenshoek* op den *Doel* te begraaven; een gedeelte van het Kerkhof, het *Geuzenkerkhof* geheeten, was daar toe geschikt; doch hadt de voorige Bevelhebber van *Lillo*, de Heer MANTEUFFEL, de Overledenen reeds in de Werken van *Liefkenshoek* doen ter aarde bestellen; wegens het begraaven van Lyken, uit *Nederlandsche* Bezettingen op *Oostenrykschen* bodem, was, in het vernieuwde Edict des Keizers, geene uitdruklyke bepaaling gemaakt, en gaf zulks gelegenheid tot eene onaangenaame ontmoeting; de eerste vonk, die het vuur van onmin tusschen den Keizer en deezen Staat aanstak.

Wegens het begraaven van Soldaaten op den *Doel* was geene bepaaling gemaakt.

In

In Wynmaand overleedt een Soldaat te *Liefkenshoek*. De daar bevelvoerende Officier VAN BAARS, liet den Luitenant A. VAN SHWEINITS, Commandant te *Lillo*, vraagen hoe met de Begraafenis van dit Lyk te handelen, en kreeg last dien Soldaat met Krygseere te doen begraaven op het Kerkhof van het Dorp den *Doel*, zo als voorheen aldaar geſchied was; met byvoeging dat dezelve, te dier plaatze, moest volvoerd worden, niet tegenſtaande eenige zamenloop van Volk, tegenkanting van Rondgasten, of Arresten van Baljuwen, en dat men des noods geweld met geweld moest keeren, en daarom het Detachement met ſcherpe Patroonen voorzien; doch dat men het Lyk na *Liefkenshoek* moest te rug voeren; indien men, in de eerſte plaats, een bewys vertoonde, dat het Dorp den *Doel* aan den Keizer toebehoorde, en, in de tweede plaats, dat de Keizer verboden hadt de Soldaaten der Bezettinge van *Liefkenshoek* op den *Doel* te begraaven.

Een Soldaat op 't Kerkhof van den *Doel* begraaven.

Overeenkomſtig met deezen zonderlingen last werd het Lyk na den *Doel* en op het Kerkhof gebragt, onder geleide van den Capitein MONTANUS; doch de Luitenant Baljuw DE BELEI vergezeld van twee Dorpſchepenen en één Geregtsdienaar, vroeg deezen of hem 's Keizers Verbod dat vreemde Onder-officieren en Soldaaten den Keizerlyken bodem mogen betreeden, onbekend was? VAN BAARS, die de Lykſtatie mede bywoonde, vatte het woord, met betuiging dat men gewoon was

Wat hier by voorviel.

XIX. BOEK. 1783.

was op den *Doel* te begraaven, en of hy Luitenant Baljuw een Order kon toonen, by welke zulks verbooden was? Deeze moest wel bekennen dit niet te kunnen doen; doch wel den last van zyne Majesteit, die het meermaals vermelde Verbod van het betreeden zyns Grondgebieds bevatte: ingevolge waar van hy de tegenwoordig zynde Onder-officieren en Soldaaten arresteerde. De Heer VAN BAARS verklaarde van oordeel te zyn, dat hy zich op *Hollandsch* Grondgebied bevondt. Hier op vertrok de Heer BELEI. De Begraafenis werd verder, zonder eenige verhindering, volbragt, en de door Keizerlyke Bedienden gearresteerde Manschap begaf zich weder na *Liefkenshoek*. Een derzelven liet zich, onder den weg, ontvallen, dat zy scherpe Patroonen by zich gehad hadden, en zich hier mede wel zouden verdeedigd hebben; een zeggen, door den Advocaat Fiscaal TULLINGH, onder de losse praatjes van gemeene Soldaaten geteld (*).

Het Lyk te rug gevoerd, en in de Gragt van *Liefkenshoek* geworpen.

In de meening dat deeze zaak hier mede zo verre afgedaan was, dat men van wederzyden aan de Hooge Souverainen kennis van het voorgevallene zou geeven, vondt men zich van onzen kant bedrogen.

(*) *Resol. van Holl.* 19 Dec. 1783. Zie ook de Memorie van Consideratien, en Advis aan zyne Hoogheid, door den Advocaat Fiscaal van de Generaliteit J. G. VAN OLDENBARNEVELD genaamd TULLINGH, in den *Courier van Europa* I. D. Bylaagen bl. 26.

gen. Welhaast trokken 'er tusschen de vier- en vyfhonderd *Oostenrykers* in het Dorp den *Doel*, en rukten tot voor de Barrieres van *Liefkenshoek*, verzoekende dat dezelve, tot meer gemak des vermoeiden volks, mogten geopend worden, met verzekering dat men geene feitlykheden zou pleegen. De Bevelvoerende Officier stondt het toe. Het Krygsvolk trok in goede orde voort; doch agter 't zelve reedt een kar, met het opgedolven Lyk van den jongstbegraaven Soldaat, die binnen de Barriere terstond stil hieldt. De Baljuw, met twee Schepenen en Geregtsdienaars vertoonden zich toen, en berigten den Capitein MONTANUS, dat hier het Lyk, laatst op den *Doel* begraaven, te rug was: naa eene tegenstreevende woordwisseling werden de Geregtsdienaars gelast de kar om te stelpen en het Lyk in de Binnengragt te werpen. Waar op de Keizerlyke Krygsmagt terstond de te rug marsch aannam.

Forten aan de *Schelde* door de Keizerlyken ingenomen.

Dan 't leedt slegts tot den vierden van Slachtmaand of een veel grooter aantal Keizerlyke Benden betrokken Staaten-bodem, en noodzaakten, de wagten van de zwakke Forten *St. Donaas*, *St. Paul* en *St. Job*, tot overgave: waar op zy dezelve in bezit namen, en het laatstgemelde terstond slegten. —— Dit inrukken der *Oostenrykeren*, en het onverwagt overrompelen dier Forten, baarde, zo in als omtrent *Sluis*, dan bovenal in het Land van *Cadsant*, groote ontsteltenis; de In-

XIX. BOEK. 1783.

Inwoonders van laatstgemelde Landſtreek, door ſchrik getroffen, zouden, indien zy ſcheepsgelegenheid op *Zeeland* hadden kunnen vinden, een bykans onbepaalde vragt hebben willen geeven, om hunne beste tilbaare Have in veiligheid te brengen; doch, deeze misſende, begroeven veelen uit angst hunne gereede Gelden, Goud, Zilver en andere Kostbaarheden in den grond. Te *Sluis* hieldt men de poorten geſlooten, en droeg alle voorzorg omtrent de uitgaanden. De Regeering van *Sluis* zondt kundſchap van dit voorgevallene aan hun Hoog Mogenden. De Krygsoverſten verzogt van zyne Hoogheid verſterking, en kreeg van den *Oostenrykſchen* Bevelhebber uit *St. Donaas*, op zyn vraage naa de reden, die zyne Majeſteit hadden kunnen beweegen om Krygsvolk op de Landen van den Staat te zenden, geen voldoend en een verzendend beſcheid aan het Gouvernement Generaal der *Oostenrykſche Nederlanden*; doch verzekering dat 'er geen de minſte Vyandlykheid plaats hadt tuſſchen den Keizer en de Algemeene Staaten; ten bewyze daar van aanvoerende het gerust laaten vertrekken der Krygslieden uit de in 't bezit genomene Forten. De Krygsraad te *Sluis* beſloot alles aan zyne Hoogheid te ſchryven; en voorts op de wallen van het groote *Pas* en daar alomme, zo veel Kanon te plaatzen als men bekomen kon, Piquetten uit te zetten, en Ronden te laaten doen, zo veel de zwakheid der Bezettinge toeliet, en

en den noode de Sluizen te gebruiken, en voorts meerder Manschap van den Capitein Generaal te vraagen. Hun Hoog Mogenden ontvingen van het gebeurde op den *Doel* en te *Liefkenshoek* berigt door schryven van Jonkheer D. W. VAN LYNDEN, Hoofd-baljuw en Schout van *Hulst*, als mede van A. VAN SCHWEINITZ (*), Luitenant Collonel, Groot Major, en thans Bevelhebber van *Lillo* en de onderhoorige Forten (†).

XIX. BOEK. 1783.

Op het ontvangen deezer tydingen vergaderden de Algemeene Staaten terstond buitengewoon. Zyne Hoogheid woonde deeze Vergadering by, en de Overste PAIN, na *Amersfoort* en *Utrecht* op weg, kreeg bevel om na *Breda* te trekken; terwyl twee Bataillons van den Oversten GRENIERS ter laatstgemelder Stede last ontvingen om zich na *Sluis* in *Vlaanderen* te begeeven.

Uit het berigt van Party kan niet zelden licht geschept worden; dan hier scheen het veel eer de duisterheid te vergrooten. Het Hof van *Brussel* naamlyk zondt een Vertoog, den vierden van Slachtmaand gedagtekend, waar in 't zelve, na de zorgvuldigheid des Keizers in het aankweeken van vriendnaburlyke gemeenschap, en het vermyden van alles wat de rust en eensgezindheid kon verstoo-

Berigtschrift des Hofs van *Brussel*.

(*) *Resol. Gen.* 7 Nov. *Resol. van Holl.* 26 Nov 1783.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 39—57.

XIX. BOEK. 1783.

„ ſtooren, opgehaald te hebben, verklaart;
„ dat de wederkeerigheid van goeden
„ handel van de zyde der Republiek nog
„ ſcheen te wenſchen te zyn: ten minſten
„ hoopten 'er zich, van alle kanten, om-
„ ſtandigheden en bedryven op elkander,
„ die, indien men niet bewust ware,
„ van de wysheid der Heeren Staaten
„ Generaal, en indien men niet dagt,
„ zich op hunne oogmerken te mogen
„ verlaaten, van eenen aart zouden wee-
„ zen, om de onderneemingen en exces-
„ ſen hunner Officieren en Beampten te
„ doen aanſchouwen, als de gevolgen
„ en uitwerkzels van een genomen be-
„ ſluit om zich byzonderlyk te attacheé-
„ ren aan de Regten en aan de Souve-
„ rainiteit zyner Majeſteit, ten einde de-
„ zelve te ſchenden en te ondermynen,
„ op eene openbaare en beledigende wy-
„ ze, waar door teffens alle regels der
„ billykheid en grondbeginzels van ag-
„ ting en menagement, welke zyne Ma-
„ jeſteit voor zyne moderatie zou kun-
„ nen verwagten, geſchonden werden."

Het voorgevallene op den *Doel* ver-
meld hebbende, vaart het Vertoog voort:

„ Men kan het grondbeginzel en de re-
„ den van een in allen gevalle zo bele-
„ digend gedrag niet doorgronden, de
„ vordering van de Souverainiteit des
„ Keizers vermag niets op den geest des
„ Commandants, hy geeft zelfs zich over
„ aan eene tegenſtrydige tegenkanting,
„ die het oogmerk van zyn beſtaan in

't

„ 't volle daglicht ſtelt: hy durft ſpree- XIX.
„ ken van een voorig gebruik, dat zelf, BOEK.
„ indien het beſtaan heeft, niet dan eene
„ opeenvolging van uitdruklyke ſchendin- 1783.
„ gen aan het Grondgebied zyner Maje-
„ ſteit zou aantoonen; hy is niet minder
„ ongevoelig voor de beroeping op de
„ Edicten des Keizers; hy voegt 'er de
„ vermetelheid by van te erkennen, dat
„ hy van die Edicten bewust is, en niet
„ tegenſtaande die omſtandigheden, vol-
„ trekt hy het Delict en de Beledi-
„ ging met luidrugtigheid en formalitei-
„ ten en demonſtratien, waar van men,
„ by de begraaving van een Soldaat ner-
„ gens een denkbeeld heeft, even of hy
„ van voorneemen ware geweest om in
„ de formaliteiten der verzelling alles te
„ zoeken wat zamen kon loopen om de
„ Belediging te meerder aan den dag te
„ leggen, en dezelve des te openbaarer
„ en ſterker te maaken. —— Het Gou-
„ vernement, aangedaan, zo wel als ver-
„ wonderd, over een gedrag zo vreemd
„ en teffens zo ſtrydig met het Syſthe-
„ ma vol van oplettenheid, 't welk 't
„ zelve, in alle gelegenheid, ten aanzien
„ van de Republiek in agt neemt, is ver-
„ ſchuldigd geweest aan de onwederſpree-
„ kelyke Regten van den Keizer en
„ hoogstdeszelfs Waardigheid, op eene zo
„ verregaande en beledigende wyze ge-
„ ſchonden, de Demarche van op het
„ Grondgebied van de Republiek een
„ Detachement te doen trekken, geſchikt

XIX. BOEK. 1783.

„ om de ontgraaving des begraaven Sol-
„ daats te protegeeren, en de reſtitutie
„ van het Lyk aan het Garniſoen van het
„ Fort, in welks Gragt het Lyk gewor-
„ pen is, in tegenwoordigheid en onder
„ directie van den Officier van het Ge-
„ regt der Plaatze, alwaar de Souverainiteit
„ zyner Majeſteit is aangetast geworden;
„ doch terwyl het Gouvernement is aan-
„ gezet en gedwongen geworden tot die
„ Demarche door eene vooroverlegde be-
„ ledigende en verfoeilyke daad, die in
„ haaren aart en omſtandigheid, zonder
„ uitſtel, eene gelyke Repreſaille ver-
„ eischte, kent hetzelve te wel de ge-
„ voelens van hun Hoog Mogenden om
„ niet van dezelven te verwagten, dat,
„ in aanmerking neemende de aanranding
„ ondernomen tegen den Souverain der
„ *Nederlanden*, zy dezelve, door eene
„ prompte Satisfactie, welke de Heer Ba-
„ ron VAN REISCHACH, reeds in den
„ *Haage* gevorderd, en waar van de Mi-
„ nister Plenipotentiaris zyner Majeſteit
„ in de *Nederlanden* reeds geſprooken
„ heeft met den Heer Baron HOP, zul-
„ len uitwiſschen, of dat zyne Majeſteit
„ natuurlyker wyze zou moeten preſu-
„ meeren het te moeten toeſchryven aan
„ den geest, en aan de oogmerken van eene
„ wezenlyk beledigende Aanranding."

Deeze gelegenheid nam het Gouverne-
ment waar om ook klagten uit te boeze-
men, wegens andere bedryven, door 't
't zelve als de ſchennisſen van 's Keizers

Grond-

Grondgebied beſchouwd, inzonderheid over het vorderen van Regten op Bieren en Eetwaaren, van *Antwerpen* langs de *Schelde*, na de Polders van *Brabant* vervoerd, alleen om dat die Waaren den weg van *Lillo* voorby moesten, of enkel de *Schelde* overvoeren; en de Viſchers vaartuigen, zedert een maand, aan eene nieuwe belasting onderwierp, en van de Onderdaanen zyner Majeſteit dit telkens afvorderde als zy het *Hollandsch* Wagtſchip voorby voeren, met bedreiging van Vaartuig en Volk te doen aanhouden, en dezelve in *Zeeland* op te brengen, als zy in gebreke bleeven de nieuw uitgevondene belasting te betaalen. XIX. BOEK. 1783.

In antwoord op dit ſterk Vertoog bekenden de Algemeene Staaten, met het gevoeligst leedweezen, gezien te hebben, den gereezen twyfel, als of 'er eenige verandering was ontſtaan in de gevoelens van eerbied voor zyne Keizerlyke Majeſteit, welken zy altoos onveranderlyk aan deszelfs doorlugtig Huis hadden toegedraagen, en als of zy eenig oogmerk zouden hebben om zich van hunne zyde een onbillyk Regt op het Grondgebied zyner Keizerlyke Majeſteit te willen aanmaatigen; dat zy, wel verre van daar, konden verzekeren, ten allen tyde, bereid te weezen, nog dezelfde gevoelens aan den dag te leggen, door te beletten en te doen beletten, zelfs op het in verſchil gebragte Grondgebied van den *Doel*, alles wat daar van den minſten ſchyn zou Beantwoord door de Staaten.

XIX. BOEK. 1783.

draagen, en allerſterkſte bevelen te geeven, dat hunne Inwooners geen de minſte gelegenheid tot klagten te wegebrengen. Hier van wilden zy, dat hunne Minister Plenipotentiaris den Keizer alle verzekeringen deedt, en tevens verklaarde, dat 'er voor hun Hoog Mogenden niets aangenaamer zyn kon dan om ééns vooral, tot onderling genoegen, alle de verſchillen uit den weg te ruimen, die 'er nog zouden kunnen plaats hebben, ten aanziene van eenige by de Tractaaten in verſchil ſtaande Grensſcheidingen, waar omtrent zy zich verzekerd hielden, dat het Gouvernement Generaal wel zou willen toeſtemmen, dat het Grondgebied, over 't welk thans in 't byzonder de klagten liepen, zich bevondt. Dat zy bereid waren, om, onbenadeeld de in weezen zynde Tractaaten, ten einde dezelve te regelen, van hunne zyde, Commisſarisſen te benoemen, om met die welke door zyne Keizerlyke Majeſteit benoemd zouden kunnen worden, te zamen te werken ter vereffening der Geſchillen, en om ééns voor al de zaaken op eenen vasten voet te ſtellen. —— Wyders dat zy niet zouden nalaaten, op alle de ſtukken, in het Vertoog van klagten begreepen, de noodige navorſchingen te doen, ten einde met volkomene kennis van zaaken, daar aan al de aandagt te verleenen, welke de pligt en agting voor den hoogen Perſoon van zyne Majeſteit, zo wel als de billykheid en regtmaatigheid vereiſchten:

ten: niet twyfelende of het Gouvernement Generaal zou zich intusſchen wel willen verzekerd houden, dat alles, wat er ongeregelds gebeurd ware, geſchied was te eenemaal zonder de toeſtemming en buiten order van hun Hoog Mogenden (*).

Gisſingen wegens de oorzaak dier Geſchillen.

Het geval op de grenzen zelve zo vreemd in de geheele toedragt, en het Vertoog des *Bruſſelſchen* Hofs, de zaak in een zo ongunſtig licht van terging en aanval ſtellende, maakten eenen ſterken indruk op den geest der Landzaaten. Men veroorloofde zich veelerlei gisſingen, aangaande den oorſprong, waar uit het geval geſprooten was, en het oogmerk waar toe 't zelve dienen moest. In de toeneemende verbittering der twee Partyen, ontbrak het niet aan de zodanigen, die dagten en openlyk beweerden, dat deeze nieuwe Verſchillen en Oneenigheid, met opzet, aan 't Gemeenebest berokkend waren door die Party, wier belang het was, de Landmagt van den Staat te vermeerderen. Geen ſchaduw van twyfel dat het geſchied zou zyn, om gelegenheid te ſcheppen tot het wapenen der Burgeren deedt zich op; integendeel liepen 'er gerugten, die den Stadhouder ten laste lagen, heimelyke bevelen aan den Luitenant Collonel VAN SCHWEINITZ gezonden te hebben, om gelegenheid

(*) *Reſol. Gen.* 8 Nov. 1783.

XIX. BOEK. 1783.

heid te zoeken tot eenig Geſchil met het Gouvernement van *Bruſſel*, en de Republiek in te wikkelen in eenen Oorlog uit inzigten met de waare belangen van dezelve niet overeenkomſtig. —— De invloed van *Groot-Brittanje* bleef niet buiten bedenking (*). — Dan laaten wy zien, welke gevolgen deeze zaak hadt, waar uit veelligt iets van den grond der zaake zal blyken.

Nader Berigtſchrift van's Keizers wegen.

De Bezetting te *Sluis* op de bovengemelde wyze (†) verſterkt zynde, gaf de Baron VAN REISCHACH aan hun Hoog Mogenden een Berigtſchrift over, waar in hy betuigde, hoe het aan het *Bruſſelsch* Gouvernement zeer leed deedt, dat het voorgevallene op de grenzen alhier zo veel indruks hadt gemaakt om Krygsvolk van den Staat derwaards te doen zenden, even als of men de goede Vriendſchap zyner Keizerlyke Majeſteit voor de Republiek wantrouwde, terwyl men kon verzekeren, dat zyne Majeſteit, op derzelver wettige Bezittingen, niets nadeeligs in het oog hadt. Doch dat men, op den voorſlag van hun Hoog Mogenden, om de zaaken door Commisſarisſen in der minne te vereffenen, niet kon antwoor-

(*) *Cour. van Europa* I. D. bl. 151. *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl 616. VI. D. 1006. *Brief van zyne Hoogheid over het niet zenden van Troepen na de Grenzen* van 24. Mey 1784. *N. Nederl. Faarb.* 1783. bl. 974.

(†) Zie hier boven bl. 174.

woorden, eer 'er antwoord van zyne Keizerlyke Majeſteit op de gevraagde Orders gekomen was. —— Met de hoop dat dit gunſtig zoude weezen, en ſtrekken om, door Onderhandeling, de gereezene Geſchillen niet alleen te vereffenen; maar ook, door eene Algemeene Bepaaling vast te ſtellen, het ontſtaan van volgende te voorkomen, vleide het Hof van *Bruſſel* den Heer Hop, als het zyne bedenkingen op 't antwoord der Algemeede Staaten inleverde (*).

XIX. BOEK. 1783.

Dan hun Hoog Mogenden bleeven niet in gebreke om dat Hof, met allen ernst, onder 't oog te brengen, hunne uiterſte verbaasdheid, over de gansch onverwagte en geweldige bezitneeming van een gedeelte hunner Bezittingen, in 't midden van een volkomen Vrede, zonder eenige voorafgaande waarſchuwingen; dat een zo geweldige aanval aan hun de regtmaatigſte klagten opleverde: dewyl zy eerst door 't Regt van Wapenen, vervolgens door een daadlyk Tractaat, en eindelyk door een langduurig en ongeſtoord bezit, den eigendom der ingenomene Forten verkreegen hebbende, daar van door geen geweldige Hand behoorden ontzet te worden; weshalven zy aandrongen op het herſtel der zaaken op den voorigen voet; dat zy voor het overige bereid waren, in den uitgeſtrektſten zin in

Antwoord der Staaten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 71.

XIX. BOEK. 1783.

Onderhandeling te treeden over de vereffening der Geſchillen omtrent de Grenzen in *Vlaanderen*, en eene billyke Voldoening te geeven, indien de klagten van het Gouvernement, wegens het voorgevallene op den *Doel*, by onderzoek, gegrond mogten bevonden worden. Van dit Beſluit zonden zy een Afſchrift aan den Graave VAN WASSENAAR, hunnen Gezant aan 't *Weener* Hof (*).

Het Hof van *Bruſſel* ſpreekt op een hoogen toon over het Grondgebied.

Het Gouvernement te *Bruſſel* voerde, op het leezen deezes Staatsbeſluits, een eenigzins hooger toon, en beriep zich op eene Verklaaring, in den Jaare MDCCLXXVI gedaan, by welke aan 's Keizers zyde geene andere Grenſcheidingen erkend werden dan die van het Jaar MDCLXIV. Wyders zeggende, dat de Republiek, in den Jaare MDCCL, zich, zonder voorafgegaanen eisch, geweldiger hand van het Fort *St. Paul* hadt meester gemaakt, welke ſchennis nooit was geboet geworden; dat, zo de civile Officieren, door welker beſtuur nu de Bezitneeming was gedaan, by die gelegenheid, tot eenige buitenſpoorigheid mogten zyn overgeſlaagen, men zulks niet ongeſtraft zou laaten; dat 'er geene Onderhandeling plaats kon hebben bepaald tot de Grenzen van *Vlaanderen*; dat 'er nog andere ſtukken in Verſchil, en aan den kant van zyne Majeſteit nog andere Regten weder te eiſchen wa-

(*) *Reſol. Gen.* 28 Nov. 1783.

waren, tot welke, zo hun Hoog Mogenden prys ſtelden op de Vriendſchap van den Keizer, zy zeker de Onderhandeling tot eene *Algemeene Schikking* zouden uitbreiden. Voorts 's Keizers antwoord en goedvinden verwagtende. XIX. BOEK. 1783.

De Keizer keurt het gedrag des Hofs van *Bruſſel* goed: en bewilligt in eene Onderhandeling.

't Leedt niet lang of de Vorst van KAUNITZ, eerſte Keizerlyke Staatsdienaar, leverde aan onzen Gezant ten *Weener* Hove een Berigtſchrift over, waar in hy 's Keizers volkomen goedkeuring van het gehouden gedrag des Gouvernements Generaal vermeldde, en tevens diens genegenheid betuigde om de gereezene Geſchillen in der minne te vereffenen; ten welken einde hy volmagt aan 't gemelde Gouvernement zou geeven, om, ingevolge van den voorſlag van hun Hoog Mogenden, van zyne zyde Commisſariſen te doen benoemen. Naar luid van dit Berigtſchrift, vol betuigingen van 's Keizers agting en vriendſchap voor de Republiek, was hy zeer verre van vyandlyke oogmerken tegen deezen Staat te koesteren.

De Luitenant Collonel VAN SCHWEINITZ in zyne Posten geſchorst.

Inmiddels hadden de Algemeene Staaten beſlooten den Stadhouder te gelasten, om op het gedrag des Luitenants Collonel VAN SCHWEINITZ, en van den Major van *Liefkenshoek* VAN BAARS, en de verdere Krygsperſoonen, in het voorgevallene betrokken, onderzoek te laaten doen. Dit werd den Fiscaal ter Generaliteit J. G. VAN OLDENBARNEVELD genaamd TULLINGH aanbevo-

XIX. BOEK. 1783.

len, die deswegen een breedvoerig Verflag gaf, vergezeld van zyne Bedenkingen en Advys, door zyne Hoogheid aan hun Hoog Mogenden met een brief tot geleide overgeleverd (*). Deeze ſtelden de ſtukken in handen hunner Gelastigden tot de zaaken van *Staats-Vlaanderen*; die voor Raadflag uitbragten, „ om den „ Collonel VAN SCHWEINITZ, Groot „ Major van *Lillo*, als door zyn onvoorzigtig gedrag aanleiding gegeeven hebbende tot de onaangenaamheden met „ den Keizer, *de facto* en *buiten figuur* „ *van Proces*, van zyne Bediening van „ Groot Major te *ſuspendeeren*, en de „ Functien daar van te interdiceeren, „ tot nadere order, hem herwaards te „ ontbieden, en deszelfs Tractament en „ Emolumenten, tot nader order, in te „ houden: en verder den Collonel VAN „ BAARS, wegens het laaten doormarcheeren van een Keizerlyk Detachement door de Werken van *Liefkenshoek* voor den Krygsraad te convoceeren." — Het beſluit van hun Hoog Mogenden viel overeenkomſtig met deezen raadflag. Staaten van *Holland* hadden ſterk aangedrongen, dat de Overſte VAN SCHWEINITZ na *'s Gravenhaage* zou ontboden, in bewaaring geſteld, als mede dat een volledig Onderzoek tegen hem, en allen die in de zaak mogten betrokken zyn, voor

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 75 en 94.

voor den bevoegden Burgerlyken Regter zou ondernomen worden.

Dit Staatsbesluit strekte ten betoon van het hoogst ongenoegen hunner Hoog Mogenden over 't gedrag van den Groot Major VAN SCHWEINITZ, 't welk zy ten eenemaale afkeurden als zonder eenige wettige authoriteit, voorkennis of orders, door hem gehouden; en vleiden zich hun Hoog Mogenden, dat zyne Keizerlyke Majesteit, dit voor voldoening zou aan-, en daar in genoegen neemen (*). 1783.

Zo van wegen het Hof van *Brusfel* als van *Weenen* kreegen de Staaten, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXIV, de eenstemmige verzekering, dat men voldaan was met het Antwoord van hun Hoog Mogenden, en met de gegeevene Satisfactie ten aanziene van de zaak van *Liefkenshoek*; tevens verzogten zy, dat het Arrest des Heeren VAN SCHWEINITZ mogt opgeheeven als mede aan de opschorting van zyne Wedde en Bediening een einde gemaakt worden: in het vertrouwen, dat hun Hoog Mogenden, bestuurd door hunne Wysheid en door hunne denkwyze omtrent den Keizer, zodanige orders zouden geeven, dat de Regten en de Souverainiteit van zyne Ma- 1784.

De Keizer is voldaan over het Arrest van SCHWEINITZ en verzoekt dien ontslag.

(*) *Resol. Gen.* 29, 30. Dec. *Resol. van Holl.* 19. en 24. Dec. 1783.

XIX. BOEK. 1784.

Majeſteit, voor het toekomende, zouden beveiligd blyven van alle die aanrandingen en beledigingen, welke hunne Officiers, zonder eenige omzigtigheid, aan meer dan eenen kant, hadden ondernomen.

VAN SCHWEINITZ ontſlaagen.

Ingevolge van deeze tuſſchenkomst des *Bruſſelſchen* Gouvernements, werd de Heer VAN SCHWEINITZ ontſlaagen, en in zyn post als Groot Mojor van *Lillo* herſteld. In welk ontſlag Staaten van *Holland* verklaarden niet mede te ſtemmen, nogmaals aandringende op 't geen zy laatſtleden ter Algemeene Staatsvergadering omtrent hem en allen in deeze zaak betrokkenen, gevorderd hadden. *Zeeland* en *Friesland* betuigden hier op ongelast te zyn (*). —— Vreemd dagt het veelen, dat men deezen Groot Major, op den aandrang van Satisfactie door het *Bruſſelsch* Gouvernement, eerst liet vastzetten en ſchorſſen in zyne Bediening, en hem vervolgens, zonder wettig onderzoek of verhoor, wegens de beweegredenen zyns gedrags, voor zyn bevoegden Regter, wederom deedt ontſlaan en herſtellen, op aanzoek van 't zelfde Gouvernement, vóór dat hy door een wettigen Regter, wegens zyne verrigtingen, die aanleiding tot alle deeze onaangenaamheden gegeeven hadden, verhoord en geregtvaardigd was. Zy hielden

(*) *Reſol. Gen.* 22. Jan. 1784.

den dat ontſlag ſtrydig zo met het Advys der Gecommitteerden van hun Hoog Mogenden tot de zaaken van *Staats-Vlaanderen*, als met dat van den Fiscaal der Generaliteit (*). XIX. BOEK. 1784.

Herhaalde betuigingen van 's Keizers gereedheid om de voorgeſlaagene Onderhandelingen aan te vangen, en 't betoon van zyn ongenoegen over het lang draalen in 't benoemen van Commisſarisſen, daar het *Weener* Hof reeds het Gouvernement van *Brusſel* tot het aanvangen en voortzetten der Onderhandelingen met dezelve gemagtigd hadt, bragten te wege, dat Staaten van *Holland* de Heeren OCKER GEVAARTS, Burgemeester te *Dordrecht* en WILLEM ANNE LESTEVENON, Heer van *Hazaardswoude*, Raad in de Vroedſchap en Oud-Schepen van *Haarlem* benoemden, en ter Algemeene Staatsvergadering voordroegen; waar deeze Heeren gevolmagtigd wierden om, als Ministers Plenipotentiarisſen wegens deezen Staat, by het Gouvernement van de *Oostenrykſche Nederlanden*, nevens den Heer HOP, in die hoedanigheid zich daar reeds onthoudende, de Onderhandelingen by te woonen, welke te *Brusſel*, over het regelen der Grensſcheidingen in *Vlaanderen*, en het vereffenen der verdere verſchilſtukken tusſchen beide de Hoven, ſtonden gehouden te worden. — Gevolmagtigden door de Staaten benoemd om de Grensſcheidingen te regelen, en de Geſchillen te vereffenen.

De

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 255.

XIX. BOEK. 1784.

De Heer GEVAARTS vondt reden om voor deeze buitenlandſche post te bedanken, en werd zyne plaats vervuld door den Heer PIETER VAN LEYDEN, Heer van *Nieuwland*, Raad in de Vroedſchap en Oudburgemeester van *Gornichem*. —— *Zeeland*, het aan zich behouden hebbende om, wegens dat Gewest, mede een Minister Pleninotentiaris voor te ſtellen, vereerde met die post den Heer PAULUS EWALDUS VAN DER PERRE, Heer van de vier Bannen van *Duiveland*, en Bewindhebber van de *Oost-Indiſche Compagnie* ter Kamer van *Zeeland*. Aan ieder hunner werd vyfduizend Guldens voor Reiskosten en zestig Guldens voor Daggeld, geduurende deeze bezending, toegelegd. Zy vertrokken, hun Lastbrief van de Algemeene Staaten ontvangen en afſcheid van die hooge Vergadering genomen hebbende, ter helft van Grasmaand (*).

'Er doen zich nieuwe bezwaaren van de *Oostenrykſche* zyde op.

Dan, terwyl men met de beraamingen over deeze Aanſtelling en het vervaardigen van den Last bezig was, en eer die Heeren de reis na *Brusſel* aannamen, reezen 'er nieuwe onlusten, die het vermoeden, dat de Ontwerpen van het *Brusſelsch* Gouvernement zich verder uitſtrekten dan de enkele bepaaling der Grensſcheidingen, welken ons in den beginne ſlegts

(*) *Reſol. Gen.* 1. Maart 2. en 5 April 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1211. 1373.

ſlegts betwist werden, ſterk bevestigden. XIX.
't Scheen of die Regeering, aangemoe- BOEK.
digd, 't zy door de vriendlykheid en toe- ——
geevenheid hunner Hoog Mogenden, tot 1784.
hier toe betoond, 't zy door de goedkeuring met welke de Keizer deszelfs gedrag tot dus lang bekragtigde, van de inwendige omſtandigheden onzes Lands gebruik wilde maaken, om het *Oostenryks* Grondgebied zodanige Voordeelen en Bezittingen te bezorgen, die vóór 't zelve van weezenlyk aanbelang mogten geſchat, doch teffens, niet dan door eene verbreeking van de plegtigſte en heiligſte Verbonden, dit Gemeenebest afgeëischt, of ontnomen konden worden. Het kwam nu meer aan den dag wat het *Brusſelsch* Gouvernement bedoeld hadt toen het ſprak *van nog andere ſtukken in Verſchil; van weder te eiſchen Regten des Keizers; en dat het de aan te vangene Onderhandelingen wel tot eene Algemeene Schikking zou willen uitſtrekken* (*).

In Sprokkelmaand ſtortte de Baron VAN REISCHACH by den Voorzitter van hun Hoog Mogenden nieuwe klagten uit over de ſchending van het *Oostenryks* Grondgebied, door een Onder-officier in *Hollandſchen* dienst, die zich niet ontzien hadt, om, niettegenſtaande de ſtipte en zo dikwerf herhaalde Bevelen des Keizers, diens Grondgebied met vyf of zes Re-

Nieuwe klagten over de ſchending van 's Keizers Grondgebied.

(*) Zie hier boven, bl. 184.

XIX. BOEK. 1784.

Recruten te betreeden; uit welken hoofde het Gouvernement goedgevonden hadt deeze Perſoonen vast te houden, en dien Gezant te gelasten, deswegen een Vertoog over te leveren, en in 't zelve van deezen eene Satisfactie te vorderen geëvenredigd aan deeze nieuwe en onverſchoonbaare overtreeding.

Voorzorg daar tegen.

Gereed betoonden zich de Algemeene Staaten om deeze, op de best mogelyke wyze, te geeven, en verzogten zyne Hoogheid om, op nieuw, de ſtriktſte bevelen te willen zenden aan de Bezettingen, en onder bedreiging van ſtrenge ſtraffen aan alle Onder-officieren en Gemeenen, te verbieden om zich te begeeven op of over 't Grondgebied des Keizers. Hoedanig een Verbod de Capitein Generaal daadlyk uitvaardigde (*).

Vrugtlooze poogingen van verontſchuldiging.

De Baron HOP, overeenkomſtig met het genomen Staatsbeſluit, de noodige berigten omtrent dit geval ingewonnen en bevonden hebbende, dat de aangehoude Perſoonen geenzins een voorneemen gehadt hadden om het Grondgebied des Keizers te ſchenden; maar alleen, door de onbruikbaarheid der wegen en overſtroomingen, genoodzaakt geweest waren om het *Oostenryks* Grondgebied aan te doen, ten einde zich na *Maſtricht* te begeeven, gaf een Vertoog te hunner verontſchuldiging ſtrek-

(*) *Reſol. Gen.* 17. Feb. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. 299. 937.

strekkende aan het Gouvernement over, by 't welk hy tevens een Paspoort voor twee andere Soldaaten verzogt. Alles-zins weigerend was het Antwoord, en op eenen toon gestemd, die uitwees, hoe men van dien kant, zeer weinig geneegen scheen om eenige inschiklykheid, ten opzigte van onzen Staat, te gebruiken (*).

XIX. BOEK. 1784.

Maar alles, wat dus lange aan de *Vlaamsche* Grenzen gebeurd was, mag, by het verder voorgevallene, van weinig aanbelangs gerekend worden. Een verschynzel niet min onverwagt, niet min zonderling in deszelfs omstandigheden, niet min gering in den oorsprong, dan het geen zich vertoonde by de Begraafenis van een Soldaat in het Dorp den *Doel*, vertoonde zich, en gaf aan het *Brusselsche* Gouvernement aanleiding, om zyne Eischen op deezen Staat uit te breiden, wegens zaaken, in den beginne niet gerept, en waar omtrent, tot hier toe, ook nimmer eenig geschil gereezen was. Uit de veelvuldige berigten zullen wy dit geval van den oorsprong opgeeven; en zal ons Verhaal toonen uit hoe geringe beginzelen, de gelegenheid ontleend is, om de *vrye Vaard op de Rivier de Schelde*, van onzen Staat te rug te vorderen, en voor de *Oostenrykssche* Ingezetenen weder open te zetten.

De Keizer dingt na de vrye Vaard op de *Schelde*.

Schoon

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1216.

XIX. BOEK. 1784.

'tVoorgevallene met den Marktschipper van den *Doel* op *Antwerpen*.

Schoon het Dorp de *Doel* een betwist Grondgebied schynt geweest te zyn, zedert het Barriere Tractaat van den Jaare MDCCXV, en de nadere Overeenkomst in 't Jaar MDCCXVIII, hebben Staaten van *Zeeland* zich nogthans in de Regten der Bezitting van 't zelve, tot hier toe, zoeken te handhaaven. Men houdt het althans daar voor, dat deezen, uit hoofde van eene overeenkomst tusschen hun en den Hertog VAN ARHEMBERG, als Ambagtsheer van *Beveren* en den *Doel*, een Marktschipper van den *Doel* op *Antwerpen* hebben aangesteld, die Menschen heen en weder, en, by gelegenheid, eenige Levensmiddelen uit de Stad te rug voerde. Deeze Marktschipper kreeg in Lentemaand door den Stadhouder des Ambagtsheers aanzegging om niet meer als Marktschipper te mogen vaaren: dewyl de Hertog van ARHEMBERG eenen anderen aangesteld en een Vrygeleibrief van het *Brusselsche* Hof verleend hadt, inhoudende een verbod, „ om eenige „ Aangeeving te doen van de Leevens„ middelen, of andere Waaren, welke „ hy zou mogen laaden; veel min eenige Betaaling te doen van Regten, of „ iets dergelyks, aan wien het ook zou „ mogen weezen (*), behalven aan de „ Comptoiren of Bedienden van zyne „ Keizerlyke Majesteit." Door zulk een Vry-

(*) Dit ziet blykbaar op 't Comptoir te *Lille*.

Vrygeleibrief rekenden die van den *Doel*, zeker zeer veel aan zich neemende, zich geheel ongehouden om het Wagtſchip der Staaten voor *Lillo* op de Rivier liggende, eenigzins te erkennen: waar om ook de nieuwe Marktſchipper, den laatſten van Lentemaand, voor de eerſte maal van den *Doel* op *Antwerpen* zullende vaaren, volſtrekt weigerde voor 's Lands Uitlegger te ſtryken of by te draaijen. De nieuwsgierigheid trok een groot gedeelte der Inwoonderen van den *Doel* by een, en op den dyk om te zien hoe deeze zaak zou afloopen. Hier toe zelfs wil men dat de Fiscaal DIERICX, van *Gent* derwaards was overgekomen; doch de Wagt van 's Lands Uitlegger, eenige keeren te vergeefsch geroepen hebbende, liet de Marktſchuit ongemoeid voortvaaren. By het wederkeeren na den *Doel* wilde hy, op het herhaald roepen van den Uitlegger, even weinig agt geeven. — Twee dagen laater beſtondt hy 't zelfde. Men vorderde weder dat hy zou bydraaijen, en met het hoogſte regt: dewyl der Staaten Wagt geheel noodloos zou weezen, indien het aan alle van en naa den *Doel* en andere *Brabantſche* Polders gaande en komende, toekwam, vrylyk heen en weder te mogen vaaren; doch de Marktſchipper weigerde wederom der Staaten Wagt behoorelyk te erkennen: weshalven men hem hier toe zogt te noodzaaken, door 't gewoone Sein der Admiraliteit, een Seinſchoot met los kruid: waar naa de Com-

XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

„ lyk voor hun Hoog Mogenden de ken-
„ nisse van het gebeurde open te leggen,
„ en zich verzekerd houdende, dat het
„ niet mogelyk ware, dat dezelve zulke
„ Orders hadden gegeeven, noch kunnen
„ denken te geeven, om dus openlyk de
„ Souverainiteit zyner Majesteit aan te
„ randen, en om dus haare Onderdaanen
„ te behandelen, verwagtte het Gouver-
„ nement van hunne Regtmaatigheid en
„ van hunne Gevoelens, dat zy niet in
„ overweeging zouden neemen, noch een
„ oogenblik verzuimen om de Bewerkers
„ en Medestanders dier gewelddaadighe-
„ den en buitenspoorige handelwyzen ten
„ allerstrengste te straffen; en dat zy aan
„ zyne Majesteit vergoeding zouden gee-
„ ven, even prompt als volledig en pleg-
„ tig. Daarenboven hunne schikkingen
„ derwyze maakende, van zodanige Or-
„ ders te geeven als hunne Wysheid en
„ hunne Voorzigtigheid hun aan de hand
„ zou bieden, dat de Geëmployeerden
„ van de Republiek zich noch onderne-
„ mingen, noch tegenstreevingen, noch
„ vorderingen, veroorloofden, strydig
„ met het Verbod in de daad aan de
„ Onderdaanen zyner Majesteit gegeeven,
„ van geen vreemd Gezag te erkennen
„ op de *Schelde* tusschen den *Doel* en
„ *Antwerpen*; van zich aan geenige Op-
„ eisching te leenen; van zich aan geene
„ Visitatie te onderwerpen, dan aan die
„ der Tollen en der Geëmployeerden van
„ zyne Majesteit."

Was

Was de Heer Hop verzogt dit Vertoogschrift ter kennisse van hun Hoog Mogenden te brengen, gelyk hy deedt; 't zelve werd eerlang ondersteund door een Berigtschrift van den Legations Secretaris Doringer, geduurende de afweezigheid des Barons van Reischach met de zaaken van het *Weener* Hof by onzen Staat belast — een Berigtschrift niet min sterk dan het Vertoog des Gouvernements. Het behelsde eene verklaaring van 's Keizers volstrekt Regt op de Vaard in al dat gedeelte van de *Schelde*, waar de Schippers, Onderdaanen van zyne Majesteit, van den *Doel* na *Antwerpen* en van *Antwerpen* na den *Doel* voeren: van derzelver ongehoudenheid om iets, wat belemmering gaf, te gedoogen; dat men in dit Artykel nooit iets zou toegeeven; dewyl dit Regt hervoortkwam uit de volstrekte en bekende Souveraiiniteit zyner Majesteit, en gevolglyk uit een Grondbeginzel, 't welk de Keizer zou weeten te doen eerbiedigen. Dat het Gouvernement Generaal de ingeleverde Verklaaringen van den Commandant des Wagtschips, en den *Hollandschen* Commies, als vreemd en van geener waarde aanmerkte; dat men ze te rug zou wyzen na de bron, uit welke ze voortgekomen waren, met een antwoord overeenkomstig met de Regten van zyne Majesteit. —— Dat het niet was door middel van Provisien of dergelyke Dispositien, dat zyne Majesteit Vergoeding zou

XIX. BOEK. 1784.

De Keizer eischt Voldoening, en het wegneemen van het Wagtschip te *Lillo*.

XIX. BOEK. 1784.

kunnen vinden; het betrof eene *prompte* en *eclatante* Satisfactie, geëvenredigd aan de beledigingen, en zodanig als de Waardigheid zyner Majesteit vorderde. —— Dat, indien hun Hoog Mogenden niet begonnen met op staanden voet het Wagtschip van het Grondgebied des Keizers te doen vertrekken, 't welk zich daar ophieldt zonder Regt of Tytel, alleen met oogmerk om de Onderdaanen zyner Majesteit te plagen, en te onderdrukken, het niet mogelyk zou zyn in hun eenige neiging te veronderstellen van zyne Majesteit voldoening te willen geeven; dat men zelf meer zou kunnen zeggen naa zo meenige en geduurige aanvallen, en naa de openbaare bekragtiging die men daar van gedaan hadt, door de bedreiging en ter uitvoerbrenging van de kanonschoot; dat het van de Staaten Generaal afhing om dat soort van Wagtschip op hun erkend Grondgebied te brengen, en niet op dat, 't geen zyne Majesteit betwiste. —— Ten slot betuigende, dat men met vermaak de Onderhandelingen zou beginnen; doch dat het Gouvernement Generaal verwagtte, dat, vóór de komst der Heeren Plenipotentiarissen te *Brussel*, als een vastgestelde zaak 't zelve zou aangemeld weezen, 't Besluit van hun Hoog Mogenden om aan zyne Majesteit de allervolledigste Satisfactie te zullen geeven, en als een bestiste zaak het Bevel aan het zogenaamde Wagtschip om zich van daar te verwyderen: als 't

welk

welk volſtrekt onverdraaglyk werd, en waar van het verblyf alleen eene geduurige Infractie en Belediging was voor de Souveraineiteit van zyne Majeſteit. XIX. BOEK. 1784.

Inmiddels was ter tafel van hun Hoog Mogenden nog een Vertoog ingeleverd van het *Brusſelsch* Gouvernement, klaagende over het zetten van Paliſaden buiten de Hoofdwal van het Fort *Lillo*; het aanleggen eener Battery aldaar; en de gedaane Bekendmaakingen tot de Verpagting van de Viſchery voor de Sluis van den *Doel*, en van het Grasgewas op een gedeelte van den Dyk. Omtrent dit alles, nieuwe en onverwagte Schendingen geheeten, werd Voldoening gevorderd, om voor te komen de uitwerkzels en gevolgen, die noodzaaklyk zouden ontſtaan, indien de Republiek dezelve niet voorkwame, door eene Bevrediging waar mede zyne Majeſteit zich kon voldaan houden. Het *Brusſelſche* Hof levert nieuwe bezwaaren in.

Geen geringe en alleronaangenaamſte bezigheden verſchafte dit alles, aan hun Hoog Mogenden, die, om alle mogelyke toegeevenheid te gebruiken, en alles voor te komen wat aanleiding zou kunnen geeven tot verdere moeilykheden, beſlooten het Collegie ter Admiraliteit in *Zeeland* aan te ſchryven om, ten ſpoedigſten de vereischte Orders te ſtellen, dat door 's Lands Wagtſchip, te *Lillo* liggende, geen onderzoekingen, hoe genaamd, zouden gedaan worden van eenige Schepen heen en weder vaarende Inſchiklyk gedrag van hun Hoog Mogenden.

XIX. BOEK. 1784.

uit *Oostenryks Brabant* en *Vlaanderen* op de zogenaamde *Vry Polders*; maar dat men dezelve, tot nader orders, een vrye en onverhinderde Vaard zou laaten. Hier van zou men aan den Collonel VAN PABST, thans bevel voerende over de Forten langs de *Schelde*, berigt geeven, diens voorzigtig gehouden gedrag goedkeuren en hem verder gelasten daar mede voort te gaan, en alles te vermyden, dat naar daadlykheden, welke eenige Agresſie van de zyde van den Staat kon mede brengen, zou kunnen zweemen. — Wat 'er van de Paliſſaden en de Battery was, moest onderzogt en alles, tot nader Order, geſtaakt worden; en zouden de Verpagtingen der Viſchery en het Grasgewas, desgelyks, tot nader last, geen voortgang hebben. — Ook werd het Wagtſchip, 't welk van onheugelyke tyden voor *Lillo* gelegen hadt, en nu zo geweldig een ſteen des aanſtoots geworden was, gelyk wy uit het Berigtſchrift van den Heer DORINGER gezien hebben, eerlang van daar genomen, en in 't *Hulſtergat* gelegd (*).

Gerugt van 't aannaderen van Keizerlyk Volk na *Liefkenshoek*.

De vreemde verſchynzels in dien Oord namen met dit voorgevallene te *Liefkenshoek* en te *Lillo*, zo te Land als te Water, geen einde. Te *Lillo* ontſtondt, op den Bededag, een gerugt, en kwam 'er een ſchriftlyk, doch ongetekend, berigt aan

(*) *Reſol. Gen.* 5. 7. 9. en 17. April 1784. *N. Nederl. Faarb.* 1784. bl. 1353—1357. *Courier van Europa* I. D. bl. 321—327.

aan den Commandant van *Liefkenshoek*, dat 'er dien avond, ten negen uuren, elf of twaalf honderd man Keizerlyk Krygsvolk in den *Doel* zou trekken, en dat de Kwartieren daar voor reeds beſteld waren; ten einde de Sluizen van *Liefkenshoek* in te neemen, en bezet te houden. De verbaasdheid in deeze Sterktens was zeer groot, de Inwoonders gingen aan 't pakken; de Bezettingen namen alle mogelyke voorzorg; men hieldt Krygsraad, en werd de Capitein GOCKINGA te post na *'s Gravenhaage* gezonden om van de verſchyning der Keizerlyke Manſchap, die in de tegenwoordige omſtandigheden voor een vyandlyken aanval deedt dugten, kundſchap geeven, en orders te verzoeken.

XIX. BOEK. 1784.

Op de aankomst deezes Capiteins vergaderden de Staaten onmiddelyk, en namen het billyk en manlyk beſluit om, in gevalle van aanranding, geweld met geweld te keeren: dan te gelyk werd de Generaal Major DU MOULIN derwaards afgevaardigd om nader kennis van 't een ander te neemen. By diens wederkomst bleek, dat het Gerugt het aantal des Krygsvolks de helft vergroot, en de vrees aan 't zelve andere oogmerken toegeſchreeven hadt, dan men betuigde by 't zelve te huisvesten. Diens verſlag hieldt in, dat het Gouvernement van *Bruſſel* goedgevonden hadt om zes honderd Man *Oostenrykſche* Troepen na *Antwer-*

XIX. BOEK. 1784.

werpen te laaten trekken, die, op deezen hunnen Tocht, welke van geen vyandlyk oogmerk vergezeld ging, in den omtrek van *Lillo*, halte gehouden hebbende, na *Antwerpen* voortgetoogen waren.

't *Brusselsch* Gouvernement betuigt niets vyandlyks bedoeld te hebben.

Intusschen hadden hun Hoog Mogenden de regtmaatige voorzorg gebruikt om meer Krygsvolks en Oorlogsbehoeften na de Grenzen van *Brabant* en *Vlaanderen* te doen optrekken en overbrengen. Het Gouvernement te *Brussel* schynt zulks niet verwagt te hebben, althans de eerste Staatsdienaar van 't zelve, de Graaf DE BELGIOJOSO betuigde den Heer HOP, met verwondering en leedweezen vernomen te hebben, dat 'er in *Staats-Vlaanderen*, op het trekken van een Bataillon na *Antwerpen*, zulk eene ontsteltenis was geweest, dat de Commandant van *Lillo* reeds alle Vrouwen en Kinderen de Stad hadt doen ruimen; en dat men zich aldaar in zodanig een staat van Verdeediging stelde als of men van de *Oostenryksche* kant voorneemens ware eenen Aanval te doen op de Bezittingen van de Republiek; doch verzekerde hy, dat men zeer afkeerig was van dergelyke gedagten, en dat men nooit iets zou onderneemen op de erkende Forten en Bezittingen van hun Hoog Mogenden; met byvoeginge, hoe hy hoopte, dat, gemerkt het Grondgebied des Keizers zich uitstrekte tot aan het Glacis van *Lillo*, de Commandant van die Plaats wel zorg zou wil-

willen draagen, dat 'er niets zou voorvallen met de *Oostenrykſche* Soldaaten en Patrouilles (*).

1784.

Kort hier op vernam men, dat eenig *Oostenryksch* Krygsvolk het Fort *Oud Lillo*, een half kwartier uurs van *Lillo* gelegen, thans van geen belang, als naa den Vrede van *Aken* gansch van Krygsvolk verlaaten, en ſlegts een Zomerverblyf van den Generaal BEDAULX, bezet hadden, en 'er eenige honderd werklieden vervolgens gekomen waren om de Wallen van 't zelve te ſlegten (†).

't Fort *Oud Lillo* door de Keizerſchen geſlegt.

De Keizer hadt, in Grasmaand, een Bevel laaten uitgaan, wegens het niet erkennen en betaalen van Tolregten aan de *Hollanders*, by een Barriere door hun opgeregt, die de Ingezetenen van het Dorp *Simpelveld* verpligtte Tol te geeven als zy na *'s Hertogenraade* gingen, als mede op den *Vosſenweg*, den Drosſaarden van de daar toe betrekking hebbende Dorpen bevelende, de hand te houden aan de volvoeringe van dit zyn Bevel; gelastende aan den lyve te vatten, die zich zouden verſtouten, te gemelder Plaatzen, de vermeende Tolregten af te eiſchen, en hun in Regten te vervolgen als openbaare

De Keizer doet een Tolbarriee van den Staat wegneemen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1373.

(†) In de laatſte Kaart der *Oostenryksche Nederlanden*, op 't bevel van den Keizer, door den Graaf FERRARI, in 't Jaar 1778, ontworpen, vindt men dit *Oud Lillo* geplaatst als niet tot het Grondgebied des Keizers behoorende.

XIX. BOEK. 1784.

re Knevelaars en Dieven. Dan hy liet het by dit Bevel niet berusten, en begon met daadlykheden zich zelven regt te verschaffen, in 't begin van Grasmaand kwam aan den *Hertog Eyck*, buiten *Heerle*, eene Bende *Oostenrykſche* Dragonders met eene Commisſaris van *Brusſel* aan 't hoofd, die de Barriere op de Baane van *Simpelveld* om ver hakten, het Tolbord van den Staat wegnamen, en den Ontvanger van den Tol, uit 's Keizers Naam, verbooden eenige Bevelen der Regeeringe van *Heerle* te eerbiedigen, als mede om geen Tol- of Barrieregeld van iemand te ontvangen, onder bedreiging, dat hy anders, aan handen en voeten gebonden, na de Burgt van *'s Hertogenraade* zou gevoerd worden. Drie Dragonders werden by de Barriere gelaaten, en de overigen dier Bende in den omtrek van *Nieuw-Valkenhauzen* gelegerd (*).

Aankomst der Gevolmagtigden van deeze Staat te *Brusſel.*

Terwyl deeze weinig rustgezinde beweegingen in bewerking waren, en met de daad voorvielen, kwamen de Ministers Plenipotentiarisſen van onzen Staat (†) te *Brusſel.* De Baron HOP leide ze in by hunne Koninglyke Hoogheden. Zy gaven hunne Volmagtbrieven over, onder betuiging van het oogmerk hunner Hoog Mogenden, om de nimmer afgebroke-

(*) *Rſol. Gen.* 5. Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1474. 1475.
(†) Zie hier boven bl. 189.

kene Vriendſchap met het Huis van *Oostenryk* verder, op de best mogelyke wyze, te onderhouden en te bewaaren. Eene betuiging door hunne Koninglyke Hoogheden zeer vriendlyk beantwoord, met byvoeging, hoe zy zich verzekerd hielden, dat de Geſchillen tuſſchen het Gouvernement en de Republiek, tot wederzyds genoegen, uit den weg zouden geruimd worden, en dat het hun zeer aangenaam was, de Commisſie, tot dit einde, door deeze Heeren te zien bekleeden.

Vorderingen des Keizers.

Hoe weinig deeze gegeeven hoope van eene kort op handen zynde en gemaklyk te vindene Vereffening ſtrookte met het geen dagelyks voorviel, nog minder was dezelve overeen te brengen met de Eiſchen, die onze Gezanten, by het openen der Onderhandelinge, den vierden van Bloeimaand, ſchriftlyk ontvingen, en niet dan met aandoening laazen (*). Wy moeten dezelve, daar zy ons de oogmerken des Keizers van nader by leeren kennen, geheel afſchryven. Deeze ongehoorde Vorderingen beſtonden in de volgende XIV. Artykelen.

„ Art. I. De Grensſcheidingen van „ *Vlaanderen* moeten, conform aan de „ herhaalde Declaratien van de Keizer„ in Koningin en van zyne Majeſteit, „ den thans glorieus regeerenden Kei„ zer,

(*) *Reſol. Gen.* 6. May 1784.

XIX. BOEK. 1784.

„ zer, blyven naar den inhoud der Con-
„ ventie van den Jaare MDCLXIV; en,
„ indien, door verloop van tyd, daar van
„ reeds iets is verdonkerd, of nog mogt ver-
„ donkerd worden, verwagt zyne Majeſteit,
„ dat hun Hoog Mogenden Commisſarisſen
„ zullen benoemen, om met hun, die hy
„ daartoe zal aanwyzen, de zaaken te
„ herſtellen, op dien voet, op welken
„ denzelven, naar de gemelde Conven-
„ tie, moeten weezen, als de eenige ba-
„ ſis, welke zyne Majeſteit erkent.

„ Art. II. Zyne Majeſteit verwagt ge-
„ lyklyk, dat hun Hoog Mogenden zul-
„ len doen afbreeken dat gedeelte der
„ Werken van het Fort *Liefkenshoek*,
„ het welk verder ſtrekt, dan by het
„ VI. Art. der Conventie van MDCLXIV,
„ aan de Republiek is toegekend, en dat
„ zy tevens zullen doen ophouden alle
„ Uſurpatien, welke men toegelaaten heeft,
„ voornaamlyk op het uitgeſtrekte Land
„ van de Polder den *Doel*.

„ Art. III. Zyne Majeſteit eischt dat
„ de Forten *Kruisſchans*, en *Fredrik Hen-*
„ *drik* terſtond zullen afgebrooken en
„ ontruimd worden; gemerkt het Trac-
„ taaat van MDCXLVIII, dien aangaan-
„ de, zeer duidlyk is.

„ Art. IV. Zyne Majeſteit eischt, dat
„ het Fort *Lillo*, welks Vestingwerken
„ zich uitſtrekken op het aan zich ge-
„ trokken Terrein, daar en elders op
„ zyn Grondgebied, in allen opzigten
„ zullen worden gebragt in dien ſtaat

„ waar

„ waar in dezelve waren, toen, by het
„ gemelde Tractaat, derzelver Bezitting
„ aan de Staaten Generaal verbleeven
„ is.

XIX. BOEK. 1784.

„ Art. V. Zyne Majeſteit, die, conform aan de Tractaaten, begrypt de volſtrekte en onafhangelyke Souveraíniteit te hebben over de gedeeltens van de *Schelde*, van *Antwerpen* af tot aan het einde van het Land van *Saftingen*, eischt, dat de Uitlegger, die geplaatst is voor het Fort *Lillo*, en welke hun Hoog Mogenden proviſioneel hebben doen te rug keeren, voor altoos zal weggelaaten worden, kuſnende zyne Majeſteit, in de ganſche uitgeſtrektheid van zyne Souveraíniteit op de *Schelde*, geen Schip, of eenig ander vreemd Gezag en Onderzoek, dulden.

„ Art. VI. Zyne Majeſteit eischt, dat de Republiek zal te rug geeven de Dorpen van *Bladel* en *Reuſel*, van welke zich de Republiek heeft meester gemaakt onder voorwendzel, dat dezelve eertyds zouden hebben uitgemaakt een gedeelte der *Meyery van 's Hertogenbosch*; daar het ondertuſschen klaarblyklyk is, dat de Koning van *Spanje* dezelve bezat ten tyde van het Tractaat van *Munſter*, en dat ze altyd behoord hebben tot het Kwartier van *Antwerpen*.

„ Art. VII. Zyne Majeſteit eischt, dat de Staaten Generaal, afſtand doende van

XIX. BOEK. 1784.

„ derzelver pretenſie op het Dorp *Poſtel*, „ het welk zy in bezit hebben, aan de „ Abtdy van dien naam zullen te rug „ geeven de Goederen, die zy op dat „ Grondgebied bezitten, en van welke „ zy zich meester gemaakt hebben, in „ weerwil van het XLIII. Art. van het „ Tractaat van *Munſter*.

„ Art. VIII. Zyne Majeſteit eischt, „ dat de Staaten Generaal zullen ſtaaken „ alle Uſurpatien tegen de klaarblyklyke „ Souverainiteit, ten opzigte der Landen, „ van *Koningsheim*, *Telogne*, of *Voelen*, „ *Grootloon*, *Heer en Keer*, *Hoppertingen*, „ *Moppertingen*, *Nederen*, *Paur*, *Ruſſen* „ of *Rutten*, *Sluyſen*, *Sepperen*, *Falais*, „ *Argentau* en *Hermaal*, en dat men „ zich van den kant van hun Hoog Mo„ genden onthoude van alle Afvorderin„ gen, het zy onder den tytel van Sub„ ſidie, als anderzins, welke men zich „ aangemaatigd heeft van deeze Landen „ af te perſſen, tegen regt en billyk„ heid, en ten nadeele van het Regt en „ de Souverainiteit des Keizers.

„ Art. IX. Zyne Majeſteit eischt, dat „ de Staaten Generaal, voldoende aan de „ Verbintenisſen, welke zy hebben aan„ gegaan by het Tractaat van den der„ tigſten Augustus MDCLXXIII, hem „ eindelyk zullen overgeeven de Stad „ *Maaſtricht* en het Graafſchap *Vroenho„ ve*, met alle deszelfs gedeeltens in het „ Land van *Overmaaze*, welke zy on„ regtvaardig, en tegen den inhoud van

„ het

„ het gemelde Tractaat, aan zich hou- XIX.
„ den. BOEK.

„ Art. X. Zyne Majeſteit eischt de ——
„ ſchadeloosſtelling en te ruggaave der 1784.
„ Inkomſten, Producten en Vrugten *enz.*
„ hoe genaamd, onregtvaardig door de
„ Republiek of derzelver Amptenaaren
„ ingezameld, onder welk een naam of
„ tytel het ook weezen mag, van alle
„ Artykelen in deeze opgaave vervat.

„ Art. XI. Zyne Majeſteit eischt, dat
„ de Staaten Generaal hem vergoeding
„ zullen geeven voor de onnoemelyke
„ ſchadens, welke hy geleden heeft, in
„ het Product der uitgaande en inkomen-
„ de Regten, door, (geloofgeevende aan
„ de uitdruklyke belotten van een Trac-
„ taat van Commercie, door de Repu-
„ bliek gegeeven; doch telkens ontwee-
„ ken, en geenzins nagekomen,) eenige
„ jaaren lang te hebben gehandhaafd, de
„ belasting van dat Regt op eenen in al-
„ le opzigten ongunſtigen en onvoordeeli-
„ gen voet.

„ Art. XII. Zyne Majeſteit eischt, dat
„ de Staaten Generaal hem zullen te rug
„ geeven het beloop van al 't geen hem
„ toekomt, van wegen de Stad en het
„ Marquiſaat van *Bergen op Zoom*, de
„ Stad en Baronnie van *Breda*, en andere
„ gedeeltens van *Hollandsch Brabant*;
„ hem te voldoen hun aandeel in de
„ Renten, geaffecteerd op den ouden
„ byſtand der Provincie van *Brabant*, en
„ dat, behalven de geheele teruggaaf van

XIX. BOEK. 1784.

„ het Capitaal, te rekenen van het oogenblik dat deeze Bezittingen onder „ de Souverainiteit van de Republiek „ gekomen zyn, de Staaten Generaal in „ 't vervolg het Contigent geregeld zullen voldoen, op den voet, waar op „ men zal overeenkomen.

„ Art. XIII. Zyne Majesteit eischt de „ teruggaaf of de betaaling van alle de „ Artillery en Krygsbehoeftens, die onder hunne bewaaring en beſtuur gelaaten zyn, toen hunne Troepen in Garnisoen gekomen zyn, in eenige Plaatzen van dit Land; en zyne Majesteit „ eischt gelyklyk de voldoening van twee „ Millioenen Livres, welke *Frankryk*, „ in gevolge van het Vredes Tractaat „ van *Aken*, aan de Republiek moet betaald hebben, uit hoofde van de Artillery en de Krygsbehoeftens, uit deeze Plaatzen, geduurende den Oorlog „ weggevoerd.

„ Art. XIV. Zyne Majesteit eischt, „ dat de Staaten Generaal doen betaalen „ aan de Corpsen en Particulieren, in „ de hier aan gevoegde Nota (*) gemeld, de daar in opgegeevene Capitaalen met derzelver Intresten."

Dit

(*) Deeze *Nota* behelsde de volgende Schuldvorderingen.

„ I. De Staaten van *Namen* hebben, ingevolge van eene Schikkinge met den *Hollandſchen* „ Gouverneur van *Namen*, en met toeſtemming „ van hun Hoog Mogenden, den 12 July 1745 ge-

Dit *kort Tafereel* van 's Keizers Eiſchen, gelyk de Minister Plenipotentiaris van zyne Majeſteit 't zelve noemde, ging vergezeld van een Vertoog, niets anders ademende dan een vertrouwen van derzelver bil-

Gedagten over deeze Eiſchen.

„ geleverd voor *f* 8236-1- aan Vee, tot onderhoud van het Garniſoen, en tot hier toe de „ Betaaling vergeefsch gefollicíteerd.

„ 2. De Magiſtraat van *Namen* heeft gelyklyk „ in 1746 voor *f* 5268-6- aan Vee geleverd, „ tot Leevensmiddelen voor het Garniſoen, zonder daar voor, tot heden toe, betaaling ontvangen te hebben.

„ 3. De Perſoonen van HANNOUST, GABRIEL, D'OUTREBANDE en MANÆFFE „ hebben, op order van den Gouverneur van „ *Namen*, voor den dienst van het Garniſoen, „ geduurende het beleg, in den Jaare 1746, geleverd aan Bedden, met derzelver toebehooren, te zamen voor *f* 37362-2- en daar voor „ tot heden toe nog geene betaaling te kunnen „ krygen, ſchoon dezelve op dien voet getaxeerd zyn door de *Hollandſche* Gyzelaars, die „ in *Namen*, naa de inneeming van de Stad gebleeven zyn.

„ 4. Te *Doornik* moet men aan de Regeering voldoen, voor het geheele beloop der „ Schulden, van wegen de Staaten Generaal, „ door den Generaal VAN DORTH gemaakt, „ geduurende het beleg in 1745, eene ſomme „ van *f* 8224-7-1 en aan verſchillende Particulieren van dat Diſtrict *f* 14689-9- Die Generaal heeft, in het zelfde Jaar, daar voor, „ van wegen hun Hoog Mogenden, eene formeele Schuldbekentenis gepaſeerd; maar tot „ hier toe zyn alle aanzoeken ter betaalinge „ vrugtloos geweest.

„ 5. De Perſoonen MARTEN ROBYNS, „ PIERRE LANGORD, HENRY HEYMAN en „ N. CASTRO hebben aan de Troepen van de „ Republiek, in 1709, 1710, 1712 en 1713, Lee-

XIX. BOEK. 178

billykheid en regtmaatigheid (*). —— Veel, zeer veel, nogthans ontbrak 'er aan om die gevoelens gaande te maaken by de Ingezetenen deezer Landen, by derzelver Beſtuurders, of by andere Volken van *Europa*. De billykſte zo wel als hoogstgaande verwondering verwekten alle deeze Vorderingen van het Gouvernement, in een tyd dat dit Gemeenebest in de beste verſtandhouding ſtondt met het Huis van *Oostenryk*. Die verwondering groeide aan als men 't oog ſloeg op de middelen en wegen, die hadden moeten dienen om zodanige Eiſchen aan onzen Staat te doen. De Geſchiedenis leerde te zeer hoe het nimmer aan gelegenheid mangelt om Staatkundige Vorderingen, welke het eene Volk goedvindt op een ander Volk te maaken, met redenen te bekleeden, die 'er, althans oppervlakkig, een billyk en regtmaatig voorkomen aan byzetten. Doch men twyfelde zeer of het Gouvernement van *Bruſſel* zich in deezen ten vollen in ſtaat zou bevinden om de voornaamſte dier Eiſchen, thans op een zo ſtelligen en beſliſſenden toon aan

„ vensmiddelen en Fouragie geleverd voor de „ ſomme van *f* 263392-15- *Hollandsch* Geld, „ zonder dat zy, niettegenſtaande verſchelde Ordonnantien, door den Raad van Staaten ten hunnen voordeele zyn gedepecheerd, „ voornaamlyk in 1721 en 1729, en in weerwil van hunne aanhoudende Sollicitatien, tot „ hier toe zyn betaald geworden"

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1467—1473.

aan 's Lands Vaderen voorgedraagen, met voldingende bewyzen van regtvaardigheid te kunnen ſtaaven. —— Zommigen meenden dezelve niet anders te moeten aanzien, dan als de Vorderingen van een magtigeren, die eenen zwakkeren veragt, gewaande of geſmeede Eiſchen op Eiſchen ſtapelt, met oogmerk om uit een gezogten Oorlog voordeel te haalen, of met hoop van, indien men ſlegts de helft der Eiſchen erlangde, dan nog eene groote winst met het verkreegene te doen, en voor het kwytgeſcholdene nog den naam van heusch, inſchiklyk en ontfermend te erlangen. — Anderen merkten, met grond, aan, dat het eene waarheid was, die, zo lang 'er eenig Volksregt geëerbiedigd werd, ook erkend moest worden, dat alle Beloften, Verpligtingen, en Verbonden, welke tusſchen Volken en Volken worden aangegaan, van eene wederzyds verbindende kragt waren, en dat geen der Partyen eenig Regt hadt om op de vervulling der voorwaarden door de anderen te dringen, zo hy zelve niet aan de Beloften en Verbintenisſen door hem gedaan, naauwkeurig heeft zoeken te beantwoorden. 't Geen men oordeelde, dat, in het tegenwoordige geval, ten opzigte van het Huis van *Oostenryk*, geenzins plaats greep. —— Men nam ook in bedenking, hoe de Wereld wist, en de tegenwoordige Eeuw getuigenis droeg, dat het aanzienlyk Huis van *Oostenryk* eene uitſteekende verpligting hadt aan ons weleer zo

XIX. BOEK. —— 1784.

XIX. BOEK. 1784.

aanzienlyk en vermogend Gemeenebest; weshalven het niemand kon verwonderen, hoe, uit hoofde van dit een en ander, het tegenwoordig gedrag van het Gouvernement dier Staaten, die zelve, ten koste van het goed en bloed onzer Voorvaderen, aan het Keizerryk waren gehegt geworden, de gevoeligheid van 's Lands Vaderen op eene wyze hadt opgewekt, dewelke, indien ze niet beſtuurd werd, door die Wysheid, door die Bedaardheid, en door die Langmoedigheid, welke, door alle eeuwen heen, het Character onzes Landaarts kenſchetſten, aan hun welligt andere maatregelen zou hebben kunnen voorſchryven, dan hunne toegeevenheid en agting voor den ouden Vriend des Gemeenebests tot nog toe aan hun hadt vergund. Dan 't geen zy deeden bleef de duidlykſte kenmerken draagen van eene toegeevenheid, die hunne vreedzaame gevoelens, zo verre dezelve met eene omzigtige voorzorg voor de beveiliging hunner Bezittingen eenigzins beſtaanbaar waren, in den klaarſten dag ſtelde.

BELGIOJOSO misnoegd, wegens de vrye ſchryfwyze over de Eiſchen van zyne Majeſteit.

Dergelyke bedenkingen op 's Keizers Eiſchen, vondt men in de openbaare Dagſchriften en andere Papieren, zomtyds met niet weinig ſcherpheids, voorgedraagen. Dit nam de Graaf DE BELGIOJOSO te *Bruſſel* euvel op, en gaf onze Ministers Plenipotentiariſſen ten dien Hove, te verſtaan, voor hun niet te kunnen verbergen 's Keizers ongenoegen over

de

de vryé en onbetaamelyke wyze, op welke men in de *Hollandſche* Nieuwspapieren, het Character van zyne Majeſteit met de haatlykſte kleuren afſchilderde, en dat men in dezelve zich hadt aangemaatigd de Eiſchen in de overgegeevene Vertoogen vervat, te wederleggen, zich zorgvuldig wagtende om de Inleiding tot dezelve openbaar te maaken; ten einde de gunſtryke en vriendlyke denkwyze des Keizers te verbergen, en alleen ſlegts het onaangenaame mede te deelen. —— Op deeze klagte kreeg hy ten beſcheid, dat het geſtelde in de Nieuwspapieren geheel buiten hun Hoog Mogenden was, dat de vryheid van ſchryven in de Republiek bezwaarlyk kon worden tegengegaan; weshalven zy den Graaf verzogten zich daar aan niet te ſtooren; doch zich alleen te bepaalen tot het geen zy in hun character zouden mededeelen, de waare gevoelens van hun Hoog Mogenden uitbrengende (*).

Krygsvolk na de Grenzen gezonden.

Zo ras hunne Hoog Mogenden kennis ontvangen hadden van de boven opgegeevene verregaande en wydſtrekkende Eiſchen der *Bruſſelſche* Regeering, waren zy terſtondt bedagt om de grenzen des Lands, van welken reeds een zo aanmerkelyk gedeelte werd opgeëischt, in een beter ſtaat van tegenweer te ſtellen, dan dezelve, naa de laatſte omwenteling in dit Gemeenebest voorgevallen, geweest waren.

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 337.

XIX. BOEK. 1784.

ren. Zy beſlooten, op den zevenden van Bloeimaand, om de meest blootgeſtelde Plaatzen in *Brabant* en *Vlaanderen* te doen voorzien; te meer dewyl dezelve, geduurende den laatſten Oorlog, een groot gedeelte hunner gewoone Bezettingen hadden moeten misſen. Zyne Hoogheid, als Capitein Generaal, vaardigde op dit Staatsbeſluit, de behoorelyke Patenten af aan eenige Regimenten om zich na *Maaſtricht*, aan andere om zich na *Sas van Gent*, en na *Hulst* te begeeven; *Bergen op den Zoom*, door deeze ſchikking meest ontruimd, moest door andere Regimenten bezet worden, om 'er tot nader last te blyven; en *Breda* mede ontledigd, kreeg ander Volk, onder 't zelve het tweede Bataillon *Hollandſche* Gardes. — Gecommitteerde Raaden hadden eenige zwaarigheid gemaakt omtrent een beſluit, volgens 't welk zy meenden, dat de *Hollandſche* Gardes, als behoorende onmiddelyk aan de Staaten van *Holland*, zonder verlof van den Souverain, niet mogten uittrekken, en ſchreeven deswegen aan Staaten van *Holland*, die daar op goedvonden, dat men evenwel op de gegeevene Patenten van den Capitein Generaal *Attache* zou verleenen.

Bezending van *Holland* aan zyne Hoogheid over het langzaam

Op den eigenſten dag deelden de Afgevaardigden van *Dordrecht* ter Staatsvergadering van *Holland* mede, dat de Veldmarſchalk, Hertog van BRUNSWYK, zyne Hoogheid zou verhinderd hebben in deszelfs ſchikkingen tot het geeven van goede en prys-

waar-

waardige Orders, die tot dekking tegen allen aanval zouden hunnen ſtrekken. De Penſionaris dier Stad DE GYZELAAR nevens den Penſionaris van *Amſterdam* VAN BERCKEL, en den Raadpenſionaris VAN BLEISWYK, kreegen last om zich by den Capitein Generaal te vervoegen, en na dit ſtuk Onderzoek en daar van Verſlag te doen (*). —— Op het afleggen van deezen last, ontvingen zy ten antwoord, dat zyne Hoogheid door gemelden Hertog geenzins verhinderd was geworden, en dat hy, hoe zeer ongehouden om, als *Capitein Generaal van de Unie*, aan iemand dan hun Hoog Mogenden, rekenſchap te geeven, ten blyke van inſchiklykheid voor de begeerte van hun Ed. Groot Mogenden, bereid was hun opening te doen van de beweegredenen, die hem verpligt hadden om niet, vóór het nader Beſluit op den zevenden van Bloeimaand, een groot aantal Krygsvolk na de Grenzen te zenden. —— Verzogt tot deeze opgave vervatte zyne Hoogheid dezelve in eenen Brieve, waar van hy hun Hoog Mogenden met kennisgeeving van 't gebeurde, een afſchrift oordeelde te moeten zenden.

XIX. BOEK. 1784. zenden van Krygsvolk na de Grenzen.

Hoofdzaaklyk kwam dezelve hier op neder, dat zyne Hoogheid, geoordeeld hadt, tot dus lange, niet veel beweegingen in het Krygsvolk te moeten maaken, en zich te bepaalen tot de nodige ſchikkin-

Verantwoording van zyne Hoogheid

(*) *Reſol. van Holl.* 7. Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1476.

XIX. BOEK. 1784.

kingen om Schepen in gereedheid te brengen, ten einde, wanneer de nood het vorderde, eenige Bataillons na *Staats Vlaanderen* te kunnen overvoeren, en alleen de Plaatzen in *Vlaanderen* te voorzien van zo veele Kanonniers, als de zwakheid van het Corps der Artilleristen hem toeliet. Uit het verplaatzen van den Uitlegger van voor *Lille* (*), was hy in de gedagten gevallen, dat het oogmerk van hun Hoog Mogenden daar heenen ſtrekte om alles te voorkomen, dat eenig ongenoegen aan het *Bruſſelſche* Gouvernement zou kunnen geeven; en dat hy door het doen trekken van veel Krygsvolks na de Grenzen, zonder eenige nadere Aanſchryving van hun Hoog Mogenden, zou kunnen worden aangezien als den Oorlog met den Keizer te hebben uitgedaagd. Hem waren niet onbekend de nadeelige gerugten ten deezen opzigte, omtrent hem loopende, van een heimlyken last aan den Luitenant Collonel VAN SHWEINITZ gegeeven, en het zoeken van eenig geſchil met het Gouvernement van *Bruſſel*; dit maakte hem te meer huiverig om in deezen iets op zich te neemen, of eenige ſtappen te doen, waar uit aan kwaalyk gezinde Perſoonen de gelegenheid werd verſchaft om de gerugten te vernieuwen en te verſpreiden, dat hy de Republiek tragtte in te wikkelen in eenen Oorlog, uit inzigten niet

(*) Zie hier boven bl. 201.

niet overeenkomſtig met de waare belangens van het Gemeenebest. —— Wyders hadt hy zich met het uitvoeren des Staatsbeſluits verlegen gevonden, om dat het niet bepaald ſprak van de Plaats, die het eerst in een behoorlyken ſtaat van Verdeediging behoorde gebragt te worden, en was, uit hoofde van den zwakken toeſtand der Armée, niet in ſtaat geweest om ten vollen aan het oogmerk van hun Hoog Mogenden te voldoen. —— Daarenboven hadt hy zwaarigheid gemaakt om dat het Krygsvolk na *Staats Vlaanderen* overgevoerd, als afgeſneeden moest aangemerkt worden, en wegens de ongezondheid dier Garniſoenplaatzen; desgelyks hadt hy in aanmerking genomen hoe veel de meeste Regimenten, in de Jaaren MDCCLXXXI, MDCCLXXXII, en een gedeelte van MDCCLXXXIII, op de Kusten gebruikt, geleden hadden, en de kosten die een ſpoedig opbreeken weder aan dezelve zou veroorzaaken. —— Dit waren, ſchryft hy, de gronden en beweegredenen, waar op hy was te werk gegaan; de Veldmarſchalk hadt hem niet verhinderd; maar hy uit overtuiging gehandeld, zo als hy oordeelde, dat de voorzigtigheid vorderde, en vermeende zich ten allen tyde te kunnen verantwoorden by hun Hoog Mogenden, aan wien hy alleen rekenſchap ſchuldig was van zyne verrigtingen als Capitein Generaal van de Unie. —— De Heeren van de Ridderſchap en Edelen van *Holland* be-

XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK.

betuigden de openingen door zyne Hoogheid gegeeven, goed te keuren en daar in volkomen te berusten (*).

1784.

De Krygsbevelhebbers en het Krygsvolk opontboden

Zyne Hoogheid gaf bevel aan de Gouverneurs, Commandeurs en Plaats-majoors der Steden en Frontieren in *Brabant* en *Vlaanderen*, om zich, zonder uitſtel, na hunne posten te begeeven; en aan alle Officieren, Capiteinen en onderhoorigen van al het Krygsvolk van den Staat, met verlof afweezig, om ten ſpoedigſten by hunne Regimenten te komen. Een Postbode bragt aan de Bevelhebberen der Vestingen op de Grenzen van *Brabant* en *Vlaanderen* last om, aangevallen wordende, geweld met geweld te keeren; en een aan den Prins van NASSAU WEILBURG gezonden, ontboodt dien Vorst, zonder toeven, na *Maaſtricht*, de plaats zyns Bevelhebberſchaps.

's Keizers Afgezant vindt de toerusting aan onzen kant vreemd.

Vreemd, in de daad, dat 's Keizers Afgezant, naa zo veele ſtappen en die Eiſchen, zyns Meesters, het nog kwaalyk vondt, dat de Staaten zo veel Krygsvolks na de Grenzen deeden trekken, en by het uitſtorten van de vredelievendſte en vriendhoudenſte betuigingen, verklaarde, dat deeze vrees en voorzorg der Staaten eer geſchikt was om zyne Majeſteit te verbitteren, dan tot minzaame ſchikkingen te beweegen. —— Ondertuſſchen ſcheen

(*) *Reſol. Gen.* 28. Mey. *Reſol. van Holl.* 24. Mey 1784.

XIX. BOEK. 1784.

ſcheen men aan de zyde der *Bruſſelſche* Regeering niet zonder kommer, of van deezen kant ook eenige daadlykheden zouden worden aangevangen, die, hoe onvoorzigtig misſchien, uit aanmerking van het gering aantal Krygsvolk in de *Oostenryk/che Nederlanden*, 't welk men op omtrent 11000 man begrootte, in den eerſten opſlag, een voordeeligen kans beloofde (*).

Hun HoogMogenden roepen *Frankryk* tot Scheidsman in.

Dan de Bezetting der Grensſteden, met welk een oog ook door het *Bruſſelſche* Gouvernement aangezien, was alleen eene daad van voorzigtigheid, die de omſtandigheden, waar in 't Gemeenebest zich daadlyk bevondt, van eene onvermydelyke noodzaaklykheid deeden worden. — Hun Hoog Mogenden, wel verre van eenige maatregelen, die zy thans, uit hoofde der hun aangedaane beledigingen, en de ſchennis van de Eer der Republiek, zouden hebben kunnen neemen, daadlyk tegen het Keizerryk te willen werkſtellig maaken, oordeelden het veeleer van 't belang der twistende Partyen, eenen aanzienlyken Scheidsman in te roepen, die de tegenwoordige geſchillen, hoe ontydig en onregtvaardig ten opzigte van dit Gemeenebest geroerd, volgens zyne bekende Billykheid en Edelmoedigheid, zou kunnen beſlisſen, den Koning van *Frankryk*. Terſtond, naa het inleveren van het *kort Tafereel der Eiſchen des Keizers* (†), vonden hun Hoog

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1478. 1479.
(†) Zie hier boven bl. 207.

XIX. BOEK. 1784.

Hoog Mogenden goed, het Hof van *Frankryk* kennis te geeven van deeze Vorderingen, en te gelyk de Bemiddeling van 't zelve te vraagen in de thans gereezene Geſchillen tuſſchen deezen Staat en het Gouvernement van *Bruſſel*: ten zelfden tyde hunne Gezanten te *Parys* gelastende, den Koning van *Frankryk* te verzoeken, met zyne goede dienſten tuſſchen beiden te willen komen, om die oneenigheden, op de best mogelyke wyze, weg te ruimen, en te vereffenen. —— De Hertog DE LA VAUGUYON gaf, den twintigſten van Bloeimaand, 'sKonings bereidvaardigheid te kennen om aan dit verzoek te voldoen.

Voorloopig antwoord van onzen Staat op de Eiſchen des Keizers.

De Vorderingen des Keizers, die deeze Krygstoerustingen, en dit Verzoek aan 't *Franſche* Hof, ten onmiddelyke gevolge hadden, baarden eerlang het Staatsbeſluit, „ om de Heeren hunner Hoog Mogen„ den Miniſters Plenipotentiariſſen aan „ het Hof van *Bruſſel* aan te ſchryven, „ en hun te magtigen, om by voorraad, „ ter plaatze waar het behoorde, te ver„ klaaren, dat hun Hoog Mogenden niet „ konden verbergen, derzelver billyke „ verwondering, over de alleszins hooggaande Eiſchen in het ingeleverde Ta„ fereel vervat. —— Dat zy niets min„ der dan zodanige wyduitgeſtrekte Vor„ deringen verwagt hebbende, een ge„ noegzaamen tyd zouden behoeven, om „ zich te bekwaamen tot het onderzoek „ van de gronden, op welke men deeze „ ſus-

„ ſustenuen bouwde, en welke men ver- XIX.
„ trouwde, dat, zo niet geheel, ten min- BOEK.
„ ſten voor het grootſte gedeelte, ten
„ genoegen van het Hof van *Bruſſel* zel- 1784.
„ ve, zouden kunnen wederlegd en weg-
„ genomen worden; als mede om te kun-
„ nen opmaaken de Contra-Pretenſien,
„ welke men, van de zyde van den Staat,
„ met grond, meende te kunnen formee-
„ ren. —— Dat zy ondertusſchen, niet
„ wilden afzyn het Gouvernement Ge-
„ neraal te doen verzekeren van derzel-
„ ver aanhoudende begeerte om, door
„ den weg van voeglyke ſchikkingen, al-
„ le de gereezene geſchillen geëindigd te
„ zien; dat zy niets meer verlangden
„ dan door het toebrengen van alle bil-
„ lyke facilteit, in de te houdene Onder-
„ handelingen, daar van de ontwyfelbaar-
„ ſte bewyzen aan den dag te leggen;
„ terwyl zy, voor het overige, niet zou-
„ den nalaaten allen mogelyken ſpoed, zo
„ verre met den aart der zaaken en de
„ geſteldheid der Regeeringe beſtaanbaar
„ was, aan te wenden, om zich wegens
„ den inhoud van het Tafereel, meer
„ byzonder aan het Gouvernement te
„ kunnen verklaaren (*)."

De Keizer verklaart den minſten aanval op zyn Grondgebied.

Het voorzien der Grensſteden, en inzonderheid van *Maaſtricht*, met veel meer Manſchaps, dan 'er zints eenigen tyd in gelegerd geweest was, ontging der opmerking niet van het *Bruſſelſche* Gouvernement

(*) *Reſol. Gen.* 25. Mey 1784.

XIX. BOEK. 1784.

ment, en kon geenzins nalaaten 't zelve te doen zien, dat de Staaten zo gereed niet waren, om zich aan de gedaane Eischen te onderwerpen, als 't zelve zich, bied voor een begin van Vyandlykheid te zullen aanzien. in den aanvange, hadt voorgesteld. —— Uit deezen hoofde is het waarschynlyk, dat de Baron VAN REISCHACH, van wegen 't zelve, hun Hoog Mogenden meermaalen deedt verklaaren, dat zyne Keizerlyke Majesteit, „ door geen de „ minste Vyandlyke oogmerken tegen dee„ zen Staat bezield werd; maar alleen „ wenschte, de thans gevoerde geschil„ len, op de best mogelyke en minlykste „ wyze, te vereffenen." Dan veelen betuigden niet te kunnen ontveinzen, dat zy weinig blyks gezien hadden van die vredelievende en toegenegene gevoelens des *Brusselschen* Hofs omtrent onzen Staat. Dat de stoute en weinig eerbiedige toon, op welken 't zelve, tot hier toe, eene Souveraine en Onafhangelyke Republiek aansprak, veel eer een vermoeden inboezemde, dat het de Hoogheid deezer Landen veragtte, en zich thans alleen zogt te bedienen van de Oneenigheden, door welke het waarschynlyk dit Gemeenebest zodanig verzwakt en uitgeput hieldt, dat hetzelve aan alle Eischen van eenen magtigen Nabuur, zonder wederzeggen, zou voldoen. —— Ook leverde die Afgezant een Vertoog over, waar in hy, onder andere bekend maakte, dat, vermids men van deezen kant zo veel Krygsvolks op de Grenzen hadt doen aanrukken,

ken; zyne Majesteit den minsten aanval op zyn Grondgebied voor eene Vyandlykheid zou aanzien. XIX. BOEK.

Op de belofte van eene nadere beantwoording der Eischen des Keizers, kreegen der Staaten Gezanten te *Brussel* ten beschcheid, dat zyne Majesteit de Keizer, wel tyd wilde geeven tot overweeging; maar dat Hoogstdezelve van zyne Eischen niet zou afgaan, en inzonderheid op het Bezit van *Maastricht*, en de drie Baljuwschappen daar onder begreepen, blyven aandringen. En niettegenstaande de *Brusselsche* Regeering klaagde over de wyze, waarop deszelfs Vorderingen hier uitgelegd werden, als of zyne Keizerlyke Majesteit, iets vroeg, 't welk hem, niet toekwam, hoopte men, egter, dan dit Hof wel eenigzins toegeeflyker zou worden, wanneer de Tegeneischen van onze zyde behoorelyk zouden opgemaakt zyn. 1784. De Keizer betuigt van zyne Eischen op *Maastricht* niet te zullen afzien.

Eenige Ingezetenen van den Staat, deel hebbende in zekere Geldopschietingen (*), ten lasten van Keizer CAREL DEN VI, diens Erven en Naakomelingen, onder verband, (doch alleen tot meerder zekerheid,) der Inkomsten van *Opper- en Neder-Silesien*, van welke Gelden, zints den Jaare MDCCXLI geene Intresten betaald, en ook geen Aflossingen van Hoofdsommen geschied waren, Eischen op den Keizer, wegens eenige nog onafgeloste Geldopschietingen.

zoor-

(*) Deeze Geldligtingen waren in den Jaare 1733. 1734. en 1736. gedaan, en groot *f* 2500,000, *f* 500,000 en *f* 3500,000. op de eerste was drie vyfde, en op de tweede twee derde, afgelegd.

XIX. BOEK. 1784.

oordeelden, daar de Keizer Schuldenvorderingen ook van byzondere Perſoonen deedt, het tydſtip gebooren, om hun Hoog Mogenden hunne wettige Eiſchen, tot nog onvoldaan gebleeven, te herinneren; ten einde het blykbaar Regt van allen in deeze Republiek daar by belang hebbende, by de Onderhandelingen, in 't oog gehouden mogt worden, om eens van hunne deugdlyke Schuldvorderingen voldoening te bekomen (*).

Wederlegging van 's Keizers Tafereel.

De algemeene aanmerking, dat het veel ligter valt eene Lyst van bezwaaren op te noemen, en ze onbeweezen neder te ſtellen, dan dezelve dugtig te wederſpreeken, werd bekragtigd door de wydloopige Wederlegging van het *Tafereel der Keizerlyke Eiſchen*, door onze Gezanten te *Bruſſel* overgegeeven, en aan het *Franſche* Hof medegedeeld. Te omſlagtig is ze, om hier geheel plaats te vinden. Hoofdzaaklyk ſtrekt dezelve om te toonen, dat de Erfenis, of Opvolging van CAREL DEN II, onzen Staat niet meer aangaat, en afgedaan is door laatere Overeenkomſten, gelyk van *Nymegen*, *Ryswyk* en *Aken*, waar by alle tegenwoordige Bezittingen, en dus ook die de Keizer eischt, aan den Staat gevrywaard zyn door *Frankryk* en andere voornaame Mogenheden; de geëischte bezittingen van Grondgebied, worden 'er in afgeweezen; —— ſchoon

(*) *Reſol. Gen.* 30 Mey 1784.

ſchoon op een toon, die zo veel inſchiklykheids omtrent nadere Onderhandelingen, wegens eenigzins betwistbaare ſtukken ademt, als de toon des Keizers dringend was en onvriendlyk. Even handelbaar ſtelden hun Hoog Mogenden zich aan, omtrent de Schuldvorderingen des Keizers.

Tegeneiſchen van hun HoogMogenden.

De Tegeneiſchen, die hun Hoog Mogenden oordeelden, dat, by voorraad, door hunne Miniſters Plenipotentiariſſen aan het Hof van *Bruſſel*, te deezer gelegenheid, behoorden gedaan te worden, kwamen hier op neder „ *Voor eerſt*, op „ de betaaling van 't geen hun Hoog „ Mogenden nog ten agteren waren aan „ de Subſidie beloofd by het Tractaat „ van Barriere, waar van nimmer door „ hun Hoog Mogenden gerenuncieerd „ was, het welk tot den Jaare MDCCXLIV „ alleen berekend, en in den Jaare „ MDCCLIII, erkend was te hebben be„ draagen de ſom van *f*2122859-1-8. „ *Hollandſch*; waar omtrent verder ſtondt „ aan te merken, dat, by gebrek van die „ betaaling, de Staat, zedert den Jaare „ MDCCXLV, 's jaarlyks hadt betaald „ *f*202406-17-9 tot voldoening der In„ treſſen daar op genegotieerd. ——— „ Dat, zo, naa den Jaare MDCCXLIV „ tot MDCCXLVIII ingeſlooten, de Sub„ ſidie al niet geheel tot *f*1250000-:-: „ 's jaarlyks zou kunnen worden gere„ kend, egter op een gedeelte daar van „ moest worden aangedrongen; waar uit,

XIX. BOEK. 1784.

„ in zulk een geval, de Schulden te
„ *Doornik* en *Namen* agter gelaaten, zou-
„ den kunnen voldaan worden; en op de
„ helft der Subsidie gerekend, over die
„ vier Jaaren bedraagen zoude, een som
„ van *twee en een half Millioenen Gul-*
„ *dens*; dat op de geheele Subsidie be-
„ hoorde te worden gestaan, zedert het
„ bezetten van de geheele Barriere, naa
„ den Vrede te *Aken*, ten minsten gere-
„ kend van en met den Jaare MDCCXLIX
„ tot en met den Jaare MDCCLVI, wan-
„ neer eenige Barriere-Plaatzen van het
„ grootste gedeelte van derzelver Garni-
„ zoenen zyn ontledigd, 't welk, over
„ die acht Jaaren, zou bedraagen een
„ som van *tien Millioenen Guldens*; ter-
„ wyl, zints dien tyd, of met den Jaa-
„ re MDCCLVII, met grond, op een groot
„ gedeelte van de meergemelde Subsidie
„ kon en behoorde aangedrongen te wor-
„ den. —— En moest men, voor het
„ overige, in 't oog houden, dat by in
„ gebrekeblyving der betaalinge van deeze
„ Subsidie, onbetaald gebleeven waren,
„ de Tractementen van de Gouverneurs,
„ Commandeurs, en andere Officieren en
„ Bedienden, tot de gemelde Barriere-
„ Plaatzen behoord hebbende.

„ *Ten tweeden*, behoorde men te staan
„ op de betaaling van 't geen hun Hoog
„ Mogenden, naa het sluiten van de Vre-
„ de te *Aken*, en het weder in 't bezit
„ neemen van de Steden der Barriere,
„ tot het herstellen der Werken van *Na-*

„ *men*,

„ *men*, mitsgaders het aanleggen van XIX.
„ nieuwe Werken, tot meerder verdee- BOEK.
„ diging van de Stad en het Kasteel, ——
„ als mede wegens het gewoon jaarlyks 1784.
„ onderhoud van dezelve, tot den dag der
„ ontruiming dier Stad, hebben uitgeſchoo-
„ ten, omtrent *f* 850000-:-: bedraagende. —
„ Als mede op 't geen, de Keizer wegens
„ het aanleggen en onderhouden van een
„ Magazyn Leeftocht, in dezelve Vesting,
„ in den Jaare MDCCLVI, met overleg en
„ toeſtemming van wylen haare Keizer-
„ lyke en Koninglyke Majeſteit, opge-
„ regt, nog ſchuldig was; waar van de
„ nette ſom nader zou worden opgegeeven.

„ *Ten derden*, moest gedrongen wor-
„ den, op 't geen den Staat nog toe-
„ kwam, wegens gedaane leevering van
„ Brood en andere Benoodigdheden aan
„ de Troepen van wylen haare Keizer-
„ lyke en Koninglyke Majeſteit, op het
„ Grondgebied van den Staat, geduuren-
„ de de onlusten, geëindigd met den
„ Vrede van *Aken*, waar over men, op
„ de herhaalde en ſterke aandrangen dier
„ Vorstinne, hadt geliquideerd met den
„ Commisſaris HELMAN, en welke by
„ dezelve als een wettige en deugdlyke
„ ſchuld was erkend geworden, bedraa-
„ gende *f* 1182495-:-:

„ *Eindelyk*, hadt men den noodigen
„ aandrang te doen op de betaaling der
„ alleszins wettig verſchuldigde Hoofd-
„ ſommen en Intereſſen aan veele Ingeze-

XIX. BOEK. 1784.

„ tenen deezer Landen, ſpruitende uit
„ de Geldopſchietingen ten laſten en ten
„ behoeve van Keizer CAREL DEN
„ VI. (*)."

JOSEPHUS kan de bemiddeling van *Frankryk* toeſtaan; doch oordeelt ze onnoodig. Drukke handelingen.

De Bemiddeling van het *Franſche* Hof, door onzen Staat verzogt, en door 't zelve op de verpligtendſte wyze ingewilligd (†), oordeelde de Keizer overboodig omtrent Voorwerpen, zo weinig, gelyk hy ſchreef, aan twiſt onderworpen, als die, waar over de Handelingen liepen van het Gouvernement Generaal der *Nederlanden*, met de *Hollandſche* Gelastigden; dan zou hy 'er zich niet tegen verzetten, wilde *Frankryk* zyne goede dienſten ten voordeele van de Republiek aanwenden. —— Maar hoe weinig aan geſchil onderworpen de Stukken te *Bruſſel* te behandelen, JOSEPHUS DEN II. ook mogten voorkomen, of althans door hem voorgedraagen worden, eene geheel andere gedaante hadden zy in 't oog der Onderhandelaaren van onzen kant. Één hunner, de Heer W. A. LESTEVENON, kwam, den vyf en twintigſten van Oogstmaand, met meer dan gewoonen ſpoed, van *Brusſel* in *'s Gravenhaage*. 'sAvonds naa zyne komst, hielden de Algemeene Staaten, en de Raad van Staaten, buitengewoone Vergaderingen, van meer

(*) *Reſol. Gen.* 16. Juny 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 133. enz.

(†) Zie hier boven bl. 223.

meer andere binnen kort gevolgd. De Mondgesprekken en Onderhandelingen der Regeerings Leden en Staatsdienaaren met den Keizerlyken Gezant, ten huize van den Raadpensionaris VAN BLEISWYK, waren menigvuldig. Druk was het met het aankomen en afzenden van Postbodens na *Weenen*, *Brussel* en *Parys*. Alles duide de aan, dat 'er iets gewigtigs in til moest weezen. XIX. BOEK. 1784.

Nieuwe Eischen des Keizers, by welke hy op de vrye Vaard op de *Schelde* aandringt.

Welhaast bleek, dat de Keizerlyke Minister Plenipotentiaris te *Brussel*, Graaf DE BELGIOJOSO, den drie en twintigsten van gemelde Maand, aan onze Gevolmagtigden aldaar een Vertoog hadt overgegeeven, behelzende de laatste voorstellen des Keizers, wegens zyne Eischen en Vorderingen, ten laste van onzen Staat. In 't zelve liet hy zich, op deezen toon hooren. „Ik zal geen uitstel over my „ neemen, om aan hun Hoog Mogenden „ het Middel mede te deelen, 't welk de „ Gemaatigdheid en Edelmoedigheid zy„ ner Majesteit aan de hand geeven, om „ die orde van zaaken daar te stellen, „ welke moet dienen tot den grondslag van „ Bevrediging en 't Vertrouwen. Zyne „ Majesteit heeft, in het beraamen van „ dit Middel, het welzyn zyner Onder„ daanen, en de aangelegenheden van de „ Republiek zelve, de voorkeur gegee„ ven boven zyne Regten en Belangens; „ dan het valt hem niet zwaar eenige „ Opofferingen te doen, indien hy in „ zyne Belangloosheid gelegenheid vindt

XIX. BOEK. 1784.

„ om blyken te geeven van de ge-
„ voelens, welke hy voor de Repu-
„ bliek bezit, en van zyne geneigdheid
„ om met haar in eene goede ver-
„ ſtandhouding te leeven. —— Dat mid-
„ del beſtaat daar in, dat hun Hoog
„ Mogenden erkennen, *dat de Rivier de*
„ *Schelde open, en de Vaard op dezelve*
„ *geheel en volſtrekt vry is — dat het aan*
„ *de Onderdaanen van den Keizer vry ſtaat,*
„ *rechtſtreeks te vaaren en te handelen, uit*
„ *de Havens der Nederlanden na de beide*
„ *Indiën, en dat zyne Majeſteit het Regt*
„ *heeft, de Tollen, naar zyn goedvinden,*
„ *te betaalen.*

„ Als deeze erkentenis geſchiedt, als
„ de Grensſcheidingen van *Vlaanderen*
„ bepaald blyven op den voet by de Con-
„ ventie van den Jaare MDCLXIV vast-
„ geſteld, en men vaste ſchikingen maakt,
„ om, in 't vervolg, alle moeilykheden
„ en hinderniſſen in den Waterloop in
„ dier Landen te voorkomen; en als
„ hun Hoog Mogenden de Forten *Lillo*
„ en *Liefkenshoek*, en die van de *Kruis-*
„ *ſchans* en *Frederik Hendrik* doen ont-
„ ruimen, om geſlegt te kunnen worden,
„ wil zyne Majeſteit wel afzien van zy-
„ ne Landlyke Eiſchen, welke in het Op-
„ ſtel genoemd zyn, en bepaaldlyk van
„ zyne Regten en Eiſchen op *Maaſtricht*
„ het Graafſchap *Vroenhove*, en het Land
„ van *Hollandſch Overmaase*, gelyk ook
„ van zyne Geldeiſchen met compenſatie
„ van die der Republiek.

„ Wat

„ Wat aangaat de Eiſchen der Regee- XIX.
„ ringen en byzondere Onderdaanen van BOEK.
„ zyne Majeſteit, gelyk ook die kleine
„ Verſchillen, welke 'er ten opzigte van 1784.
„ de Grensſcheidingen van *Brabant*, het
„ Land van *Overmaaze* en van *Gelderland*
„ mogen plaats hebben; deeze Onderwer-
„ pen kunnen in de Onderhandelingen
„ behandeld en geſchikt worden, naar de
„ billykheid en wederzydſche aangelegen-
„ heden.

„ Dit zyn de Voorwaarden tot welke
„ zyne Majeſteit zich bepaald heeft, om
„ op dezelven, terſtond een algemeen
„ Verdrag met de Republiek aan te gaan.
„ Zy behelzen volſtrekt zyn laatſte be-
„ ſluit, en volgens de oogmerken, die
„ hun Hoog Mogenden in deeze zaak
„ hebben, kan men niet twyfelen, of zy
„ zullen zich haasten, om deeze Voor-
„ waarden aan te neemen, als een by-
„ zonder blyk van de Goedwilligheid en
„ Toegenegenheid van zyne Majeſteit,
„ voor de Republiek.

„ In die verwagting heeft de Keizer
„ geoordeeld, van nu af aan, de *Schelde*
„ voor geheel en volſtrekt vry en open
„ te houden, en dienvolgens beſlooten
„ de Vaard op dezelve te herſtellen. —
„ Op uitdruklyken last van zyne Majeſteit
„ verklaarde hy, ten flot, dat, indien
„ men, van den kant der Republiek,
„ eenige beledigingen deedt aan de Vlag
„ van den Keizer, zyne Majeſteit zulks
„ zou aanmerken, als eene Verklaaring

„ van

XIX. BOEK. „ van Oorlog en een formeele daad van „ Vyandlykheid."

1784. Hoe door de Ministers Plenipotentiarisſen, by voorraad, beantwoord.

Dit zo veel behelzend, en van al het voorgaande zo ver afwykend, Vertoog, waar van verzogt werd terſtond kennis te bezorgen aan hun Hoog Mogenden, lieten de Ministers Plenipotentiarisſen te *Bruſſel* niet geheel onbeantwoord, en dien zelfden dag den Graaf DE BELGIOJOSO, een kort onderrigt toekomen. —— Dat zy, in den naam der Republiek, konden betuigen, dat zy het Tractaat van *Munſter* des Jaars MDCXLVIII, als den grondſlag haarer Onafhangelykheid en Veiligheid aanmerkten; dat zy, op dat zelfde Tractaat, haare Regten op de *Schelde* vestigden; dat zy, voor 't overige, volgens de geſteldheid van den Staat, den noodigen tyd eischten ter raadpleeginge op dit Vertoog; met byvoeging dat zy weinig hoope hadden op zulke Voorwaarden; maar dat zy, middelerwyl, te hunner ontlasting en die der Republiek, verklaarden, dat, wanneer 'er eenig onaangenaam voorval, door de al te groote overhaasting van de zyde van het Gouvernement der *Oostenrykſche Nederlanden* gebeurde, de Algemeene Staaten, niet zouden kunnen worden aangemerkt als de Aanvallende Oorzaak. —— 't Wederantwoord des Graafs, terſtond gegeeven, kwam hier op neder, dat men uit aanmerking der redenen, voortvloeiende uit de Regeeringsgeſteltenisſe der Republiek, eenigen tyd zou wagten; dan gaf hy niet

on-

onduister te kennen hoe zyn last inhieldt, om, zonder uitstel, overeenkomstig met de oogmerken van den Keizer zyn Meester te moeten handelen. XIX. BOEK. 1784.

Staaten van *Zeeland* hadden, reeds eenigen tyd geleden, gevorderd, dat de Uitlegger op de *Schelde* weder voor *Lillo* zou geplaatst worden: naardemaal de verlegging van dit Wagtschip, de uitgaande en inkomende Regten te zeer benadeelde. Thans beslooten hun Hoog Mogenden, by voorraad, het doorvaaren voorby *Lillo*, als voorheen, te beletten: en, daar men vernam hoe eenige Keizerlyke Schepen gereed lagen, om de aangemaatigde vrye Doorvaard te onderstaan, by de *Brusselsche* Regeering aan te houden, om eenigen tyd daar mede te wagten, uit aanmerking van de Staatsgesteltenisse der Republiek, welke het gevoelen en de toestemming der Zeven Gewesten, zo spoedig niet te bekomen, vorderde. Reeds waren 'er eenige Schepen van Oorlog vertrokken om den mond der *Schelde* te bezetten, en de Vice-Admiraal REYNST ging terstond na *Zeeland*, met bevel om, schoon met alle mogelyke inschiklykheid de Doorvaard op de *Schelde* te beletten. Aan alle de Regimenten, zo voet- als paarde Volk, werden de noodige bevelen afgevaardigd, om zich ten spoedigsten marschvaardig te maaken, en in het noodige daar toe te voorzien.

Men besluit het doorvaaren by *Lillo* te beletten.

In beantwoording van de nieuwe en wydgaapende Eischen des Keizers lieten

Beantwoorde

XIX. BOEK. 1784.

de Staaten deezer Landen zich op deezen wel gemaatigden, doch ernſtigen, toon hooren. „ Dat hun Hoog Mogenden, „ zich op de opregtheid der veelvuldige „ Vriendſchapsbetuigingen van 's Kei- „ zers wegen verlaatende, niet hadden „ kunnen verwagten, dat de waare mee- „ ning zyner Majeſteit zou zyn, om, in „ plaats van de te vooren gemaakte Vor- „ deringen, die in allen gevalle voor „ niets minder dan blykbaar konden wor- „ den aangezien, de Overgifte te vraagen „ van Bezittingen en Geregtigheden, wel- „ ke hun onwederſpreekelyk toekwamen; „ waar op de Veiligheid en Onafhange- „ lykheid gebouwd was, en waar van zy „ dus niet konden afzien, zonder zich „ de agting van den Keizer zelve on- „ waardig te maaken; dat, daar ge- „ laaten verſcheide ſchikkingen, thans „ voorgeſlaagen, waar over onder het „ goeddunken van zyne Majeſteit na- „ der zou kunnen worden gehandeld, „ ongetwyfeld in dier voege onder ande- „ ren te houden was het *openen der Schel- „ de*, waar van in deszelfs gevolgen, „ niets minder dan het behoud of bederf „ der ganſche Republiek, en de Veilig- „ heid van derzelver Ingezetenen afhing. „ Dat om deeze reden, de Vrede van „ *Munſter* in den Jaare MDCXLVIII, met „ den toenmaaligen Heer der *Nederlan- „ den*, in die zyne hoedanigheid, niet an- „ ders was geſlooten dan op de uitdruk- „ lyke voorwaarden, *dat de Rivier de „ Schelde van de zyde van hun Hoog Mo-*

Ding van de nieuwe Eiſchen des Keizers.

gen-

„ *genden geſlooten zou worden gehouden.* XIX.
„ Waarom zy vertrouwden van de groot- BOEK.
„ moedigheid en billykheid des Keizers, ——
„ dat hy op dit punt, waar van aan dee- 1784.
„ ze zyde nooit was afgegaan, of kon
„ worden afgegaan, niet verder zou ge-
„ lieven te dringen.

„ Dat zo, met opzigt *tot de Vrye Vaard*
„ *uit de Nederlanden na de beide Indien*,
„ zyne Keizerlyke Majeſteit moest wor-
„ den herinnerd, dat hun Hoog Mogen-
„ den, in den Jaare MDCCXXXII, ter
„ handhaaving van de *Pragmatique Sanc-*
„ *tie*, wegens de Erfopvolging van het
„ Huis van *Oostenryk*, door Keizer CA-
„ REL DEN VI. en den Koning van *Groot-*
„ *Brittanje*, onder anderen zyn overge-
„ haald, in het vooruitzigt van de vernieti-
„ ging der *Oost-Indiſche Compagnie te Oos-*
„ *tende*, en door dien in dit Tractaat, aan
„ het Ryk van *Groot-Brittanje*, zo wel als
„ aan deeze Republiek, duidelyk was be-
„ loofd, *dat geheel en voor altoos zouden op-*
„ *houdenalle Commertie en Navigatie*, onder
„ anderen, *uit de Oostenrykſche Nederlanden*
„ *na de Oost-Indien*. Alleszins was het
„ dus billyk, dat, daar de Erfopvolging
„ in het Huis van *Oostenryk*, zedert dien
„ tyd, daadlyk, ook door, en ten kos-
„ ten van de Republiek, was ſtaande ge-
„ houden, de wederkeerige Voorwaarde
„ mede werd geſtand gedaan. Aan de
„ Egards hunner Hoog Mogenden voor
„ zyne Keizerlyke Majeſteit was het dus
„ alleen toe te ſchryven, dat zy, tot hier

„ toe,

XIX. BOEK. 1784.

„ toe, uitgeſteld hadden hunne zo ge-
„ gronde klagten, dat geduurende de te-
„ genwoordige Onderhandelingen over al-
„ le de Bezwaaren en Eiſchen van het
„ Hof van *Bruſſel*, en zonder dat daar
„ in van deeze *Oost-Indiſche Vaard* eenig-
„ zins was gerept, tegen de zo duidely-
„ ke Letter van dat Tractaat, vyf *Oost-*
„ *Indiſche* Retourſchepen in de Haven
„ van *Oostende* waren binnen gebragt,
„ en één derzelven van de Ankers ge-
„ ſlaagen, voor de Zeegaaten van de Re-
„ publiek, aan de hulp, hier te Lande
„ bekomen, de behoudenis te danken hadt.
„ Dat hun Hoog Mogenden hier om
„ ook hoopten, dat het hun ten goede
„ zou gehouden worden, dat zy, verre
„ boven het aanneemen van de hun aan-
„ gebodene Schikkingen, *welke aan zyne*
„ *Majeſteit in een gansch ander licht wa-*
„ *ren voorgeſteld*, verkoozen nader te on-
„ derzoeken, 't geen tot Regtvaardiging
„ der Eiſchen des Keizers, was te ne-
„ dergeſteld, onder betuiging van hunne
„ bereidwilligheid, om, voor zo verre
„ zy daar uit mogten worden overreed
„ van de billykheid van eenigen derzel-
„ ven, daar in daadlyk te zullen toeſtem-
„ men, en voor het verdere blyven by
„ dien geest van toegeevenheid dien aan-
„ gaande reeds zo klaar aan den dag ge-
„ legd. Terwyl zy teffens vertrouwden,
„ dat zyne Keizerlyke Majeſteit, omtrent
„ zodanige andere Punten als zy vermee-
„ nen mogten, niet te kunnen of te mo-
„ gen toegeeven, naar zyne grootmoedi-

ge

„ ge en billyke denkwyze; liever zou XIX.
„ willen inwagten de begrippen van an- BOEK.
„ dere onzydige Mogenheden, waar voor ——
„ zy mede gaarne alle verſchuldigde in- 1784.
„ williging zouden betoonen.

„ Voorts hielden hun Hoog Mogenden zich vast verzekerd, dat de Verklaaring van zyne Majeſteit gedaan, met opzigt tot de *Opening en Vrye Vaard op de Schelde* van nu af aan, in allen gevalle, moest worden begreepen zich niet verder uit te ſtrekken, dan tot dat Water, 't welk zyne Majeſteit vermeende onder zyne Souverainiteit te behooren, en geenzins tot de Wateren en Stroomen, bekend onder de benaaming van de *Ooster Schelde* en van den *Hond* of *Wester Schelde*, waar van de Souverainiteit ongetwyfeld aan hun Hoog Mogenden toekwam; en zulks nog te meer niet alleen, om dat by het overgegeevene *Tafereel*, 't welk geagt moest worden alle de Eiſchen des Keizers op deeze Republiek te behelzen, zo min als by eenig ander ſtuk hoe genaamd ooit daar op de minſte aanſpraak was gemaakt; maar ook om dat dit Regt van hun Hoog Mogenden, ten aanziene van de gemelde Wateren even zo wel gegrond is op het Regt der Volken, als op de erkende Tractaten en Conventien met die Heeren, in welker Regten en Verpligtingen, ten aanzien der *Nederlanden*, zyne Majeſteit blykbaar was opge-

XIX. BOEK. 1784.

„ volgd. —— Waarom zich hun Hoog „ Mogenden ook niet konden voorſtellen, „ dat eenigen der Onderdaanen van zyne „ Majeſteit, uit een verkeerd verſtand „ van die Verklaaring, zouden willen „ aangaan tegen de Orders, welke daar „ omtrent hier te Lande altoos en omtrent ieder zonder onderſcheid hadden „ plaats gegreepen, en welker Uitvoering niet zou kunnen worden tegengehouden. —Nog minder verwagtten hun „ Hoog Mogenden, dat de onmisbaare „ Uitvoering van zodanige oude en gewoone Orders, in zulk een onverhoopt „ geval, door zyne Majeſteit zouden worden toegeſchreeven aan eenig beledigend „ oogmerk van de zyde van hun Hoog „ Mogenden, veel min dat dezelve ten „ gevolge zoude hebben de Uitoefening „ van Vyandlykheid, die by wege van „ noodigen tegenweer, terſtond zou moeten worden beantwoord, terwyl daar „ door dan ook alle wegen van Schikking „ daadlyk zouden worden afgeſneeden, „ de Grootheid en Edelmoedigheid van „ den Keizer te kort gedaan, en de luister van hoogstdeszelfs Regeering bezwalkt." —— Van dit Staatsbeſluit kreegen allen die 'er in betrokken waren, en dus ook de Buitenlandſche Mogenheden, welke het Tractaat van *Munſter* geguarandeerd hadden, of anderzins met deezen Staat in Vriendſchap of Verbintenis ſtonden, kennis (*).

Het

(*) *Reſol. Gen.* 25. 30. en 31. Aug. 1784.

Het Hof van *Bruſſel*, wel verre van na deeze taal te luisteren, bleef, op een hoogen toon, volharden, in de gedaane laatſte Eiſchen des Keizers, bovenal van de vrye Vaard op de *Schelde* in haaren geheelen loop. De Graaf DE BELGIOJOSO gaf zyne hooggaande verwondering te kennen, over het niet ſpoedig aangrypen van het voorgeſlaagen Middel, 't geen hem gelustte te beſchryven als, in alle opzigten, voordeelig voor dit Gemeenebest; als mede over de onvoorbeeldlyke overhaasting, waar mede hun Hoog Mogenden, een zeer *weinig gemeſureerd* Beſluit genomen hadden; in 't wilde, zonder waarſchynlykheid van grond bybrengende, dat de Veiligheid en Onafhangelykheid der Republiek zou afhangen van het geſlooten houden der *Schelde*; onbegrypelyke twyfelingen voorſtellende, omtrent de uitgeſtrektheid van 's Keizers Verklaaring wegens de opening dier Riviere. Zodanig eene tegenkanting kon de Keizer niet verwagten: en veel min eene uitdrukking wegens de dubbelzinnigheid omtrent de natuur van het onderwerp eener Verklaaring, welke duidelyk, en klaar *eenegeheele en volſtrekte Vryе Vaard op, en Opening van de Schelde in haaren ganſchen loop* inhieldt; toen zo veel te minder aan waarſchynlyken, en zelfs redelyken, twyfel onderhewig, als de Algemeene Staaten ter goeder trouwe niet konden ontveinzen, dat het niet was, dan aan een Vaard, in den bovengemel-

XIX. BOEK. 1784. Aandrang van 's Keizers Eiſchen, wegens de *Schelde*.

XIX. BOEK. 1784.

den zin genomen, dat zyne Majesteit zulke aanmerkelyke Opofferingen doen kon, als zyne uiterste Gemaatigdheid hem hadt aan de hand gegeeven: waar om hy die Vordering thans, op de sterkste wyze, herhaalde. 'Er byvoegende, „ dat „ zyne Majesteit, die wel wist wat hy „ zyner Waardigheid en den Roem zyner „ Regeering, zo wel als het Welzyn „ zyner Onderdaanen, verschuldigd was, „ moest verwagten, dat de Rede, de „ Regtvaardigheid, en het welzyn der Republiek wel beschouwd zynde, *overtreffen zouden de hardnekkigheid der ydele Vooroordeelen*, waar aan men meende „ alleen te moeten toeschryven het aanvoeren van beweegredenen, onbestaanbaar met het Welzyn der Republiek; „ en dat hun Hoog Mogenden, op een „ nader en beter inzien der zaaken, gehoor zouden geeven aan den Voorslag; „ dat zy, door Voorzigtigheid zo wel als „ door Regtvaardigheid geleid wordende, „ handelen zouden op eene wyze geschikt „ om Gebeurtenissen te voorkomen, welke zouden kunnen voortvloeijen uit „ eene Tegenkanting, ontbloot van allen „ waarschynlyken grond, en welke een „ Systema aan den dag lag, rechtdraads „ aanloopende tegen de verzekering van „ agting en verzoenbaare Geneigdheden, „ zo dikwyls van hunnen kant gedaan — „ Geneigdheden, die zyne Majesteit van „ zyne zyde, door de aangeweezene „ Schikkingen, in het jongst overgeleverde

„ de Vertoog, voor af, met eene *belang-* XIX.
„ *loosheid, die niet kon naalaaten Hem de* BOEK.
„ *Verwondering van gansch Europa* tot zich
„ te doen trekken, daar gesteld hadt." 1784.

In een mondgesprek hadt dezelfde Graaf, op den verzekerendsten trant, te verstaan gegeeven, ten opzigte van de Regten, welke de *Oostenrykſche* Schepen aan het Fort *Lillo* betaalen, dat het eerste Schot, door den Bevelhebber dier Vesting, ten dien einde gedaan, van wegen den Keizer, voor eene Oorlogsverklaaring zou opgenomen worden. Een schot voor *Lillo* zou als een Oorlogsverklaaring worden aangemerkt.

Met welk een oog de Koning van *Frankryk* de door den Graaf DE BELGIOJOSO zo hoog opgehemelde Verklaaring aanzag, ontdekt zich in diens berigt aan den Voorzitter der Algemeene Staaten ter hand gesteld, door den Heer DE BERENGER, de zaaken der *Franſche* Kroone, by afweezigheid des Afgezants, hier te Lande waarneemende. Met gevoeligheid hadt de Koning ontvangen de mededeeling dier Verklaaring, en meende niet beter te kunnen beantwoorden aan dat nieuwe blyk van vertrouwen, dan door, by aanhoudenheid, zyne bevredigende poogingen, by zyne Keizerlyke Majesteit, aan te wenden. Doch kon hy voor hun Hoog Mogenden niet verbergen, dat deeze poogingen van geen kragt zouden zyn, dan in zo verre zy gepaard gingen met voorslagen, geschikt om ten grondsteun te strekken voor eene billyke Overeenkomst van wederzyden. Hy stelde *Frankryk* raadt tot omzigtigheid en gemaatigdheid aan.

XIX. BOEK. 1784.

hun, derhalven, voor het omzien na middelen, welke ter bereiking van dit oogmerk dienen konden. Wanneer zy deeze aan hem wilden toevertrouwen, zou het hem een weezenlyk genoegen geeven, dezelve ter kennisse van den Keizer te brengen, en als dan van alle die middelen gebruik te maaken, welke de banden, die hem met deezen Monarch vereenigden, hem konden aan de hand geeven, ten einde denzelven te beweegen om ze in aanmerking te neemen. —— In den tegenwoordigen staat der zaaken oordeelde hy tegen zyne Vriendschap voor de Republiek, en het belang, 't welk hy in derzelver rust stelde, aan te gaan, indien hy hun Hoog Mogenden niet vermaande om, by aanhoudenheid, te blyven by die behoorelyke Gemaatigdheid, welke zy, tot dus lang betoond hadden, en zich te onthouden van zulke stappen, welke de Waardigheid des Keizers zouden kunnen kwetzen, en niets anders te wege brengen dan het verwyderen van eene Bevrediging, die zo wel het verlangen was van hun Hoog Mogenden als van zyne Keizerlyke Majesteit (*).

Voorzorgen by de *Schelde* gedraagen.

Loopende Gerugten bielden in, dat eenige *Oostenryksche* Schepen de proeve zouden neemen, om, onder Keizerlyke Vlag, voor by *Vlissingen*, den *Hont* of *Wester Schel-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1484. Voor 't Jaar 1785. bl. 169.

Schelde op, tot *Antwerpen* toe te vaaren. Dit bewoog den Vice-Admiraal REYNST om, een Oorlogſchip, onder bevel van den Capitein BLOIS VAN TRESLONG, aan den *Hond*, by den Hoek van *Borſelen*, te doen leggen, een Lands Berkentyn van voor *Vliſſingen* den *Hond* op te doen zeilen, en twee Oorlogſchepen onder den *Cadſandſchen* Wal te plaatzen. XIX. BOEK. 1784.

Wie voornaamlyk die Rivier voor den Keizer wilden geopend zien.

Voor de ſterkſte Aandringers op het openen der *Schelde* hieldt men vry algemeen, de Beſtuurders der *Oost-Indiſche Maatſchappye* te *Trieste*, in welke voornaame Perſonaadien, en Leden der Regeering in de *Oostenrykſche Nederlanden*, veel aandeels en belangs hadden. Dan die zelfde Opening, hoe zeer by hun gewenscht, en begeerd, vreesde men in *Oostenryksch Vlaanderen* niet min dan in ons Gemeenebest, uit bekommering, dat de Koophandel, uit het welvaarend *Oostende*, *Brugge* en *Gent*, na *Antwerpen* zou verhuizen, en die thans des verſtooken Stad het hoofd, als van ouds, boven andere doen opbeuren (*).

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 172. 173. — De Graaf DE MIRABEAU vormde, over deezen Eisch des Keizers, en deszelfs gevolgen, zeer vreemde en wydſtrekkende begrippen, in een Werkje, te deezen Jaare uitgekomen, onder den Tytel, *Doutes sur la Liberté de l'Escaut, reclamée par l'Empereur, sur les Causes & sur les Conſequences probables de cette Reclamation.* Welhaast in 't *Nederduitsch* vertaald en te *Leyden* by F. DE DOES in 1785. uitgegeeven.

XIX. BOEK. 1784.

De Bondgenooten, door het Hof van *Frankryk*, by aanhoudenheid, aangemaand, om den weg van Gematigdheid te houden, beſlooten den dertienden van Herfſtmaand, dat, ter voorkominge van verdere Verwydering, en 't geen eenig voorwendzel tot het pleegen van Vyandelykheden aan de *Oostenryksche* zyde zou kunnen geeven, de Zeeraaden ter Admiraliteit op de *Maaze* en in *Zeeland*, zouden worden aangeſchreeven en gelast hunne Officieren, te *Lillo* te verbieden, om zelfs, wanneer een der aldaar voorbygaande Schepen, zich niet vrywillig wilden laaten onderzoeken, of de verſchuldigde Regten betaalen, eenig het minſte geweld te gebruiken; maar, in zodanig een geval des terſtond berigt te geeven aan gemelde Zeeraaden; ten einde daar omtrent dan zodanige maatregels te neemen als men geraaden oordeelde (*).

Voorzorg der Staaten om alle ſchyn van Vyandlykheid te myden.

Zy blyven nogthans op hun Regt aandringen.

Intusſchen bleeven zy, in hun antwoord op de nadere Verklaaring des *Brusſelſchen* Hofs (†), dezelfde taal voeren als voorheen. Was het Openen der *Schelde*, by zyne Keizerlyke Majeſteit, en den Graaf DE BELGIOJOSO, aangemerkt als eene zaak van geen wezenlyk belang voor de Republiek, en die, zonder eenige noemenswaardige Opoffering, zou kunnen afgeſtaan worden, voor alle de Eiſchen, die de

(*) *Reſol. Gen.* 13. Sept. 1784.
(†) Zie hier boven, bl. 243.

de Keizer op deezen Staat meende te hebben; Hun Hoog Mogenden hadden getoond daar omtrent geheel anders te denken, en dat zy, daar het hun alleen toekwam om behoorelyk te waardeeren de waare belangens van deezen Staat, en van hunne Ingezetenen, ook meenden te mogen vertrouwen, dat het hun niet ten kwaade zou geduid worden, dat zy, naar hun tegenwoordig licht, de begrippen volgden hunner Voorvaderen, by wien het geſlooten houden dier Riviere altoos was aangezien, als een van de voornaamſte Vaſtſtellingen des Tractaats van *Munſter*, waar van de Veiligheid zo wel als het Beſtaan der Republiek afhing, en dat zy diensvolgens zwaarigheid maakten om af te gaan van dit hun Regt, 't geen niet dan te gelyk met de Vryheid en Onafhangelykheid van den Staat, naa het ſtorten van zo veel bloeds was verkreegen: vooral daar de *Oostenryksche Nederlanden*, zedert dien tyd, niet dan behoudens dit Regt waren bezeten, en dus ook niet anders, ingevolge van het eerſte Artykel van het Tractaat van Barriere, door hun Hoog Mogenden, aan Keizer CAREL DEN VI. overgeleverd. —— De Verhaasting van hun voorheen genomen Beſluit, waar over men klagtig viel, was voornaamlyk toe te ſchryven aan het welmeenend oogmerk om alle verwydering, zo veel mogelyk, af te weeren; dewyl de Orders by deezen Lande tegen de Doorvaard van de *Schelde* vastgeſteld, met gee-

XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

ne mogelykheid, konden worden opgeheeven: en dus het onderneemen van dezelve te voorkomen, of ten minſten zich buiten verantwoording te ſtellen, wegens de gevolgen, die daar uit zouden kunnen voortvloeijen (*).

Een Schip, van *Antwerpen* de *Schelde* willende afzeilen, beſchooten, en aangehouden.

Onder deeze overleggingen wilde men te *Antwerpen* de geweigerde Doorvaard beproeven. Capitein VAN ISEGHEM, een Brigantyn voerende, hadt het Keizerlyk bevel ontvangen, „ dat hy, beſtemd om zich met zyn Schip en Laading, onder Keizerlyke Vlag, rechtſtreeks van *Antwerpen* na Zee te begeeven, langs de *Schelde*, met zyn Volk zich niet zou onderwerpen of gehoorzaamen, 't zy aan eenige Aanhouding, het zy aan eenig Onderzoek, hoe genaamd, van eenige der Schepen, of Vaartuigen van de Republiek der *Vereenigde Nederlanden*, welke hy zou mogen ontmoeten op de Rivier de *Schelde*: hem en zyn Volk desgelyks verbiedende om eenige Verklaaring te geeven aan de Tollen van de Republiek op die Rivier, of dezelve, op eenigerlei wyze, te erkennen." — Van dit oogmerk kreeg men tyding en de Vice-Admiraal REYNST, door een Boode na *Zeeland* gezonden, bevel om aan geen Keizerlyke Schepen den Doortocht door de *Wester Schelde* toe te ſtaan.

Den

(*) *Reſol. Gen.* 24 Sept. 1784.

Een Keizerlijk Brigantijnſchip de Schelde willende afvaaren, wörd van's Lands Oorlogſchepen op het zelve geſchooten.

Den achtſten van Wynmaand, tot dit daadlyk verbreeken des Tractaats van *Munſter* beſtemd, kwam 's morgens vroeg 't gemelde Vaartuig, onder Keizerlyke Vlag, van *Antwerpen* afzeilen. De Luitenant CUPERUS, een halve Kanonſchoot boven den Capitein VOLBERGEN by *Saftingen* geankerd liggende, zondt een Sloep met een Officier om den Schipper tot ankeren aan te maanen, 't geen deeze weigerde; waar op CUPERUS hem toeriep by te draaijen; hier aan geen gehoor geevende en doorzeilende, hadt deeze een Schot met los kruid gedaan; dit even weinig uitwerking baarende, 'er een Schot met ſcherp op laaten volgen, en, toen dit mede vrugtloos was, de volle laag gegeeven; waarop de Brigantyn bydraaide, ankerde, in bewaaring genomen en met een wagt bezet werd.

Te laat gekomen last, om niet te vuuren.

Eene Verklaaring van den Baron VAN REISCHACH, dat een Schip, op dien tyd, van *Antwerpen* de *Schelde* zou afzakken, en na Zee zeilen, met byvoeging, dat de weigering van vrye Doorvaard voor eene Oorlogsverklaaring zou opgenomen worden, hadt aanleiding gegeeven tot nieuwe bevelen, om, zo het maar eenigzins kon worden vermyd, *niet te doen vuuren, noch ook een kogel voor over te zenden*; doch de Capitein VOLBERGEN ontving den Bode, niet voor op den middag toen twee uuren geleeden, dit ſchieten en aanhouden was voorgevallen. —— Veelen verheugden zich over dit

XIX BOEK. 1784.

dit te laat aankomen van deezen naderen last: dewyl zy oordeelden, dat het met de Waardigheid en het Beſtaan der Republiek gedaan was, indien men maar moest gehoorzaamen aan zulke Mogenheden, die goed zouden vinden, om het wettig gebruik van ons Regt, volgens de onbetwistbaarſte Overeenkomſten, voor eene Oorlogsverklaaring te houden; dat zodanig eene toegeevenheid verre van den Staat te redden, andere Mogenheden, door de hoop van een gelukkigen uitſlag, moest uitlokken om het voorbeeld van dusdanige onregtvaardige ſtappen na te volgen.

Dit Schip, onder voorwaarden, weder ontlaaden.

Zo ras de maare van deeze ontmoeting den volgenden dag in *'s Gravenhaage* aankwam, vergaderden de Algemeene Staaten, de Raad van Staaten, en de Afgevaardigden der Admiraliteiten, en verſcheen in eerstgemelden Vergadering 's avonds ten elf uuren, zyne Hoogheid, met het berigt hem door den Capitein VOLBERGEN gezonden. De Raadſlag, 's avonds ten elf uuren genomen, luidde; „ dat den Capitein VOLBERGEN zou „ worden aangeſchreeven en gelast, om „ den Schipper van de Brigantyn, die „ van *Antwerpen* af was doorgezeild, hoe „ zeer dezelve, ter zaake van het paſ„ ſeeren der Wagt te *Lillo*, zonder al„ daar een Paspoort te hebben geligt, „ voor het Collegie ter Admiraliteit in „ *Zeeland* calanggeabel zou mogen zyn, „ dit maal met deszelfs Vaartuig terſtond

te

„ te ontſlaan, en de Wagt, zo 'er eenige „ op mogt geſteld zyn, daar van af te „ doen ligten, mits dezelve Schipper „ daadlyk te rug keerde, of anderzins „ vooraf ſchriftlyk aanname zyne Reis „ langs de *Schelde* niet te zullen vervor„ deren." —— Ingevolge hier van geſchiede dit ontſlag, op den zeventienden van Wynmaand, en zeilde Capitein VAN ISEGHEM weder na *Antwerpen*; doch heiste de Keizerlyke Vlag niet op dan naa het voorby vaaren der Forten *Lillo* en *Liefkenshoek*. XIX. BOEK. 1784.

Voorſtellingen aan het Hof van *Bruſſel* over dit voorval.

De Ministers Plenipotentiarisſen te *Bruſſel* kreegen last om zich, in gepaste bewoordingen; doch tevens met den vereischten ernst, te beklaagen over het voorgevallene, met herhaalden aandrang van der Staaten voorheen beweerd Regt op het geſlooten houden der *Schelde*. —— Eenige dagen laater beſlooten de Algemeene Staaten Affchriften van den Brief van Capitein VOLBERGEN met alle de daar nevens gevoegde ſtukken, behoorende tot het ſtoppen van de Keizerlyke Brigantyn, aan gemelde Heeren te *Bruſſel* te zenden, met bevel, om derzelver inhoud mede te deelen aan den Graaf DE BELGIOJOSO; ten einde hem te doen opmerken, dat dezelve medebragten; hoe Capitein VAN ISEGHEM, herhaalde maalen, op eene beſcheide wyze, was verzogt om, overeenkomſtig met de bevelen van den Lande, by te draaijen, en zulks wel verſtaan hebbende niet te min het rond-

XIX. BOEK. 1784.

rondlyk geweigerd hadt; dat vervolgens eerst was gedaan een Schot met los kruid; daar naa een Schot met ſcherp voor over, en dat zelfs ook, wanneer men tot daadlykheden hadt moeten komen, de ſtukken nog in dier voegen waren gevlugt en gepoincteerd, dat niemand aan boord van de Brigantyn was gekwetst, en aan het Vaartuig zelve geene noemenswaardige ſchade was toegebragt; zo dat die Brigantyn in alles was behandeld op denzelfden voet, als een Schip, vaarende onder de Vlag van deezen Staat, 't welk, even als 't zelve, de Wagt voorby willende zeilen, hier te Lande zou behandeld zyn, of door hun Hoog Mogenden zou kunnen worden verlangd, dat buiten 's Lands behandeld wierde. Doch dat, in zo verre die Graaf eenige andere Berigten mogt hebben, of ook eenige bedenking draagen, of door het ſchieten met ſchroot op het Tuig van dit Schip, of op eenige andere wyze, was te buiten gegaan het geen in ſoortgelyke omſtandigheden, ter handhaaving van de goede Orde, met genoegzaame omzigtigheid behoorde plaats te hebben, hun Hoog Mogenden zeer genegen waren om zulks door een Krygsraad te doen onderzoeken en te beſliſſen (*).

Het beſtaan om

Ten zelfden dage dat men dus de *Schelde* van *Antwerpen* zogt af te vaaren, om-

(*) *Reſol. Gen.* 9, 15 en 26 Oct. 1784. *N. Nederl. Faarb.* 1785. bl. 376–390.

XIX. BOEK. 1784.

de *Schelde* op te vaaren verydeld.

onderſtondt men ook met een Brikſchip die Rivier op te zeilen: althans een berigt van *Oostende*, gedagtekend den achtſten van Wynmaand, hieldt in, dat dien dag, 's morgens omtrent zeven uuren, uit die Haven gezeild was een Keizerlyk Brikſchip, gevoerd door Capitein PITTENHOVE, aan boord hebbende verſcheide Heeren van aanzien, gelaaden voor *Antwerpen* en beſtemd om voorby *Vliſſingen* en de *Hollandſche* Oorlogſchepen heen te vaaren, voorzien van een gelykluidende Order des Keizers als de de Brigantyn van *Antwerpen*. (*). Een ſterke Ooste wind belette het vervorderen van dien Reistocht, en noodzaakte het anker voor *Oostende* te werpen. —— Tydingen uit *Vliſſingen* bevestigden welhaast deeze Onderneeming nader, zy hielden in, dat dit Keizerlyk Brikſchip, den twaalfden van *Oostende* gezeild, den vyftienden daar was komen oplaveeren, der Staaten Kotter *de Ajax* op zyde hebbende: waar uit men opmaakte, dat dit Brikſchip, beſtemd om de *Schelde* op na *Antwerpen* te ſteevenen, zulks uit hoofde van den last der Staaten was belet geworden. Dat men vervolgens 's Lands Kotter de *Zeemeeuw* die Schepen te gemoet zondt, welke 's naamiddags bewesten de Reede voor *Vliſſingen* kwamen. Verſcheide Sloepen van 's Lands Schepen werden 'er heen

(*) Zie hier boven bl. 250.

XIX. BOEK. 1784.

heen gezonden, op welker aan boord komen de Brik by den *Cadzandſchen Wal* het anker liet vallen. Wegens het afgeloopen gety niet verder kunnende vorderen, wagtte hy het volgende af, en ging beoosten die Stad, onder 't geſchut van den Vice-Admiraal REYNST ten anker, waar men hem deedt aanzeggen, de *Schelde* niet te mogen opvaaren; maar vryheid te hebben om weder te rug naa Zee te kunnen zeilen. Hier toe ſcheen hy zin noch luſt te hebben, hy bleef daar voor anker liggen, dan kreeg twee Lands Officieren met achttien Man tot wagters. Drie Reizigers aan boord van deeze Brik, te weeten de Heer VAN GULPEN, Luitenant in het Regiment van MURRAY, en de Heeren WIELAND en BOUYET, de eerſte uit laſt der Regeeringe van *Bruſſel*, en de ander uit naam der Kooplieden medegevaaren, verlieten deezen bewaakten bodem, en vertrokken over *Breskens* na *Vlaanderen*. —— 't Schip werd eerlang onder de eigenſte voorwaarden als de Brigantyn ontſlaagen, met aanwyzing dat ſoortgelyke Orders van zyne Keizerlyke Majeſteit als den Capitein tot dit beſtaan verſtout hadden, met geene mogelykheid op het Grondgebied van hun Hoog Mogenden konden worden geëerbiedigd (*).

Alles vertoont zich Oorlogzugtig.

Waren onmiddelyk, op de aangekomene tyding, van het gebeurde met het Ant-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 388. en 599. 605.

Antwerpſche Brigantynſchip; verſcheide Postbodens na *Weenen*, *Parys*, *Bruſſel*, en ook eenige Staaten Bodens na *Lillo*, de *Bourtaing* en den Vice-Admiraal REYNST afgevaardigd; als mede verder bevelen gegeeven tot de noodige ſchikkingen op de Grenzen; was de Generaal DU MOULIN na *Staats-Vlaanderen* vertrokken; dobberde men in onzekerheid wat 'er van deeze zaak zou worden, de inkomende tydingen, dat de Keizer op zyne ongehoorde Eiſchen bleef ſtaan, lieten bykans geen twyfel over of de wederzydſche toerustingen ten Oorlog, zouden van een daadlyk uitbarſten gevolgd worden. XIX. BOEK. 1784.

Eer Wynmaand ten einde liep hieldt alle onzekerheid op. Een Postbode van den Grave VAN WASSENAAR, Gezant van deezen Staat aan 't Keizerlyk Hof, herwaards afgevaardigd, bragt, op den dertigſten dier Maand, de onaangenaame boodſchap, dat de Prins VAN KAUNITZ aan dien Gezant de weet gedaan hadt, van 's Keizers voorneemen om geenzins af te gaan van zyn voorneemen tot Opening der *Schelde*, en het verkrygen van de Vaard na de *Indien*; als mede dat reeds 40,000 Man Krygsvolk bevel ontvangen hadt om na de *Nederlanden* te trekken. Dit ontzettend berigt deedt de Algemeene Staaten 's Saturdagsavonds ten elf uuren, en ook den volgenden Zondag, vergaderen, in

De Keizer laat Krygsvolk na de *Nederlanden* trekken.

XIX. BOEK. 1784.

welke zamenkomsten, op den voorslag des Capitein Generaals, over een vermeerdering van Krygsvolk, ernstig werd geraadpleegd (*),

Ontbiedt zyn Gezant uit den *Haage* te rug en besluit het schieten op zyn Vlag voor eene Oorlogsverklaaring te houden.

's Keizers vyandlyk oogmerk werd nader bevestigd, zo door het bevel aan den Baron VAN REISCHACH om, zonder uitstel, het Grondgebied van den Staat te verlaaten, als door de Verklaaring van den Graaf DE BELGIOJOSO aan onze Gezanten te *Brussel*, niets minder inhoudende dan dat hunne Meesters, door den hoon aan 's Keizers Vlag aangedaan, aan Hoogstdenzelven den Oorlog verklaard hadden; dat hy diensvolgens zyn Gezant reeds uit *'s Gravenhaage* hadt te rug geroepen, en dus het voorwerp en doelwit der aangevangene Onderhandelingen natuurlyk moesten ophouden.

Antwoord der Staatsdienaaren te *Brussel*.

Eene verklaaring van hunne zyde, schriftlyk beantwoord, met het vernieuwen der reeds gedaane op den acht en twintigsten van Oogstmaand, van wegen hun Hoog Mogenden betuigende, „ dat „ zy, geen ander oogmerk gehad hebbende dan om hunne billyke Regten „ te handhaaven, geenzins verdagt konden gehouden worden van eenigen Vyandlyken Aanval, welke hun te minder „ moest toegeschreeven worden, om dat „ zy zich geheel onschuldig hielden aan de „ gevolgen, welke die stappen van zyne „ Kei-

(*) *Resol. Gen.* 30. Oct. 1784.

„ Keizerlyke Majeſteit zouden kunnen XIX.
„ hebben, uit hoofde van de wyze op BOEK.
„ welke het hem behaagd hadt de zaa- ——
„ ken te beſchouwen. —— Dat de Re- 1784.
„ publiek der *Vereenigde Gewesten*, wel
„ verre om diensvolgens als de aanval-
„ lende Party gehouden te worden, nog
„ beſtendig bleef by derzelver bevredi-
„ gende neigingen. Dan, indien onge-
„ lukkig deeze geſteldheid op den geest
„ van zyne Majeſteit die uitwerking niet
„ mogt hebben, op welke zy alle hoop
„ nog niet verlooren hadt, zou zy zich
„ met weêrzin genoodzaakt zien, gebruik
„ te maaken van die middelen, tot wel-
„ ken zy, door het Regt der Natuur en
„ der Volken, gemagtigd was: hoopen-
„ de, dat de Godlyke Beſcherming en de
„ Goedkeuring der bevriende en onzydige
„ Mogenheden, de wettige Verdeediging
„ van haare onbetwistbaare Regten zou
„ ondersteunen."

In de daad het kwam elk, eenigzins bedreeven in de gronden van het Regt der Volken, onovereenbrengelyk met dezelve voor, dat men Onderhandelingen aanving over een Geſchilſtuk, en, ſtaande dezelve, zich in 't bezit zogt te ſtellen van de gevorderde, doch betwiste, zaak, en terſtond verklaarde den regtmaatigſten tegenſtand en verdeediging van het Regt der Party, voor eene Oorlogsaanzegging te houden.

Dan zyne Keizerlyke Majeſteit koes- Brief des
terde tegenovergeſtelde gevoelens, aan Keizers
beſchuldi-

XIX. BOEK. 1784.

gingen tegen onzen Staat bevattende.

den dag gelegd in eenen rondgaanden Brieve zynen Afgezanten aan de vreemde Hoven gezonden. Een Brief, die, naar veeler oordeel, uitwees, dat het dien Vorst niet zo zeer om de Opening der *Schelde* alleen te doen was; doch dat zyne bedoelingen zich uitſtrekten tot eene geheele Vernietiging des Verdrags van *Munſter*, en dus de daar in vaſtgeſtelde Onafhangelykheid van deezen Staat aantaſtte. —— Een Brief die de ongerymdſte en ongehoordſte Beſchuldigingen van onzen Staat, wegens Regt- en Verbindtenis-ſchennis bevatte; en waar in hy, by mangel van dugtige redenen, zyne Vorderingen deedt rusten op eenen grondſlag, die allen vertrouwen verbande, en de kragt der aangegaane Verbonden, eensklaps den bodem inſloeg: omtrent op een uitkomende met het Gedrag der *Engelſchen* in den jongſt gevoerden Oorlog gehouden, die, geen ander middel ziende om 't zelve te vergoelyken, ſteeds het woord *Convenientie* in den mond en in de pen hadden.

Immers hy liet zich in deezer voege hooren. „ Wegens het niet uitvoeren „ en ſchenden der Tractaaten door de „ *Hollanders* gepleegd by alle gelegenhe„ den, welke hun voordeelig ſcheenen, „ is het geſlooten houden der *Schelde*, „ zedert langen tyd, een *laſt geworden* „ waar aan de *Oostenrykſche Nederlanden* „ niet meer onderworpen moeten zyn, „ en de algemeene ſtaat der zaaken, thans daar-

„ daarenboven *zo zeer veranderd zynde*, XIX.
„ van 't geen dezelve was, ten tyde van BOEK.
„ 't ſluiten des Tractaats van *Munſter*, ——
„ is het klaar, dat de bepaaling, met be- 1784.
„ trekking tot de *Schelde*, thans werk-
„ lyk geene kragt heeft. —— Niettegen-
„ ſtaande dit is de Keizer geneegen ge-
„ weest om met de Republiek eene
„ vriendlyke Schikking te maakén, zelfs
„ met afſtand van de aanmerkelykſte en
„ wettigſte Eiſchen; maar, hoe meer toe-
„ geevenheids zyne Majeſteit gebruikte,
„ hoe meer tegenſtands hy, van de zyde
„ der Republiek, ontmoette. Men tragtte
„ allerlei ſtreeken te gebruiken om die
„ Onderhandeling te verhinderen, en
„ bleef volharden om een Eisch ſtaande
„ te houden en te bewaaren, op welken
„ men, niettegenſtaande zo veele over-
„ treedingen, tegen de Tractaaten, zeer
„ wel zag geen wettig Regt meer te heb-
„ ben. —— Om dit Vooroordeel tegen
„ te gaan, 't welk de Algemeene Staa-
„ ten hier door voorneemens waren in
„ te voeren, tegen de onwederſpreeke-
„ lyke Regten van zyne Majeſteit, en
„ om geen twyfel over te laaten op het
„ onveranderlyke beſluit van zyne Maje-
„ ſteit, en zich te houden, aan de Voor-
„ ſtellen vervat in zyn *Ultimatum*,
„ heeft zyne Majeſteit niet kunnen na-
„ laaten om een Schip, uit *Antwerpen*,
„ onder zyne Vlag, na Zee te doen zei-
„ len; naa langen tyd bevoorens kennis
„ te hebben doen geeven hoedanig hy

XIX. BOEK. 1784.

„ zou aanzien alle gewelddadige tegenkantingen, tegen de Vrye Vaard van dit Schip. Dan de *Hollanders*, „ in plaats van zich te vrede te houden „ om hun gewaand Regt, door het doen „ van behoorelyke Tegenverklaaringen, te „ handhaaven, hadden zyne Vlag gehoond. Eene daad, welke hy niet „ anders kon aanzien, dan als een Oorlogsverklaaring, van de zyde der Republiek. —— Ingevolge hier van hadt „ zyne Majesteit zyn Gezant uit *'s Gravenhaage*, opontboden, en alle noodige maatregelen genomen, om, zonder „ vertraaging, eene aanzienlyke Legermagt in de *Nederlanden* by een te zamelen. En verbeelde hy zich dat deeze maatregels door het onzydig *Europe* „ zouden aangezien worden als de natuurlyke gevolgen van eene zo openbaare Vyandelykheid, en eene daad, „ die de Waardigheid zyner Majesteit „ zo zeer kwetste (*)."

De Staaten verdeedigen hun Regt op de *Schelde*.

Ons Regt op de *Schelde*, in deezen Brief des Keizers als van geene betekenis meer, en ten laagsten nedergesteld, verdeedigden de Algemeene Staaten in 't breede, en zonden die Verdeediging aan de buitenlandsche Staatsdienaaren om dezelve aan de Hoven huns verblyfs, met allen betaamelyken nadruk, te doen gelden: met een verslag van alles wat, zints het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 568 576.

het ontſtaan der tegenwoordige onlusten, gebeurd en van hunne zyde gedaan was, om het uiterſte, waar toe de Keizer het thans gebragt hadt, te voorkomen. Ten ſlot van dit meesterlyk uitgewerkt Staatsbeſluit, betuigden hun Hoog Mogenden, „ wel niet te willen twyfelen of 's Keizers handelwyze, die zeker niet was overeen te brengen met „ de zo hooggeroemde Grootheid en „ Edelmoedigheid van zyne Majeſteit, „ moest worden toegeſchreeven aan den „ verkeerden Raad, Hoogstdenzelven toegedient; maar dat het, egter, niet „ minder zeker was, dat alle de pogingen door hun Hoog Mogenden aangewend, om zyne Majeſteit de zaaken „ in derzelver waare daglicht te doen „ zien, vrugteloos waren geweest; en „ dat het verdraagen van zo menigvuldige verongelykingen, het betoonen „ van zo veel toegeevenheids, en het „ aan den dag leggen van zulke onbeperkte eguards voor zyne Keizerlyke „ Majeſteit, en van zodanig een opregte begeerte, om alles, wat maar immers mogelyk was, toe te brengen tot „ vermyding van daadlykheden, niet anders hadt te wege gebragt, dan het vermeerderen en verzwaaren van Hoogstdeszelfs Eiſchen, ten laſten van deezen Staat; tot dat eindelyk zyne Keizerlyke Majeſteit, behoudens alle zyne „ andere Vorderingen, zich, zo het ſcheen, „ hadt kunnen overreden, dat hy, ten

XIX BOEK 1784.

XIX. BOEK. 1784.

„ aanziene van deeze Republiek, niet
„ meer gehouden was aan de naakoming
„ van eenige Tractaaten of Overeen-
„ komſten, zelfs ook niet van het Trac-
„ taat, waar by deeze Republiek voor
„ Onafhangelyk was erkend, of van dat
„ geene, waarop deeze zyne *Nederlanden*,
„ door hun Hoog Mogenden aan Hoogſt-
„ deszelfs Huis waren overgegeeven;
„ ja, dat de Orders van zyne Majeſteit
„ op het onbetwistbaarst Grondgebied
„ van hun Hoog Mogenden, zonder te-
„ genzeggen moesten geëerbiedigd en na-
„ gekomen worden. — Dat hun Hoog
„ Mogenden, hier door dan ook, hoe
„ zeer by aanhoudenheid gezind, om
„ aan hunne zyde nog alle rede van
„ aanſtoot te blyven vermyden, en aan
„ zyne Keizerlyke Majeſteit, by de aan-
„ gevangene Onderhandelingen, over des-
„ zelfs Eiſchen, allen redelyk genoegen te
„ geeven, in geval van daadlykheden,
„ egter, in de onvermydelyke noodzaak
„ zouden worden gebragt, om, ter be-
„ ſcherminge van hunne Ingezetenen,
„ die middelen by de hand te neemen,
„ welke het den Hemel hadt behaagd aan
„ hun over te laaten: alles in dat ge-
„ grond vertrouwen, dat de Godlyke
„ Voorzienigheid, door wier byſtand
„ deeze Republiek haar beſtaan hadt ver-
„ kreegen, en tot nog by haare Onaf-
„ hangelykheid was bewaard gebleeven,
„ ook niet zou toelaaten, dat dezelve
„ op zulk eene wyze vernield wierde;

„ en

„ en dat ook alle andere Mogenheden van *Europa*, voor al die, wier Landen aan die van zyne Roomsch Keizerlyke Majesteit grenzen, uit de handelwyze omtrent deezen Staat, in tyds, zouden zien, wat hun van zulk eene Bestuuring van 't Ryk zyner Majesteit te wagten stondt, en dat dezelven zich daarom niet zouden onttrekken om de zaak van de Republiek de hunne te maaken, en door derzelver kragtdaadige tusschenkomst, zyne Keizerlyke Majesteit als nog van zyn ongelyk te overreden, en alle Vyandlykheden aan Hoogstdeszelfs zyde als nog voor te komen (*)."

XIX. BOEK. 1784.

Toen, op den tweeden van Slachtmaand, de Baron VAN REISCHACH, met zyne Secretaris DORINGER, 's morgens vroeg, *'s Gravenhaage* verlaaten en de reis na *Brusfel* aangenomen hadt, alleen zyn Huisfecretaris en eenige Huisbedienden agterlaatende, werden terstond twee Postboden, een na *Weenen*, en een na *Brusfel*, afgevaardigd, om ook onze Gezanten van die beide Hoven op te ontbieden.

Onze Gezanten van *Weenen* en *Brusfel* opontboden.

Zonder toeven was men bedagt op alle middelen van Verdeediging, en besloot, by voorraad, tot eene vermeerdering van twintig Man by iedere Compagnie, 't welk 10824 Man Voet- en 1014 Paar-

Besluit tot vermeerdering van Krygsvolk.

(*) *Resol. Gen.* 3. Nov. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

Paardevolk beliep, en daarenboven eenige Benden ligt Krygsvolk te werven. — Onder veelvuldige bepaalingen van onderſcheide Gewesten geſchiedde de toeſtemming. *Zeeland* hieldt het aan zich nader verklaaring te geeven, wegens de onderſcheide Plans tot het oprigten van ligte Troepen. Allen kwamen zy 'er in overeen, dat deeze Vermeerdering, zou geſchieden, zo lang de onlusten met den Keizer, die 'er aanleiding toe gaven, duurden (*).

De Staat vervoegt zich om hulp by *Frankryk*

Een Postbode bragt na *Frankryk* het Beſluit over by hun Hoog Mogenden genomen tot aanzoek van Hulp by een Vorst, wiens Bemiddeling geen ingang gevonden hadt. Zy gaven in 't zelve te kennen, volzeker, onderrigt te zyn, hoe zyne Keizerlyke Majeſteit reeds alle zyne Krygsbenden in de *Oostenrykſche Nederlanden* hadt doen zamentrekken, en meer dan 40,000 Man belast, den optocht na de *Nederlanden* aan te neemen, die bereids derwaards op weg waren, gewis met geen ander oogmerk dan om de Republiek te doen gevoelen het ongenoegen by Hoogstdenzelven tegen hun onverdiend opgevat, en daar door aan den dag te leggen een onverzettelyk voorneemen, om, door eene zo groote overmagt, dezelve te doen ontzien en in-

(*) *Reſol. Gen.* 30 Oct. *Reſol. van Holl.* 11. Nov. en 1. Dec. *Nat. Zeeh.* 9 Dec. 1784.

inwilligen de harde en onregtvaardige Eiſchen, by Hoogstdenzelven geformeerd en uitgebreid, om daadlyk afſtand te doen van derzelver wettige Regten, by het Tractaat van *Munſter*, gelyklyk met hun Beſtaan en Onafhangelyke Souverainiteit, verkreegen, waar op nimmer, vóór dit tydſtip, by iemand, zelfs niet by zyne Majeſteit, of diens hooge Voorzaaten, eenige aanſpraak was gemaakt, en zulks wel op eene gansch willekeurige wyze, rechtdraads ſtrydig met het geen door eene Onafhangelyke Mogenheid immermeer kon worden toegeſtaan. Van al 't welke 't Hof van *Frankryk* ten vollen onderrigt was: waarom zy zich thans alleen bepaalden tot den gemelden Aanmarsch van Krygsvolk, met de nadenkelyke gevolgen van dien, als waar door de Republiek zich gebragt vondt in een oogenbliklyk gevaar, en in eene volſtrekte onmogelykheid, om aan de overmagt van zyne Keizerlyke en Koninglyke Majeſteit, zonder de vaardigſte hulp, den kragtdaadigſten byſtand en daadlyke ondersteuning van zyne Allerchristlykſte Majeſteit, te kunnen wederſtand bieden of Hoogstdenzelven van dit zyn opzet te doen afzien. —— 't Was dan, uit hoofde van de byzondere betrekkingen, waar in zy met zyne Allerchristelykſte Majeſteit ſtonden, dat zy, met allen mogelyken ernst en yver, dien het gewigt der zaaken vereischte, moesten aanhouden, dat Hoogstdenzelven, die van de ongehoor-

XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

hoorde harde handelwyze des Keizers en van de onvoorbeeldige toegeevenheid hunner Hoog Mogenden, meer dan eenige andere Mogenheid overtuigd was, en die in het Beſtaan en Welzyn van deezen Staat zulk een rechtſtreeks deel hadt willen neemen, deeze Republiek als nu, in in derzelver nood, weder, zonder het minſte tydverzuim, op een kragtdaadige wyze wel zou willen te hulp komen, zonder 't welke hun Staat voor het dreigendst gevaar niet was te hoeden, als mede dat zyne Majeſteit aan de Afgezanten des Gemeenebests, de vereischte opening zou gelieven te geeven van de Schikkingen, die tot zulk een kragtigen byſtand, door eene vaardige tegenwerking van 's Keizers oogmerken, zouden kunnen ſtrekken; terwyl hun Hoog Mogenden van hunnen kant, alles in 't werk zouden ſtellen, en met de daad daar mede reeds bezig waren, om alle die middelen aan te wenden, die de Godlyke Voorzienigheid aan hun hadt overgelaaten, en waar door der Staaten Afgezanten, ten allen tyde, aan zyne Allerchristlykſte Majeſteit opening zouden geeven (*).

Handelingen in *Frankryk* daar over.

De Graave DE VERGENNES kon niet gedoogen, dat de Keizer, met onzen Staat, naar goedvinden zou omſpringen, en ſprak, in den Staatsraad ten *Fran-*

(*) *Reſol. Gen.* 31 Oct. 1784.

Franſchen Hove, ten voordeele der *Nederlanderen*, deezen taal. „ De roem „ des Konings van *Frankryk* en het „ waar belang des Ryks vordert, de „ *Hollanders* niet te verlaaten: door het „ openen der *Schelde* zou de Handel des „ Keizers in de *Nederlanden* te zeer uit„ gebreid worden, dan dat *Frankryk* „ daaromtrent onverſchillig zou kunnen „ blyven. De Handelkamers klaagen al„ om over het verval en de vermindering des *Franſchen* Koophandels; het „ Verbod des Keizers, met opzigt tot „ de uitheemſche onontbeerlyke Waaren „ in zyn Monarchie, (het nieuwe Tol„ ſyſtema,) het welk tevens de *Fran„ ſche* Manufactuuren betreft, toont ge„ noeg hoe ernſtig men zich tegen de „ uitbreiding van den *Oostenrykſchen* Han„ del moet verzetten, en hoe veel men „ 'er dus van te vreezen heeft. *Frank„ ryks* belang eischt de onmiddelyke onder„ ſteuning der *Hollanderen*. Liever ver„ zoek ik myn ontſlag van zyne Maje„ ſteit, dan dat men van my zou ver„ gen tegen myne Grondbeginzelen te „ handelen." —— De gevoelens in den Staatsraad waren verdeeld. BRETEUIL en CALONNE begunſtigden den Keizer, SEGUR en CASTRIES ſtemden met DE VERGENNES in, wiens raad de Koning volgde (*).

XIX. BOEK. 1784.

Hoe

(*) CARACCIOLI, *Leven van* JOSEPH. DEN II. bl. 214. *Aantekening.*

XIX. BOEK.

1784. Brief des Konings van *Frankryk* aan den Keizer, over diens laatste Eischen, en raad tot nieuwe Onderhandelingen.

Hoe die Vorst over deezen twist, thans tot het uiterste gebragt dat de Wapenen alleen denzelven scheenen te zullen beslisfen, oordeelde, en hoe hy nog den weg van Bemiddeling aanraade, blykt allerduidelykst uit een Brief aan 't Hof van *Weenen*, den twintigsten van Slachtmaand, overgehandigd. — Zyne Majesteit, leezen wy, in dit opmerkelyk stuk, hadt zich onthouden om zyn oordeel te vellen over de gronden van de *Eerste Eischen* zyner Keizerlyke Majesteit; hy hieldt nog het zelfde stilzwygen; maar 't belang, 't geen hy stelde in den Roem van den Keizer, gaf hem vryheid om aan te merken; dat de *Eerste Eischen*, en de Vraag, wegens het *Openen van de Schelde* niet uit één en hetzelfde oogpunt konden beschouwd worden. De *Hollanders* hadden, met zich tegen dien *laatsten Eisch* te verzetten, niet anders gedaan dan een *Regt* te handhaaven; omtrent een en een halve Eeuw ongestoord uitgeoefend, 't geen hun door een plegtig Tractaat verzekerd was, 't welk zy als den grond van hun Welvaard en zelfs van hun Bestaan beschouwden. Hier uit scheen te zullen ontstaan, dat de weigering der Algemeene Staaten, (die geene vereffening op eenig punt behelsde,) geene andere uitwerking behoorde te hebben, dan dat de Onderhandeling te *Brussel* begonnen, op nieuw bepaald wierd tot die punten in het *Kort Tafereel* uitgedrukt, en men in een onderzoek tradt waar

waar van de uitkomst natuurlyk moest afhangen van de wederzydſche Regten. — Het aanneemen van deezen Voorſlag wenschte de Koning te meer: dewyl dit alle Vyandlykheden zou voorkomen, en den weg tot billyke Schikkingen kunnen baanen. — Een tegenovergeſtelden ſtap volgende ſtondt te dugten, dat de Keizer eene algemeene ongerustheid zou te wege brengen, en dat de meeste Mogenheden, zouden meenen in het geval te zyn, om zodanige voorzorgen en maatregelen te moeten neemen, als de voorvallen zouden kunnen vereiſchen. De Koning zelve zou genoodzaakt weezen zyne Krygsmagt op de Grenzen by een te vergaderen, en daarenboven in geenen deele onverſchillig kunnen zyn omtrent het lot der *Vereenigde Nederlanden*, en deeze door openbaar geweld te zien aanvallen in derzelver *Regten* en *Bezittingen*. Te minder zou zyne Majeſteit zulks kunnen dulden: daar hy op het punt ſtondt om met de Republiek eene Verbintenis te ſluiten waar van de gronden vóór de laatſte onluſten reeds gelegd waren. — Indien deeze zo gewigtige overweeging den Keizer kon doen beſluiten, om alle Vyandelyke Toebereidzelen te doen opſchorten, en aldus het oor te leenen aan de ſtem der Gematigdheid en Menschlievendheid, hernieuwde de Koning het aanbod zyner Tuſſchenkomſte, tot het bewerken van een billyk Vergelyk. Zyne Majeſteit zou dit zo veel te yveriger doen,

XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

doen, als hy de aandoeningen zyner perſoonlyke gevoelens voor den Keizer opvolgende, het genoegen zou ſmaaken van medegewerkt te hebben om een Oorlogsvuur in deszelfs begin uit te blusſchen, waar van de gevolgen onberekenbaar waren (*).

Oordeel van den Keizer deswegen.

JOSEPHUS DE II. en KAUNITZ ſtonden verbaasd over de zonderlinge keer der zaaken. De eerſte verklaarde zich de voldoening, welke de Koning van *Frankryk*, langs den weg van Onderhandeling, op zich wilde neemen te bezorgen, zelf te moeten verſchaffen. Het voorſtel eeniger Staatsdienaaren, om de aangebodene bemiddeling niet te eenemaal van de hand wyzen, behaagde den krygszugtigen Vorst geenzins. Hy gaf LODEWYK DEN XVI. te verſtaan, dat, ſchoon deeze, op het dringend aanhouden der Algemeene Staaten, een Obſervations Leger in *Fransch Vlaanderen* mogt zamentrekken, zulks wel zou kunnen geſchieden, om de voorgegeevene bekommering der Republiek, als of zy van de overmagt des Keizers de vernietiging van haar aanweezen, of een geheel verderf, te vreezen hadt weg te neemen; maar niet om zich tegen den Keizer te verzetten, die verre was van den Staat der *Vereenigde Gewesten* verderf en ondergang te dreigen, veel eer deszelfs wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 980.

welzyn wenschte, welke met het welweezen zyner Staaten volmaakt ſtrookte, dezelve van een geruste, voordeelige en vriendſchaplyke Nabuurſchap wilde verzekeren, en alle zyne oogmerken en vorderingen tot het genot van den aan zyne *Nederlanden*, tot hunnen welſtand, bewilligde *Schelde-Stroom* bepaalde (*). XIX. BOEK. 1784.

De Keizerin van *Rusland* wil de Onderhandelingen hervat hebben. Nadere onderrigtingen haar gegeeven.

Haare Ruskeizerlyke Majeſteit hadt, door haaren Gezant KALITSCHOFF, de Bondgenooten uitgenoodigd, om, terwyl het nog tyd was, zodanige middelen by de hand te neemen, als konden dienen om de ongelukkig afgebrookene Onderhandelingen te hervatten, en hier door den voortgang te voorkomen van een misverſtand, 't geen tot een openbaaren Oorlog ſcheen te zullen uitbarſten. —— In deeze aanmaaning ſtraalde zigtbaar door, dat de Keizerin, van het afbreeken der Onderhandelingen de ſchuld gaf aan de Staaten, en dat den Keizer geen andere weg opengelaaten was dan de zorg voor het handhaaven zyner Waardigheid door de Wapenen. Hierom werden hun Hoog Mogenden te raade, om nogmaals, en meer byzonder dan in het Staatsbeſluit van den derden van Slachtmaand, te toonen, hoe dit afbreeken der Onderhandelingen den Keizer moest geweeten worden. Zy betuigden niet te min altoos ver-

(*) CARACCIOLI *Leeven van* JOSEPH. DEN II. bl. 216. *Aantekening.*

XIX. BOEK. 1784.

verwyderd geweest te zyn, gelyk zy als nog waaren, om den Keizer, op eenige wyze, te beledigen, en dat zy zich niet alleen geneegen vonden, om de afgebrooke Onderhandelingen te hervatten; maar te gelooven, veel aan de Keizerinne van *Rusland* verschuldigd te zullen weezen, ingevalle, door haare magtige en geneegene Medewerking, „ de Vrede „ kon blyven standgrypen; maar overeenkomstig de onbetwistbaare Regten „ en Bezittingen van den Staat (*)."

Onderscheide denkbeelden over de hulp, die men te verhoopen hadt.

Behalven de hulp, die men van *Frankryk* verhoopte, streelden eenigen zich met de gedagten eener afwending, ten onzen voordeele, welke te wege gebragt zou kunnen worden, door den *Turkschen* Keizer, die, zints lang, door de vereenigde Mogenheden, de Beheerscheresse aller *Rusſen*, en den Keizer, vernederd, geoordeeld werd op eene gelegenheid te loeren, om zich van die vernedering te wreeken. —— Dan meer hoops scheenen veelen op den bystand des Konings van *Pruisſen*, eensdeels uit aanmerking van een veronderstelden kenbaaren nayver tusschen FREDERIK DEN GROOTEN en JOSEPHUS DEN II., welke niet gehengde, dat de laatstgemelde zyne Magt, voor het *Duitsche* Ryk reeds vry gedugt geworden, vergrootte; anderdeels uit hoofde der Verwantschap tusschen het Huis

(*) *Rykl. Gen.* 20. en 26. Nov. 1784.

Huis van *Oranje* en zyne *Pruisſiſche* Majeſteit. Dan deeze tweede reden was het juist, die anderen meenden, dat in tegendeel, zou ſtrekken om ons van *Pruiſſiſchen* byſtand te doen verſtooken blyven: dewyl, naar 't inzien van zommige Regenten, hier uit nieuwe verpligting aan het Stadhouderlyke Huis zou gebooren worden, als mede aan den Koning van *Pruiſſen*, die voor deezen dienst zou aandringen op de *Regten* des Prinſen van *Oranje*, voor een gedeelte thans door veelen *ingeſloopene Misbruiken* genoemd, welke men zogt te herſtellen. 's Konings denkwyze hier over was bekend (*). Op een ingeleverden Raadſlag, om de kragtdaadige hulp des Konings van *Pruiſſen* tegen de willekeurige Onderneeming van den Keizer te verzoeken, wil men dat de Ridderſchap, *Dordrecht*, *Delft*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik* voor dien aanzoek ſtemden (†).

De Keizer zet zyn geweldadig oogmerk voort.

Aan 's Keizers doel, om met een geweldige Krygsmagt zyn oogmerk door te zetten, kon niemand twyfelen; dewyl 'er, van alle kanten, tydingen inliepen, dat de Keizer, by de Kreitzen van *Duitschland*, door zogenaamde *Requiſitoriaalen*, oorlof verzogt hadt om zyn Krygsvolk over derzelver Grondgebied na de *Nederlanden* te doen trekken. Om de

(*) Zie onze *Vaderlandſche Hiſtorie*, V Deel bl 286. en 320. en hier boven bl. 66.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 736.

XIX. BOEK. 1784.

de tegenkanting van andere Mogenheden af te wenden, hadt hy aan de vreemde Hoven, byzonder die van *Verſailles* en *Berlyn* doen verklaaren, dat hy geen voorneemen hadt de *wettige Bezittingen der Republiek* aan te tasten; maar alleen de *Vrye Vaard op de Schelde* begeerde. — Men mogt dit, met rede, aanzien voor eene onderſcheiding louter in klank beſtaande; daar het Regt, om de *Schelde* geſlooten te houden, op de duidelykſt ſpreekende Verbonden gegrond, en zes en dertig Jaaren meer dan éene Eeuw, ongeſtoord uitgeoefend, zo iets, in den volſtrektſten zin, eene *wettige Bezitting* mogt heeten: en was het ook naar 't oordeel des *Franſchen* Konings (*).

Overeenkomst van onzen Staat met den Keurvorst van *Keulen*.

Niet zonder grond was men, in het tegenwoordig tydsgewricht, bedagt op de veiligheid aan den kant van *Munſter*, en verlangde te verneemen, hoe zich de Keurvorst van *Keulen*, Prins Biſchop van *Munſter*, zou gedraagen. De Reſident LANSBERGEN volvoerde den last hunner Hoog Mogenden, om deeze zaak te ondertasten, en by het Hof van *Bon* aan te houden op het vernieuwen der oude Verbintenisſen. —— Hy verwierf dezelve, zyne Hoogheid de Keurvorst zou, op dezelfde voorwaarden des Subſidie-Tractaats van negen en twintig April MDCCLXXXII, ten dienſte van dit Gemee-

(*) Zie hier boven, bl. 270.

meenebest in het Land van *Keulen* en *Munſter* twee Regimenten Voetvolk onderhouden: doch onder dit beding, dat hun Hoog Mogenden deeze beide Regimenten niet zouden kunnen gebruiken tegen zyne Keizerlyke Majeſteit JOSEPHUS DEN II, noch tegen 't Ryk, noch over Zee, zonder toeſtemming van zyne Keurvorſtlyke Hoogheid; ten zy zyne Majeſteit zich voegde, of werd gevonden geallieerd te zyn met eene Mogenheid, waar mede hun Hoog Mogenden in Oorlog geraakten, in dat geval zouden deeze Regimenten de Republiek kunnen dienen. — Zyne Keurvorſtlyke Hoogheid verbondt zich om, zo lang dit Tractaat, op tien agtereenvolgende Jaaren bepaald, ſtand hieldt, zyne Wapenen niet tegen de Republiek te gebruiken, noch in eene Alliantie te treeden, met wien het ook zou mogen weezen, welke aan hun Hoog Mogenden ſchadelyk zou kunnen zyn, noch Troepen in Subſidie te geeven aan eenige Mogenheid met de Republiek in Oorlog, of dezelve ſchade toe te brengen; maar in tegendeel openlaaten en helpen bevorderen den vryen Doortocht, zo als dezelve ten allen tyde hadt plaats gegreepen, aan de Transporten van *Hollandſche Recruten*, in alle zyne Staaten; met dit beding nogthans, dat voor een Transport, geleid door eene gewapende Bende, voor af, vryheid van Doorgang zou moeten gevraagd worden. XIX. BOEK. 1784.

XIX. BOEK.

1784.

De Inundatie by *Lillo* veroorzaakt eenvalsch Krygsgerugt.

Van onze zyde stelde men zich, zo veel mogelyk, in staat van tegenweer. De Prins van HESSEN PHILIPSTHAL, Bevelhebber van *Sas van Gend*, hadt eene versterking van 2000 Man voor die Vesting verzogt. Te *Lillo* lagen tusschen de 1100 en 1200 Man. De Bevelhebber van dat Fort, op last van hun Hoog Mogenden, zich van de sterkte des waters willende bedienen, vaardigde ten dien einde, in 't voorst van Slachtmaand, eenige Manschap af na eene Sluis niet wyd van 't zelve gelegen, die geopend het omliggend Land, met een gewenscht gevolg, onder water zette. De Keizerlyken poogden dit te beletten, en deeden eenige schooten op de Werklieden daar mede bezig; doch zonder eenige schade, of verhindering, toe te brengen. — Dit schieten verwekte een ongegronden schrik, die uit *Bergen op den Zoom* tot in *'s Gravenhaage* oversloeg, en de Algemeene Staaten, den Raad van Staaten, en de Gecommitteerde Raaden van *Holland en West-Friesland*, ten ontyde, deedt vergaderen. Een Brief des Generaals VAN HARDENBROEK, Bevelhebber ter laatstgemelde Stad, hieldt de ontrustende tyding in, dat, naar alle waarschynlykheid, de Forten op de *Schelde* aangetast wierden; dat het Garnisoen acht Seinschooten gedaan hadt, door acht schooten van het Fregat de *Pollux* onder Capitein VOLBERGEN beantwoord; de Tydingbrenger hadt, tot op het oogenblik van

zy-

zyne aankomst te *Bergen op den Zoom*, het ſchieten gehoord, en verbeeldde zich zelfs Bomben te hebben zien werpen, en Seinvuuren branden op de hoek van het Bosch van *Lillo*; hy voegde 'er by dat de Wind Noord-Oost moest zyn, wilde het Fregat voor *Saftingen* liggende, de Forten naderen om aldaar eenige hulp toe te brengen. XIX. BOEK. 1784.

Dit afweeren van den gewapenden tegenſtand der Onderwaterzettinge, waar uit zulk een vergroot en ontzettend gerugt gebooren werd; deeze daad van onvermydelyken noodweer, noemde men te *Antwerpen* een heimelyken inval op het Grondgebied van den Keizer, en voegde 'er by, dat de Voorposten des Keizers het verder doordringen geſtuit hadden. Te *Antwerpen* kwam dien nagt de Krygsbezetting onder de wapenen; doch keerde 's anderen daags in haare Kwartieren terug. —— De Keizerlyken poogden by *Lillo*, met behulp van ruim vyfhonderd Boeren, agter de *Kruiſchans*, met doorgraven, het water af te tappen; doch ons Krygsvolk belette zulks. —— Men beſpeurde op zekeren nagt te *Lillo* onder de Keizerlyken eene groote beweeging, en de gerugten waren algemeen, dat zy eenen aanſlag op die Veſting zouden onderneemen. Dit wekte behoedzaamheid; doch 'er kwam niets van. In tegendeel vernam men, binnen kort, dat de Keizerlyken uit *Zandvliet*, *Stabroek*, en daar omſtreeks, met Kanon en Bagadie Voorzorgen van Verdeedigine op de *Schelde*.

XIX. BOEK. 1784.

na *Antwerpen* getrokken waren: eensdeels om dat de Onderwaterzetting hun belette iets te kunnen onderneemen, en, anderdeels, om het ſterk verloop der Soldaaten te beletten. —— De Ommelanden van *Liefkenshoek* ſtonden mede onder water; te *Sluis*, en *Sas van Gent*, nam men 't zelfde middel te baate. Deeze toebereidzels, zo ſchadelyk voor de Ingelanden, vervulden de Burgers en Inwoonders dier plaatzen met ſchrik en angst, die veelen bewoogen hunne beste goederen elders in veiligheid te brengen. —— De Vice-Admiraal REYNST kreeg bevel om of één of meer Fregatten van zyn Esquader de *Schelde*, tot de hoogte van *Liefkenshoek*, op te doen zeilen, ten einde dezelve wederzydsch te ondersteunen, en werden de Forten op de *Schelde* van al het noodige verzorgd voor de Oorlogsfregatten en Sloepen, die in menigte op deeze thans betwiste Rivier kruisten (*).

Frankryks antwoord op de vraag om Hulp.

Inmiddels hielden onze Gezanten ten *Franſchen* Hove, van waar men de meeste, zo niet de eenige, hulp verwagtte, op hoogen last, by den Graave DE VERGENNES aan, om een beſlisſend antwoord, op de Vraage, „ of de Republiek ſtaat „ kon maaken op den byſtand van *Frank-* „ *ryk*, in gevalle eens aanvals der Troe-

„ pen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1710. Voor 't Jaar 1785. bl. 605. 739.

„ pen van den Keizer." Zy bekwamen dit ſchriftlyk Antwoord van dien Staatsdienaar; „ dat de Koning den Staaten „ de grootſte Gemaatigdheid, in alle hunne Handelingen jegens den Keizer, bleef „ aanpryzen; dat zyne Majeſteit zich „ nog vleide, dat zyne Bemiddeling en „ de Onderhandelingen, geduurende den „ Winter, eene Verzoening zouden bewerken; dat intuſſchen zyne Majeſteit „ bevelen gegeeven hadt om twee *Obſervations Armeën* op de Grenzen te „ te doen zamentrekken (*).

XIX. BOEK. 1784.

Deeze voortduurende aanmaaning tot Gemaatigdheid, gaf aanleiding tot een Staatsbeſluit, om door de Gezanten te *Parys* aan den Graave DE VERGENNES te laaten weeten, met verzoek om deswegen den Gezant van 't *Weener* Hof te verwittigen. „ Dat hun Hoog Mogenden, om de Keizerlyke Onderdaanen „ ſchadeloos te ſtellen van 't verlies, 't „ welk zy mogten lyden, door de Overſtroomingen, welke de veiligheid van „ den Staat noodzaaklyk gemaakt hadt, „ rondsom de Forten in *Braband* en „ *Vlaanderen*, zich zouden verbinden, „ de ſchade te vergoeden, wanneer men „ tot een Vergelyk mogt komen, waartoe alle hoop nog niet verlooren „ ſcheen (†)."

Belooffde Schadeloosſtellingen, in gevalle van vergelyk.

Hadt

(*) Deeze Legers zouden beſtaan uit 60,000 Man voor *Vlaanderen*, en 40,000 voor den *Elzas*.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 740.

XIX. BOEK. 1784.

Hadt de Keizer den toevoer van Graanen en Leeftogt uit de *Oostenrykſche Nederlanden* ten ſterkſten verboden, welhaast volgde 'er, van wegen de Algemeene Staaten, een Verbod van den uitvoer van allerlei Oorlogstuig, van Eetwaaren voor Menſchen na de *Oostenrykſche Nederlanden* of andere Plaatzen onder de Heerſchappy van zyne Roomsch Keizerlyke Majeſteit gelegen; en, ten einde 'er geen gebrek aan 't noodig Beestenvoeder mogt ontſtaan, verbooden zy ook, by voorraad, allen uitvoer van 't zelve uit dit Gemeenebest na eenige Landen hoe genaamd, *Spanje*, *Portugal*, de *West-Indien*, en de Havens in de *Middellandſche Zee* alleen uitgezonderd (*).

De uitvoer van Oorlogstuig en Eetwaaren na de Keizerlyke Landen verboden.

Om voor te komen, dat, by het aanderen van vreemd Krygsvolk, en 't aanvangen van Vyandlykheden ten Platten Lande, de Ingezetenen niet zouden blootgeſteld zyn aan afperſſingen en beroovingen van Graanen, Beesten, en verdere Leevensmiddelen, werden de Ingezetenen, byzonder in de drie Landen van *Overmaaze*, als mede in het Graafſchap van *Vroenhove*, gewaarſchuwd dat zy alles van dien aart, zo ſpoedig mogelyk, en uiterlyk tien dagen naa de afkondiging van dit Gebod, te *Maaſtricht* zouden ter markt brengen, om ze te verkoopen, of dit niet kunnende doen, de

De Ingezetenen van eenige Landſtreeken gelast hun Vee en Graan te *Maſtricht* te brengen.

(*) *Reſol. Gen.* 14 Nov. 1784.

dezelve aan Perſoonen, door de Magiſtraat aldaar te benoemen, over te leveren tegen een Handſchrift om 'er den Middelprys der Graanen van de drie hoogſte Markten binnen de drie eerſtkomende maanden voor te ontvangen, of tot eigen nooddruft, daar van, op een Getuigſchrift, een gedeelte te kunnen bekomen; terwyl gewoone Keurmeesters het Vee, en de andere overgeleverde Leevensmiddelen, zouden waardeeren (*).

Ter inlokkinge van dienstbaar Volk, en ter voorkominge van deszelfs verhuizing, beraamden hun Hoog Mogenden een Plakaat, waar by aan alle Matroozen, en anderen, die vóór het uitvaardigen van 't zelve, zonder behoorelyk afſcheid te neemen, 's Lands dienst te water verlaaten hadden, of weggeloopen Waren, of zich tegen voorige Plakaaten, in vreemden dienst ten Oorlog, ter Koopvaardye of Viſcherye ter Zee begeeven hadden, vergiffenis en kwytſchelding werd toegezegd van alles wat zy, door dit wegloopen, of het treeden in vreemden dienst, tegen den Lande misdaan hadden, als mede van alle ſtraffen, waar toe zy, uit dien hoofde, vervallen mogten weezen; mits zy na deeze Landen wederkeerden, en zich, vóór den eerſten van Zomermaand des Jaars MDCCLXXXV, aan een der Collegien ter Admiraliteit aangaven.

(*) *Reſol. Gen.* 18. Nov. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

ven. —— En verboodt dit zelfde Plakaat binnen deeze Landen, voor vreemden dienst ten Oorlog, ter Kaapvaard, ter Koopvaardye of Visscherye, eenig Volk te huuren; als mede aan alle Inen Opgezetenen deezer Landen, om zich op eenigerlei wyze in vreemde diensten te laaten aanneemen (*).

Schikking in het Krygsvolk te Lande voltallig te maaken.

's Lands Capitein Generaal vaardigde een Bevel uit aan alle Krygsbevelhebberen, om derzelver Compagnien ten spoedigsten voltallig te maaken, met goede weerbaare Manschap; te hunner te gemoetkoming hun veroorlooyende Persoonen beneden de gewoone maat en boven de gewoone Jaaren, en ook voor korter tyd dan gewoonlyk, in dienst te neemen; als mede om wanneer zy geen andere Recruten konden bekomen, geen zwarigheid te maaken om Deserteurs, uit den dienst van zodanige Mogenheden, met welken de Staat geen Cartel hadt, als zy zich aanboden, onder hunne benden aan te schryven. Ook gaf hy op, hoe de onderscheide Krygsbenden moesten voltallig gemaakt en vermeerderd worden (†). —— Staaten van *Utrecht* kondigden eene algemeene Vergiffenis aan voor alle Deserteurs in Staaten dienst; en wilden, dit by de Algemeene Staaten ook doen werkstellig maaken, als een geschikt middel om de Compagnien en Re-

gi-

(*) *Resol. Gen.* 19 Nov. 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 747. 826.

gimenten in drie maanden voltallig te doen worden (*).

Niet vreemd dat het bekende voorneemen des Keizers, om Krygsvolk na de *Nederlanden* af te zenden, alom ſchrik en vrees verſpreidde: welke aangroeide door de yſelyke verwen, waar mede men den woesten en wreeden aart der *Ulaanen*, *Pandouren* en *Husſaaren* en ander Barbaarsch Krygsvolk, afſchilderde, als beſtemd om in deeze Gewesten, vol ryken buit, te rooven, te plonderen, te brandſchatten en te moorden: ſtrooperyen en moordaadigheden, waar aan het Platte land meest zou blootgeſteld zyn. De Raad van Staaten, in overweeginge neemende, dat de verzetting van geregelde Krygsbenden, tot geheel andere einden beſtemd, tegen deeze zwervende Krygsvolken, niet wel kon geſchieden: oordeelde met zyne Hoogheid, het noodig toevlugt te neemen tot het aanſchaffen van dergelyk ligt Krygsvolk, waar mede niet alleen het Platte land, daar het noodig mogt zyn, zou kunnen beſchermd worden; doch die ook in ſtaat zouden weezen, naar behooren, zich tegen de onderſtaane ſtrooperyen en geweldenaaryen van den Vyand te verzetten. Zy zonden ten dien einde viet Plans tot oprigting van dergelyke Benden, waar onder die van den Collonel

1784. Het aanſchaffen van ligt Krygsvolk.

MAT-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1772.

XIX. BOEK.

1784.

MATTHA, en die van den Luitenant STERNBACH de voornaamſte waren (*).

Aanwerving van Krygsvolk door den Rhyngraaf VAN SALM.

Aan voorſtellen tot het aanwerven van buitenlandſche bezoldigde Knegten ontbrak het niet, in deezen dreigenden nood: dan de eenpaarigheid, om 'er in te bewilligen, en byzonder over de voorwaarden op welken, was wyder te zoeken. Onder allen, die zich aanboden om voor den Staat een Bende ligt Krygsvolk, beſtaande uit Huſſaaren, ligte Ruitery, en Jaagers, te werven, bevondt zich de Rhyngraaf VAN SALM, die den Raad van Staaten deswegen een Beding voorſloeg, en onder andere wilde dat het bevel daar over altoos zou gehegt weezen aan zyn Huis. Deeze voorwaarde wilden Staaten van *Holland* weggelaaten, en wegens eenige andere byzonderheden, nadere bepaalingen gemaakt hebben (†). CAPELLEN TOT DE MARSCH zou het zelfde ten *Gelderſchen* Landsdage gevorderd hebben, by aldien, tot het aanblyven van deeze Bende, 't zy geheel of ten deele, was beſlooten geworden; want men gevoelde, ſprak hy, in de Republiek, nu eenpaarig over 't gevaar van erflyke Waardigheden; doch daar dezelve te gelyk met de andere vermeerderde Troepen, by den Vrede, ſtondt afgedankt te worden, was alle verdere voor-

(*) *Reſol. Gen.* 29. Nov. 1784.
(†) *Reſol. van Holl.* 11. Nov 1784.

voorziening hier omtrent onnoodig. Hy verklaarde zich tegen de eisch in het Plan, dat de Officieren van dit Corps dezelfde Soldyen als die der Landstroepen zouden genieten; tegen grootheid der gevorderde Vergoedingen voor de Geweuvelden; als mede tegen de hoogheid der Aanritsgelden. Hy deedt, in 't Kwartier van *Zutphen*, verscheide schriftlyke en mondelinge voorstellen tot verbetering van 's Lands Krygsweezen, zonder daar in te slaagen: welke voorstellen de Heeren VAN NYVENHEIM, ZUYLEN VAN NYEVELDT en LYNDEN VAN OUDENALLER, in de andere Kwartieren, met even weinig uitwerkings, deeden (*). — De Raad van Staaten stelde voor om, behalven de ligte Krygsbenden onder den Rhyngraaf VAN SALM, een Hussaaren Bende onder den Heer BIGOT te doen opregten. Te *Deventer* oordeelde de Gezwoore Gemeente dit te moeten weigeren. *Gelderland* stemde 'er in toe, indien alle de Bondgenooten van dit gevoelen waren; veelen maakten 'er zwaarigheid in. *Friesland* verklaarde zich tegen alle ligte Krygsbenden. De Rhyngraaf VAN SALM, na *Pruissen* ter werving vertrokken, zondt, in 't begin van Wintermaand, berigt, dat hy gelukkig slaagde, en dat zyne *Pruissische* Ma-

XIX. BOEK. 1784

je-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1821-1826.

XIX. BOEK.

jestelt hem verlof hadt gegeeven, tot het aanwerven van zevenhonderd Man (*).

1784.

Voorslag van den Rhyngraaf om *Meklenburgsche* Troepen aan te neemen.

De Rhyngraaf schreef zyne Hoogheid gelegenheid te hebben om, van den Hertog van *Meklenburg Strelitz*, duizend Man tot dienst van den Staat te krygen; doch onder voorwaarden, dat dit Volk in dienst van den Staat zou blyven, en in Vredestyd 't verblyf in 's Hertogs Staaten houden, aan wien een jaarlykssche onderstand tot onderhoud zou moeten worden betaald. De Rhyngraaf drong dit aan door de bedenking, dat deeze de eerste Ryksvorst was, die zich genegen toonde om Krygsvolk tegen den Keizer aan deezen Staat te leveren, en dat verscheide Vorsten dit voorbeeld zouden volgen, wanneer zy maar niet de allereerste waren: hy hieldt zich verzekerd, dat de Graaf VAN DER LIPPE BUKKENBURG, een dergelyk aantal zou geeven, als men met *Meklenburg* was overeen gekomen.

Voorstel van hun Hoog Mogenden om, met meerder spoeds, meer Troepen te krygen.

Wanneer hun Hoog Mogenden deezen Voorslag aan de Gewesten rond zonden; verzogten zy, „ dat naardemaal in een „ tyd als de tegenwoordige, waar in „ het volstrekt noodzaaklyk was het Le„ ger van den Staat van meerder Troe„ pen te voorzien, gelegenheden konden „ voorkomen om één of meer Regimen„ ten

(*) *Resol. van Holl.* 16 Nov. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1701. 1735. 1808. 1833. Voor 't Jaar 1785. bl. 820. 821.

„ ten in dienst aan te neemen, welke XIX.
„ het zo goed was als die van de hand BOEK.
„ te wyzen, wahneer telkens Deliberati- ——
„ en, in de reſpective Provincien, alvoo- 1784.
„ rens daar over moesten worden aan-
„ gelegd — aan de Gedeputeerden au-
„ thoriſatie mogt gegeeven worden, om
„ met de Gedeputeerden van de andere
„ Provincien, naa voorgaand overleg
„ met de Heeren Gecommitteerden uit
„ den Raad van Staaten, en op de in-
„ genomene Conſideratien en Advys van
„ zyne Hoogheid, wegens het overnee-
„ men van eenige Troepes, zonder rug-
„ geſpraak, te mogen disponeeren, alles
„ op approbatie van de Heeren Staaten
„ der reſpective Provincien (*)."

Het Verdrag, over de vier *Waldekſche* Bataillons werd verlengd, en tot het overneemen van een vyfde beſlooten. Ook ſchreeven de Algemeene Staaten, aan de loflyke *Zwitſerſche Cantons*, met welke zy een Beding gemaakt hadden, 't welk dezelve verpligtte, om, op vordering van hun Hoog Mogenden, vyftig Man voor ieder Compagnie, by de *Zwitſerſche* Regimenten in dienst van den Staat, te voegen; 't welk eene vermeerdering van zes en dertig honderd Man zou bedraagen. Zy verzogten hun, om, hoe eer hoe liever, aan hunne Verbintenisſen in deezen te voldoen; ten einde men

Beraamingen op de *Waldekſche* en *Zwitſerſche* Regimenten.

(*) *Reſol. Gen.* 14 Dec. 1784.

XIX. BOEK. 1784.

men eenige Officieren na *Zwitzerland* zoud kunnen zenden, om dat Volk over te neemen en herwaards te geleiden. —— Wegens het *Heſſiſche* Krygsvolk, 't geen men hoopte in onzen dienst over te neemen, kwamen ongunſtige berigten in. Het was nog in *Engelſche* Soldy, en kon, eer die tyd verſtreeken was, in den dienst van geene andere Mogenheid over gaan (*).

De Prins van NASSAU WEILBURG doet afſtand van zyne Krygsampten.

Een vreemd verſchynzel deedt zich op, te midden van alle deeze voorbereidzelen en toerustingen tot het bieden van behoorelyken wederſtand, en het beſchermen onzer wettige Bezittingen tegen de gevreesde aanvallen eens ten onregt verſtoorden Keizers. De Prins van NASSAU WEILBURG, die zints lang zyn verblyf in zyne *Duitſche* Staaten hieldt, en eenigen tyd geleden ontſlag van zyne Krygsampten hier te Lande verzogt hebbende, van dat oogmerk hadt afgezien (†), werd opontboden, om, als Generaal in dienst van den Staat, zyn post waar te neemen, en als Gouverneur van *Maaſtricht* die Stad tegen den Vyand te verdeedigen. Spoedig kwam hy over; doch, in ſtede van aan de verwagting te voldoen, door het bekleeden zyner hooge Be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1733. Voor 't Jaar 1785. bl. 820.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* ten onmiddelyken vervolge op WAGENAAR XXIV. bl. 190. En hier boven bl. 93.

Bedieningen, verzogt hy by de Algemeene Staaten ontslag van alle, en bekwam 't zelve. Welk gedrag, in dit tydstip, veel opziens baarde: dewyl hy, zo lang de voordeelen in Vredestyd genooten hebbende, nu het op 't daadlyk waarneemen dier Krygsposten, in dreigenden nood, aankwam, 'er van afzag. Voor reden van dit zonderling bedryf werd bygebragt de belangen van deezen Prins en zyne betrekking tot den Keizer, als mede de hoop van eerlang op de Rykvergadering te *Regensburg* zitting en stem te zullen verkrygen. Hy keerde, zeer kort naa dit verkreegen ontslag, na *Duitschland* terugge (*). XIX. BOEK. 1784.

Maakte dit openvallen van de post van Generaal der Infantery by den Staat een vreemd vertoon; niet min stonden veelen verstelt over de vervulling dier plaatze. Zyne Hoogheid deedt ter Algemeene Staatsvergadering den voorslag om den Graave DE MAILLEBOIS, Luitenant Generaal in *Fransche* dienst, als Generaal der Infantery by deezen Staat te verbinden. Het Voorstel om dien kundigen Krygsoverste door den grootsten Krygsman deezes tyds, FREDERIK DEN GROOTEN, aangepreezen, tot die Waardigheid te verheffen, vondt ingang, en het verzoek deswegen, door de Heer BRANDSEN; uit De Graaf DE MAILLEBOIS wordt Generaal der Infantery.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1737.

XIX. BOEK. 1784.

uit naam des Gemeenebests, ten *Franschen* Hove gedaan, eene gereede goedkeuring. Waar op men dien Graaf, nevens verscheide *Fransche* Officieren, met veel verlangen, te gemoet zag (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1833.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Burgerwapening van wegen de Hooge Overheid bevoolen. De Burgerwapening ten Platten lande in Holland voorgeſteld en goedgekeurd. Schikkingen daar op gemaakt. Bekendmaaking wegens het oogmerk dier Wapeninge. Onrustige beweegingen op verſcheide Dorpen in Zuid-Holland, by gelegenheid dier Wapeninge. Dankbetuiging der Regeering van Dordrecht, aan de Schuttery en het Genootſchap, wegens het ſtuiten van oproerige Beweegingen. In Noord-Holland gaat het geſchikter toe. In Gelderland ontmoet de Opſchryving veel wederſtands. In Utrecht gaat het niet zonder tegenſtribbelen. Verklaaring daar tegen in Overyſſel. Opheldering der Staaten van Over- XX. BOEK.

XX. BOEK.

ysſel tot het wegneemen dier zwaarigheden. Op welk een voet de Wapening in Friesland werd toegeſtaan. In Stad en Lande gaat het niet zonder ſtoorenis toe. Onder de Geestlyken voor- en tegenſtanders der Burgerwapeninge. De Grenzen in ſtaat van tegenweer gebragt. Verkwikkingen in de Schanſen aan de Schelde gezonden. Geſteldheid onzes Lands ter zelfverdeediging aan de Landzyde. Drie Penſionarisſen onderhouden den Generaal Major en Directeur Generaal van 's Lands Vestingwerk DU MOULIN *over den ſtaat van 's Lands verdeediging. Deeze geeft een allerongunſtigst Verſlag, en betuigt deswegen meermaalen Voorſtellen gedaan te hebben. Door den Raad van Staaten verboden verdere openingen te doen. Gelastigden door Holland benoemd om na den ſtaat der Frontieren en Magazynen onderzoek te doen. De Generaal Major* VAN MARTFELDT, *door den Raad van Staaten verboden opening van den ſtaat der Magazynen te geeven. De Heeren* DU MOULIN *en* VAN MARTFELDT *in byzondere beſcherming van hun Ed. Gr. Mogenden genomen. De Raad van Staaten verantwoordt zich by hun Hoog Mogenden. Op welk een voet* DU MOULIN *door den Raad van Staaten vryheid kreeg om aan de Gecommitteerden van Holland opening te geeven. Verſlag van 't geen de Gelastigden uit de Heeren* DU MOULIN *en* VAN MARTFELDT *verſtaan hadden. Ontwerp tot een Brief deswegen aan de overige Bondgenooten. Kort berigt van*

't geen

't geen DU MOULIN, *wegens de verſterking van Staats-Vlaanderen hadt voorgeſlaagen. Wat hy omtrent andere Frontieren gedaan hadt. Hy ruimt het denkbeeld der groote koſten uit den weg. Nader Verſlag van* MARTFELDT, *wegens het gebrek aan Geſchut en Ammunitie. De Raad van Staaten levert eene Memorie by Staaten van Holland in. Verbod van Staaten van Holland om het Rapport by hun ingeleverd te verkoopen. Misnoegen over den Raad van Staaten. Sterke taal te Deventer gevoerd over den ſtaat van de Verdeediging des Lands. Desgelyks te Zwolle, Stad en Lande weigert de Ruitery en het Voetvolk te laaten trekken. Hun ſchryven, wegens den ſtaat der Verdeediging huns Gewests. Bewilligt in eene Petitie tot Legerlasten. Gelderland maakt deswegen zwaarigheden. Hoe* CAPELLEN TOT DE MARSCH *den toeſtand van 's Lands Verdeediging afmaalt. Hy raadt tot eene Bezending aan zyne Hoogheid. Beſluit van Gelderland over den ſtaat der Verdeediging. Maatregels in Friesland ter Verdeediging genomen. Hoe dit Gewest over de Legerlasten dagt. Bewilligt 'er in. Zo doet ook Utrecht.* YVOYS *bedenkingen over 's Lands toeſtand, in de Utrechtſche Vroedſchapsvergadering. Voorſtel van dien Heer over de Wapening in de Generaliteits Landen. Algemeene aanpryzing van den Wapenhandel in dit tydsgewricht.*

XX. BOEK.

XX. BOEK. 1784.

Burgerwapening van wegen de Hooge Overheid bevoolen.

Burgerwapeningen, in verſcheide Gewesten, meest in de Steden, hebben wy, by het tragten na 't Herſtel van 't geen veelen voor ingeſloopene Misbruiken hielden, zien ſtandgrypen, uit den boezem der Burgeryen zelve goeddeels voortkomende (*), by het dreigen des Keizerlyken Oorlogs geſchiedde 'er eene Burgerwapening ten Platten lande, van wegen de Hooge Overheid, in dit Jaar aangevangen, en in 't volgende voortgezet. Deeze ging vergezeld met verſcheide optekenenswaardige omſtandigheden, zo het inzigt van 's Lands Hooge Magten als de onderſcheide geestneiging eeniger Ingezetenen kenmerkende.

De Burgerwapening ten Platten lande in *Holland* voorgeſteld en goedgekeurd.

Holland ging de andere Gewesten voor. In Slachtmaand deedt de Stad *Gouda* een voorſtel om het Platte land te wapenen. Eenpaarige ſtemmen keurden het goed, en kreegen Gecommitteerde Raaden last een Plan te ontwerpen, ten einde de vermogende Ingezetenen, ten hunnen kosten, en de Onvermogenden ten kosten van het Land, in den Wapenhandel te oefenen, met bevel om daar over ten ſpoedigſten te raadpleegen. Welhaast ſchreeven Gecommitteerde Raaden van het *Zuider-* en *Noorder-Kwartier* de Geregten van de Dorpen aan om, binnen kort, het getal op te geeven der Manſchappen van achttien tot zestig Jaaren, die

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 259 352 367.

die in ſtaat zouden zyn, om de Wapenen te draagen, en in den Wapenhandel geoefend te worden; met eene lyst van de onvermogenden, om voor zich zelven Wapenen aan te koopen, op dat deezen aan de zodanigen mogten bezorgd worden. Ook zondt men Onder-officieren na de Dorpen om de Landlieden in den Wapenhandel te onderwyzen. XX. BOEK. 1784.

De lysten en nadere opgaven van de weerbaare Manſchappen, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXV, in gereedheid en aan Gecommitteerde Raaden overgezonden zynde, gelasten zy, ingevolge der genomene Staatsbeſluiten, by voorraad, den derden Man, by lootinge, te verkiezen uit de weerbaare Manſchappen van elk Dorp en Diſtrict, met vrylaating aan de zodanigen, die, by 't lot gekoozen zynde, ongeneegen mogten weezen, om het Geweer te draagen, om een ander weerbaar Man in hunne plaats te ſtellen: dit zouden ook de *Mennoniten*, op het voorbeeld van vroegeren tyde, mogen doen. Van de oefening in den Wapenhandel zouden bevryd zyn de Schouten en Geregten, in de billyke verwagting, dat die bekwaam mogten zyn om de plaats van Officieren of Onder-officieren by de gewapende Opgezetenen te bekleeden, zich geenzins zouden onttrekken om, vrywillig, deeze posten, ten beste van het Vaderland, op zich te neemen. Van die Wapening waren verſchoond de Predikanten van alle Proteſtant- Schikkingen daar op gemaakt.

XX. BOEK. 1784

tantſche Gezindheden, als mede de Schoolmeesters, Voorleezers, Ouderlingen en Diakenen, de Roomſche Priesters, Capellaanen of Adſiſtenten; de Gaarders van de Gemeene Middelen en derzelver Bedienden; de Amptenaaren en Bedienden, en vaste Werklieden van de Admiraliteiten, *Oost- en West-Indiſche* Maatſchappyen, en de Bedienden der Tollen; de Arbeiders in Kruidmoolens, en anderen daadlyk bezig tot het vervaardigen van zaaken, tot het voeren van den Oorlog, zonder uitſtel vereischt; de Vragt- en Beurtſchippers, vaste Voerlieden, met derzelver gewoone Knegts, en de andere Schippers en Voerlieden, wanneer zy in hun beroep afweezig moesten zyn; de Koorn- en Water-molenaars, met derzelver Knegts, wanneer zy moesten werken; ook de Visſchers, als zy ter Zee moesten gaan, of hun vangst uitventen; alle Perſoonen waar voor het Heeren- of Redemptie Geld werdt betaald, behalven de Tuinmans-knegts. Wyders waren van den Wapenhandel verſchoond, allen die door 't getuigenis van een Doctor of Chirurgyn konden bewyzen, daar toe ongeſchikt te weezen. Voorts werd het een iegelyk, die mogt vermeenen, uit hoofde van eenige byzondere omſtandigheden, van den Wapenhandel ontſlaagen te moeten blyven, vry gelaaten deswegen zyne belangen in te brengen. — Als loflyk zou het worden aangemerkt, wanneer eenige Perſoonen, onder de verſchoon-

ſchoonden behoorende, van dit ontſlag geen gebruik maakten; maar zich, voor zo veel hun beroep zulks toeliet, met de overige Opgezetenen, ten Wapenhandel bevlytigden, om ook ter Verdediging van het Vaderland het hunne te kunnen toebrengen. —— Deeze Aanſchryving hieldt verder in de noodige beſchikkingen, op het vormen der Compagnien, op de Wapenrusting, het aanleeren van den Wapenhandel zelve, en de kosten van het Buskruid.

Bekendmaaking, wegens het oogmerk dier Wapening.

Niet tegenſtaande deeze Wapening alleen werd ingevoerd, om de Opgezetenen ten Plattenlande in ſtaat te ſtellen, ter beſcherming van hunne eigene Perſoonen en Goederen, waren nogthans Gecommitteerde Raaden in ervaaringe gekomen, dat eenige onrustige geesten zich niet ontzagen, om, door ongeoorloofde en ſtrafbaare middelen, de zo nuttige Wapenoefening tegen te gaan, en de eenvoudige Landlieden, tegen de waarheid, diets te maaken, dat zy, door de Wapenoefening, tegen wil en dank, zouden genoodzaakt worden, om zich in den Krygsdienst, of buiten de Plaatzen hunner Wooningen, tot het doen van Tochten en Wagten te begeeven. Waar om zy begeerden, dat deeze Aanſchryving van de Predikſtoelen alom zou afgekondigd worden; op dat de goede Ingezetenen met welgepaste redenen van 's Lands Vaderlyke zorg van hun Ed. Gróot Mogenden onderrigt zynde, aan het

XX. BOEK. 1784.

het heilzaam oogmerk van Hoogstdezelven mogt voldaan worden. Wyders allen, die 'er zich tegen aan kantten, of de Wapenoefenende Ingezetenen ſtoorden, als Verſtoorders der algemeene rust aanmerkende.

Zo veel tegenſtands ontmoette, nogthans, deeze Looting en Wapening, dat Gecommitteerde Raaden, korte dagen naa deeze Aanſchryving, 't noodig vonden de onderrigting, wegens het doel des Wapenhandels, nogmaals, by openbaare Aankondiging, te ontvouwen; de Schouten en de Geregten van zodanige Dorpen, waar de Opgezetenen zich liever buiten Looting vrywillig tot den Wapenhandel aanboden, zonder Looting in de Wapenen te brengen, zulks veroorlovende (*).

Onruſtige Beweegingen op veele Dorpen in *Zuid-Holland*, wegens deeze Wapening.

Van Dorp tot Dorp in *Holland* te vermelden hoe het toeging, zou een verveelend en noodloos werk weezen; doch kunnen wy niet voorby eene en andere ſtoorenis van dit Staatsbeſluit te boeken. Te *Oestgeest* en *Leiderdorp* ſtribbelden de Boeren ſterk tegen de Wapenoefening. De Schout CHASTELEIN, te laatstgemelder plaatze, in de Regtkamer gezeten, wilde de Boeren by drie man te gelyk laaten binnen treeden; doch de ganſche vergaderde hoop drong ter Kamer in, en weigerde de Looting. De Schout, naa eenigen tegenſtand, kreeg het zo kwaad,

(*) *Reſol. van Holl.* 18. Nov. 29. Dec. 1784. 12. en 27. Jan. 1785.

kwaad, met ſtooten en ſtampen, dat hy het naauwlyks ontkwam, en na *Leyden* vlugtte, voorneemens om, met hulp uit de Stad onderſteund, te rug te keeren; doch deeze hem geweigerd zynde, moest hy, voor eerst, van dit voorneemen afzien. —— Te *Zoeterwoude* vondt de Looting in 't eerst oproerigen wederſtand, een gedeelte van het *Leydſche* Genootſchap van Wapenhandel *voor Vryheid en Vaderland* toog derwaards, om de rust te bewaaren, en geſchiedde vervolgens de Opſchryving, ongeſtoord. De Regeering van *Leyden* deedt de Hoofden der Schutterye dankzegging voor den betoonden vlyt en yver in het ſtillen der Oproerige Beweegingen in eenige naby gelegene Dorpen, met verzoek om het hunnen Onderhoorigen bekend te maaken. XX. BOEK. 1784.

In eenige Dorpen, omſtreeks *Gornichem*, was de woeling nog ſterker. Men overviel, verjaagde, en verſtrooide de Lieden, die in een Schuur met den Wapenhandel bezig waren; tegen het Bevel des Souverains, van de Predikſtoel afgekondigd, liet men zich de heftigſte geſprekken ontvallen, en veelen pronkten met Oranje Linten en Strikken. — Te *Hoornaar* was het geheele Dorp in rep en roer, en, met veel gerugts, een Oranje Vaandel, of Prinſe Vlag, op den Dorpstooren geplant. Burgemeesters van *Gornichem* zonden, zo ras zy dit vernamen, den Stadhouder VAN DIEPENBRUGGH der-

XX. BOEK. 1784.

derwaards, met last om die Vlag af te haalen; aan den bevoegden Regter het onderzoek na die Beweegingen overlaatende. Doch de *Hoornaars* waren stout genoeg om eene andere Vlag in stede te plaatzen; den Schout en eenige Gezwoorenen van dit Dorp noodzaakende, om zich na die Stad te begeeven, en de te ruggave van hun Vlag te eischen. De Regeering van *Gornichem*, zich beroepende op een Plakaat onlangs uitgegeeven (*), 't welk alle onderneemingen van dien aart aanmerkt als Oproerleuzen, strekkende tot stoorenis van de goede rust, gaf den Drossaart last, om, naar behooren bygestaan, zich na *Hoornaar* te begeeven, door de voegelykste middelen de Vlag in te haalen, en binnen de Stad te brengen. Van dit Dorp en andere daar om heen liggende hadden zich zeventig Boeren na *Goudriaan* vervoegd, en, onder veel geroeps, gevorderd dat men de Oranje Vlag van den Toren zou laaten waaijen; maar de Schout VAN DER SLYPE belette den uitvoer van dit voorneemen. Het Geregt van *Goudriaan* verzogt de hulp des Genootschaps van Wapenhandel te *Schoonhoven* tegen de Boeren van *Hoornaar*, die gedreigd hadden, binnen kort, drie maal zo sterk, te zullen

(*) Het Plakaat van den 16. July 1784. waar van wy vervolgens breeder zullen moeten spreeken.

len wederkomen. Daadlyk werd die hulp verleend; doch, door het agterblyven der Boeren, noodloos bevonden. — Op verzoek der Burgemeesteren van *Gornichem*, en last der Staaten kreeg een Bende Dragonders, te *Ramsdonk* liggende, en ook eenig Voetvolk, bevel om zich na die Stad te begeeven, en van daar overal heen te trekken, waar de bevelen der Burgemeesteren van *Gornichem* hun zouden roepen. Twee der voornaamste Aanleggers dier Beweegingen te *Gouderak* werden gevat en in verzekering gebragt. XX. BOEK. 1784.

Nog hooger liep het te *Moerkapelle* in *Schieland*. De Schout van dit Dorp H. A. KREET, Advocaat te *Rotterdam*, leverde den een en dertigsten van Louwmaand MDCCLXXXV, by Gecommitteerden een berigt deswegen in, van den volgenden merkwaardigen inhoud; dat hy zich, Saturdag voormiddag na 't gemelde Dorp begeeven hebbende, ter Afkondiging van de Publicatie, betrekkelyk de Wapening ten Plattenlande, en tot het ſtellen van Orders daar omtrent, by zyne aankomst aldaar, alles ſtil en gerust gevonden hadt; doch dat hy de Klok hebbende doen kleppen, ter byeenroeping der Gemeente, een aantal Volks gelyktydig den Tooren was opgeloopen, en uit denzelven een Oranje Vlag hadt uitgeſtooken, in welke zich eenige Letters vertoonden; dat hy de menigte, zich vervolgens voor het Regthuis vervoegen-

XX. BOEK. 1784.

gende, alle met Oranje vercierd zag; 't welk hem deedt beſluiten om, naa het afkondigen der Publicatie, betreffende de Wapening, ook die tegen het draagen der Leuzen nogmaals te vernieuwen, en met luider ſtemme af te leezen: al 't welk van geen de minſte uitwerking was: dewyl de vergaderde hoop, of eenigen hunner, uit aller naam, ronduit verklaarden, *niet te willen exerceeren voor de Staaten, maar wel voor den Prins, en dan op deeze wys*, (de hoeden vertoonende met Oranje ſtrikken vercierd:) *want de Staaten waren maar Jongens, en de Prins was het Hoofd!* den Schout vervolgens afvraagende, om welke reden de Publicatie niet was gedaan *op naam van den Prins*: dat 'er hadt behooren aan 't hoofd te ſtaan WY WILLEM —— Dat hy alles gedaan hadt wat mogelyk was, met alle mogelyke bedaardheid en zagtmoedigheid, zonder iemand het minſte onvertogen woord te geeven, om het Volk uit hunne wanbegrippen te helpen, en hun de billykheid van de Orders des Souverains onder 't oog te brengen; maar alles vrugtloos: waarom hy, ziende dat 'er voor hem niets te doen was, beſloot zich van daar weg te maaken. Dat hy, dit beſluit genoomen hebbende, zyn rydtuig deedt inſpannen en voorkomen, waar van hy bemerkte, dat de Paarden reeds met Oranje ſtrikken waren opgeſchikt, en de Voerman met een Cocarde van die kleur pronkte; terwyl de Chais

aan

aan alle kanten men kryt beſchreeven was met de woorden *Oranje boven! de Prins boven!* enz. Dat hy zich na het rydtuig begeevende, de menigte zich tegen zyn voorbygaan aankantte, zo hy geen Oranje ſtrik wilde opzetten; 't geen hy weigerde met byvoeging, dat men hem wel kon vermoorden; maar niet tegen een Order van den Souverain, welke hy zo even hadt afgekondigd, zou doen aangaan. Dat hy vervolgens, geen kans ziende om, met goede woorden, ten huize uit te komen, zyn Degen trok, en met dezelve voor zich heenen zwaayende zo veel ruimte bekwam, dat hy eenigzins vooruit geraakte; doch, hier door ook van achteren bloot komende, werd hy aldaar by 't hair aangepakt, op de ſchouderen gedrukt, en op die wyze achter over in den ſlyk getrokken; by welke gelegenheid hy een ligte kwetzuur aan den wang bekwam, en zyn Degen kwyt geraakte. Dat hy dus op den grond liggende iemand hoorde zeggen, *laat ons evenwel geen Menſchen vermoorden!* waar op hy zich ook onmiddelyk voelde opgeheurd, en in het rydtuig geholpen; de menigte klom 'er mede op en zette met geweld een Oranjeleus op zyn hoed, waar naa men hem, zyn Degen wederom gebragt hebbende, onder 't gewoon geſchreeuw, hadt laaten vertrekken. — Dat hy, 't huis gekomen, getragt hadt van dit alles verſlag te doen aan den Heer Dykgraaf van *Schieland*,

XX. BOEK. 1784.

XX. BOEK. 1784.

(Mr. P. C. DE GROOT) dan dat zyn Wel Ed. Gestr. te veel geoccupeerd was om dit verslag te kunnen aanhooren, en dat hy nu van hun Ed. Mog. zou verwagten: *op welke wyze dezelve zouden goedvinden, dat door hem de Orders van den Souverain wierden ten uitvoer gebragt* (*).

Te *Sliedrecht* ontstondt, by de Looting, eene vreeslyke beweeging, die voor de ergste gevolgen deedt dugten. Men kreeg hier van te *Dordrecht* de tyding niet, en dat een aantal Landlieden, die te *Voordeloos*, en op andere Dorpen, de Oranje Vlaggen van de Kerktoorens hadden uitgestooken, met die van *Giezendam* en *Sliedrecht*, onder het pleegen van allerlei baldaadigheden, na *Papendrecht* in aantogt waren, met oogmerk om ook *Dordrecht* een bezoek te geeven, of de Officieren der Schuttery van *St. Joris*, en van 't Genootschap *de Vryheid*, te dier Stede, booden by Burgemeesteren hunne benden aan tot weering van overlast en demping van Oproer. Onverwyld werd dit aangenomen, en 'er verliep geen half uur of die Benden waren in 't geweer op hunne vergaderplaatzen. Intusschen kwam van *Papendrecht* (waar

(*) Welke strenge Plakaaten, tegen Oproerige Bedryven, ten dien tyde, werden afgegeeven, zullen wy vervolgens zien; om de Geschiedenis der Wapening des Landsvolks aaneengeschakeld te melden heb ik eenige laatere voorvallen hier moeten plaats geeven.

(waar men anders dan te *Sliedrecht* dagt,) een verzoek te *Dordrecht* om ſcherpe patroonen. Terſtond werd dit toegeſtaan, en, met toeſtemming van Burgemeeſteren, een kist met zeshonderd van de verzogte patroonen derwaards gezonden, onder bedekking van een ſterke bende Schutters, die ſchriftlyk bevel hadden, om, zo zy aangevallen wierden, geweld met geweld te keeren. De twee Benden waren geneegen, om de Oproerigen te *Sliedrecht*, hadt de Regeering het goed gedagt, te beteugelen. Dan op 't gerugt van de voorzorgen te *Dordrecht* gebruikt begonnen zy zich ſtiller te houden, en de Regeering dier Stad bedankte de Gewapenden voor hun betoonden yver.

XX. BOEK. 1784

Dankbetuiging der *Dordrechtſche* Regeering aan de Schuttery en het Genootſchap, wegens het denken van oproer.

„ Gevoelig," dus drukten dezelve zich uit, „ van zich, by deeze gelegenheid, „ op nieuw, bevestigd te zien, in de „ gunſtige denkbeelden, welke zy altoos „ van den Yver, en Trouwe hunner „ weldenkende Burgery gevoed hadden, „ vonden zy goed aan de Officieren van de „ Burgerwagt en Schuttery van *St. Joris*, en van het Exercitie Genootſchap „ *de Vryheid*, hun uiterſte genoegen te „ betoonen over de Promptitude en wel„ beſtuurden Yver, het voorzigtig Be„ leid en bedaard Overleg, welken zy „ gister avond, en in den verloopen nagt, „ betoond hadden, om de Rust, Veiligheid en goede Orde binnen de Stad „ te handhaaven; als mede over de wel„ meenende blyken van Bereidwilligheid,

XX. BOEK. 1784.

„ gepasten Yver en Trouw, door de „ Burgerwagt, Schutters en Leden van „ het Genootſchap, ten zelfden tyde, ge„ geeven, en dezelve deswegen te be„ danken; wordende de voorzittende „ Burgemeester ten dien einde verzogt, „ aan de Officieren der voorſchreeve „ Corpſen, voor ieder Corps, een Ex„ tract deezer Reſolutie, met een Com„ pliment ter zaake dienende, ter hand „ te ſtellen, en hun te verzoeken om „ dezelve aan de Burgerwagt, de Schut„ ters, en de Leden van het Genootſchap „ *de Vryheid*, by de eerſte bekwaame „ gelegenheid mede te deelen." De Regeering hadt niet alleen 'er in voorzien om verfriſſingen te bezorgen aan de by de Poorten geplaatſte Burger-krygslieden; maar zy deedt ook de opgave der onkosten vraagen in dien nagt door het Vrycorps gemaakt. —— Gelyken dienst deedt het Genootſchap van Wapenhandel te *Vlaanen*, om te *Meerkerk*, waar de Schout VAN HALL, de Oranje Vlag van den Tooren gehaald hadt, alle verdere muiteryen te verhinderen.

In *Noord-Holland* gaat het geſchikter toe.

In *Hollands* Noorderdeel ging het doorgaande geſchikt toe. De aanzienlyke Dorpen, langs de *Zaan*, waar de Koophandel en Zeevaard met een den Steden tartenden yver gedreeven worden, en eene menigte Handwerken drukke bezigheid aan den Werkmam verſchaffen, zou men veelligt de Opgezetenen niet bereidvaardig ten Wapenhandel verwagt heb-

ben; doch zy ſtaaken daar in uit. Veelen wien het begeerde lot misviel, boden zich vrywillig aan, om den Wapenhandel te leeren. Het getal der Uitgelooten beliep te *Oostzaan*, *Oostzaandam*, *Westzaan*, *Westzaandam*, *Koog*, *Zaandyk*, *Wormerveer*, *en West-Knollendam* 1491. In de meeste deezer Plaatzen, rigtte men, weldraa Exercitie Genootſchappen op. Schoon, in veelen dier Dorpen, een groot aantal *Doopsgezinden*, gevonden wordt, die van 't Wapenvoeren in deeze Landen verſchoond zyn, toonden veelen van dien Aanhang zich aan de Voorouderlyke gevoelens, ten dien opzigte, niet gehegt, en vatten, gelyk ook elders de Wapens op; hoe wel niet zonder wederſpraak van eenige dier Gezindheid (*).

Het Beſluit van *Holland*, tot eene algemeene Wapening ten Platten lande, werd door *Gelderland*, *Zeeland*, *Friesland*, *Overyſſel* en *Stad en Lande* overgenoomen. —— Op den *Gelderſchen* Landsdag, in Slachtmaand, ſtelde men vast, dat het Hof aan alle Officieren der Hoofdampten, Steden en Heerlykheden zou aanſchryven, om, binnen veertien dagen lysten in te leveren van alle weerbaare Mannen, van veertien tot vyftig Jaaren oud, dat die lysten zouden gezonden wor-

In *Gelderland* ontmoet de Opſchryving veel wederſtands,

(*) PAPE *Geſchiedenis van het Burgercorps te Dordrecht*. bl 51. en 52. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 51 97. 103 105 111. 113 129. 189. 202. 204. 221. en medegedeelde Berigten.

XX. BOEK. 1784.

worden aan Gedeputeerden in de Collegien van ieder Kwartier, ter bepaaling hoe veel Manſchap in de Wapenen te brengen, en dat elk Kwartier de kosten by voorraad zou uitſchieten, en ieder, wegens de verdere ſchikkingen, de nodige voorzieningen doen. —— De daar op gedaane Opſchryving ontmoette veel tegenſtands (*).

In *Utrecht* gaat het niet zonder tegenſtribbelen.

Op het Voorſtel der Stad *Utrecht* was reeds, eer *Gouda* by *Holland* den Voorſlag der Wapening van het Platte land deedt, in dit Gewest daartoe beſlooten, en teffens vastgeſteld om, ter Algemeene Staatsvergaderinge, by de overige Gewesten, daar op aan te dringen; en kreegen alle Schouten last tot het doen eener algemeene Opſchryving van Perſoonen, boven de achttien en beneden de zestig Jaaren. Zulks geſchiedde niet zonder veel tegenſtribbelings. En de Publicatie, door Gedeputeerde Staaten beraamd, die eenige voorloopige Schikkingen behelsde, oordeelden zommigen vol misſlagen, en niet alleen niet voldoende tot het heilzaam oogmerk, waar mede dezelve geſchied was; maar geſchikt, om, door verdraayde uitleggingen, de Wapening der Landlieden met een zo goed voorneemen, tot eigene verdeediging van hunne Bezittingen, Eer, en Leeven ondernomen, op niets te doen uitloopen.

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1708. 1825. Voor 't Jaar 1785, bl. 26, en 559.

Onder deeze Schikkingen vondt men het voorſtel, dat de Gewapende Landlieden, in tyd van nood, zich zouden begeeven, werwaards het bevel van hun Ed. Mogenden hun gelastte heen te trekken; dat zy, des noods, buiten hunne Diſtricten zouden moeten dienen, met en onder bedekking van eenige geregelde Krygsbenden, ter bezettinge van de Wegen, Dyken en Toegangen des Gewests. —— Het getal der Opgeſchreevene Ingezetenen in de Vryheid der Stad *Utrecht* beliep 1356 Perſoonen (*).

XX. BOEK. 1784.

Aan hoe veel misduidings deeze Wapening der Landlieden blootſtondt, en hoe dezelve met de daad misduid werd, kan ons, met de egtſte trekken, blyken, uit het Adres der Ingezetenen des Kerſpels *den Ham*, aan de Gedeputeerden der Staaten van *Overyſſel* overgeleverd. „ Zy hadden," dit is woordlyk hun taal, „ met de uiterſte verbaasdheid en ontroering moeten ondervinden, dat men eene „ algemeene Opſchryving ten Platten lande van *Overyſſel* hadt gaan onderneemen, met intentie om alle de In- en „ Opgezetenen met Wapenen te voorzien, om als Soldaaten gebruikt te „ worden. —— Wel hadden zy, zedert „ eenigen tyd, tot hunne groote verwondering, vernomen, dat eenige Lie-

Verklaaring daar op in *Overyſſel*.

„ den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1773. 1948. 1960. Voor 't Jaar 1785. bl. 746.

XX. BOEK. 1784.

„ den in *Overyssel*, die zich voor zoge-
„ naamde Volksverdeedigers uitgaven,
„ zich eenigen tyd hadden toegelegd om
„ veele Projecten uit te vinden, en door
„ dezelve zich eigen Voordeelen, of ten
„ minſten een grooten Naam, zoeken te
„ verwerven; en welken, om dit hun
„ oogmerk te bereiken, zich gemeenlyk
„ bedienden van Blaauwe Boekjes te laa-
„ ten uitdeelen, of van de zogenaamde
„ ſtemme des Volks, (ſchoon de gehee-
„ le Volksſtem genoegzaam hoofdzaak-
„ lyk beſtaat in weinig Leden, die men
„ Acten laat tekenen, welkers inhoud
„ zy niet kennen,) niettegenſtaande eene
„ ganſche menigte bekwaame, nuttige,
„ en bedaarde Leden, die van een ge-
„ heel ander Sentiment zyn, daar over
„ niet gekend, en door de zogenaamde
„ Volksverdeedigers, welke door hunne
„ getekende Acten alles weeten te dwin-
„ gen, en de wettige Regeering Wetten
„ voor te ſchryven, als Landverraaders
„ afgeſchilderd worden. —— Zy, mede
„ behoorende tot het Volk van deezen
„ Lande, vermeenden dat men, zonder
„ hun, die een groot gedeelte des Volks
„ uitmaakten, zodanig eene Volksſtem
„ niet mogt voorgeeven, zonder de waar-
„ heid te kort te doen: waarom zy, zien-
„ de dat de critique tyd daar was, hun
„ Ed. Mogenden voordroegen, dat zo-
„ danig eene Wapening en Oefening in
„ dezelve, den ſtaat des Lands, in ſte-
„ de van te verſterken, aanmerkelyk

„ moest

„ moest verzwakken, zo niet geheel be- XX.
„ derven en alles in verwarring bren- BOEK.
„ gen; en oordeelden met grond te mo- ——
„ gen ſtaande houden, dat men hun, 1784.
„ die de Lasten in het zweet hunner
„ aangezigten moesten opbrengen, niet
„ kon vergen, de Wapenen op te vat-
„ ten, en dus een last te ondergaan in
„ eene Republiek, die men als Vry de-
„ biteerde, welke de Souverainſte Mo-
„ narch zynen Onderdaanen niet afverg-
„ de.

„ Als men 't geheele ſtuk der Wapen-
„ oefeninge, in zyne naaktheid, waare
„ geſteldheid, en teffens in deszelfs waa-
„ re gevolgen ging beſchouwen, zou
„ men bevinden, dat niet alleen dat gan-
„ ſche Project van geen nut voor den
„ Lande kon zyn; maar dat hetzelve
„ ook onvermydelyk eene grootere, en
„ ſpoediger ruïne over 't Land moest
„ brengen, dan de gevreesde ruïne, die
„ men daar door poogde af te weeren,
„ zyn kon."

Ten bewyze hier van voerden zy aan,
„ dat, gelyk het Militaire weezen aan In-
„ gezetenen, die een ander Beroep had-
„ den, gansch niet voegde, een Land-
„ man nog veel minder daar toe be-
„ kwaam of geſchikt was; dat het *op de*
„ *been brengen* van Gewapende Mannen,
„ gansch het eenigſte niet was om mag-
„ tig te zyn, en een Vyand af te kee-
„ ren; maar dat *het doen beſtaan* van
„ Gewapende Mannen de voornaamſte

XX. BOEK. 1784.

„ zaak moest uitmaaken: en ſtelden zy
„ als een onfeilbaare waarheid vast, dat
„ de Ingezetenen van *Overyſſel*, zo ras
„ zy onder de Wapenen by een gekomen waren, terſtond, uit hoofde van
„ gebrek aan alles, weder uit elkander
„ zouden moeten loopen; en door 't verloop van hun Kostwinning zich in 't
„ uiterſte gebrek gedompeld vinden. —
„ Eindelyk meenden zy met reden te
„ mogen verwagten, dat, wanneer zulk
„ eene Algemeene Wapening ondernomen, en *Overyſſel* vyandlyk aangevallen wierd, zy, ingevalle van overheering, niet anders te wagten hadden,
„ dan om allen over de kling te moeten
„ ſpringen, en dus, als 't ware, op de
„ ſlachtbank gebragt, of als Krygsgevangenen, behandeld te worden."

Zy vertrouwden, dat men de Wapening geheel zou afkeuren, en na beter en gepaster middelen omzien; „ dan,
„ beſloot men 'er toe, vergde men hun
„ af naa hun eigen verderf te loopen,
„ zo moesten zy, door nood gedrongen,
„ hun Ed. Mogenden voordraagen, dat
„ het Ontwerp der Wapening, 't welk
„ thans als een ſoort van Ziekte het
„ Land zogt door te loopen, hun was
„ voorgekomen niets anders te zyn dan
„ allen beleid in wanhoop te verkeeren;
„ en dat, zo wanneer de nood des Lands
„ zo groot geworden, en het water zo
„ hoog boven de lippen gereezen was,
„ dat de gemeene zaak, door dit wan-

„ hoop

„ hoopig middel, zou moeten gered en XX.
„ geholpen worden, als dan onfeilbaar BOEK.
„ reeds alles verlooren was; dat zy niet op ——
„ de Slachtbank begeerden gebragt te wor- 1784.
„ den, noch hunne Vrouwen en Kinde-
„ ren, met welken zy belast waren, door
„ gebrek dagten te laaten vergaan; ook
„ meenden zy dat het voor hun een ge-
„ ring voorregt zou zyn te woonen in
„ eene Vrye Republiek, waar men van
„ niets anders dan van Vryheid en Pri-
„ vilegien ſprak; daar men, als 't ware
„ Zegetekens oprigtte, wegens 't affchaf-
„ fen der Drostendienſten, als al te
„ ſlaafagtig, en daar men nu egter de
„ Ingezetenen met een last van Wape-
„ ning, die hun totaal ruïneeren moest,
„ waar by geen Drostendienſten te ver-
„ gelyken waren, tragtte te belaaden;
„ waar toe zy, by herhaling, verklaar-
„ den, niet te kunnen, noch te zullen
„ overgaan."

De Gedeputeerde Staaten van *Overyſſel*, behalven uit dit ſtuk, uit onderſcheidene Berigten van zommige Schouten en Richteren, inzonderheid uit *Salland* en *Twente*, verſtaan hebbende de weigering eeniger Ingezetenen, om zich te laaten opſchryven, gingen den waan, en daar uit geſproote vreeze, dat zy als Militairen zouden worden aangezien en tegen den Vyand gebruikt, te keer, door de waare rede der Opſchryvinge, te hunner gerustſtellinge, open te leggen. „ Dee-
„ ze was," gelyk zy tot wegneeming

Opheldering der Staaten van *Overyſſel*, tot het wegneemen dier zwaarigheden.

van

XX. BOEK. 1784.

van alle misvatting en misduiding ſpraken, „ om geene andere reden bevolen „ dan om onderrigt te zyn, van het getal der Ingezetenen, die, des noods, „ in ſtaat zouden weezen, de Wapenen „ te voeren, om aan Ridderſchap en „ Steden te kunnen voordraagen, de wyze op welke zy zouden meenen, dat zy „ best konden en behoorden gewapend „ te worden, naar tyds omſtandigheid, „ en naar dat de nood zou vorderen, „ niet om hun, als Soldaaten, te preſſen en tegen de geregelde Troepen van „ den Vyand te doen optrekken, of „ buiten de Provincie te verzenden; „ neen, maar met vooruitzigt dat zy, in „ ſtaat mogten worden geſteld, om gepaste Wapenen te kunnen gebruiken, „ tot hunne eigene particuliere zekerheid; ten einde niet door de minſte „ vyandlyke magt te worden overrompeld; maar de ſtroopende Partyen, „ waar door zy in gevaar zouden kunnen worden gebragt, om in hunne „ Perſoonen, Huisgenooten, Have, en „ Vee, allerlei mishandelingen, overlast „ en plunderingen, te moeten uitſtaan, „ en waar tegen by de zodanigen, de „ een niet meer, dan de andere, verſchooning zou vinden, als welken het „ alleen om roof en plundering te doen „ was, te kunnen keeren en afwenden; „ dus in de daad alleen om hun in ſtaat „ te ſtellen, om hun eigen Lyf en Leven, en dat van hunne Vrouwen en „ Kin-

„ Kinderen, en tevens al hun Welvaard, XX.
„ tegen alle zulke geweldige Invaſien BOEK.
„ van woeste en ſtroop Partyen te be- ——
„ veiligen, en verder niet." — Zy ver- 1784.
wagten, dat de goede Ingezetenen, van het waare oogmerk onderrigt, verder van alle tegenkanting zouden afzien, en zich, in tegendeel, met alle bereidwilligheid, doen opſchryven: waar toe zy deeze Opſchryving, waar dezelve nog niet hadt kunnen volbragt worden, andermaal bevolen ten uitvoer te brengen. ——
In dit Kerſpel hadden oproerige Beweegingen plaats, door den Scholtus als onverſchillige Vrolykheden opgegeeven, terwyl hy het draagen van Oranjeleuzen, met de Uniform van het Vrycorps te *Deventer* gelykſtelde. Over welk een en ander de Gemeente dier Stad zich beklaagde, en een Verzoekſchrift ter beteugeling by de Regeering inleverde. De Steden wilden dien Scholtus, wegens zyn ſchryven, opontboden en beſtraft hebben; doch de Ridderſchap nam dit Voorſtel over. Eenige Manſchap vereenigde zich aldaar om met geweld de gebodene Wapening tegen te gaan (*).

De *Friezen*, die, in vroegeren tyde, voor de Wapening der Ingezetenen ſterk geſprooken hadden (†), wilden den yver en

Op welk een voet de Wapening ten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1970 1977, Voor 't Jaar 1785. bl. 354 527, *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 51.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. Deel bl. 101. en VI. D. 352.

XX. LOEK.

1784. Plattenlande in *Friesland* wordt toegestaan.

en lust tot den Wapenhandel, die langs hoe meer begon te ontvonken, verder aangeblaazen hebben, op dat Ingezetenen Gewapend, en in den Wapenhandel onderweezen, en in geregelde Benden verdeeld, van daadlyken dienst zouden kunnen zyn, en, wanneer de nood daar mogt weezen, geene Wapenen hadden aan te grypen, die de wanhoop alleen aanboodt, of het nutloos slachtoffer te strekken van wanorde. De Staaten betuigden dit oogmerk niet genoegzaam te kunnen pryzen; en dat zy zich niet ongeneegen zouden toonen, gelyk zy reeds by den aanvange, door het verschaffen van Wapenen uit 's Lands Magazyn gedaan hadden, om dien yver op te wekken, ingevalle de zulken, die op eene geregelde wyze, onder de Regeering van hunne wettige Overheid en Bestuur hunner Opperhoofden, zich naar gemaakte Wetten en Reglementen willende gedraagen, zich met dezelve by hun Ed. Mogenden vervoegden. En zou men, onder die voorwaarden, niet alleen aan de goede Ingezetenen der Steden; maar ook ten Plattenlande, wanneer zich een aanzienlyk getal, waar onder eenige gequalificeerde Persoonen, met voorkennisse van den Officier der Plaatze, zich aanmeldden, Wapenen kunnen toestaan (*).

In

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2149. Voor 't Jaar 1784. bl. 1965. 1966.

In *Stad en Lande* was men mede op de Wapening der Landlieden bedagt, en hadden de Staaten, zonder dat iemand daar toe, door eenige middelen zou mogen gedwongen, of deswegen eenige verwyten gedaan worden, hun daar toe opgewekt, enkel met het heilzaam uitzigt om, wanneer de Vyand, die eene menigte stroopende Partyen mede voerde, deeze Gewesten mogt aandoen, welke door de Krygsmagt van den Staat niet genoegzaam konden beschermd worden, zich met vrugt op eene geregelde wyze daar tegen te kunnen verzetten. Dan het ontbrak niet aan woelzieke Persoonen, die tweedragt, oneenigheden, en partyschappen zogten aan te kweeken, die zich, met dat oogmerk voorzagen met ondefcheidene Leuzen en Linten en zamenrotten, om de zodanigen, die zich in den Wapenhandel oefenden, of zulks wilden doen, te stooren. Weshalven de Staaten zich genoodzaakt vonden, door eene en andere openbaare Afkondiging, dit dubbel gevaar van de verydeling hunner oogmerken te keer te gaan. — Te *Schreemde* en *Eexta* waren de oproerige Beweegingen zo sterk, dat 'er Krygsvolk, ter beteugeling der Oproerigen, werd heen gezonden: eenigen werden gevat, anderen redden zich met de vlugt (*). — De Oproerigen in 't *Oldampt*, spoorden den

XX. BOEK. 1784.

In *Stad en Lande* gaat het niet zonder stooreris.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 543—548.

XX. BOEK. 1784.

den *Groningſchen* Hoogleeraar G. KUIPERS, die in zyn jeugd aldaar het Leeraarampt bekleedde, aan, om de verkeerde denkbeelden, die aanleiding tot zo verregaande onlusten gaven, uit te rooyen, te welker gelegenheid hy deeze Staatkundige Belydenis aflegt; „ De *Staaten*, „ als Plaatsbekleeders onzer Vrye Natie, „ zyn, in ieder Provincie onze *Souverainen*, wien het toekomt, overeenkomſtig met onze Conſtitutie, Wetten en Bevelen te geeven. —— Zyne „ *Hoogheid*, onzen *Erfſtadhouder* komt „ het toe, dezelve uit te voeren, volgens zyne wyduitgeſtrekte Amptsbetrekkingen. —— Het *eerſte* is onze „ *Vryheid*, het laatſte onze *Veiligheid*: „ en zo 'er dan, tuſſchen de *Wetgeevende* „ *en Uitvoerende Magt*, een *wederzydſche* „ behoorelyke *Invloed* is, zal daar door „ de *Eendragt* bevestigd zyn. —— Zo „ lang nu de *Staaten Staaten* zyn, en „ de *Stadhouder Stadhouder*, is ons Gemeenebest gelukkig —— dan is de *Wet*, „ die *onze Wet is*, *Koning* en *Wy* zyn „ waarlyk *Vry* (*)."

Onder de Geestelyke Voor- en Tegenſtanders der Burgerwapeninge.

Het ontbrak in onze Gewesten aan geen Leeraaren, zo in de Steden als ten Platten lande, die hunne Toehoorders, in

(*) *Neêrlandsch Staatsregaan, beſchouwd in eene Leerreden over* MARC. IV 35—41 *benevens een Aanhangzel over de Oproeren inzonderheid in het Oldampt*, door G KUIPERS *Hoogl. &c.* te Groningen, by P. DOBBEMA.

in gezette Leerredenen, tot den Wapenhandel aanſpoorden; de *Roomſche Prieſters* betoonden zich hier in over 't algemeen volyverig. — De Heer BERENDTZEN, Pastoor te *Maarſen*, een eerwaardig Grysaard, maande, als het hoofd der hem onderhoorige Geestelyken, door een rondgaanden Brieve, hun aan om de Gemeentens ten Platten lande, tot de oefening der Wapenen op te wekken, en aan het heilzaam oogmerk van den Souverain te voldoen. Schoon 'er Leeraaren gevonden werden, die daar tegen aanwerkten, ontraadende Redenvoeringen, en Geſprekken hielden (*). XX. BOEK. 1784.

Aan de Grenzen was groote drukte om alles in ſtaat van tegenweer te brengen. Te *Breda* werkte men met allen yver, zelfs op Zon- en Feestdagen aan de Linie. *Geertruidenberg* bevondt zich in besten ſtaat van tegenweer. In *Maaſtricht* kwam, voor 't einde des Jaars, Prins FREDERIK VAN HESSENKASSEL aan, en aanvaardde het Bevelhebberſchap hem, zints den afſtand des Prinſen van NASSAU WEILBURG, opgedraagen. Men maakte 'er alle Krygstoebe- De Grenzen in ſtaat van tegenweer gebragt.

(*) *Algem. Vaderl. Letteroeff.* VII. D I St. bl. 103. *Post van den Neder-Rhyn* IV. D. bl. 1187. 1227. 1268. 1294 1307. VII. D. bl. 51. 105. En G. PAAPE *de Gewapende Burger-corpſen en de Antipatriottiſche Geestelyken, in verſcheide Brieven aan een Vaderlandsch Predikant.* Te *Rotterdam* by J. DE LEEUW en J. KRAP 1786.

XX. BOEK. 1784.

bereidzelen om die Stad met kragt tegen den Vyand te kunnen verdeedigen; en kundigde de Magistraat een bevel af aan de Burgers om voorraad van Levensmiddelen op te doen. De Generaal VAN DER DUSSEN, in stede van den Hertog VAN BRUNSWYK, tot Bevelhebber van *'s Hertogenbosch* benoemd, aanvaardde, eer het Jaar ten einde liep, deeze post.

Verkwikkingen in de Schansſen aan de *Schelde* gezonden

Het Krygsvolk, in de Schansſen aan de *Schelde*, meer dan anderen, aan veel arbeids en vermoeienis blootgeſteld, ontving een en ander blyk van de deelneeming der Landzaaten in hun lot. Een Beurtſchip van *Middelburg*, en een Ligter van *Rotterdam*, voerden 'er ververſchingen ten geſchenke aan. De Collonel VAN PABST, Bevelhebber over de *Hollandſche* Vestingen aan die Rivier, nam het heuſche aanbod van eenige Oxhoofden Genever, als een Vaderlandsch geſchenk, tot verkwikking van het Krysvolk, by eenen brieve door den Hoofdſchout van *Schiedam*, uit naam van eenige Kooplieden dier Stad, voorgeſteld, met dankbaarheid aan (*).

Geſteldheid onzes Lands ter zelfverdeedeging te Lande.

Niemand der Geſteltenisſe van ons Land kundig, en 't zelve met een krygservaaren oog beſchouwende, zal een dikwyls gemaakte aanmerking kunnen tegenſpreeken, dat 'er naamlyk geen Land is, zo geſchikt om onindringbaar voor den Vyand ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1983—1990.

maakt te worden: mits men een verdedigenden Oorlog, overeenkomstig met des Lands gesteldheid voere. Ieder Rivier is, als 't waare, een Voormuur; en een bekwaam Ingenieur weet de plaatzen, waar de Vyand volstrekt komen moet, te onderscheiden, en op deeze beschikkingen te maaken om den verderen doortocht te beletten, door op de Dyken en groote Wegen, behoorelyke Posten op te werpen; of de Steden, zo deeze in den weg komen, in staat te stellen om den Vyand naar eisch te ontvangen, die zich, door wel aangelegde Onderwaterzettingen, genoodzaakt vindt, deeze Steden of Posten, hem zo bezwaarlyk gemaakt, te vermeesteren zal hy verder ten Lande indringen. Is dan, gelyk door veelen beweerd wordt, ons Gemeenebest niet in staat om zo veel Krygsvolks op de been te brengen als vereischt wordt om magtige Mogenheden, die 't zelve omringen, het hoofd te kunnen bieden, zo moet het zyne veiligheid in goede Vestingen en welaangelegde Posten zoeken, de Grensteden en Magazynen in den besten staat onderhouden. XX. BOEK. 1784.

De bezorging deezer tot 's Lands Verdeediging hoogstnoodige zaaken is doorgaande aan den Raad van Staaten aanbevolen. Dan by den aanvang der onëenigheden tusschen onzen Staat en den Keizer, vervoegden zich ten huize van den Generaal Major en Directeur Generaal van 's Lands Vestingwerken DE MOULIN, Drie Pensionarissen onderhouden DE MOULIN, over den staat van 's Lands Verdeediging.

XX. BOEK. 1784.

MOULIN, (een Man van die uitſtekende bekwaamheid, dat FREDERIK DE GROOTE, met een eigenhandigen Brief, hem, op de voordeeligſte voorwaarden, verzogt hadt in zynen dienst over te komen, en by wien de Alleenheerſcheresſe aller *Ruſſen*, langen tyd hadt aangehouden om als Hoofd van het Ingenieur Corps, onder aanbod van grooter voordeelen dan hy hier ooit kon verhoopen, in haaren dienst te treeden; aanbiedingen beide door hem afgeſlaagen,) eerst de Penſionarisſen der Steden *Dordrecht* en *Amſterdam* DE GYZELAAR en VAN BERCKEL, en kort daar op de Penſionaris der Stad *Gouda*, VAN WYN. Welke drie Penſionarisſen hem hadden te kennen geeven, wel gaarne onderrigt te willen zyn omtrent den ſtaat der Frontieren in *Staats Vlaanderen*, en te weeten, of deeze, by een voorkomenden aanval, den vereischten tegenſtand zouden kunnen bieden, dat zy dachten by niemand beter dan by hem zich te kunnen vervoegen, en de noodige opheldering verzogten.

Deeze geeft een alleron-gunſtigſt Verſlag.

DU MOULIN hadt daar op dit ongunſtig antwoord gegeeven, dat niet alleen *Staats Vlaanderen*; maar alle de Frontieren van de Republiek, zich buiten ſtaat van tegenweer bevonden; ja dat het met alle zodanig ſlegt geſteld was; dat, van welk eene zyde de Vyand zich aanboodt, hem nergens eenigen tegenſtand zou kunnen geboden worden, zo dat hy zelfs

zelfs geen Wykplaats of *Point d'Appuy* voor 't Leger van den Staat aan de hand zou weeten te geeven; dat het in orde brengen der Frontieren, zodanig dat men 'er den Vyand voor zou durven afwagten, het werk niet was van eenige Maanden, al ware het ook, dat men zulks, in tyd van nood, met alle de ſchatten van de Republiek, zou willen betaalen; maar dat daar toe dan nog eenige Jaaren zouden vereiſcht worden, en wel een gerusten tyd van Vrede. XX. BOEK. 1784.

Dit Antwoord deedt een tweede Vraag gebooren worden, of hy Directeur Generaal daar over, Eeds- en Amptshalven, nimmer eenige Voorſtellen hadt gedaan? Overeenkomſtig met de zuivere waarheid hadt hy deeze met Ja moeten beantwoorden; en gezegd, dat hy, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXV, een volledig Ontwerp hadt aan de hand gegeeven om *Staats Vlaanderen* in een gedugten Staat van tegenweer te brengen. Betuigt deswegen meermaalen Voorſtellen gedaan te hebben.

De Heer DU MOULIN hadt, gelyk hy in eenen Brieve aan den Raad van Staaten ſchreef, niet getwyfeld om aan die Staatsdienaaren deeze Openingen te geeven, wel verzekerd, dat, zo wanneer de alleszins beſchreienswaardige ſtaat van alle de Frontieren des Lands nader ter kennisſe van hun Ed. Groot Mogenden gebragt wierd, Hoogstdezelven, met de overige Bondgenooten, het in ſtaat van tegenweer brengen derzelven, op alle

XX. BOEK. 1784

mogelyke wyzen zouden bevorderen, als een zaak, welke ten eenigen tyde voor allen de grootſte en allernadeeligſte gevolgen zou kunnen hebben.

Door den Raad van Staaten vermoden verdere Openingen te geeven.

De Raad van Staaten oordeelde, als Commisſarisſen tot de Militaire zaaken, DU MOULIN, voor zich te moeten ontbieden, om hem over dit gebeurde te onderhouden. Hy erkende de waarheid van de hem gevraagde en door hem gegeevene Openingen, met byvoeging dat hy aan één dier Penſionarisſen hadt ter hand geſteld een Vertoog in Oogſtmaand des Jaars MDCCLXXXI by den Raad van Staaten ingediend, betreffende den toeſtand der Frontieren van den Staat in 't algemeen, welk Vertoog hy vervolgens hadt terug bekomen. —— Ingevolge eens beſluits des Raads van Staaten kreeg hy kennis, dat dezelve zyn gedrag in deezen gehouden geenzins konden goedkeuren, en hem verboden, om, zonder vooraf gekreegene toeſtemming, van hun Ed. Mogenden, aan iemand, wie ook, in 't vervolg, eenige Opening van den Staat van 's Lands Frontieren te geeven, veel min mede te deelen, eenige Plans, Kaarten, Papieren of Memoriën daar toe betrekkelyk.

Gelastigden door *Holland* benoemd om nadien Staat der Frontieren en

By Staaten van *Holland* was, ondertuſſchen, beſlooten de Heeren DE GYZELAAR, VISSCHER en DE KEMPENAAR Penſionarisſen en Gewoone Afgevaardigden der Steden *Dordrecht*, *Amſterdam* en *Alkmaar*, nevens den Raadpen-

1784

penſionaris VAN BLEISWYK te gelasten om by de Heeren DU MOULIN, en den Generaal VAN MARTFELDT, als eerſte Officier van 's Lands Artillerie, wegens den daadlyken toeſtand van 's Lands Magazynen en Arſenaalen, behoorelyk onderzoek te laaten doen; de redenen, die het verval daar in zouden mogen veroorzaakt hebben, op te ſpeuren, en de middelen te weeten, welke tot herſtel en verbetering zouden kunnen dienen. — Buiten de weete van den eerſtgemelden reeds ontvangen kreegen zy een algemeen berigt van den laatſtgenoemden, wegens verzendingen van Krygsbehoeften na verſcheide Veſtingen in *Staats Vlaanderen*.

Magazynen onderzoek te doen.

Doch de Raad van Staaten, door den Heer VAN MARTFELDT, onderrigt van deeze Onderhandelingen en dit Staatsbeſluit van *Holland*, kreeg deeze een dergelyk verbod van denzelven, omtrent het doen van verdere Openingen, wegens den toeſtand van 's Lands Magazynen, als reeds aan DU MOULIN gegeeven was, omtrent de geſteltenis van 's Lands Frontieren (*).

VAN MARTFELDT verboden opening van den ſtaat der Magazynen te geeven.

De Heeren Generaals, vervolgens, een en andermaal voor Gelastigden van hun Ed. Groot Mogenden ontboden, gaf de Heer DU MOULIN aan dezelve kennis van

De Heeren DU MOULIN en VAN MARTFELDT in

(*) *Reſol. van Holl.* 24 Dec. 1783. *Reſol. van den Raad van Staaten* 6. en 16. Jan. 1784.

XX. BOEK.

1784.

van het Verbod des Raads van Staaten, en verzogt deswegen verſchoond te mogen weezen van het doen eeniger verder verzogte Openingen. Op deeze verontſchuldiging merkten de Gelastigden aan, „ dat het geenzins de Intentie van den „ Raad zou hebben kunnen zyn om „ deeze Interdictie tot hun Ed. Groot „ Mogenden uit te ſtrekken; dat dit, bui„ ten twyfel, eene verkeerde en te ruime interpretatie der gemelde Reſolu„ tie van den Raad zou weezen." Intuſſchen vonden zy goed om van het reeds aan hun medegedeelde, en wat daar omtrent was voorgevallen, ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden verſlag te doen. Te veel was hun ontdekt, om dit werk, door tegenſtand des Raads van Staaten, te laaten ſteeken; weshalven zy de Heeren DU MOULIN en VAN MARTEELDT in hunne byzondere Beſcherming namen tegen alle onaangenaame bejegeningen, die hun, ter zaake van te geevene Openingen aan de Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden, onverhoopt lyk zouden mogen worden aangedaan. —— De Ridderſchap en Edelen betuigden als nog geneegen te zyn om met de verdere Leden te ſtemmen tot een behoorelyk Onderzoek aangaande de geſteldheid der Frontieren van den Staat, en 't geen daartoe betrekkelyk was; doch dat zy, van de verdere Leden verſchillende over de wyze op welke dit Onderzoek behoorde ingerigt

byzondere beſcherming van hun Ed. Groot Mogenden genomen.

en in 't werk gesteld te worden, in geenen deele konden goedkeuren die Middelen, welke daar toe, met voorbygaan van den Raad van Staaten, door het Kanaal van Officieren, in Eed en Dienst van de Generaliteit staande, reeds aangewend waren, en op den voet van het thans omhelsde Verslag, verder konden aangewend te worden. Dat aan den Raad van Staaten de zorg en het bestuur van 's Lands Fortificatien aanbevolen zynde, dat Collegie dan ook, wegens zodanig verzuim, als des aangaande mogt hebben plaats gehad, aangesprooken moest worden; terwyl zy zich verzekerd hielden, en ten vollen verzekerd waren, dat de Raad van Staaten niet zou weigeren, aan hun Hoog Mogenden, of aan Heeren derzelver Gecommitteerden, eene volkomene Opening nopens den staat van 's Lands Frontieren te geeven. Op deeze gronden moesten zy het Verslag wraaken, en het Besluit tegenspreeken (*).

De Raad van Staaten, wel bemerkende, dat Staaten van *Holland*, ondanks het gedaane Verbod aan de Generaals DU MOULIN en VAN MARTFELDT, het Onderzoek op de reeds begonne wyze zouden voortzetten, vervoegden zich by hun Hoog Mogenden met een Brief, meer eene voorloopige Verdeediging, wegens

De Raad van Staaten verantwoord zich by hun Hoog Mogenden.

(*) *Resol. van Holl.* 16. en 28 Jan. 1784.

XX. BOEK. 1784.

gens hun gehouden gedrag, dan een bewys behelzende, van de onbevoegdheid der genomene maatregelen van Staaten van *Holland*. Immers naa eene herhaalde betuiging van hunne geneigd- en bereidvaardigheid om aan de Bondgenooten alle Openingen te geeven, welke men ten opzigte van den toeſtand der Frontieren van den Raad zou kunnen eiſchen, en een beklag over de gehoudene handelwyze der Staaten van *Holland* in deezen, vaaren zy voort met zich te beroepen op hunne gedaane verrigtingen, ter aantooning, dat, zedert den Vrede van *Aken*, de Raad, voor zo verre zulks in deszelfs vermogen was geweest, en het van denzelven hadt afgehangen, zich bevlytigt hadt om alles te werk te ſtellen wat kon dienen tot verbetering der Frontier-Plaatzen, en bezorging der Magazynen; doch dat het hun ſteeds ontbrooken hadt aan noodige Penningen, die of niet, of ſlegts gedeeltelyk, toegeſtaan, en zeer gebrekkig opgebragt waren. De Bondgenooten vleiden zy zich, zouden, uit al het bygebragte, wel verzekerd zyn, dat zy den Raad voor als nog niet bekwaam gemaakt hadden, om de Frontieren des Lands, in een ſtaat van verdeedliging te ſtellen, en de Magazynen dienwyze te voorzien, als zonder twyfel noodzaaklyk was; waar om dezelve op het verſchaffen van Penningen aandrong (*). Wel-

(*) *Reſol. van den Raad van Staaten* 16 Feb. 1784

Welhaast nam deeze zaak eene andere gedaante aan. De Heer DU MOULIN, verſtaan hebbende, dat hy eerſtdaags weder voor de Gelastigden van *Holland* zou ontboden worden, verwittigde den Raad van Staaten deswegen, met byvoeging, dat zyn herhaald beroepen op 't gedaane Verbod om hun verdere Opening te geeven, hem niets anders hadt te wege gebragt dan eenige dagen tyd van beraad. In deeze benarrende omſtandigheid bediende hy zich van de bepaaling by 't Verbod gevoegd, *zonder vóór af verkreegene toeſtemming des Raads*, en verzogt te mogen weeten, of hy deeze mogt erlangen, dan of hy ſteeds voort moest gaan, met zich te blyven verſchoonen, uit hoofde van den last hem opgelegd. —— De Leden van den Raad zagen zich gedrongen, en namen een Beſluit, 't welk verwondering baarde by elk, die zich de voorige Beſluiten en den Brief aan hun Hoog Mogenden herinnerde; „ zy verſtonden," om hunne eigene taal te gebruiken, „ zonder in 't „ allerminſte af te gaan van het geſtuſti„ neerde, op goede gronden berustende, „ dat de Raad van Staaten niet verpligt „ was aan ieder der gezamenlyke Bond„ genooten, afzonderlyk, te geeven die „ Opening, nopens den ſtaat van de Ge„ neraliteits Frontieren of Magazynen, „ welke elk van dezelve zou mogen „ goedvinden te requireeren, veel min „ toe te geeven, dat, met voorbygang „ van

XX. BOEK. 1784. Op welk een voet DU MOULIN vryheid kreeg, van den Raad van Staaten.

XX. BOEK. 1784.

„ van den Raad zelve, alle zodanige
„ Opening van Officieren, Bediendens,
„ of Geëmployeerdens, in Eed en Dienst
„ van hun Ed. Mogenden ſtaande, kon
„ of behoorde gevergd te worden, niet
„ te min in conſideratie, dat hun Ed.
„ Mogenden aan zich gereſerveerd had-
„ den, om des goedvindende het Con-
„ ſent tot de Opening aan den Directeur
„ Generaal DU MOULIN te verleenen;
„ en dat 'er geen de minſte reden was,
„ om eenigzins te verbergen, het geen
„ dien aangaande zou mogen gepasſeerd
„ zyn, en verlangd worden, in dit ſingu-
„ lier geval, aan hem zou worden ge-
„ permitteerd, om de verlangde Ope-
„ ning aan de Gecommitteerden van de
„ Heeren Staaten van *Holland* en *West-*
„ *Friesland* te mogen geeven: hem niet
„ te min gelastende, om telkens aan hun
„ Ed. Mogenden een exact ſchriftlyk
„ Rapport te laaten toekomen van 't geen
„ aan hem voorgehouden en van de
„ Opening welke door hem gegeeven
„ zou zyn, als mede om, by proviſie,
„ een ſchriftlyk Rapport in te geeven
„ van het gepasſeerde in de Conferen-
„ tien, welke bereids mogten plaats ge-
„ had hebben (*)."

Verſlag van 't geen de Gelastig-

Met hoe veel gronds de Raad van Staaten, zo in den Brieve aan hun Hoog. Mogenden, als in dit Beſluit, zich op hun-

(*) *Reſol. van den Raad van Staaten* 27 Feb. 1784.

hunne gedaane verrigtingen mogten beroepen laaten wy den Leezer onzer Geſchienisſe beoordeelen uit het geen de Gelastigden van *Holland*, die den Heer PIETER PAULUS tot derzelver Secretaris in deeze zaak hadden aangenomen, ter Staatsvergadering inleverden, by de overgave van de breedvoerige ingewonne Rapporten, zo van den Generaal Major DU MOULIN, Directeur Generaal van 's Lands Fortificatien, als van den Generaal Major van MARTFELDT, eerſte Officier van 's Lands Artillerie. XX. BOEK. 1784. den uit de Heeren DU MOULIN en MARTFELDT verſtaan hadden.

„ Zy vertrouwden," op dat wy de eigene woorden afſchryven, „ dat aan hun „ Ed. Groot Mogenden, op de overtuigendſte wyze, uit dit Rapport, zou „ blyken, dat de ſtaat van 's Lands Frontieren in 't gemeen, en van *Staats Vlaanderen* in 't byzonder, zich in „ de daad in zulk een ſtaat bevonden, „ als dezelve, door de Heeren Gedeputeerden der Stad *Dordrecht*, den vier en „ twintigſten van December MDCCLXXXIII „ waren voorgedraagen; ten dien effecte, „ dat de gevolgen daar van ten uiterſten „ te apprehendeeren moesten zyn.

„ Dat zy Heeren Gecommitteerden, „ al verder, vertrouwden, dat hun Ed. „ Groot Mogenden, naa een examen „ van 't voorz. Rapport, en (des noods) „ van de daar by dienende verificatoire „ Documenten, met hun ligtlyk zouden „ overeenſtemmen, dat *eene ten eenemaal onbegrypelyke Naalaatigheid* in het doen

„ ten

XX. Boek. 1784.

„ ten uitvoer brengen van de Plans tot
„ het in behoorelyken ſtaat van defenſie
„ brengen van 's Lands Frontieren, al-
„ leen voor de oorzaak en reden kan
„ worden gehouden van de voorz. on-
„ gelukkigen ſtaat derzelver Frontieren;
„ *eene Naulaatigheid*, welke hun Ge-
„ committeerden van dien aart was voor-
„ gekomen, *dat zy ſchroomden de billy-*
„ *ke en regtmaatige Gevoeligheid van hun*
„ *Ed. Groot Mogenden des aangaande te*
„ *antmeeten, en liever verkoozen het culpa-*
„ *ble daar van aan de Beoordeeling van*
„ *Hoogstdenzelven, en de verdere Hooge*
„ *Bondgenooten, over te laaten.*

„ Dat dit Verzuim hun, egter, te
„ onverſchoonelyker was toegeſcheenen,
„ daar door, dat, tot het in ſtaat ſtel-
„ len van 's Lands Frontieren, zo wel
„ in het gemeen, als in 't byzonder,
„ van tyd tot tyd, ja byna onophoude-
„ lyk, mitsgaders op de treffendſte en
„ dringendſte wyze, door den voor-
„ noemden Generaal Major en Directeur
„ Generaal de noodige Exhortatien aan
„ den Raad van Staaten zyn gedaan, en
„ de notabelſte Concepten zyn geſuppe-
„ diteerd, *zonder dat daar op eenig Re-*
„ *guard is geſlaagen*, veel min eenige
„ Executie gevolgd: zodanig, dat zy
„ Gecommitteerden hier uit, als mede
„ uit het geene hun ten opzigte van
„ den actueelen ſtaat van 's Lands Ma-
„ gazynen en Arſenaalen is te voren
„ gekomen, hebben moeten beſluiten,

„ *dat*

„ *dat het Syſtema van den geenen, wiens* XX.
„ *invloed in de voornaamſte deelen van* BOEK.
„ *'s Lands Gouvernement, met naame ook* ——
„ *in den Raad van Staaten, aan de Land-* 1784.
„ *zaaten en aan de Leden der Hooge Re-*
„ *geering zelve, nu zo lang tot een alge-*
„ *meenen ſteen van aanſtoot heeft geſtrekt,*
„ *in 't generaal ſchynt te zyn geweest,*
„ *om de Republiek, zo wel te Lande als*
„ *te Water, in een volſtrekt lydelyke en*
„ *van alle Defenſie ontbloote ſituatie te*
„ *houden; ten einde haare Ingezetenen,*
„ *door de vrees voor buitenlandsch Geweld,*
„ *in de gewenschte Onderwerping aan dee-*
„ *zen wetteloozen en onnatuurlyken Invloed*
„ *ſteeds gehouden zou zyn geworden.*

„ Dat, voorts, aanbelangende de Mid-
„ delen, die tot Herſtel en Verbetering
„ van het vervallene zouden kunnen die-
„ nen, hun Gecommitteerden, provifio-
„ neel geene betere Middelen waren voor-
„ gekomen, dan die zelfde, welken door
„ den Heer DU MOULIN, by des-
„ zelfs Memorie van zeven en twintig
„ Aug. MDCCLXXXI aan den Raad
„ van Staaten nader en in het breede
„ zyn opgegeeven, en welken daar in
„ zouden moeten beſtaan.

„ „ Dat door den Directeur Generaal
„ „ zouden moeten worden gedaan de
„ „ noodige Inſpectien en Waterpaſſin-
„ „ gen, alomme door 's Lands Fron-
„ „ tieren, mitsgaders gemaakt zodanige
„ „ Kaarten, als op verſcheide Plaatzen
„ „ niet voor handen zyn; ten einde
„ „ alzo een generaal Plan van Defenſie

„ „ voor

XX. BOEK. 1784.

„ „ voor de Republiek te kunnen formeeren: en dat voorts zouden behooren ondernomen, en met allen mogelyken ſpoed voortgezet te worden alle die Concepten van den zelfden Directeur Generaal, welke reeds aan den Raad van Staaten overgegeeven zyn, en waar op het werk voor lang hadt kunnen worden ondernomen.

„ Dat dien volgende zy Heeren Gecommitteerden, aangezien de noodzaaklyke presſance der zaak, verder van gedagten waren, en aan hun Ed. Groot Mogenden in Conſideratie gaven, om, met overzending van eene Copie of Exemplaar van het voorz. Rapport, daar van by eene circulaire Misſive al mede kennis te geeven aan de Heeren Staaten der byzondere Provincien, met exhortatie, om Hoogſtderzelver Gedeputeerden ter Generaliteit, dien conform, ten ſpoedigſten wel te willen gelasten, om daar toe de noodige aanſchryving aan den Raad van Staaten te helpen doen; en alzo tot het voorz. oogmerk van hun Ed. Groot Mogenden te concurreeren.

„ Dat zy Heeren Gecommitteerden, wyders, van gedagten waren, dat, in Conſideratie dat den Lande aan het hebben van een bekwaam Corps Ingenieurs zo veel meer gelegen is, als deszelfs ſterkte en behoud meer beſtaat in wel ingerigte Frontieren, daar omtrent zou behoo-

„ hopen te worden geamplecteerd het XX.
„ Plan van Verbetering van 't zelfde BOEK.
„ Corps, door den voornoemden Gene- ——
„ raal Major en Directeur Generaal, in 1784.
„ den Jaare MDCCLXXVI, overgeeven;
„ en in dit voorz. Rapport breeder ge-
„ mentioneerd; en dat het zelfde Plan,
„ tot dat einde, van wegen hun Ed.
„ Groot Mogenden, behoorde te worden
„ gesteld in handen van zyne Doorlug-
„ tige Hoogheid, als Capitein Generaal
„ deezer Provincie, met verzoek om
„ deszelfs Consideratien en Advys daar
„ op aan hun Ed. Groot Mogenden, zo
„ spoedig mogelyk te doen toekomen.

„ Dat, wyders, betreffende den actu-
„ eelen Staat van 's Lands *Magazynen*,
„ en *Arzenaaalen*, zy Heeren Gecom-
„ mitteerden desgelyks hadden geconfe-
„ reerd met den Heer Generaal Major
„ MARTFELDT, als eerste Officier van
„ 's Lands Artillerie; en al mede, tot
„ hun hartlyk leedweezen, aan hun Ed.
„ Groot Mogenden moesten rapporteeren,
„ dat dezelve zich ook niet in zodanige
„ situatie bevinden, als de critique toe-
„ stand van de Republiek Gecommit-
„ teerden wel zou hebben doen hoopen
„ en verlangen.

„ Dat zy Heeren Gecommitteerden
„ vermeenden, dat zulks duidelyk ge-
„ noeg zou blyken uit den inhoud van
„ het Rapport, 't welk zy de eer had-
„ den by deezen over te leggen, met
„ de verificatoire Documenten, tot het-

XX. BOEK. 1784.

„ zelve ſpecteerende; mitsgaders, dat
„ daar uit zou appareeren de oorzaak
„ en redenen van 't zelve verval; als
„ welke hun oogenſchynlyk waren voor-
„ gekomen, *te moeten gezogt worden in*
„ *die zelfde Directie van zaaken, en in*
„ *dat zelfde Syſtema, 't welk het Verval*
„ *van 's Lands Frontieren, in voege voor-*
„ *ſchreeven, heeft weten te effectueeren, ten*
„ *minſten, dat zy Heeren Gecommitteer-*
„ *den, uit alle omſtandigheden van zaa-*
„ *ken, voor zich zelven daar van in hun*
„ *gemoed ten volle geconvinceerd waren.*

„ Dat de menigvuldige en byna con-
„ tinueele discusſien, welke meer dan
„ twintig jaaren agter een, tot verbaa-
„ zing van een ieder, in 's Lands Ge-
„ ſchutgieteryen, hebben plaats gehad,
„ en de geduurige afkeuringen van Ge-
„ ſchut, om de geringſte, en volgens het
„ oordeel van des kundigen, geene noe-
„ menswaardige bagatellen, dit Syſtema
„ ten klaarſten manifesteeren; te meer,
„ wanneer men daar by in conſideratie
„ neemt, dat nog *twaalf* van de alzo
„ afgekeurde Stukken voor handen zyn,
„ die aan Heeren Gecommitteerden door
„ den Generaal Major MARTFELDT als
„ *zeer ſuperieur* zyn opgegeeven, ja waar
„ van vier Stuks, in het Kamp by *Oos-*
„ *terhout*, in den Jaare MDCCLXIX, ge-
„ ëmploieerd geweest zynde, zo wel in
„ de rigting als in het effect van Schoo-
„ ten perfect goed bevonden zyn, en de
„ goedkeuring van een ieder, en met

naa-

„ naame van zyne Doorlugtige Hoog- XX.
„ heid, hebben weggedraagen; en dat BOEK.
„ de toenmaalige Geſchutgieter (VER- ——
„ BRUGGE) naauwlyks was afgedankt 1784.
„ en gedimiteerd, of dat dezelve, door
„ den Heer YORKE, in dienſt van *En-*
„ *geland* werd overgenomen en *Enge-*
„ *land* alzo van eenen kundigen Geſchut-
„ gieter voorzien.

„ Dat, betreffende de Middelen, wel-
„ ke zouden kunnen dienen, om dit
„ Vorval, op de beste en ſpoedigſte wy-
„ ze, te herſtellen, zy Heeren Gecom-
„ mitteerden van gedagten waren, dat,
„ in de eerſte plaats, de zaaken ter Ge-
„ neraliteit daar heenen behoorden te
„ worden gedirigeerd, dat den Raad van
„ Staaten werd aangeſchreeven, om, met
„ den meesten ſpoed, te doen aangie-
„ ten het noodig Metaal Geſchut, en
„ voorts te doen aankoopen het nog de-
„ ficieerend Yzer Geſchut, met deszelfs
„ verdere Munitie en toebehoorens van
„ Oorloge; en dat tot dit einde de Hoo-
„ ge Bondgenooten by de voorz. circu-
„ laire Misſive al mede zouden behoo-
„ ren te worden geëxhorteerd, ten ein-
„ de Hoogstdenzelven hunne Gedepu-
„ teerden ter Generaliteit den noodigen
„ last zouden doen toekomen. — Doch dat
„ zy Heeren Gecommitteerden aan hun
„ Ed. Groot Mogenden, op dit reſpect,
„ verder in conſideratie moesten geeven,
„ om, aangezien tot het gieten van een
„ genoegzaam getal Geſchut, tot ſup-

XX. BOEK. 1784.

„ pleetie van het nog ontbreekende in
„ de reſpective Frontieren van de Re-
„ publiek, een zeer geruime tyd zal
„ worden verëischt, en het Land intus-
„ ſchen, by gebrek van genoegzaam Ge-
„ ſchut, aan het grootſte gevaar zou kun-
„ nen worden geëxponeerd, het defici-
„ eerend getal Metaale Stukken in de
„ Vestingen van *Staats Vlaanderen* te
„ ſuppleeren uit de Vestingen van dee-
„ ze Provincie, mits de Raad van Staa-
„ ten aannaame aan deeze Provincie te
„ betaalen de kosten van 't zelve Ge-
„ ſchut; en voorts de Heeren Gecom-
„ mitteerden van wegen deeze Provin-
„ cie in den Raad van Staaren te au-
„ thoriſeeren, om daar van in den Raad
„ Opening te doen; en, in gevalle zulks
„ by den Raad van Staaten alzo mogt
„ worden gegouteerd, daar van aan Hee-
„ ren Gecommitteerde Raaden alhier in
„ den *Haage* kennis te geeven, om door
„ middel van dezelve deeze hun Ed.
„ Groot Mogenden welmeeninge ten
„ ſpoedigſten te doen ter executie leg-
„ gen, en tot dat einde Gecommitteer-
„ de Raaden, daar toe te authoriſeeren
„ by deezen —— met last, zo wel aan
„ Gecommitteerde Raaden van wegen
„ deeze Provincie in den Raad van Staa-
„ ten, als aan welgemelde Gecommit-
„ teerde Raaden, om van alle derzelver
„ verrigtingen ter Vergadering alhier
„ Rapport te doen.

„ Dat, wyders, zy Heeren Gecom-

mit-

„ mitteerden gemeend hebben hun Ed. XX.
„ Groot Mogenden nog in conſideratie BOEK.
„ te moeten geeven, dat, aangezien zy ——
„ van den ſtaat van 's Lands Magazy- 1784.
„ nen en Arzenaalen, (blykende uit
„ het voorz. Rapport) ten opzigte van
„ *Staats Brabant*, (*Maaſtricht* en *Venlo*
„ uitgezonderd,) en van de Provincien
„ van *Gelderland*, *Overyſſel*, enz., door
„ den Generaal Major MARTFELDT,
„ niet hebben kunnen worden geinfor-
„ meerd, de Heeren Gecommitteerden
„ van deeze Provincie in den Raad van
„ Staaten zouden worden gelast, om
„ van den actueelen ſtaat van 's Lands
„ Magazynen en Arzenaalen, in *Staats*
„ *Brabant*, *Gelderland*, *Overyſſel*, enz.
„ aan Heeren Gecommitteerden van hun
„ Ed. Groot Mogenden een pertinente
„ en ſpecifique opgave te doen; ten ein-
„ de, dezelve opgave gezien zynde, deeze
„ Gecommitteerden in ſtaat zouden wee-
„ zen, om aan hun Ed. Groot Mogen-
„ den verder te kunnen ſuppediteeren,
„ zodanige middelen tot herſtel van 't
„ Verval, 't welk aldaar zou mogen
„ plaats hebben, als de Heeren Gecom-
„ mitteerden, in dat geval zouden mee-
„ nen te behooren.

„ Terwyl zy Heeren Gecommitteer-
„ den, ten laatſten, gemeend hebben
„ aan hun Ed. Groot Mogenden nog te
„ moeten voordraagen, dat hun is voor-
„ gekomen, dat, tot voorkoming van
„ ſoortgelyk Verval in den ſtaat van

XX. BOEK. 1784.

„ 's Lands Frontieren en Magazynen,
„ by hun Ed. Groot Mogenden behoor-
„ de te worden gereſolveerd, *dat de*
„ *Heeren Gecommitteerden van wegen dee-*
„ *ze Provincie in den Raad van Staaten*
„ *voortaan 's jaarlyks aan hun Ed. Groot*
„ *Mogenden zouden doen een behoorelyk*
„ *gedetailleerd Rapport van den ſtaat van*
„ *'s Lands Frontieren en Magazynen in*
„ *het algemeen, en in 't byzonder van 't*
„ *geene, het welk tot melioratie van de-*
„ *zelve door den Raad van Staaten zou*
„ *weezen in 't werk geſteld; ten einde hun*
„ *Ed. Groot Mogenden in ſtaat zouden*
„ *zyn om altoos, naar bevind van zaaken,*
„ *en eer het zomtyds te laat is, te kun-*
„ *nen reſolveeren, zodanig als zy ten mees-*
„ *ten dienſte van den Lande zouden vinden*
„ *te behooren:* en dat van deeze alzo ge-
„ nomene Reſolutie, by de voorſz. cir-
„ culaire Misſive, aan de Heeren Staa-
„ ten der overige Provincien kennis
„ zou behooren te worden gegeeven.

„ Mitsgaders, dat de Heeren Gecom-
„ mitteerden van wegen deeze Provin-
„ cie in den Raad van Staaten al mede
„ zouden behooren te worden gelast om
„ zorge te draagen, dat by den Raad
„ van Staaten, tot het werk der Maga-
„ zynen en Arzenaalen, niet telkens wer-
„ den geëmployeerd zodanige Officieren,
„ welke nog verre af zyn van als Chefs
„ van 's Lands Artillerie te kunnen wor-
„ den geconſidereerd, en dat de eerſte
„ Officieren van de Artillerie daar van

„ alzo

„ alzo niet werden ignorant gehouden; XX.
„ neen, maar integendeel, dat niemand BOEK.
„ in zyne functie eenige præjudicie wer- ——
„ de toegebragt, of dat de belangens 1784.
„ van den Lande alzo aan min ervaare-
„ nen worden gedemandeerd; maar dat
„ elk werde geëmployeerd in zyne wet-
„ tige relatie en officie; waar van aan
„ hun Heeren Gecommitieerden is voor-
„ gekomen, dat in deezen, tot præjudi-
„ cie van den Lande, zeer dikwyls is
„ en misschien nog dagelyks word gelux-
„ eerd."

Een ontwerp tot den rondgaanden Brief aan de andere Gewesten, met de punten in 't Verslag daar toe aangestipt, bragten de Gelastigden teffens ter tafel. Zy wilden daarin, naa een Berigt van het deswegen ter Staatsvergadering van *Holland* voorgevallene, hun onder anderen aangeschreeven hebben. „ Wy meenen „ van de Lands vaderlyke zorge van U „ Ed. Mogenden billyk te mogen ver- „ wagten, dat U Ed. Mogenden, voor „ al in tyden, hoedanig wy thans belee- „ ven, zich in deeze zaake niet zullen „ onttrekken; neen, maar met ons gaar- „ ne de hand zullen leenen, tot de Exe- „ cutie van al het voorschreevene; daar „ het Verval van dat aanbelang is, dat, „ indien daar in door geene spoedige en „ efficacieuse middelen wordt voorzien, „ wy als dan zouden vermeenen, dat „ de Republiek het overige Militaire- „ Weezen, dat de Defensie te Lande

Ontwerp tot een Brief aan de overige Bondgenooten.

XX. BOEK. 1784.

„ tot onderwerp heeft, in 't geheel zou„ de kunnen agterlaaten, en de hooge„ Bondgenooten van deezen, in zodanig„ geval, noodloozen last van het onder„ houd van het Krygsweezen te Lande„ zouden kunnen worden bevryd: te„ meer, naardien het voor deezen Staat„ altyd onmogelyk zal weezen, om eene„ zodanige Armée op de been te bren„ gen, en te onderhouden, welke eenig„ zins in ſtaat zal zyn, om de Repu„ bliek in het gemeen, en de Bezittin„ gen van de goede In- en Opgezete„ nen in 't byzonder, tegen de magtige„ Nabuuren, die dezelve omringen, zon„ der wel aaneengeſchakelde en in goeden„ ſtaat onderhoudene Frontieren, te kun„ nen beſchermen — en waarom wy„ niet willen ſchuldig gehouden worden„ aan die onverhoopte gevolgen, welke,„ door langer verzuim van voorſchree„ ve Middelen, veelligt zouden kunnen„ worden geoccaſioneerd."

Nadere Berigten, wegens den ſtaat van 's Lands Frontieren.

Om zulk een Verſlag uit te brengen, om zodanig een Brief te ontwerpen, begrypt elk gereedlyk, dat de Rapporten van DU MOULIN en VAN MARTFELDT, welke zy ter Staatsvergadering inleverden, en aan de Staaten der andere Gewesten wilden gezonden hebben, zeer ſterk over 't deerlyk Verval in die beide zo hoogſtaangelegene ſtukken moesten ſpreeken. In de daad zy deeden het op eene ontzettende wyze. Wy kunnen, ſchoon 't geheel voor ons te om-

ſlag-

ſlagtig is, en tot byzonderheden afdaalt, die men van den aart onzes Werks vreemd zou mogen agten, niet nalaaten 'er eene en andere byzonderheid uit over te neemen. XX. BOEK. 1784.

Reeds in den Jaare MDCCLXXV hadt de Generaal DU MOULIN een Ontwerp opgeleverd om *Sas van Gend*, in zulk een ſtaat te brengen, „ dat het, door „ een kundig en braaf Officier, van het „ noodige voorzien, verdeedigd worden- „ de, geſchikt zou zyn, om een geheel „ Leger voor zich te doen verſmelten;" en ten zelfden Jaare een ander Ontwerp opgegeeven tot verſterking en verbetering van geheel *Staats Vlaanderen*, en te dier gelegenheid de aangelegenheid voorgedraagen van deeze Grenzen, „ en om ze „ zo ſterk te maaken," gelyk hy zich uitdrukt, „ dat noch door *Oostenryk*, noch „ door *Frankryk*, iets met vrugt tegen „ ons Gemeenebest zou kunnen worden „ ondernomen." Dan hy beklaagt zich, hoe in ſtede dat deeze Grenzen, voor lange Jaaren, in een behoorelyken ſtaat van tegenweer gebragt zouden weezen; „ de Vestingen 'er in tegendeel meest over- „ al vol gebreken waren, de Inundatien „ onvolmaakt, de Schorren opgeſlykt, de „ Toegangen open, de Artillerie in ſleg- „ ten ſtaat, en de Magazynen onvoor- „ zien. Ja dat, indien het tot een Vre- „ debreuk kwame, alvoorens dit alles „ herſteld kon worden, de voorzigtig- „ heid eiſchen zou, het Land ten beste

Kort Berigt van 't geen de Heer DU MOULIN, wegens de verſterking van *Staats Vlaanderen* hadt voorgeſlaagen.

XX. BOEK. 1784.

„ te geeven, en 'er onze Bezettingen, „ benevens het weinige, dat 'er nog be„ waard wordt, uit te neemen; ten ein„ de niet alles bloot te ſtellen om in „ Vyandlyke handen te vallen. —— Dat „ het verzuim en bederf van dit Land „ te meer te bewonderen was, daar het „ reeds, *zedert het eindigen der voorige „ Eeuwe*, aan geene Ontwerpen ontbroo„ ken hadt *om de Natuur, door welke het „ Land in dien tyd byna onwinbaar was, „ door de Kunst te hulp te komen.*" Hy beroept zich op de Ontwerpen van den Generaal COEHOORN, en betuigt, „ dat, „ hadt men dit Meesterſtuk, ten dien „ tyde, ten uitvoer gebragt *Vlaanderen „ de ſterkſte Frontier* zou geweest zyn, „ hem in de geheele Wereld bekend. „ Dan dat men, op eene jammerlyke „ wyze, de middelen door de Natuur „ zo ryklyk aan dit gedeelte van de Re„ publiek tot deszelfs behoud geſchon„ ken, hadt verwaarloosd, tot ſchande „ van hun, die 'er de hand toe geleend „ hadden, of aan wier zorge deeze par„ ty, zedert geheel deeze Eeuw, was „ toevertrouwd geweest.

„ Wel hadt men, voor weinige Jaaren, „ eenige byzondere gedeeltens van dit „ Gewest verbeterd; doch verſcheide „ dingen uitgevoerd, die min nuttig wa„ ren, of der Kunst tot ſchande ſtrek„ ten, en dat de waare Verbeteringen „ zo weinig van 't geheel uitmaakten, „ dat zy ſlechts als ſchakels konden

„ wor-

„ worden aangemerkt van de keten, XX.
„ welker ſterkte in de onafgebrookenheid BOEK.
„ beſtaan moest, en nog waren die ge- ——
„ deeltens ſlegts ten halven voltooid ge- 1784.
„ raakt. —— Van al het bovengemelde
„ in zyne ziel getroffen, hadt hy het
„ zyn noodzaakelyken pligt geoordeeld
„ dubbel op middelen bedagt te weezen,
„ waar door dit Land, zonder al te
„ groote kosten, en zonder dat talryke
„ Legers tot deszelfs Verdeediging zou-
„ den vereischt worden, binnen weinig
„ Jaaren, in een ontzaglyken ſtaat van
„ tegenweer te brengen, zou zyn (*)."

De Heer DU MOULIN vleide zich daar in geſlaagd te weezen, door het Plan van den grooten COEHOORN, 't volkomenſte, 't welk, in den tyd dat het te voorſchyn kwam, kon uitgedagt worden, ten grondſlag te neemen, en over 't algemeen te volgen, met zodanige veranderingen, als de verergering der gelegenheid noodzaaklyk eischte. Wanneer de aangeweezene Gebreken herſteld waren, en de opgegeevene algemeene Inundatie

(*) Het aantal Krygsvolk, noodig tot verdeediging van dat geheele Land, bepaalt hy op ſlegts *zestien duizend Man Infantery, zeer weinig Cavallery, zes Compagnien Artillery, honderd en twintig Mineurs en verſcheide Ingenieurs*, Luiden van reſource, en het Land doorkundig, die, met een braaf Officier aan 't hoofd, hun pligt doende, *het Land, met alle de Veſtingen, een ganſche Campagne aan een drievoudig getal van Vyanden zouden kunnen betwisten.*

XX. BOEK. 1784.

datie in ſtand gebragt was, meende hy, alleszins te mogen verzekeren, „ dat het „ Land, naar de Kunst verdeedigd wor„ dende, de talrykſte Legers voor zich „ zou zien verſmelten; daar wy eene „ vrye Gemeenſchap tusſchen onze Plaat„ zen van *Vlaanderen* onderling en met „ de agtergelegene Landen, open heb„ bende, altyd van Troepen, Krygs- en „ Mondbehoeftens zouden kunnen ver„ verscht worden."

Volgens eene ruwe rekening, dewyl tot een naauwkeurige nog veele zaaken moesten vooraf gaan, zouden de kosten van dit uitvoerig Ontwerp, weinig minder dan twee Millioenen bedraagen. — Wel groot was deeze ſom; maar men moest, zyns oordeels, daar tegen in aanmerking neemen, dat 'er verſcheide duizenden Gemeten Lands zouden worden ingedykt, alle in ſtaat om den Lande lasten op te brengen; terwyl men teffens ontſlaagen zou zyn van het onderhoud eeniger Waterwerken, die 's jaarlyks geene geringe ſom beliepen. „ Zo „ lang," merkte hy op, „ 'er met ſtuk„ ken en brokken gewerkt en geen alge„ meen Plan omhelsd wordt, zou dit „ Frontier, en alle die zich in 't zelfde „ geval bevinden, zo veele Kankers zyn „ in de Finantien van den Staat; en, „ indien men niet mogt kunnen over„ gaan om een algemeen Plan ter ver„ ſterking van dit Land te volgen, vondt „ hy zich verpligt aan te raaden, nooit

„ een

„ een Stuiver meer aan dit Departement te kosten te leggen; maar, by tyds, alles, wat men niet ten prooy der Vyanden laaten wilde, 'er uit te nee- men. Dat 'er, zints den dood van den grooten COEHOORN, niet te- genſtaande 'er onnoemelyke ſchatten aan beſteed waren, byna niets van belang, ten minſten niets waarlyk groot, voor den dag gebragt was. Zo dat de Frontieren van den Staat in het gemeen, hoe meer hy dezelve leerde kennen, hem des te meer be- kommerd maakten, voor de onheilen, die derzelver gebrekkige toeſtand, by eene Vredebreuk, zouden kunnen ten gevolge hebben; en waar aan hy en een ieder, wien het welzyn der Re- publiek ter harte ging, niet dan met den grootſten angſt kon denken. Van den dierbaaren Vredestyd moest men derhalven gebruik maaken, om de drei- gende gevaaren af te keeren." Waar toe hy drie Indykingen aanprees, en welk *alles, in vyf of zes Jaaren tyds, zou kunnen* voltooid worden: ook raadde hy het ſlegten van het Fort *St. Donaas* aan. XX. BOEK. 1784.

By 't zelfde Verſlag hadt hy voorge- draagen, in zo verre zulks tot zyn De- partement behoorde, in alle Vestingen van *Staats Vlaanderen*, onderzoek gedaan te hebben na den ſtaat der Artillery en Magazynen; doch dat hy dezelve *aller- ſlegtst* gevonden hadt: terwyl ondertus- ſchen

XX. BOEK. 1784.

schen de beste Fortificatien, op zich zelve slegts doode lichaamen waren, zonder zwaare Artillery, en dat het hier aan overal mangelde. —— Dan, niet tegenstaande het gewigt van dit Rapport, en de groote aangelegenheid der zaak zelve, was dit geheele Werk blyven slaapen, tot dat hy, in den Jaare MDCCLXXX, op aanschryven van den Collonel Ingenieur VAN SUCHTELEN, wegens eene Bedyking, den Raad van Staaten, deswegen een nieuwen Voorslag deedt, met berigt dat daar de gesteldheid, in eenige opzigten, zedert het Jaar MDCCLXXV, zo zeer verergerd was, dat door middel van het toen ingeleverde Plan, zeker gedeelte niet meer in veiligheid gebragt kon worden, 'er niets overbleef dat het Ontwerp diens Ingenieurs, een volmaakt stuk in zyne soort, te volgen. —— Om zich buiten alle verantwoording te stellen hadt hy toen verklaard; „ dat het „ ten uitersten noodzaaklyk was, wilde „ men het Frontier van *Staats Vlaanderen* niet gansch verlooren laaten gaan, „ handen aan 't werk te slaan, terwyl „ ieder Gierty de Schorren meer en „ meer deedt ophoogen, en het nu daar „ omtrent reeds zo verre gekomen was, „ dat 'er weinig meer noodig ware, *om* „ *voor altoos den Weg*, *om* Staats Vlaanderen, *door staande Inundatien te kunnen beveiligen*, *af te snyden*: zo dat, by „ nalaating van dien, de Eed, welken hy „ den

„ den Lande gezwooren hadt, hem noodzaakte te vertoonen, dat 's Lands intrest dan alle verdere Fortresſen in *Staats Vlaanderen* verbieden zoude, als welke, gelyk de zaaken thans waren, en derzelver natuur nog dagelyks erger wierd, nooit van weezenlyk nut zouden kunnen weezen." Nogmaals hadt hy, ten dien Jaare, naa op last van den Raad van Staaten, die Frontier nog nader in oogenſchyn genomen te hebben, op dit ſtuk ten ernſtigſte aangedrongen. Doch het bleef zonder eindelyke beſchikking als het voorige leggen. XXI. BOEK. 1784.

Een nieuw Berigt van den Collonel Ingenieur VAN SUCHTELEN, deedt den Heer DU MOULIN, in 't Jaar MDCCLXXXI, op de volvoering van het laatſte Plan aandringen, „ daar," gelyk hy zich liet hooren, „ *Staats Vlaanderen*, in den tegenwoordigen toeſtand, niet te verdeedigen was, dat deszelfs verlies een te grooter ſlag voor de Republiek zou zyn, daar het eenen Vyand in ſtaat zou ſtellen, om vervolgens de overige even eens openliggende Frontieren, met des te minder moeite en gevaar, mede te bemagtigen; dat het in orde brengen der Frontieren, zo, dat men een Vyand daar voor zou durven afwagten, het werk niet was van eenige dagen, of maanden, al ware het ook, dat men zulks, in tyd van nood, met alle de ſchatten van de Republiek wilde betaalen.

XX. BOEK. 1784.

„ len. —— Dat het hem voorkwam, „ van de dringendſte noodzaaklykheid te „ weezen, dat aan dit Frontier, zo wel „ als aan de overigen, zonder tydsver„ zuim, de hand geſlaagen wierd, *voor„ al, indien de omſtandigheden, waar in „ de Republiek zich bevondt, den Raad „ van Staaten van die natuur mogt voor„ komen, dat dezelve in 't geval zou kun„ nen komen van, binnen kort, iets Vyand„ lyks aan deszelfs Landzyde te dugten „ te hebben.*" Nog twee keeren, in dat zelfde Jaar, hadt hy 'er op aangeſtaan; doch vrugteloos.

Eindelyk hadt deezen Generaal, in den Jaare MDCCLXXXII, wanneer de Eigenaars van eenige Schorren verzogt hadden, dezelve te mogen bedyken, zich gedraagende aan 't geen hy by verſcheide Stukken, zints den Jaare MDCCLXXV, omtrent *Staats Vlaanderen*, „ mogelyk „ tot verveelens toe, aan den Raad hadt „ voorgedraagen, op nieuw betuigd, dat „ *Staats Vlaanderen*, zo als het thans „ geſteld was, niet kon verdeedigd wor„ den, en dat, ingevalle het voorneemen „ niet zyn mogt, om daar tegen in ééns, „ door het omhelzen van een algemeen „ Plan te voorzien, het dan ook onver„ ſchillig was wat 'er mede geſchiedde; „ dat, in zulk een geval, aan de goede „ Ingezetenen, ligtlyk kon worden ver„ gund, met deeze en verdere Schor„ ren, tot hun meeste voordeel, en vol„ gens hun verzoek, te handelen: maar

„ dat,

„ dat, indien de veiligheid van de Repu- XX.
„ bliek de behoudenis van het Frontier BOEK.
„ van *Vlaanderen* als nog vorderde, een ——
„ weg ingeslaagen, en als dan, zonder 1784.
„ anderen tydsverzuim, ten uitvoer moest
„ gebragt worden het Plan door den Inge-
„ nieur VAN SUCHTELEN, in den Jaare
„ MDCCLXXX, opgegeeven: alzo men,
„ toen reeds hadt moeten afwyken van
„ 't geen in den Jaare MDCCLXXV
„ was voorgeslaagen; schoon het, door 't
„ verergen der gelegenheid, twyfelagtig
„ was of het jongst ingediend Plan, thans
„ nog wel zo volkomen aan 't oogmerk
„ zou kunnen voldoen." —— In 't laatst des Jaars MDCCLXXXII hadt de Raad van Staaten, op het geduurig aanhouden der Ingezetenen, beslooten tot eenige Indykingen, overeenkomstig met het oogmerk van den Heer DU MOULIN, en was daar mede thans, in 't Jaar MDCCLXXXIV, een begin gemaakt.

Wat hy omtrent andere Frontieren gedaan hadt.

Omtrent het Frontier van *Bergen op den Zoom* hadt men de Verbeteringen door den Generaal DU MOULIN, in 't Jaar MDCCLXXIX, opgegeeven, onaangeroerd laaten liggen, tot in Louwmaand deezes Jaars. —— Niet gunstiger waren berigten wegens *Nymegen*, *Grave*, *Bosch*, *Breda* en de onderhoorige *Forten*. —— Het Frontier des *Yssels*, een van de voornaamste Bolwerken der Republiek, zich in een onweerbaaren staat bevindende, hadt de Heer DU MOULIN, in den Jaare MDCCLXXXI, om herstel aange-

XX. houden; doch er tevens bygevoegd, dat
BOEK. alle herſtel en onderhoud-kosten te eene-
maal noodloos waren, zo lang men niet
1784. beſluiten wilde, om een algemeen Plan
van Verdeediging omtrent dit Frontier
te omhelzen. Ten dien Jaare last ge-
kreegen hebbende, om een algemeen
Plan van Verdeediging te vormen, en
op te geeven, aan welk Frontier, zyns
oordeels, het eerſte de hand aan 't werk
behoorde geſlaagen te worden, hadt hy,
onder anderen, voorgedraagen, „ dat,
„ om aan deeze Order, met eenigen goe-
„ den uitſlag, te voldoen, voor af ver-
„ ſcheide Inſpectien te doen, en veele
„ Kaarten en Waterpaſſingen te vervaar-
„ digen ſtonden; dat het, daarenboven,
„ al zedert langen tyd, aan geene ſtuk-
„ ken ontbrooken hadt, op welken men
„ het Werk hadt kunnen onderneemen."
Tot bewys waar van hy zich beriep op
alle Memorien, Rapporten, en Berigten,
agtereenvolgend ingeleverd; dan op de
meesten van welken niets hoe genaamd
gevolgd was; „ zo dat alle deeze ſtuk-
„ ken, en veele andere van minder aan-
„ belang, tot weinig anders hadden mo-
„ gen ſtrekken, dan om, (het ware met
„ den diepſten eerbied gezegd,) de ver-
„ zameling der Papieren van den Raad
„ noodloos te vermeerderen, en zonder
„ dat hy deswegen ooit het genoegen hadt
„ mogen ſmaaken van te verſtaan, dat
„ eenige zyner yverige poogingen, die
„ hem evenwel voor GOD, voor zyn
Ge-

„ Gemoed, en misschien by de Naako- XX.
„ melingschap, tot verantwoording zou- BOEK.
„ den strekken, de goedkeuring van hun ——
„ Ed. Mogenden eenigermaate hadden 1784.
„ mogen wegdraagen." En was hy, tot heden toe, door gebrek aan de voorbereidende en noodwendige zaaken, buiten staat gebleeven, om zich, van 't Besluit in den Jaare MDCCLXXXI genomen, te kunnen kwyten.

Hy ruimt het denkbeeld der groote kosten uit den weg.

De bewustheid dat zyne Voorstellen zo weinig uitwerkten, hadt hem het doen van meerdere, zo veel mogelyk, doen vermyden. Tot zyn leedweezen was hem wel ter ooren gekomen, dat 'er een vry algemeen gerugt verspreid wierd, dat zyne Ontwerpen zo kostbaar waren, dat de uitvoer wel *vyf en twintig of dertig Millioenen* zou vereischen. Sommen die zeker aan de Natie een schrik op 't lyf zouden jaagen! „ Dan hy kon verze-
„ keren, dat, uitgezonderd het Ontwerp
„ tot het maaken eener Waterlinie rond-
„ om *Zwolle*, (in den Jaare MDCCLXXVIII
„ overgelegd,) geene Ontwerpen voor
„ handen waren, en 'er dus geene Be-
„ grootingen konden bestaan, en hy, der-
„ halven, niets anders behoefde te zeg-
„ gen, om de ongegrondheid daar van
„ te doen zien. —— Dat hy niet te
„ min niet schroomde te betuigen, dat,
„ tot het in staat van Verdeediging bren-
„ gen van alle de Frontieren, en om
„ zich van de nog ontbreekende Artil-

XX. BOEK. 1784.

„ lerie te voorzien, niet veel meer dan „ *tien Millioenen*, (een Ton drie of vier „ onder of boven,) zouden noodig zyn, „ welke Gelden niet eens ten gelyken „ tyde; maar alleen in negen of tien „ Jaaren agtereenvolgende zouden moe„ ten worden opgebragt."

Nader verslag van MARTFELDT, wegens het gebrek aan Geschut en Ammunitie.

De Onderhandelingen met den Generaal VAN MARTFELDT toonden den Gelastigden, dat 'er, van den Jaare MDCCLI tot MDCCLXXII, en dus, in 't verloop van ruim twintig Jaaren, naauwlyks eenig noemenswaardig Geschut voor de Republiek, door veelvuldige oneenigheden, hadt kunnen gegooten worden. Van den Jaare MDCCLXXIII tot MDCCLXXXIII waren 'er slechts *zeven en vyftig* vervaardigd: welk aantal zeer verre af was van eenigzins het gebrek aan Geschut, alomme in de Vestingen voorkomende, te kunnen vervullen: niet meer dan een zesde gedeelte uitmaakende van 't geen 'er noodwendig werd vereischt. De geduurige oneenigheden in 's Lands Geschutgietery hadden alle zyne poogingen telkens te leur gesteld. —— Zedert het Naajaar van MDCCLXXXIII, wanneer 'er reeds eenige oneenigheden tusschen hun Hoog Mogenden en het *Brusselsch* Gouvernement ontstaan waren, hadt men eenige Metaalen en Yzeren Stukken gegooten, gekogt, en na de Grenzen gezonden. Met dit alles ontbraaken in de Vestingen

gen van *Staats Vlaanderen*, *Axel*, *Lillo*, *en Liefkenshoek* (*), daar onder niet gerekend, *twee en negentig* Metaale Stukken Kanon, en *één en vyftig* Yzeren; en in evenredigheid van dit gebrek aan Kanon, alle verdere noodige Ammunitien en Toebehooren van Oorloge, als Affuiten, Voerwagens, Landgereedſchappen, Kogels, Druiven, Blikken Doozen, Bom- of Houwitzer-Granaaten, als mede *acht en twintig* Metaalen, en *vyf en twintig* Yzeren Mortiers. — Wat in *Staats-Vlaanderen*, in alle deeze opzigten, ontbrak, begrootte hy op 329127 Guldens. Hy kon, behalven de opgaave van twee Arzenaalen, en twee Pulvermagazynen, nieuwlings aangebouwd, niet zeggen, of 'er in *Staats Vlaanderen*, genoegzaame Magazynen voor handen waren, om al het noodige te kunnen bergen: dewyl hy nooit na *Vlaanderen* was gezonden geweest, om het in oogenſchyn te neemen. XX. BOEK. 1784.

Te *Bergen op Zoom*, *Breda*, en *'sBosch*, ontbraaken verſcheide Stukken Geſchut van verſchillende Calibers; doch hy vondt zich buiten de mogelykheid om den netten ſtaat van de Artillerie en de Magazynen aldaar op te geeven, als hem niet genoeg bekend: nimmer was hy, door den

(*) Op *Liefkenshoek* was, volgens het Berigt van den Luitenant VAN SCHWEINITZ, den 28 Oct. 1783. geen één Stuk Kanon. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 49.

XX. BOEK. 1784.

den Raad van Staaten, over 't verzenden van eenige Artillerie derwaards, geraadpleegd; ook hadt hy geen Lysten onder zich, van den tegenwoordigen toeſtand der Magazynen in die Plaatzen, of die kunnen magtig worden; niet tegenſtaande hy aan den Raad daar om verzogt hadt, en dezelve hem te vooren nooit geweigerd waren. — Wat de Magazynen aldaar betrof, kon hy niet bepaalen, of 'er genoeg gevonden werden: dewyl hy, ter beziening daar van, nooit derwaards was gezonden, en men nimmer zyn raad daar over hadt ingenomen. *Maaſtricht* was van Geſchut en Oorlogsvoorraad genoegzaam voorzien, naa de ontruiming der Barriere Plaatzen; *Venlo*, zints dien tyd, mede merkelyk verbeterd, ſchoon 'er nog zeven en twintig Metaalen en vier Yzeren Stukken, en vyf Metaalen Mortiers, met Oorlogsbehoeften naar evenredigheid, ontbraaken.

Wat *Nymegen*, *Arnhem*, *Gelderſoort*, *Doesburg*, *Zutphen*, *Deventer*, *Zwolle*, *Kampen*, *Koeverden*, *Ommerſchans*, *Bourtaing*, *Bellingwolderſcheſchans*, *Lange Akker-ſchans*, *Groningen* en *Delfzyl* betrof, van deezen waren hem, ſchoon eerſte Officier van 's Lands Artillerie, geene Lysten gegeeven, noch hadt hy dezelve kunnen bekomen; weshalven hy zich buiten ſtaat bevondt om deswegen de verlangde openingen te verſchaffen; en even min kon hy dit doen, met betrekking tot 's Lands Gebouwen, Arzenaalen en Ma-

Magazynen, in die Vestingen: nooit hadt men hem derwaards afgevaardigd, nooit zich van zynen raad bediend (*). XX. BOEK. 1784.

De gegeevene Openingen, waar van wy een gedeelte plaatsten, die het Verslag der Staats-Gelastigden vergezelden, bewoog den Raad van Staaten, om, den twee en twintigsten van Slachtmaand, by eenen Brieve, Staaten van *Holland* eene *Memorie van Consideratien en Eluci-datien* toe te schikken; Affchriften daar van

De Raad van Staaten levert eene Memorie by Staaten van *Holland* in.

(*) *Resol. van Holl.* 23. July 1784. — Uit Lieden, die het zeer wel konden en moesten weeten was men onderrigt, dat zyne Hoogheid meermaalen hadt aangedrongen, dat de zaaken, 's Lands Verdeediging betreffende, mogten afgedaan, en 's Lands Frontieren in staat gesteld worden; en ten bewyze, dat hy waarlyk zo dagt, bragt men by, dat de Vestingen van de *Willemstad* met het onderhoud van welker Vestingen de Prinsen van *Oranje*, door eene byzondere schikking, belast zyn, gedurende de Minderjaarigheid des Stadhouders in een zeer slegten staat vervallen zynde, kort naa zyne Meerderjaarigheid, geheel hersteld en in den besten staat van Verdeediging gebragt werden: dewyl hy een Ingenieur derwaards zondt, die uit 's Prinsen beurs, boven zyne Jaarwedde, eene jaarlykschе edelmoedige Belooning kreeg, met last, om alles op te geeven en te bezorgen wat de Werken dier Stad noodig hadden. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 578. In dit zelfde Tydschrift vinden wy een Verslag van de Gesteldheid der Grensteden in *Staats Vlaanderen*, opgemaakt uit de Berigten van een Ooggetuigen, grootendeels strekkende tot ondersteuning van het opgegeevene door de Heeren DU MOULIN en VAN MARTSELDT, VI. D. bl. 958.

XX. BOEK. 1784.

van geevende aan de Algemeene Staaten en de Staaten der overige zes Gewesten; om daar door, gelyk zy betuigden, *eens deels*, de ongunſtige denkbeelden tegen hun Beſtuur opgevat, wederom uit te wisſchen; *ander deels* om de Bondgenooten in ſtaat te ſtellen, om, met meerder kennis van zaaken, de meestgeſchikſte Beſluiten te neemen, ter bevordering van den welſtand der geheele Republiek, en ter bewaaringe van den zo hoogstnoodzaaklyken band der Unie; doch kon de Raad met dit alles niet beletten, dat by Staaten van *Holland*, met meerderheid van ſtemmen, het Verſlag der Gelastigden, 's Lands Frontieren, Magazynen en Arzenaalen betreffende, bekragtigd en in een Provinciaal Beſluit veranderd wierd (*).

Verbod in *Holland* om het Rapport te verkoopen.

De Raad van Staaten hadt zich beklaagd over het door den druk gemeen maaken van dit Rapport, en was, daar op, dit te verkoopen, in *Holland* verboden (†), doch werd het elders, vergezeld van een zeer ſcherpe Voorreden, openlyk uitgegeeven. Dan, niettegenſtaande dit Verbod van Staaten van *Holland* ook inhieldt, om 'er in de Nieuwspapieren, geen gebruik van te maaken, 't zy geheel, of by wyze van Uittrekzel, las men, in de *'s Gravenhaagſche Courant*, niet alleen een Brief van den Raad van Staaten, tot geleide der *Memorie van Conſideratien en Elucida-*

(*) *Reſol. van Holl.* 26. Nov. 1784.
(†) *Reſol. van Holl.* 13. Oct. 1784.

cidatien; maar ook die Memorie aanvanglyk, 't welk een opontbod des Uitgeevers voor Gecommitteerde Raaden, en 't verbieden van dit ſtuk verder te plaatzen, ten gevolge hadt (*). XX. BOEK. 1784.

Misnoegen op den Raad van Staaten.

Hoogst misnoegd waren de Inlevераars van het Rapport wegens de Fortificatien, over 't gedrag des Raads van Staaten, en zonden Staaten van *Holland* een rondgaanden Brief aan de Bondgenooten, tot geleide van 't Rapport met de Bylaagen; waar in zy dit misnoegen betoonden, en verzogten, dat de Afgevaar-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1834. Men wil, dat de Heer VAN HEES, Secretaris van den Raad van Staaten, de *Originele Minute* deezer *Memorie van Conſideratien en Elucidatien*, zonder order of voorkennis van den Raad, aan de *Haagſchen* Courantier zou hebben toegeſchikt, vóór dat één Lid van Staat een gedrukt Exemplaar hadt bekomen: een bedryf hoogst gewraakt, en te vreemder, daar, op 't verzoek des Raads van Staaten, het verſpreiden des Rapports, in *Holland*, verboden was. *Ald.* 1944. — In Sprokkelmaand des volgenden Jaars beſloot de Oudraad te *Dordrecht* om, overeenkomſtig het verzoek door de Burgery gedaan, aan den Secretaris VAN HEES zyn ontſlag te verleenen, en daar op by *Holland* ten ſterkſten aan te dringen: op dat daar mogt beſlooten worden, de Hooge Bondgenooten, tot een dergelyk beſluit te beweegen. De Heer VAN DE WALL verklaarde, met eenige Leden, zich daar tegen, beweerende, *dat een Commiſſie van Staaten Generaal, of de Leden van den Raad van Staaten, het gedrag van dien Heer behoorden te beoordeelen. N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 130. De Heer VAN HEES verzogt en bekwam in Lentemaand zyn ontſlag. *Reſol. Gen.* 4 Maart 1785.

XX. BOEK. 1784.

vaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gelast mogten worden, het gedrag dier Raadsleden ten ſtiptſten te onderzoeken, en, des noodig zynde, de Heeren VAN HEES en GILLES in hunne Posten te ſchorsſen. —— 'Er werd zelfs een Voorſtel gedaan, om den eerstgemelden, als een Minister van het Bondgenootſchap, die zich, door zyn gehouden gedrag, in deeze zaak het vertrouwen van de Hooge Bondgenooten hadt onwaardig gemaakt, van zyne Bediening te ontzetten (*). —— In de Vroedſchaps Vergadering te *Utrecht* drong de Raad P. H. J. IVOY, by herhaaling, aan, op het neemen van een Beſluit, om ter Algemeene Staatsvergadering aan te houden op de volſtrekte noodzaaklykheid van eene verandering in het Ministerie van den Raad van Staaten (†).

Sterke taal door de Burgery te *Deventer* gevoerd, over den ſtaat van

Verwekte het Verſlag van den ſtaat der Grenzen geheel het Land door bekommerdheid, ging deeze, op de meeste plaatzen, met ſpyt en verontwaardiging vergezeld, die men niet opkropte; maar uitboezemde, heftiger taal dan de *Deventer-*

(*) *Reſol. van Holl.* 7 Jan. 1785.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1611. 1944. 1954. Over de traagheid des Raads van Staaten, om de door overſtrooming beſchadigde Vestingwerken van *Stevenswaard* te herſtellen, ondanks de ingeleverde Verzoekſchriften, klaagden de Inwoonders. *Post van den Neder-Rhyn*, VI. D. bl. 1229.

terſche Burgery by de Regeering liet hooren, en ondertekend inleverde; kan men zich niet wel verbeelden, „ Naauwlyks," dus ſpraaken zy, „ is een ſchandlyk gevoerde Oorlog tegen het Ryk van *Engeland* geëindigd, of wy zien ons, door een niet min gedugten en ondankbaaren Nabuur, die door de ſchatten der Republiek, en door het Bloed van 's Lands Ingezetenen is groot gemaakt, op nieuw aangevallen.

„ Het geheel verval van 's Lands Fortificatien en Frontieren, veroorzaakt door eene Directie, waar van in de Jaarboeken van geen een Volk eenig voorbeeld te vinden is, doet het hart van elk *Nederlander* bloeden, die daar uit, met ontroering en verontwaardiging de Vermeerdering ziet van het dreigend gevaar, het geen de geringe Magt van deezen Staat, in vergelyking met die van onzen Vyand, reeds genoeg gedugt maakt.

„ De halſtarrige Werkloosheid, in ſpyt van de geheele Natie, geduurende den ganſchen laatſten Oorlog uitgehouden, en het vooruitzigt, dat dezelfde Directie, die onze Frontieren en Fortificatien verwaarloosd heeft, en de oorzaak dier Werkloosheid geweest is, over 's Lands Magt, al weder, immers gedeeltlyk, het beſtuur zal voeren, zouden ons volſtrekt moedloos maaken, zo niet hoe langs hoe meer, de braave Regenten, door eene ontwaakte

XX. BOEK. 1784. De Verdeediging des Lands.

„ en

XX. BOEK. 1784.

„ en haar belang kennende Natie onder-
„ ſteund, thans meer dan te vooren, in
„ ſtaat waren, de Uitvoerende Magt de
„ Bevelen van den Souverain te doen
„ eerbiedigen.

„ Doch, zal dit met de daad geſchie-
„ den, dan zullen, voor zeker, daar toe
„ nu aanſtonds, in 't begin van deezen
„ Oorlog, de noodige en kragtdaadige
„ Voorzieningen moeten geſchieden, en
„ dan zal vooral de Raad van Staaten
„ van een ander Ministerie moeten voor-
„ zien zyn, dan 't geen 't welk de oor-
„ zaak is, van dien weerloozen ſtaat,
„ waar in zich de Fortificatien en Fron-
„ tieren thans bevinden.

„ Blyft de Uitvoerende Magt aan den
„ Souverain onderworpen, en worden, in
„ deeze kommerlyke tyden, by een Col-
„ legie, 't welk op 's Lands beſcherming
„ eene zo naauwe betrekking heeft, be-
„ kwaame, werkzaame, en Vaderlandlie-
„ vende Ministers gebruikt, dan is 'er
„ nog hoops genoeg over, dat de Na-
„ tie, op het voetſpoor haarer Voorou-
„ deren, goed en bloed opzettende, het
„ Vaderland en de Vryheid, tegen der-
„ zelver Vyanden, zal kunnen verdeedi-
„ gen; doch, zal dit mogelyk worden,
„ dan zal zy ook daar toe moeten wor-
„ den in ſtaat geſteld, waar toe het voor
„ zeker volſtrekt noodzaaklyk is, dat,
„ met allen ſpoed, de Frontieren en For-
„ tificatien in den best mogelyken ſtaat
„ van tegenweer gebragt, en de Natie in 't

„ al-

„ algemeen gewapend en in de behande- XX.
„ ling der Wapenen onderweezen worden. BOEK.
„ Een vereischte, 't welk inzonder- ——
„ heid in deeze Provincie plaats heeft; 1784.
„ daar men aan derzelver weerloozen
„ toestand niet dan met schrik kan den-
„ ken: terwyl uit het Rapport der Hee-
„ ren Gecommitteerden van de Provin-
„ cie van *Holland* blykt, dat de kundi-
„ ge en braave Generaal DU MOULIN,
„ reeds over lang een Plan ter verster-
„ king van deeze Provincie, en van dee-
„ ze Stad in 't byzonder, hebbe overge-
„ geeven; doch 't welk het lot onder-
„ gaan heeft, om met zo veele ande-
„ ren, agter de bank geworpen te worden.
„ Wy hoopen dan, dat nu ook, dit
„ of zodanig ander Plan, als in deeze om-
„ standigheden mogelyk en best geschikt
„ is, met allen spoed, zal worden in 't
„ werk gesteld, gelyk mede dat, op het
„ voetspoor der Provincie van *Utrecht*, en
„ overeenkomstig de Grondwet van den
„ Staat, de Ingezetenen deezer Provincie
„ in 't algemeen gewapend en in den Wa-
„ penhandel onderweezen zullen worden;
„ ten einde dus in staat te geraaken,
„ om ook met vrugt, met eige hand en
„ ter verdeediging van het lieve Vader-
„ land mede te werken: vertrouwende,
„ dat het daartoe *Overysfels* Ingezetenen,
„ die van ouds af nimmer schroomden zich
„ tegen allen Slaaverny, ook ten kosten
„ van hun Leeven en Bezittingen, te ver-
„ zetten, aan geen moed ontbreeken zal.

„ Wy,

XX. BOEK. 1784.

„ Wy gevoelen wel, dat de uitvoering „ van dat alles aan zwaarigheden onder„ worpen, en kostbaar voor den Lande „ zyn zal; doch meenen, dat geen zwaa„ righeden, hoe groot ook, zo dezelve „ niet geheel onoverkomelyk zyn, in „ deeze omſtandigheden één oogenblik „ beletten moeten het geheele Land in „ een zo veel doenlyk weerbaaren ſtaat „ te brengen."

Zy verzogten over zulks de Stads Regeering de zaaken daar heen te helpen ſtuuren; „ dat 'er, van nu af aan, zoda„ nige maatregelen mogten genomen wor„ den, dat de Uitvoerende Magt, voor„ al geduurende deezen Oorlog, in haa„ re natuurlyke Ondergeſchiktheid, aan „ den Souverain gehouden wierd; op „ dat dezelve niet wederom de Uitvoe„ ring van de Beſluiten en de Bevelen „ van den Souverain zou kunnen nalaa„ ten of uitſtellen, en het Vaderland „ niet weder gevaar loope, om, als in „ den voorigen Oorlog, het ſlachtoffer „ eener ſchandelyke Werkloosheid te „ worden; en dat by den Raad van Staa„ ten een Ministerie gebruikt wierde, „ 't welk uit kundige, werkzaame, en „ Vaderlandlievende Mannen, die van „ eene beproefde trouwe zynde, het „ vertrouwen der Natie hebben, zou „ beſtaan; en dat ten minſten, geduu„ rende deeze zorgelyke omſtandigheden, „ de Directie niet zou worden gelaaten „ aan de tegenwoordige Ministers, die

„ door

„ door het schandlyk verzuim, 't geen XX.
„ ten opzigte van alles wat het Defen- BOEK.
„ sie-weezen van het Land betreft, plaats ——
„ heeft, alle Fiducie der Natie verzwakt 1784.
„ hebben." —— Voorts verzogten zy, dat de Frontieren en Fortificatien van *Overyssel*, door kundige Ingenieurs mogten onderzogt, en deeze, als mede de Stad, ten spoedigsten, in een behoorlyken staat van tegenweer gebragt worden; en om de Wapening en Wapenhandel der Ingezetenen. —— Aangenaam was dit Verzoek by de Gezwoorene Gemeente, als mede by Schepenen en Raad, die reeds, in eene en andere byzonderheid, 't verzoek der Burgery was vooruitgeloopen: terwyl de *Deventersche* Afgevaardigden ten Landsdage last kreegen een Voorstel te doen, zo tot de algemeene Wapening, als tot ontslag en afdanking der Staatsdienaaren van den Raad van Staaten.

Een Verzoekschrift woordlyk van den zelfden inhoud als de Burgery van *Deventer* der Regeeringe aanboodt, deedt de Burgery van *Zwolle* aan de haare: terwyl de Meente dier Stad een Besluit wegens de Verdeediging van Stad en Gewest, en de algemeene Wapening overgeleverd hadt (*). —— Op den *Overys-* Desgelyks te *Zwolle*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1801. 1809. Hoe het, in den aanvange, met de Wapening ten Platten lande in *Overyssel* slaagde, hebben wy vermeld. Zie hier boven, bl. 311. De *Over-*

XX. BOEK. 1784.

ysselschen Landsdag stemden de Staaten van dat Gewest, wegens de Vermeerdering van Krygsmagt, en de verdere middelen van Verdeediging op den voet van *Holland* (*).

Staaten van *Stad en Lande* weigeren de Ruitery en het Voetvolk te laaten trekken.

De Staaten van *Stad en Lande*, die de Artilleristen, op aanschryven van den Capitein Generaal, uit hun Gewest hadden laaten trekken, weigerden de Ruitery en 't Voetvolk, 't welk desgelyks Patent gekreegen hadt, te laaten gaan, en gelasten de Officieren te blyven, zyne Hoogheid onder anderen schryvende; „ te hoopen en te vertrouwen, dat hy „ de omstandigheden, waar in zy zich „ bevonden, en in 't begin des Briefs „ vermeld, ernstig overweegende, met „ hun wel zou instemmen, dat het „ verrigtte van hun niet anders hadt „ kunnen geschieden, wilden zy zich niet „ bloot stellen aan vyandlyke invallen, „ al was het maar van eene kleine Party, en aan gegrond ongenoegen, mistrouwen, veragting, ja de wraak, „ der Ingezetenen, die, met schattingen „ overlaaden, en die gewillig betaalen- „ de

Overysselsche Sterktens en Plaatzen waren, zonder Krygsvolk en Krygsvoorraad; en verzekerde men in 't Naajaar, dat de Aartshertog MAXIMILIAAN, onbekend, de ligging en sterkte van de *Beurtsigner- Westwoldinger-* en *Ommerschans*, als mede van *Koeverden*, met veel naauwkeurigheid, hadt opgenoomen. *Post van den Nederrhyn*, VI. D. bl. 1051.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1209.

„ de, zelfs in 't minſte of meeste niet XX.
„ door hun verdeedigd wordende, hun BOEK
„ als oorzaak hunner rampen zouden ——
„ aanzien, om dat zy den uitmarsch der 1784.
„ Militie niet hadden poogen te beletten;
„ dat zyne Hoogheid het geenzins moest
„ aanmerken als of zy hier door voor-
„ neemens waren, eenigen inbreuk te
„ willen maaken op diens Regten; dit,
„ konden zy opregt betuigen, was geen-
„ zins hun oogmerk (*)."

Op eene Aanmaaning van hun Hoog Mogenden, tot het opbrengen van toegeſtaane Gelden, lieten de Staaten van dit Gewest zich breeder uit, over dit Onderwerp, en den toeſtand huns Landſchaps, wat de Verdeediging in 't algemeen betrof, zy betuigden, „ dat die „ Aanmaaning hun in hunne Zielen ge- „ griefd hadt, in de omſtandigheden, „ waar in zy zich by de ontvangst diens „ Briefs bevonden, in welke, volgens „ ingekomene Patenten, hun Stad van „ alle Bezetting ontbloot, en door het „ dringend aanhouden van hun Hoog „ Mogenden, hun Comptoir geledigd „ zou zyn geworden, terwyl de Raad „ van Staaten, ten zelfden tyde, de „ Magazynen van alles, wat te hunner „ Verdeediging en van de Generaliteits „ Werken by de Stad *Groningen* vol- „ ſtrekt noodig was, onvoorzien liet: ja „ tot

Hun ſchryven wegens den ſtaat der Verdeediging van hun Gewest.

(*) *Reſol. Gen.* 8. Nov. 1784.

XX. BOEK. 1784.

„ tot heden toe aan hun niet hadt te
„ rug gegeeven, 't geleende uit hun-
„ ne Arzenaalen tot Verdeediging van
„ *Bergen op den Zoom*; men zou,
„ zo 't ſcheen, daar uit moeten beſlui-
„ ten, dat *Stad en Lande* alleen als een
„ Lid van 't Bondgenootſchap werd aan-
„ gemerkt, wanneer 'er moest betaald;
„ maar niet als dit Gewest verdeedigd
„ moest worden. In den Jaare MDCLXXII
„ waren zy op dezelfde wyze behandeld,
„ toen men hun niet dan laat en gebrek-
„ kig ondersteunde; zo dat het behoud
„ van *Groningen*, en het verdere van dit
„ Gewest, en daar door van de andere
„ Gewesten, niet was toe te ſchryven
„ aan de hulp der Bondgenooten; maar aan
„ de Dapperheid en Eensgezindheid hun-
„ ner Voorouderen, voor welkers zwaa-
„ re kosten zy nimmer eene billyke ver-
„ goeding of ſchadeloosſtelling hadden
„ mogen erlangen."

Uitgewyd hebbende over hunne be-toonde bereidvaardigheid in het draagen van lasten als Bondgenooten, ten behoeve van het Bondgenootſchap, beklaagden zy zich, egter te moeten zien en ondervinden, „ dat zy, door de maatregelen by „ hun Hoog Mogenden, zyne Hoogheid, „ en den Raad van Staaten, ſucceſſive-„ lyk genomen, aan de Discretie van den „ Vyand zouden worden overgelaaten; „ dat zy dikwyls door hun Hoog Mo-„ genden waren aangemaand tot Betaa-„ lingen, waar van zy de ongegrondheid

„ meer-

„ meermaalen getoond en groote misſla- XX.
„ gen in de geëischte ſommen aangewee- BOEK.
„ zen hadden; waar op men hun nim- ——
„ mer met eenig antwoord hadt ver- 1784.
„ waardigd. Zy vonden zich, derhalven
„ verpligt om aan hun Zelfbehoud, als
„ den eerſten regel van het Natuurrecht,
„ te denken; en waren daar toe te ſterker
„ verpligt: dewyl zy, in de voorleden
„ Maand (*), tot drie maal toe, zyne
„ Hoogheid, op het ernſtigſte hadden
„ voorgehouden de gevolgen der Schik-
„ kinge, om hun van allen Garniſoen te
„ ontblooten, met verzoek om van meer-
„ der voorzien te mogen worden, en
„ Hoogstdeszelfs antwoord, om hunne
„ maatregels daar volgens te neemen;
„ zy hadden de goede dienſten van hun
„ Hoog Mogenden verzogt, en om twee
„ Wagtſchepen op de *Eems* gevraagd;
„ dan tot nog toe geen het minſte ant-
„ woord mogen ontvangen: zelfs zo dat
„ zy, voor alle hun ter Zee en te Land
„ beſteede kosten geen Wagtſchip aan
„ de Zeekant ſcheenen te mogen ver-
„ wagten; terwyl 'er zelfs in 't geheele
„ Gewest geen één Arrillerist was ge-
„ laaten om de Ingezetenen, in geval van
„ hooge Vloeden, door noodſchooten te
„ kunnen waarſchuwen."

En alzo de reden van de ſterke aan-maaninge hunner Hoog Mogenden daar uit

(*) Deeze Brief was den 10 Dec. 1784. ge-dagtekend.

XX. BOEK. 1783.

uit ontſtondt, „ dat de Kas der Generaliteit was uitgeput, hadden zy des „ te meer reden om zich te beklaagen: „ naardien zy, zedert lange, en by herhaaling, hadden aangedrongen, dat de „ ſtaat dier Kaſſe mogt worden onderzogt, dit was door andere Gewesten „ ondersteund; maar geheel vrugtloos. — „ Het Rapport der Heeren Staaten van „ *Holland* en *West-Friesland* bewees, dat „ 'er, in een dertig jaarigen Vrede, geene groote of nuttige onkosten aan de „ Frontieren, Arzenaalen, en Magazynnen waren gedaan, ('t welk zy, wat „ *Stad en Lande* betrof, ten vollen konden bevestigen,) en dat 'er evenwel, „ met het begin der Troubles, reeds gebrek aan Geld was; dit op bloot zeggen te moeten gelooven was te veel „ gevergd, voor Menſchen, die niet gewoon waren dan op gronden van zekerheid te gelooven.

„ Zyn wy," vaaren zy voort, „ een „ Lid van het Bondgenootſchap dan zyn „ de Generaliteits Kasſen, *pro indiviſo*, „ mede de onzen, de Wapenen van den „ Staat, en de Directie over 't Krygsvolk, behooren ons mede toe; wy „ hebben, derhalven, een gegrond Regt „ de eerſte mede te mogen onderzoeken „ en te kennen; wy hebben het zelfde „ Regt om mede door de Wapenen van „ den Staat verdeedigd te worden; en „ als dat niet geſchiedt met die vermogens, welke de omſtandigheden des „ tyds

„ tyds toelaaten, wordt het Bondgenoot- XX.
„ ſchap verbroken. —— Men zegge niet, BOEK.
„ dat wy zonder gevaar zyn, om dat de ——
„ Oorlog in *Vlaanderen* zyn oorſprong 1784.
„ heeft genomen, niemand weet de be-
„ doelingen van den Vyand; de onder-
„ vinding heeft geleerd, dat die toneel-
„ len meermaalen van het eene einde
„ van *Europa* na het andere zyn ver-
„ plaatst geworden, en zulks te ligter
„ in de kleine uitgeſtrektheid van de
„ Republiek mogelyk is; te meer om
„ dat de Vyand niet onkundig kan bly-
„ ven, van onze Weerloosheid, en ons,
„ twee andere Gewesten, en 't Landſchap
„ *Drente*, zonder moeite en gevaar, kun-
„ nende veroveren, door derzelver ruïne,
„ de andere Provincien te ligter kan
„ overweldigen: wy zelf, uwe Hoog
„ Mogenden en alle de Bondgenooten
„ zouden zich te laat beklaagen, ons al-
„ zo te hebben verwaarloosd."

Schryven aan den Raad van Staaten.

De Gelastigden tot de Verdeediging van dit Gewest ſchreeven aan den Raad van Staaten, een Brief van ſoortgelyken inhoud. En als deezen daar op een ſcherp antwoord ingezonden hadden, waar in zy, de *Gelastigden ter Verdeediging*, een Departement hun onbekend, en ongetwyfeld van eene *recente creatie* noemden; de bezorging van Krygsvoorraad als de zaak der Staaten aanmerkten; en betuigden van de Leening tot Verdeediging van *Bergen op den Zoom* niets het allerminſte te weeten, gaven Staaten van

Hoe beantwoord.

XX. BOEK. 1784.

Stad en Lande, daar op een wederleggend beſcheid, vol van bittere verwyten zo over de onkunde, wegens het aangeſtelde Departement, als over het niets weeten van gedaane Leening.

Ten ſlot gaven zy kennis, dat zy, indien niet ten ſpoedigſten aan hun verzoek voldaan werd, geene verdere Penningen zouden betaalen in de Petitien tot de Legerlasten, Fortificatien en Magazynen; maar hun Aandeel te zullen beſteeden, tot alles wat zy te hunner Verdeediging dienſtig oordeelden, en uit die Penningen weder te zullen aankoopen, het geleende tot Verdeediging van *Bergen op den Zoom*. —— „ Wy oordeelen," is hunne taal, „ ons zelven de naasten „ te zyn, en anderen niet te kunnen „ redden door onzen eigen ondergang. „ Wy oordeelen zulks aan onze Ingezetenen te zyn verpligt, die, onder „ de Lasten en Schattingen, ten dienſte „ van het Bondgenootſchap beſteed, bezwykende, van hunne Regenten niet „ anders kunnen verwagten, dan dat zy „ hun met alle vermogens zullen beſchermen, en hun alzo bevryden, om eensklaps van hunne Vryheid, Goederen, „ en misſchien van het Leeven, te worden beroofd.

„ Wy vertrouwen, derhalven, dat U „ Hoog Mogenden, onze voorneemens „ niet alleen zullen moeten billyken; „ maar dat U Hoog Mogenden, zyne „ Hoogheid, en de Raad van Staaten, zul-

„ len

„ len worden bewoogen om ons al dat XX.
„ geene te bezorgen, 't geen te onzer BOEK.
„ Verdeediging elders eenigzins kan wor- ——
„ den gemist, of met eenige mogelyk- 1784.
„ heid aangeſchaft: terwyl wy de weder-
„ gave daar van, naa het einde des Oor-
„ logs, belooven, en ons, door eene ver-
„ dere verwaarloozing, niet zullen nood-
„ zaaken, ſterkere maatregelen te neemen,
„ en gebruik te maaken van de Regten
„ ons als Souverain van deeze Provincie
„ over de Militie wettig toebehooren-
„ de (*)."

Op eene Petitie van den Raad van Staaten, bedraagende 467,800 Guldens (†), tot het vervaardigen van Tenten, en het verder vereischte tot het marschvaardig maaken der Krygsmagt van den Staat, als mede het oprigten van Hospitaalen, waar in *Holland* terſtond bewilligd hadt (§), merkte men in dit Gewest aan, wel gewenscht te hebben dat men vroegtydig, in tyd van Vrede, om Oorlog gedagt hadt, op dat de noodwendigheden om te veld te

Stemt in de Legerlasten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1979 Voor 't Jaar 1785. bl. 530—542.

(†) Van deeze Petitie moest *f* 385800 dienen tot een Gratificatie voor 643 Compagnien Cavallerie, Dragonders en Infanterie. *f* 600 voor elke Compagnie. *f* 32000 tot een Soulaas voor 23 Esquadrons, wegens 't gemis der Weiden. *f* 50000 tot het oprigten van Hospitaalen te *Sluis in Vlaanderen*, *Hulst*, *Sas van Gent* en *Bergen op den Zoom*. *Reſol. van Holl.* 5 Aug. 1784.

(§) *Reſol. van Holl.* 15 Sept. 1784.

XX. BOEK. 1784.

te kunnen trekken, waar toe een Leger ten allen tyde diende in ſtaat te zyn, zou de Staat, by onverwagte voorvallen, daar van dienst hebben, eerder waren vervaardigd; als mede dat het Leger zelve, wat de Troepen betrof, in beter orde mogt weezen; doch dat zy in deezen Eisch met de overige Bondgenooten wel wilden toeſtemmen (*).

Gelderland maakt des zwaarigheden.

Zo gunſtig liep het met deeze Petitien niet af in *Gelderland*, waar de Heeren CAPELLEN TOT DE MARSCH, ZUILEN VAN NYVELDT, en LYNDEN VAN OLDENALLER, dezelve als zeer verkeerd ingerigt aanmerkten; doch tevens betuigden gereed te zyn, om 'er in te bewilligen, in gevalle deeze Gelden tot weezenlyke hulp voor het zo veel geleden hebbend en nog lydend Krygsvolk van den Staat zouden worden beſteed: dan zy voegden 'er by afkeerig te zyn van alle Veldlegeringen, en te begrypen, dat de zaaken met den Keizer zich wel in 't vriendlyke zouden ſchikken; dat het Jaargetyde thans te ver verloopen was, om van Tenten gebruik te maaken, dat een Ziekenhuis in *Staats Vlaanderen* thans van geen dienst kon zyn: waarom zy deeze Petitie, zo als dezelve lag, afloegen, althans in beraad hielden. — Deeze ging by dit Gewest niet door; ſchoon 't zelve, voor 't afloopen

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1784. bl. 1811.

pen des Jaars, op zekeren voet bewilligde (*). XX. BOEK.

Doch 's Lands toeſtand, ten opzigte van de Verdeediging, by den Keizerlyken aanval, kwam eerlang Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH zodanig voor, dat hy, op den Landdag te *Nymegen* met den aanvange des Jaars MDCCLXXXV gehouden, onder andere deeze harde taal voerde. „ Daar ons Gemeenebest nog aanhoudend de jammerlykſte gevolgen moet verduuren, van de verkeerde Directie, die deszelfs uitvoerende Magt, in den jongſten Oorlog, ſtrafloos heeft durven onderneemen; daar een ieder, die belangloos zyne oogen op dat Beſtuur vestigt, in ſtaat is, om te ontdekken, door welk een dryfveer, die niets minder dan het ter nedervellen onzer Onafhangelykheid ten doeleinde hadt, den Vaderlande zo veele Onheilen zyn berokkend geworden, zou men natuurlyk moeten verwagten, daar wy, zedert Maanden, met eenen Aanval van eenen magtigen Vyand gedreigd worden, dat niets onbeproefd zou zyn gelaaten, om voor te komen, dat de Republiek niet andermaal, door eene verdervende hand, gedwarsboomd wierde in het daarſtellen, en in het doen uitvoeren van maatregelen, die vereischt

1784.

Hoe CAPELLEN TOT DE MARSCH den toeſtand van 's Lands Verdeediging afmaalt.

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1784. bl. 1463. en 1701.

„ eischt worden, om eene naderenden „ Vyand, zo veel in ons vermogen is, „ te wederstaan.

„ Het tegendeel is egter zeker, Ed. „ Mogende Heeren! De schandelyke Di- „ rectie van het Departement, waar aan „ de zorge is toevertrouwd, om voor „ 's Lands Defensie te waaken, is ten „ top gereezen! De Uitvoerende Magt „ aan den Heer Capitein Generaal met „ den Raad van Staaten opgedraagen, „ niettegenstaande de menigvuldige Re- „ monstrantien, en zonder op de regt- „ maatige verontwaardiging der Natie „ te letten, blyft of onagtzaam op 't „ geen, in dit hachlyk tydstip, tot het „ weezenlyk behoud des Vaderlands dient „ gedaan te worden, of, 't zy door on- „ kunde, 't zy door kwaadwilligheid, „ bepaalt zich tot maatregelen, die, hoe „ zeer men ook al eens eenen werkzaa- „ men toestel ziet maaken, verre af zyn „ om de waare Activiteit te bevorde- „ ren; maar in tegendeel al te dikwyls „ strekken, om de verwarring te doen „ toeneemen, en om 's Lands Schatkist „ tot den bodem toe uit te putten.

„ Evenwel, daar 'er niet alleen een „ argwaan ten deezen opzigte plaats „ heeft; maar daar onwederlegbaare be- „ wyzen spreeken, blyft nog een schroom- „ agtigheid, eene huiverigheid by de „ Vertegenwoordigers van *Nederland*, „ Volk, de overhand behouden, om die „ Uitvoerende Magt, naar behooren

paal

„ paal en perk te ſtellen; om na de waa- XX.
„ re oorzaak van alle de onheilen, den BOEK.
„ Lande toegebragt, te inquireeren, en ——
„ om de zulken, zy zyn wie zy zyn, 1784.
„ die zich aan zulk een enorm wanbe-
„ dryf hebben ſchuldig gemaakt, loon
„ naar werken te doen ontvangen. ——
„ En, wanneer wy in 't byzonder onze
„ aandagt vestigen op de verrigtingen
„ van den Heer Capitein Generaal, wie
„ van ons is 'er, Edel Mogende Heeren!
„ die in gemoede kan zeggen, te vrede
„ te zyn over deszelfs Directie, ſpeci-
„ aal met relatie tot het Militaire wee-
„ zen, enkel en alleen hier door bedor-
„ ven? —— Ik gevoel, Edel Mog. Hee-
„ ren! dat deeze myne rondborſtige taal,
„ met betrekking tot den eerſten Die-
„ naar Uwer Ed. Mog., in deeze Raad-
„ zaal vreemd moet klinken; doch het
„ tydſtip is gebooren, dat niemand, hy
„ zy ook wie hy zy, wanneer het op 't
„ behouden der Republiek aankomt, moet
„ ontzien worden.

„ Daar U Ed. Mogenden in 't byzon-
„ der onkundig zyn, omtrent het geen
„ tot het werk der Defenſie betrekking
„ heeft; daar de Armée van den Staat
„ op verre na nog niet in die orde is,
„ dat dezelve, in geval van nood, zou
„ kunnen ageeren; daar het zich niet
„ laat aanzien, dat de Republiek ſpoedig
„ met de beoogde *Duitſche* Hulpbenden
„ zal geriefd worden; daar U Ed. Mo-
„ genden zich zo alleën toonden, om,

„ in-

XX. BOEK. 1784.

„ ingevolge myner inſtancien van giste-
„ ren, onder de hand, op de meest effi-
„ cacieuſe wyze, by het Hof van *Ver-*
„ *failles* te doen bewerken, de zekerheid
„ dat, in geval van Oorlog, een Corps
„ van vyf en twintig of dertig duizend
„ Man *Franſche* Troepen, ten dienſte
„ der Republiek, gereed mogten gehou-
„ den worden, om, des noods, daadlyk
„ tot ons te kunnen overgaan; daar in-
„ tuſſchen geen voldoende meſures wor-
„ den werkſtellig gemaakt, om ons te
„ beveiligen; daar nog daarenboven de
„ zulken, die den Stadhouder tragten te
„ behaagen, de Maatregelen tot Zelfver-
„ deediging onzer Ingezetenen, die U
„ Ed. Mogenden te vergeefsch ſmeeken
„ om daar toe in ſtaat geſteld te wor-
„ den, tegen gaan en doen verydelen;
„ daar, met één woord, de toeſtand van
„ dit Gemeenebest in 't algemeen, en
„ die van deeze Provincie in 't byzon-
„ der, allerhachlykst is; daar men 'er op
„ uit ſchynt te weezen, om de Verdeeld-
„ heden te voeden, om, ware het mo-
„ gelyk, door eene misleide Meenigte,
„ die tot Oproer aangehitst wordt, onze
„ Vryheid eens voor al den hartader af
„ te ſteeken, zo moet, myns oordeels,
„ niets verzuimd worden, willen 's Lands
„ Vaders zich van alle toekomſtige ver-
„ wyten vry kennen, om eens met ken-
„ nis van zaaken te kunnen oordeelen,
„ of 'er in de daad, op eene kragtdaadi-
„ ge en welmeenende wyze, maatregels

„ tot

„ tot ons behoud by de hand genomen XX.
„ zyn, en, zo neen, om dan nog by BOEK.
„ tyds, alle verkeerde en verdervende ——
„ oogmerken te kunnen voorkomen. 1784.
„ En, op dat zulks, met hoop van Hyraadt
„ eenen gelukkigen uitslag, geschiede, eene Be-
„ daar de Ondervinding ons leert, dat zending
„ van de gewoone Instancien, door Mis- aan zyne
„ sives, niet veel te wagten is, daar de Hoogheid
„ Uitvoerende Magt, tot geen ouvertu- aan.
„ res door deezen weg, zal te beweegen
„ zyn, zo geef ik U Ed. Mog. in ern-
„ stige bedenking, of de aangelegenheid
„ en de presance deezer zaake niet
„ zou vereischen, dat eene buitengewoo-
„ ne Bezending van eenige Leden uit
„ het midden deezes Landschaps, (die
„ in geene Generaliteits Collegien Sesie
„ hebben,) aan den Heer Capitein Ge-
„ neraal worde vastgesteld en benoemd,
„ *om op eene wyze met Uw Ed. Mog. Sou-*
„ *verain Gezag overeenkomstig, van zyne*
„ *Hoogheid te eischen Ouvertures van de*
„ *gemaakte en voorgenomene Schikkingen,*
„ *en Intencien in deeze kommerlyke om-*
„ *standigheden, in specie de Defensie van*
„ *het Vaderland in het algemeen, en van*
„ *deeze Provincie in 't byzonder, concernee-*
„ *rende*; daar van met allen haast aan
„ U Ed. Mogenden rapport doen; ten
„ einde hier door te effectueeren van
„ niet langer door ombrageuse vermoe-
„ dens in zulk eene ontrustende en voor
„ onzer aller veiligheid angstvallige on-
„ zekerheid te blyven verseeren; als wan-

„ neer

XX. BOEK. 1784.

„ neer wy in ſtaat zullen zyn om ons,
„ naa een manmoedig onderzoek van
„ zodanig eene Opening, te beraaden
„ omtrent het geen wy, als Vertegen-
„ woordigers van een mishandeld, doch
„ onafhangelyk Volk, zullen dienen by
„ de hand te neemen; als ook in hoe
„ verre aan onzen tegenwoordigen reële-
„ len nood voldaan is, dan niet.

„ Deeze voorzorge Ed. Mog. Hee-
„ ren! is tot onze redding noodig; dan
„ eerst zullen wy, op eene voldoende
„ wyze, kunnen medewerken, om den
„ ſnoodſten toeleg te doen verydelen;
„ dan eerst zullen U Ed. Mog. kunnen
„ beoordeelen, of ook van de Authori-
„ teit, die aan de Uitvoerders Uwer
„ Ed. Mog., bevelen is gedemandeerd,
„ een misbruik is gemaakt geworden.
„ En deeze Precautien moeten genomen
„ worden, wanneer men in conſideratie
„ neemt, dat, hoe zeer men al eens aan
„ den Capitein Generaal de vereischt
„ wordende Theorie wil toekennen, het
„ evenwel zeker is, dat die met geene
„ Ondervinding gepaard gaat, en dat
„ daarenboven zyne Hoogheid te raade
„ moet gaan, met den Raad van Staa-
„ ten, waar op men geen betrouwen
„ mag noch kan ſtellen.

„ Zonder dusdanige kragtdaadige Voor-
„ zieningen zyn wy, by onverhoopte
„ gebeurtenisſen, daar de Vyand ſteeds
„ blyft naderen, niet te redden. Zon-
„ der dezelve, al waren onze Hulpben-

„ den

„ den daar, kunnen geene verdere maat- XX.
„ regelen baaten. Daar, in tegendeel, BOEK.
„ uit deeze Ouvertures, waar toe, door
„ inſtancien van Mannen, die Vryheid 1784.
„ en Vaderland weeten te waardeeren,
„ mondeling kan aangedrongen worden,
„ te verwagten is, dat in- en uitwendige
„ Verraaders in hunnen toeleg zullen
„ worden geſtuit, dat de Activiteit in
„ het midden onzer, om binnen- en bui-
„ tenlandsch Geweld te wederſtaan, kragt
„ en leeven zal bekomen, op dat onze
„ edelmoedige Bondgenoot, die door on-
„ ze laffe en verraaderlyke Werkeloos-
„ heid veelligt zou kunnen worden af-
„ geſchrikt om ons kragtdaadig by te
„ ſtaan, moge worden geanimeerd, om
„ ons met verdubbelde poogingen te
„ helpen en te redden.

„ En ten einde, met den vereischten
„ nadruk, deeze Maatregelen ten uitvoer
„ te brengen, is het noodig van zulk
„ eene beſlootene Bezending de Bondge-
„ nooten, by rondgaande Brieven, kennis
„ te geeven, te gelyk met den ſterkſten
„ aandrang om tot bevordering van de
„ ſalutaire meſures, van welkers gevol-
„ gen het ſtaan of vallen der Republiek
„ zal afhangen, te willen mede wer-
„ ken."

Van deeze zo heftig aangedrongene Bezending kwam niet. 't Beſluit viel om, over den ſlegten toeſtand van *Gelderland*, zo in Krygsvolk, Vestingen, Tuighuizen, als aan de Algemeene Staaten en

Beſluit in *Gelderland*, over den ſtaat der Verdediging.

XX. BOEK. 1784.

en den Stadhouder te ſchryven, met aandrang by de Bondgenooten, om niet aan het noodlot overgelaaten; maar geholpen te worden; ten einde niet gedwongen te zyn, om 't geen men in handen hadt, tot eigen Verdeediging te gebruiken. Men ſtemde ook toe, om, indien de Oorlog doorging, het overgaan van vyf en twintig of dertig duizend Man *Fransch* Krygsvolk in dienſt van den Staat te bewerken (*).

Maatregels in *Friesland* ter Verdeediging genomen.

In *Friesland* moet men, wegens 't gevaar van 's Vyands nadering, als mede over de aangewende poogingen ter Verdeedigingе, veel gunſtiger geoordeeld hebben, dan in de Gewesten van welken wy dus verre de kommerlykſte denkbeelden opgaven; althans, in Louwmaand des Jaars MDCCLXXXV, ter Vergaderinge der Staaten van dat Gewest voorgedraagen zynde, dat, hoe zeer ook de loflyke poogingen der naastgelegene en aan *Friesland* tot een voormuur dienende Landſchappen, eene gegronde hoop mogten geeven, dat de aanvallen des Vyands geheel niet, of ten minſten niet dan naa een geruimen tyd te zyn opgehouden, tot de Landpaalen van *Friesland* zouden kunnen doordringen, zy nogthans oordeelden, dat de voorzigtigheid eischte, dat men de in tyden van nood zo volſtrekt onontbeerelyke Zelfverdeediging, voornaam-

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1785. bl. 17—26.

naamlyk tegen ligte Troepen en ſtroo- XX.
pende Partyen, die voor eene wyl op de BOEK.
eene of andere plaats zouden kunnen door- ——
dringen, niet uit het oog verloor. Ten 1784.
dien einde werden uit de vier Kwartieren Jr. JAN LODEWYK DOYS VAN BURMANIA, Jr. WILLEM ANNE VAN HAREN, en de Heeren MARTINUS VAN SCHELTINGA en PETRUS CAMPER gelast, om met Heeren Commisſarisſen uit het Collegie der Gedeputeerden, de Toegangen tot *Friesland* te doen onderzoeken, en een beredeneerd Plan van Verdeediging te laaten vervaardigen, zo ten aanziene van de Schansſen, die herſteld, als die (zo noodig) nieuw gemaakt moesten worden; ook van den Krygsvoorraad en Manſchappen daar toe noodig; als mede naa te gaan, hoe, en op welke wyze, de vereischt wordende Manſchappen, op de voor hun zelve gemaklykſte, en voor 't algemeen zekerſte en onkostbaarſte wyze gevonden, en gehouden zouden kunnen worden. —— Men vorderde egter allen ſpoed, en ſchreef alle Officieren en Magiſtraaten aan, om deeze Heeren, die uit de Gedeputeerden by zich kreegen de Heeren SCHWARTZENBERG en HAMBROIK, als van Staats wegen benoemd, te eerbiedigen, alle noodige opheldering en byſtand te geeven, en in 't algemeen aan derzelver bevelen, in het uitoefenen van de opgedraagen post, tot beveiliging van den Lande, te gehoorzaa-

XX. BOEK. 1784.

men (*). —— Gedeputeerde Staaten van *Friesland* hadden geweigerd, op 't Patent van den Capitein Generaal, het Regiment *Oranje Friesland* te laaten uittrekken, waar over zyne Hoogheid zyn misnoegen liet blyken, en zyne klagten by hun Hoog Mogenden uitſtortte (†).

Hoe dit Gewest over de voorgeſtelde Legerlasten dagt.

Groot misnoegen hadden Staaten van dit Gewest voorheen betoond, wanneer zy, in den Zomer des Jaars MDCCLXXXIV, met geen minder ontroering, dan ſmerte vernamen, dat 's Lands Capitein Generaal by hun Hoog Mogenden hadt moeten bekennen, dat de Armée van den Staat zich, door 't gebrek aan 't noodige tot een Veldtocht, buiten ſtaat bevondt, om den Lande den dienst te doen waar toe dezelve eigenlyk en alleen werd onderhouden. —— Zy waren hier door hoe langs hoe meer overtuigd, dat de onmeetbaare kosten, van tyd tot tyd, aan 't Leger van den Staat beſteed, het Gemeenebest geene daar aan geëvenredigde nuttigheid hadden toegebragt. Dat zy, ſchoon genoegzaame reden hebbende, om niet te ſtemmen in het doen van meerdere kosten aan 't Leger, dat oogſchynlyk, door eene verkeerde Directie, ten onbruik en onnut geworden was, egter, uit overweeging van de hachlyke en dringende omſtandigheden, waar in de Repu-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 928.
(†) *Reſol. Gen.* 8. Nov. 1784.

publiek zich tegenwoordig bevondt, wel voor goed konden aanzien, dat 'er eene Petitie geſchiedde, om het noodige herſtel daadlyk te wege te brengen. — Doch dat zy, uit overtuiging dat alle Lichaamen, door den Staat bezoldigd wordende, ten allen tyde behooren gereed te zyn om den dienst, waar toe zy betaald worden, aan den Lande te doen, ten ſterkſten aandrongen, dat van wegen hun Hoog Mogenden aan zyne Hoogheid, als Capitein Generaal van alle Provincien, wierd aangeſchreeven, om op te geeven, de redenen, waarom het Leger van den Staat zich buiten ſtaat bevondt, om aan de Orders, die 't zelve van wegen den Souverain zouden mogen gegeeven worden, te voldoen? en wie vermoedelyk aan dit Pligtverzuim ſchuldig waren? ten einde de ſchuldigen in *Friesland*, zonder oogluiking, opgezogt en ten ſtrengſten geſtraft mogten worden. — Zy beklaagden zich, over het niet te werk ſtellen hunner welmeenende voorſlagen, tot herſtel van de Gebreken by het Leger (*). XX. BOEK. 1784.

By hunne inwilliging in den Geldeisch tot de Legerlasten, op 't erkende gebrek by de Landsmagt gegrond, verklaarden zy, om met hunne eigene woorden Bewilligt daar in.

(*) Gedaan by Brieven aan hun Hoog Mogenden van 6 July 1782, en 19 Dec. 1783.

XX. BOEK. 1784.

den te ſpreeken, „ dat zy, door het „ voorgedraagene by den Raad van Staaten meer en meer bevestigd waren ge„ worden in het denkbeeld dat, door eene „ verkeerde Directie, de Armée van „ den Staat was gebragt in zulk een „ toeſtand, dat de Bondgenooten ge„ noodzaakt wierden, thans daar aan „ kosten te ſpendeeren, die in alle voor„ gaande, zelfs allerkommerlykſte om„ ſtandigheden, onbekend geweest en ge„ bleeven waren, gelyk zyne Hoogheid „ en de Raad van Staaten zelfs erken„ den. Dat zy, egter, uit aanmerking, „ dat het voorafgaan van een Onderzoek „ deezer zaake, en het ontdekken der „ Schuldigen, van al te langen duur zou „ zyn, daar, in tegendeel, de Geſteltenis „ der Republiek eene ſpoedige, ernſtige „ en kragtdaadige voorziening eischte, „ in de Petitie tegen *f* 8-13-3 ten Hon„ derd toeſtemden, met last, om het „ aandeel huns Gewests ten ſpoedigſten, „ en tot meerder verhaasting, in dit by„ zonder geval, zonder het beſluit ter „ Algemeene Staatsvergadering daar op „ af te wagten, te fourneeren (*)."

Utrecht ſtemt 'er in toe.

Utrecht onttrok zich niet aan deeze Legerlasten; doch wilde, hoe eer hoe beter, by hun Hoog Mogenden overlegd hebben, op welke meest gevoeglyke wyze

(*) *Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1166. 1556.

ze het groot verval by 's Lands Krygs- XX.
magt, zou kunnen verbeterd en in 't BOEK.
vervolg, voorgekomen worden.

De Vroedschap P. H. l. Ivoy liet zich 1784.
in *Utrechts* Vroedschaps Vergadering, in Ivoy's
Wintermaand deezes Jaars naa voor- bedenkingen
dragt van verscheide, zyns oordeels, hoog- over
noodige Verbeteringen, over 's Lands 's Lands
toestand, op deeze wyze hooren; „ de toestand.
„ nood vordert verbetering: want ik ben
„ verzekerd, zo lang 'er geene goede
„ Directie in de onderscheidene gedeel-
„ tens van 's Lands Uitvoerende Magt
„ zyn zal, het algemeen vertrouwen niet
„ hersteld, en het mistrouwen niet weg-
„ genomen zal worden. En hier aan
„ schryf ik alleen toe, zo de Reserve,
„ die men bespeurt, by de Mogenheden
„ ons genegen, als by het Ministerie van
„ zyne Majesteit den Koning van *Frank-*
„ *ryk*, *Neêrlands* edelmoedige Vriend,
„ Beschermer en Bondgenoot. En geen
„ wonder, daar die Monarch ons, in
„ den laatsten Oorlog, zulke uitmunten-
„ de Diensten bewyzende, by bevinding
„ is gewaar geworden, de weinige on-
„ dergeschiktheid van de Uitvoerende
„ aan de Bevelende Magt, en de kragt
„ van een verborgen hand onder ons
„ plaats hebbende, welke vermogt te
„ verhinderen, dat men den Vyand met
„ voordeel bevogt en afbreuk deedt.
„ En nu is de verwaarloosde staat, in
„ welken zich 's Lands Frontieren, Ar-
„ zenaalen, en Magazynen, naa een der-

XX. BOEK. 1784.

„ tig jaarigen Vrede, bevinden, aan vreemde Mogenheden niet onbekend, als „ ook het niet opneemen der openſtaande Geldleeningen in de reſpective „ Provincien, tegen den gewoonen Intrest. —— Heeft het ons Vaderland „ immer, in de zwaarſte Oorlogen, die „ het te vooren hadt, hier aan ontbroken? Werden de Negociatien, open „ zynde, niet vervuld? Of zou men „ beweeren, dat 'er geen Geld in 't Land „ was? Ziet men het tegendeel niet by „ nabuurige Mogenheden, hoe groot ook „ hunne gearresteerde Geldleeningen zyn, „ dezelve niet alleen vervuld, maar de „ ingeſchreevene ſom tot deelneeming „ de gearresteerde verre te boven gaan? „ Niemand immers zal kunnen bewyzen, „ dat *Nederlands* Credit minder zou „ zyn dan dat van de andere Mogenheden, of dat 'er minder Vaderlands- „ en Vryheidsliefde by ons plaats heeft. „ Neen! in 't wantrouwen aan de Generaale Directie zal de oplosſing moeten gezogt worden. Intuſſchen zal „ men dagelyks aangemaand worden, om „ te conſenteeren in vermeerdering van „ Landmagt; oprigting van verſcheide „ Corpſen ligte Troepen, noodig tot „ verweering van de Republiek, tegen „ een magtigen Vyand; inwilliging van „ vermenigvuldigende Petitien, onontbeerelyk in Oorlogstyd, zo tot bezoldiging der vermeerderde Land- en Zeemagt, als tot voldoening van Vivres en

Am-

„ Ammunitie; en zo lang 'er geene Ver- XX.
„ betering in de Generaale Directie zal BOEK.
„ zyn, wat vrugt zal men door de in- ——
„ williging van de Petitien zich kunnen 1784.
„ of durven belooven? Maar het noo-
„ dig Redres werkstellig gemaakt zyn-
„ de, zal *Nederland*, onder GODS Ze-
„ gen, weder ontzaglyk worden voor
„ zyne Vyanden, en het vertrouwen
„ zo van vreemde Mogenheden, als
„ ook van deszelfs Ingezetenen herlee-
„ yen (*)."

Voorstel van dien Heer over de Wapening in de Generaliteits Landen.

Die zelfde Heer deedt eerlang een zeer nadruklyk Voorstel, by *Utrechts* Vroedschap, wegens de Wapening der Inwoonderen van de Generaliteits Landen, en wilde dat, daar de tyden, die wy beleefden, geen tyden van Uitstel of lange Raadpleegingen waren, en de behandeling der zaaken ter Generaliteit geen Verwyl leeden, een Plan om de Ingezetenen omstreeks *Maastricht* te wapenen, in handen der Hoofd-Officieren van *Staats-Brabant* en *Vlaanderen* gesteld hebben, om te vraagen of daar iets dergelyks kon plaats vinden? Hy beklaagde zich, dat eenigen deezer Leden der Vergadering van hun Hoog Mogenden, door Ampten en menigvuldige Bezigheden overlaaden, zelden of ooit in hunne Schouts-Ampten tegenwoordig waren. Dit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1769. 1942. 1942. 1952.

XX. BOEK. 1784.

Dit moest het Verſlag doen marren: doch, daar het oogenblik dierbaar was, kon 'er veel tyds met ſchryven en berigten inwinnen, verloopen. „ En ſtellen wy," luidt zyne taal, „ dat de „ Ingezetenen der Generaliteits Landen „ aan zich zelven overgelaaten worden, „ welk eene groote Verwarring zal dit niet „ veroorzaaken! Wat een lust zal het „ aan de Vyandlyk ligte Troepen niet „ geeven, welke zonder tegenſtand den „ Buit bekomen hebben, om verder „ landwaards in hunne woedende Roofzugt den toom te vieren. Ondertuſſchen word alomme verſpreid, *dat als „ de Keizerlyke ligte Troepen tegenſtand „ by den Landman ontmoeten, zy dan alles over den kling doen ſpringen; maar „ anders zich vergenoegen met Brandſchatting of Plundering; doch den Ingezetenen „ het Leeven laaten behouden.* —— Ongelukkige beſchaamenswaardige voorwendzels in den mond van vrye *Nederlanderen!* alleen ingerigt om de zo zeer nuttige en noodzaaklyke Wapening der Ingezetenen tot hunne Zelfverdeediging tegen te gaan! Hadden onze kloekmoedige en vryheidminnende Voorouders dus geredeneerd, nimmer zouden zy de beroemde en welgeoefende *Spaanſche* Krygsbenden, onder PHILIPPUS DEN II, uit het zelfde Huis van *Oostenryk* oorſpronglyk, als de tegenwoordige Keizer, verbrooken en het juk afgeworpen hebben; en nim-

„ nimmer waren wy vry gebooren. — XX.
„ Dat derhalven van wegen deeze Stad, BOEK.
„ ter eerstkomende Staaten Vergaderin- ——
„ ge, voorgeslaagen en daadlyk ten uit- 1784.
„ voer gebragt worde, om, naamens dit
„ Gewest, ter Generaliteit aan te drin-
„ gen, op de Wapening der Generali-
„ teits Landen. Dit kan te gereeder ge-
„ daan worden; dewyl reeds in Winter-
„ maand des verloopen Jaars, een Brief
„ der Staaten van *Friesland* is ingeko-
„ men, aandringende op het houden
„ eener bepaalde Onderhandeling over
„ dit stuk; en onze Afgevaardigden ter
„ Generaliteit verder te gelasten, om de
„ Staaten deezes Gewests te berigten,
„ wat 'er omtrent deeze Wapening, by
„ hun Hoog Mogenden is gedaan, en
„ hoedanige Plans deswegen by hun
„ Hoog Mogenden zyn ingekomen."
Zy kreegen deezen last (*). —— De Directeur Generaal DU MOULIN hieldt zich eenige dagen binnen *Utrecht* op, en raadpleegde met eenige Leden van Staat, over den toestand der Verdeediging van het *Sticht* (†).

Hoe de yverigste Voorstanders van den Wapenhandel dagten, kunnen wy niet beter uitdrukken, dan met de eigene woorden, waar mede zy denzelven aanpreezen. „ Wy bevinden ons thans „ ge- Algemeene aanpryzing van den Wapenhandel in dit tydsgewricht.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 294 303.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1947.

XX. BOEK. 1784.

„ genoegzaam in 't zelfde geval, waar
„ in de Staaten van *Noord-America* on-
„ langs geweest zyn. De Keizer is
„ verpligt, even gelyk de *Engelſchen* ge-
„ weest zyn, den Oorlog te voeren verre
„ van zyne voornaamſte Bezittingen.
„ Het overvoeren van Troepen en Krygs-
„ behoeften van *Weenen* na de *Nederlan-*
„ *den*, is, zo niet moeilyker en kostbaarder
„ ten minſten even moeilyk en kostbaar,
„ als uit *Engeland* na *Noord-America*.
„ De Landen van de Staaten Generaal
„ zyn veel beter geſchikt ter Verdedi-
„ ging dan die der Vereenigde Staaten,
„ en de ſtaat van hunne Geldmiddelen
„ en Bevolking is veel bloeiender. —
„ Laaten wy dan, om met deeze gelyk-
„ heid van omſtandigheden ons voordeel
„ te doen, het voetſpoor der *Americaa-*
„ *nen* volgen, die, in hun geval, onze
„ Voorvaderen ten voorbeeld genomen
„ hebben. Laat de geheele Republiek
„ eene Legerplaats vertoonen. Laaten
„ alle de Inwoonders zich gewennen aan
„ de Wapenen, die ter verdeediging van
„ het Vaderland moeten ſtrekken. Laa-
„ ten zy vermaak ſcheppen en eer ſtel-
„ len in den arbeid, die den Vyand den
„ toegang tot ons Land gevaarlyk moet
„ maaken, en in die Krygsoefeningen,
„ door welken zy hem te rug moeten
„ dryven. Laaten zy Loopgraaven del-
„ ven, en Batteryen opwerpen. Laaten
„ zy de Wapenoefeningen met vaardig-
„ heid en naauwkeurigheid leeren ver-
„ rig-

„ rigten. Laaten de ingeſchreevene Man- XX.
„ ſchappen zich, gelyk in *Zwitzerland*, BOEK.
„ op de Zon en Feestdagen, in de
„ Krygskunst oefenen, eerst by Corpo- 1784.
„ raalſchappen, vervolgens by Compag-
„ nien, en eindelyk by geheele Regi-
„ menten, tot dat zy, ten minſten ééns
„ in 't Jaar, kleine Campementen kun-
„ nen formeeren, waar in alle de Ma-
„ noevres verrigt worden, welke de
„ plaatslyke Tactique kan vorderen. Laa-
„ ten wy ons trachten te overtuigen van
„ die gewigtige Waarheid, welke Graaf
„ MAURITS VAN SAXEN, in zyne
„ *Reveries* aan de Naakomelingſchap heeft
„ naagelaaten: *dat eene kleine Staat onmo-*
„ *gelyk zyne Vryheid kan bewaaren, zo*
„ *niet alle deszelfs Inwoonders in ſtaat zyn*
„ *om hun Vaderland te verdeedigen* (*)."

Hoe het zich voorts, in deezen Keizerlyken Oorlog, alleszins van een zo vreemd aanzien, toedroeg, ſtaat ons, in een ander Deel, naa het vermelden van veele binnenlandſche voorvallen, te boeken.

(*) *Grondwettige Herſtelling* I. D. Voorrede bl. XV.

Einde van het Zevende Deel.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Algerynen (De vrees voor een Oorlog met de) verdwynt, 149.

Amſterdam (Vertoog van) tegen de Militaire Jurisdictie, 5. Raadpleegingen daar over, en Beſluit daar mede overeenkomſtig, 7. Zie verder *Militaire Jurisdictie*.

Antwerpen. Een Schip van daar zoekt de *Schelde* af te vaaren; doch wordt beſchooten en aangehouden, 250. Een Schip van *Oostende* zoekt na *Antwerpen* te vaaren, zulks verydeld, 254. Zie verder *Schelde*.

Artykelbrief, raakende den Oorlog ter Zee, keurt men noodig te veranderen, 98.

B.

BELGIOJOSO misnoegd, wegens de vrye ſchryfwyze, over de Eiſchen van zyne Majeſteit den Keizer, 316. Hoe beantwoord, 217.

Berbice. De Beſtuurders dier Volkplantinge vraagen om twee Fregatten, tot beveiliging, 144. Ongelegenheid, waar in veele Planters zich bevonden, 146.

Beſtaltbrief (Verſchillende gevoelens over den) van den Jaare 1579, 38.

BIGOT (Het Voorſtel om onder) een Huſſaaren Regiment op te rigten, ontmoet wederſpraak, 287.

BRUNSWYK, (De Hertog VAN) verdagt, zyne Hoogheid verhinderd te hebben in de Schikkingen op het zenden des Krygsvolks na de Grenzen, 218. Bezending uit Staaten van *Holland* deswegen, 219. Door zyne Hoogheid verontſchuldigd, 221.

Bruſſel, (Berigtſchrift des Hofs van) wegens het voorgevallene op het Dorp den *Doel*, 175. Beantwoord door de Staaten, 179. Oiſingen, wegens de oorzaak dier geſchillen, 181. Na-

der Berigtſchrift van 's Keizers wegen, 182. Beantwoord door de Staaten, 183. Het Hof van *Brusſel* ſpreekt op een hoogen toon over het Grondgebied, 184. De Keizer keurt het gedrag des Hofs goed, en bewilligt in eene Onderhandeling, 185. Gemagtigden door de Staaten benoemd, om de Grensſcheidingen te regelen, en de Geſchillen te vereffenen, 189. 'Er doen zich nieuwe bezwaaren van de *Oostenrykſche* zyde op, 190. Nieuwe klagten over de ſchending van 's Keizers Grondgebied, 191. Voorzorg daar tegen, 192. Vrugtlooze poogingen van verontſchuldiging, 192. Hoe 't zelve 't geval des Marktſchippers van den *Doel* op *Antwerpen* opgeeft, 196. Het levert nieuwe Bezwaaren in, 201. Inſchiklyk gedrag van hun Hoog Mogenden, *Ald.* Onze Gevolmagtigden komen te *Brusſel*, en worden vriendlyk ontvangen, 207 Voorſtellingen ten dien Hove, wegens het gebeurde op de *Schelde*, 253. en 258 Onze Gezanten van daar opontboden, 265.

Burgerwapening ten Platten lande van wegen de Hooge Overheid bevolen, 296. Schikkingen daar op gemaakt, 297. Bekendmaaking, wegens het oogmerk der Wapeninge, 299. Onrustige Beweeginen deswegen op veele Dorpen in *Zuid-Holland*, 300. Gaat in *Noord-Holland* geſchikter toe, 308. Ontmoet in *Gelderland*, *Utrecht* en *Overyſſel* veel wederſtands, 309. enz. Op welk een voet in *Friesland* toegeſtaan, 317. In *Stad en Lande* gaat het niet zonder ſtoorenis, 319. Onder de Geestelyken Voor- en Tegenſtanders der Burgerwapening, 320. Over de Wapening in de Generaliteits Landen, 391. Algemeene Aanpryzing van den Wapenhandel, 393.

C.

Calſant (Verlegenheid in) by het inneemen van drie Forten aan de *Schelde* door de *Keizerlyken*, 173.

CAPELLEN (ALEXANDER PHILIP VAN DER) by zyne Hoogheid verdagt, 89. Hy verdeedigt zich, 83 Openlyk als Verraader van den Prins beſchuldigd, 90. Dringt op zyne ontſchuldiging aan, *Ald.* Legt zyne Bedieninge als Kamerheer neder, en geeft zyne Verdeediging in 't ligt, 92.

——— TOT DE MARSCH zwaarigheden door hem gemaakt, op de Voorwaarden onder welken de Rhyngraaf VAN SALM, Volk voor den Staat wilde werven, 286. Hoe by den toeſtand van 's Lands Verdeediging afwaalt, 377. Hy raadt eene Be-

Bezending aan zyne Hoogheid aan, 381.
COEHOORN, Lof van dens Plan om *Staats-Vlaanderen* te verdeedigen, 346.

D.

Deventer, (Burger-gecommitteerden te) doen een Voorſtel ter afſchaffinge van de Militaire Jurisdictie, 40. Sterke taal door de Burgery gevoerd, over den ſtaat der Verdeediging des Lands, 363.
Doel (Geſchil over de Polderlaſten van den) 168. Wegens het begraaven van Soldaaten op het *Geuzenkerkhof*, was geene bepaaling gemaakt, 170. Een Soldaat uit *Liefkensbaek* aldaar begraaven, 171. Vreemde ontmoeting by die begraafenisſe, *Ald.* Het Lyk te rug gevoerd, en in de Gragt van *Liefkensboek* geworpen, 172. Berigtſchrift des Hofs van *Brusſel*, wegens het voorgevallene, 175.
Doopsgezinden, neemen deel in den Wapenhandel, 309.
Dordrecht (Oproerige Beweegingen in de Dorpen, rondsom) wegens de Wapening ten Plattenlande, 306. Hulpe daar tegen verleend, 307. Dankbetuigingen der Regeeringe aan de Schuttery en het Vrycorps, wegens het dempen van Oproer, *Ald.*
DÜSSEN (VAN DER) aanvaardt het Bevelhebberſchap van *'s Hertogenbosch*, 322.

E.

Engelſchen. Schets van hunne Magtvórderingen in de *Oost Indien*, 135. Hoe zeer zy op de Kust van *Guine* onzen Handel belemmerden, 142.

F.

Frankryk (De Koning van) tot Scheidsman, in de Geſchillen met den Keizer, door hun Hoog Mogenden ingeroepen, 223. De Keizer kan de Bemiddeling van *Frankryk* toeſtaan; doch oordeelt ze onnoodig, 232. Raadt onzen Staat tot Gemaatigdheid en Omzigtigheid aan, 245 De Staat vervoegt zich om hulp by *Frankryk*, 266. Handelingen aldaar over onze zaak, 268. DE VERGENNES ſpreekt ſterk ten onzen voordeele, 269. Brief des Konings aan den Keizer, wegens diens Visch van het Openen der *Schelde*, 270. *Frankryks* antwoord op de vraag om hulp, 280 Toezegging van twee *Observations Armeën*, 281.
Friesland. Het gebeurde aldaar omtrent den Hoogen Krygsraad, zie *Militaire Jurisdictie* De Staaten maaken op het Krygsweezen dergelyke Schikkingen als in *Holland*; 52. Raadpleeging over de Patenten, ſterke

te taal eeniger Ingezetenen, 54 Staatsbesluit deswegen, 56 Wat zy oordeelen over de klagten des Konings van *Pruisſen*, wegens de veron gelykingen, den Stadhouder aangedaan, 70. Het Hof Provinciaal doet den eisch van Meineed tegen L. J. J. Renders, 93. Deeze vervoegt zich by de Algemeene Staaten, 94. Gunſtige Raadſlag en Aanmerkingen daar op van het Kwartier *Oostergo*, 95. Hoe *Westergo*, *Zevenwouden* en de *Steden* dit in zagen. Beſluit, 96. Bezending van *Friesland* over de vermindering der Quota, 100. Doet weinig vrugt, 102. Beſluit om ſlegts tot zekeren tyd te betaalen, indien de verzogte Verligting niet kwam, *Ald.* Bedenkingen der Algemeene Staaten op dit Beſluit van *Friesland*, 103. *Friesland* volhardt. Voorſtel der Algemeene Staaten, tot het aanwenden van ſterker middelen, 106. Staaten van *Friesland* ſchryven aan zyne Hoogheid, 108. Antwoord van zyne Hoogheid, 109. Adres der Ingezetenen van *Friesland* aan de Staaten, 111. Adres der Ingezetenen van *Harlingen*, 116. Wat *Utrecht* wegens de Vermindering van *Friesland* Aandeel inbragt, 117. ——— Op welk een voet de Wapening ten Plattenlande aldaar wordt toegeſtaan, 317. Maatregels aldaar tot Verdeediging genomen, 384. Heeren daar toe benoemd, 385. Gedeputeerde Staaten weigeren, op 't Patent van zyne Hoogheid, een Regiment te laaten uittrekken, 386. Hoe men in dit Gewest over de voorgeſtelde Legerlasten dagt, *Ald.* Op welk een voet men daar in bewilligde, 387.

G.

Gardes (*Hollandſche*) gedeeltelyk na *Breda* gezonden, 218. De zwarigheid door Gecommitteerde Raaden deswegen weggenomen, *Ald.*

Gelderland wat men daar omtrent de Militaire Jurisdictie bepaalde, 44. Hoe men daar oordeelde, over een rondgaanden Brief van *Holland*, het Krygsweezen betreffende, 57. ——— De opſchryving tot den Wapenhandel, ontmoet 'er veel wederſtands, 309. Maakt zwarigheden omtrent de Petitie in Legerlasten, 376. Hoe Capellen tot de Marsch, 'er den Staat van 's Lands verdeediging afmaalt, 377. Hy dringt aan op eene Bezending aan zyne Hoogheid, 381. Beſluit over den Staat der Verdeediging, 382.

Generaliteit (Voorſtel over de Wapening der Landen in de) 391.

Gevaarts, (O.) tot Gemagtig-

tigde na *Brusſel* benoemd 189. Bedankt voor die post, 190.
Grenzen (De) in ſtaat van tegenweer gebragt 321.
Gernicheem, wat men daar te werk ſtelt tegen de oproerigheden der Boeren in de omliggende Dorpen, 302. 303.
Groningen, maakt eene nieuwe bepaaling omtrent den Eed des Krygsvolks, 57.
Goudriaan, Oproer daar geſtuit, 302.
Guine, (Welke belemmeringen de *Engelſchen* onzen Handel op de Kust van) toebragten, 142.

H:

Ham, (Het Kerſpel de) levert een Vertoog tegen de wapening ten Plattenlande, in, 311. Oproerige beweegingen aldaar, 317. 't Gedrag van den Scholtus, en wat daar over voorviel, *Ald.*
HEES, (VAN) Secretaris van den Raad van Staaten, op diens ontſlag aangedrongen, 361. Verzoekt en bekomt het, 361. 362.
Holland, (Raadpleegingen by de Staaten van) over het *Amſterdamſch* Vertoog wegens den Hoogen Krygsraad, 7. Zie verder *Militaire Juriſdictie*.
——— (Voorſlagen in Staaten van) op verſchikkingen in het Krygsweezen, 46. Bepaalingen ten dien opzigte, 48. Deelen aan de Bondgenooten dit Staatsbeſluit mede, 50. Gevoelen van *Holland* over de klagten des Konings van *Pruiſſen*, wegens verongelykingen den Stadhouder aangedaan, 70. Raadſlagen by de Staaten van *Holland*, wegens het aanſtellen van Beampten, die Regeeringsleden zyn, en het beëedigen der Inſtructien, 96. Staatsbeſluit daar uitgebragt wegens het herzien en veranderen der Quotas, 122. Hoe veel *Holland* doet voor de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, 137. 138. Bezending van zyne Hoogheid over het langzaam zenden van Krygsvolk na de Grenzen, 218. Gelastigden by *Holland* benoemd, om naa den Staat der Frontieren en Magazynen onderzoek te doen, by DU MOULIN, en VAN MARTFELDT, 326. Deeze beiden door den Raad van Staaten verboden opening te geeven, 327. Die twee Generaals in byzondere Beſcherming van de Staaten van *Holland* genomen, 327. De Raad van Staaten verantwoord zich by Hun Hoog Mogenden, 329. Verſlag door Gelastigden gedaan, 333. De Raad van Staaten levert eene *Memorie van Conſideratien en Elucidatien* by *Holland* in 359. Verbod in *Holland* om het Rapport der Gelastigden te verkoopen, 360. Misnoegen op den Raad van Staaten, 362.

Hoor-

Hoornaar, (Oproerigheid der Boeren te) wegens den Wapenhandel, 301.

J.

JOSEPHUS DE II. de gunstige gedagten, wegens dien Keizer verflaauwen, 166. Beginzel der onlusten tusschen hem en deezen Staat, 167. Vernieuwd bevel het betreeden van zyn Bodem aan vreemde Onderofficieren en Soldaaten verbiedende, 170. Drie Forten aan de *Schelde*, door de zynen ingenomen, 173. Nader berigt van zynen wege, 182. Keurt het gedrag des *Brusselschen* Hofs goed, en bewilligt in eene Onderhandeling, 185. Dingt na de vrye vaart op de *Schelde*, 193 Eischt voldoening wegens het voorgevallene, met een Marktschipper, en het wegneemen van het Wagtschip te *Lillo*, 199. Doet de Tolbarriere van den Staat wegneemen, 205. Zyne Vorderingen van onzen Staat, 207. *Nota* van Schuldvorderingen, 212. Gedagten over de Eischen des Keizers, 213. BELGIOJOSO misnoegd, wegens de vrye Schryfwyze, over de Eischen van zyne Majesteit, 115. Voorloopig antwoord van onzen Staat op de Eischen des Keizers, 224. De Keizer verklaart den minsten Aanval op zyn Grondgebied, voor een begin van vyandykheid te zullen houden, 225. Dat hy van zyne Eischen op *Maastricht* niet zou afzien, 226. Eischen op den Keizer, wegens eenige nog onafgeloste Geldopschietingen 227. Wederlegging van 's Keizers Tafereel, 228. Tegeneischen van Hun Hoog Mogenden, 229. Hy kan de Bemiddeling van *Frankryk* toestaan; doch oordeelt zé onnoodig, 232. Nieuwe Eischen, waarby hy op de vrye Vaart op de *Schelde* aandringt, 233. Hoe, by voorraad, door onze Ministers Plenipotentiarissen beantwoord, 236. Men besluit de Doorvaard by *Lillo* te beletten, 237. Beantwoording der nieuwe Eischen des Keizers, 238. Aandrang van 's Keizers Eischen, wegens de *Schelde*, 243. Een schot voor *Lillo* zou als een Oorlogsverklaaring worden aangemerkt, 245. Dit schot geschiedt, 251. De Keizer laat Krygsvolk na de *Nederlanden* trekken, 257. Ontbiedt zyn Gezant uit den *Haage* te rug, en besluit het schieten op zyn Vlag voor eene Oorlogsverklaaring te houden, 258. Antwoord der Staatsdienaaren te *Brussel*, *Ald.* Brief des Keizers Beschuldigingen tegen onzen Staat bevattende, 259. De Staten verdeedigen hun Regt op de *Schelde*, 262. Brief des Konings van *Frankryk* aan den Keizer, over diens laat-

laatſte Eiſchen en Raad tot nieuwe Onderhandelingen, 270. Oordeel van den Keizer deswegen, 272. Hy zet zyn geweldaadig oogmerk voort, 275 Schadeloosſtelling, wegens de Inundatien van wegen den Staat hem beloofd, in gevalle van vergelyk, 281.

Jurisdictie, (Het geſchil over de *Militaire*) komt weder ter baane, 4. Verroog der Stad *Amſterdam* tegen de Militaire Jurisdictie, 5. Raadpleegingen daar over by *Holland*, en beſluit daar mede overeenkomſtig, 7. Verbod om den Hoogen Krygsraad op het Grondgebied van *Holland* te houden, 8. Dit aan zyne Hoogheid bekend gemaakt, 9. Verdere ſchikkingen der Staaten van *Holland*. *Ald.* Brief des Stadhouders aan Staaten van *Holland*, 10. Zy volharden by het genomen Staatsbeſluit, 13 Zy doen het tegen den Raad van Staaten, en inde Steden geen ſtem in Staat hebbende, gelden, *Ald.* Gelastigden om over de Militaire Jurisdictie in *Friesland* te raadpleegen, benoemd 15. Schryven aan zyne Hoogheid deswegen, 16. Beantwoording daar van, 16. Afſchaffing des Hoogen Krygsraads in *Friesland*, 17. Schikkingen op het Militaire weezen gemaakt, 18. Een Reglement vervaardigd, *Ald.* Mislukte pooging om zyne Hoogheid daar over te ſpreeken, 19. Bekendmaaking der Afſchaffing aan zyne Hoogheid, *Ald.* Nadere ſchikkingen in *Friesland*, 20. Dit ſtuk in *Zeeland* onderzogt, 22. In de voorgeſlaagene ſchikkingen met den Stadhouder niet bewilligd. *Ald.* Beſluit van *Zeeland* omtrent de Militaire Jurisdictie, 24. De Eed voor de Krygslieden aldaar verbreed 26. Zyne Hoogheid, daar de toeſtemming des eerſten Edelen ontbrak, beſchreeven, 27. Weigerend antwoord des Stadhouders, 28. Staaten van *Zeeland* blyven by hun Beſluit, 29. Nader ſchryven van zyne Hoogheid, 32. De onafgedaane zaaken in *Zeeland* beſlist, 37. Volvoering dier Staatsbeſluiten, 39. Voorſtel der Burger-gecommitteerden te *Deventer*, om de Militaire Jurisdictie afteſchaffen, 40. Het ſtuk by Staaten van *Overyſſel* onderzogt, 41. Beſluit ter Affchaffinge, 42. Wat men in *Gelderland* bepaalde, *Ald.* *Stad* en *Lande* beſluit ter Afſchaffinge, 44. By hun Hoog Mogenden vernietigd, *Ald.* Berigtgeeving hier van door den Raad van Staaten, 45. Wat de Generaliteits Landen hier omtrent vorderden, *Ald.*

Ivoy. (P. H. J.) Bedenkingen van dien Heer in *Utrecht* Vroedſchap over 's Lands toeſtand, 389.

Voor-

Voorſtel van hem over de Wapening der Generaliteits Landen, 391.

K.

KEMP, (F. A. v. d.) Genoegenbetooningen hem beweezen wegens zyn *Magazyn van ſtukken tot de Militaire Jurisdictie*, betrekkelyk 33.

Keulen, (Overeenkomst van onzen Staat met den Keurvorst van) 276.

KREET, (H. A.) te *Moerkapelle* mishandeld, 303.

Krygsraad, (*Hooge*) zie *Militaire Jurisdictie*.

Krygsvolk (Beſluit by onzen Staat tot vermeerdering van) 265. Schikking om hetzelve te Lande voltallig te maaken, 284. Beraadſlaagingen over het aanſchaffen van ligt Krygsvolk, 285. Voorſtel van hun Hoog Mogenden, om met meerder ſpoeds meer Krygsvolk te krygen, 288. Beraamingen op de *Waldeckſche* en *Zwitzerſche* Regimenten, 289.

Krygsweezen (Voorſlagen in *Holland* op verſchikkingen in het) 46. Bepaalingen ten dien opzigte, 48. Staaten van *Holland* deelen aan de Bondgenooten het Staatsbeſluit mede, 50. Staaten van *Friesland* maaken dergelyke ſchikkingen als die van *Holland*, 52. *Zeeland* ſchryft zyne Hoogheid over de misbruiken in het Krygsweezen, 58. Antwoord van zyne Hoogheid op die Voorſtellen, 61.

KUIPERS, (*G*) Verzet zich tegen oproerige Beweegingen, 319. Staatkundige Belydenis door hem afgelegd, 320.

L.

LESTEVENON, (W. A.) tot Gevolmagtigde na *Bruſſel* benoemd, 189.

LEYDEN, (P. v.) tot Gevolmagtigde na *Bruſſel* benoemd, 191.

Leyderdorp, onrustige bewegingen aldaar, wegens den Wapenhandel, 300.

Liefkensboek. Het daar voorgevallene met een Soldaat op den *Doel* begraaven, 171. Zie verder den *Doel*. Gerugt wegens het aanhaaderen van Keizerlyk Krygsvolk na dit Fort. 202. 't *Bruſſels* Gouvernement betuigt niets kwaads bedoeld te hebben, 204. Geheel zonder Kanon, 357.

LILLO, (De Keizer vorderd het wegneemen van der Staaten Wagtſchip by) 199. Inſchiklykheid voor dien Eisch, het Wagtſchip verplaatst, 201. *Zeeland* vordert het wederplaatzen van het Wagtſchip, 237. De Inundatie by *Lillo*, veroorzaakt een valsch Krygsgerugt, 278.

LILLO, (*Oud*) een Fort zogenaamd geſlegt, 205.

Lugtbollen, in *Frankryk* uitgevonden, 159. Verbazende Lugtreizen daar mede ge-

gedaan, 160. Ook hier te Lande opgelaaten, *Ald.*

M.

Maatſchappy, (*Oost-Indiſche*) verlegen om Geld, 125. Geeft berigt van haaren toeſtand, 127. En verzoekt om veertien Millioenen, 130. Gunſtig verſlag eener Commisſie uit hun Ed. Groot Mogenden, 131. De Maatſchappy herhaalt haare klagten, 132. Dringt ze nader aan, 133. Buiten byſtand van *Holland* verlooren *Ald.* Gunſtig beſluit van *Holland* tot eene Geldleening, 137. *Holland* ſchiet één Millioen terſtond op, 138. Op welke voorwaarden de Algemeene Staaten vier Millioenen aan de Oost-Indiſche Maatſchappy uitreiken, 139. Eene Geldleening van acht Millioenen geopend, 140. Onderſcheide oordeelvellingen over de hulpbetooningen aan die Maatſchappy *Ald.*

Maatſchappy, (*West-Indiſche*) Verzoekt om byſtand in Schepen en in Geld, 142.

Maaſtricht (De Keizer betuigt van zyne Eiſchen op) niet te zullen afzien, 227. De Ingezetenen van eenige Landſtreeken gelast hun Graan en Vee na *Maaſtricht* te brengen, en onder welke Voorwaarden, 282. Prins FREDERIK VAN HESSENKASSEL aanvaardt 'er het Bevelhebberſchap, 321. Toerustingen ter Verdeedigiinge, 322. Van Geſchut en Oorlogsvoorraad genoegzaam voorzien, 358.

MACALESTER, (R.) Wat met hem in *Zeeland* gebeurde, en hoe door *Holland* opgenomen, 37, 38.

MAILLEBOIS, (De Graaf DE) tot Generaal der Infantery van den Staat aangeſteld, 291.

Marocco, (De Keizer van) zendt een Gezant, 150. Dezelve vertrekt met de verzogte Geſchenken., 151.

MARTFELDT, (VAN) Staatscommisſie by deeze Generaal om onderzoek te doen na den toeſtand van 's Lands Magazynen en Arſenaalen, 326. Door den Raad van Staaten verboden des Opening te geeven, 327. In byzondere Beſcherming van hun Ed. Gr. Mogenden genomen, 328. Verſlag van 't geen Gelastigden uit hem verſtaan hadden, 333. Nader verſlag door hem gegeeven, wegens het gebrek aan Geſchut en Ammunitie, 356.

MAXIMILIAAN (De Aartshertog) wordt gezegd, verſcheide Schansſen onzes Lands, onbekend, bezigtigd te hebben, 368.

Moerkapelle, verregaande Ongeregeldheden daar gepleegd by de Wapening, 303.

MOSSEL (Zeggen aan den Generaal) toegeſchreeven, wegens het ontzien der *Engel-*

Schepen in de *Oost-Indiën*, 135.

MOULIN (Du) door drie Pensionarissen onderhouden over den staat van 's Lands Verdeediging, 323. Geeft een allerongunstigst Verslag, 324. Betuigt deswegen meermaalen Voorstellen gedaan te hebben, 325 Door den Raad van Staaten verboden verdere Openingen te geeven, 326. Ih byzondere Bescherming van hun Ed. Gr. Mogenden genomen, 327. Op welk een voet hy vryheid kreeg van den Raad van Staaten, 331. Kort berigt van 't geen hy, wegens de Versterking van *Staats Vlaanderen*, hadt voorgedraagen, 345. Wat hy omtrent de andere Frontieren gedaan hadt, 353. Hy ruimt het denkbeeld der groote Kosten uit den weg, 355.

N.

Nevel (Berigt van een zwaaren en langduurigen) 152. Ongegronde verbeeldingen wegens de Oorzaak, 153. Beschryving van dit Verschypzel, en deszelfs Uitwerkingen, 154. Vermoedelyke Oorzaak, 156.

O.

Oostende, een Schip wil van daar de *Schelde* opvaaren; zulks verydeld, 254. Zie verder *Schelde*.

Overysſel schaft de Militaire Jurisdictie af, 40. 42. Hoe eenigen daar de Opschryving tot de Wapening ten Plattenlande tegengingen, 311. Opheldering der Staaten, tot het wegneemen der gwaarigheden, 315. Hoe men in *Deventer* en *Zwolle* klaagde, over den slegten staat der Verdeediging van *Overysſel*, 362. 367.

P.

PAEST (Wat. met eenige Compagnien van) in *Zeeland* voorviel, 37.

PERRÉ (P. E v. D.) tot Gevolmagtigde na *Brussel* benoemd, 190.

Pruissen (De Koning van) beklaagt zich, over 't geen den Stadhouder wordt aangedaan, 66. Gevoelens eeniger Gewesten daar over, 70. Onderscheide denkbeelden over de hulpe van *Pruissen* in den Keizerlyken Oorlog, 275.

Q.

Quota, Bezending van *Friesland* deswegen, 100. Zie wegens het verder daar over voorgevalle *Friesland*.

R.

Raad van Staaten verbiedt DU MOULIN en VAN MARTFELDT aan Staaten van *Holland* Opening te geeven, 327. Verantwoording des Raads by hun Hoog Mogenden, 329. Levert eene *Memorie van Consideratiën*

tien en Elucidatien by Staaten van *Holland* in, 359. Wat deswegen te doen viel, 360. Misnoegen op den Raad van Staaten, 362. 366.

RENGERS (LAMORAAL JOACHIM JOHAN) tegen hem, door 't Hof Provinciaal van *Friesland*, den Eisch van Meineed gedaan, 93. Hy vervoegt zich by hun Hoog Mogenden, 94 Gunstig Besluit. Aanmerkingen daar op van *Friesland*. 95.

Rotterdam, onrustige Beweegingen op den 8. Maart aldaar, 74. Aan het Zakkendraagers Gilde het gebruik van vier Eerepoorten toegestaan, 76. Wat deswegen tusschen twee Burgemeesteren voorviel, *Ald.* Geldafpersingen en woeste Vreugdebedryven, 79. Optocht aldaar der Scheepstimmerlieden, 81. Hooggaande Ongeregeldheden, 81. Hoe het gegaan was met het neemen van voorzorgen daar tegen, 83.

Rusland (Pooging om Ontheffing van Lasten in den Koophandel op) 147.

——— (De Keizerin van) wil de Onderhandelingen der Staaten met den Keizer hervat hebben. Nadere onderrigtingen haar gegeeven, 273.

S.

SALM (De Rhyngraaf VAN) zyne voorslagen, om Krygsvolk aan te werven, ontmoeten geene volkomene goedkeuring, 286. Werft in *Pruissen*, 287. Doet een Voorslag om *Meklenburgsche* Troepen aan te neemen, 288.

Schelde (De Keizer dingt na de vrye Vaard op de) 193. 't Voorgevallene met den Marktschipper van den *Doel* op *Antwerpen*, 194. Hoe het Hof van *Brussel* dit opneemt en voorstelt, 196. De Keizer eischt Voldoening, en de wegneeming van het Wagtschip te *Lillo*, 199. Dringt op de vrye Vaard op de *Schelde* nader aan, 233 Hoe dit, door de Ministers Plenipotentiarissen, by voorraad, wordt beantwoord, 236. Men besluit de Doorvaard by *Lillo* te beletten, 237. Beantwoording der Staaten van den Eisch op de vrye Vaard op de *Schelde*, 238. Aandrang van 's Keizers Eischen, wegens de *Schelde*, 243. Voorzorgen by de *Schelde* gedraagen, 246. Wie voornaamlyk die Rivier voor den Keizer wilden geopend zien, 247. Voorzorg van den Staat om op de *Schelde* alle Vyandlykheden te myden, 248. Zy blyven nogthans op hun Regt aandringen, *Ald.* Een Schip van *Antwerpen* de *Schelde* willende afzeilen, beschooten en aangehouden, 249. Te laat gekomen last om niet

niet te vuuren, 251. Dit Schip onder Voorwaarden weder ontſlaagen, 252. Voorſtellingen aan het Hof van *Brusſel* over dit voorval, 253. Het beſtaan om van *Oostende* de *Schelde* op te vaaren, verydeld, 255. De Keizer houdt dit ſchieten voor eene Oorlogsverklaaring, 258. Wat onze Gezanten te *Brusſel* deswegen antwoorden, *Ald.* Zyn Eisch op de vrye Vaard op de *Schelde* nader aangedrongen, 260. De Staaten verdeedigen hun Regt, 262. Met welk een oog men in *Frankryk* het Openen der *Schelde* inzag, 269. Wat de Koning van *Frankryk* deswegen oordeelde, 270. Voorzorgen van Verdeediging op de *Schelde*, 279. Verkwikkingen in de Schanſen aan de *Schelde* gezonden, 322.

SHWEINITZ (A. VAN) last door hem gegeeven, wegens het begraaven van een Soldaat in 't Dorp den *Doel*, 171. Wat by die Begraafenis gebeurde, *Ald.* In zyne Posten geſchorst, 185. De Keizer is voldaan over diens Arrest, en verzoekt zyn Ontſlag, 115. Ontſlaagen; bedenkingen daar over, 188.

Staats Vlaanderen (Berigt van 't geen de Generaal DU MOULIN, wegens de Verſterking van) hadt voorgedraagen, 345. Lof van COEHOORNS Plan deswegen, 346. Met hoe veel Manſchap te verdeedigen, 347. Gebrek aan Krygsbehoeftens aldaar, 357.

Stad en Lande ſchaft de Militaire Jurisdictie af, 44. Wat men daar oordeelt over de klagten des Konings van *Pruiſſen*, wegens de verongelykingen den Stadhouder aangedaan, 71. 't Gevoelen van *Stad en Lande* over het verminderen der Quota van *Friesland*, 120.

——— De Wapening ten Plattenlande gaat niet zonder ſtoorenis toe, 319. De Staaten weigeren, de Ruitery en het Voetvolk te laaten trekken, 367. Hun ſchryven, wegens den ſtaat der Verdeediging van hun Gewest, aan hun Hoog Mogenden, 369. Aan den Raad van Staaten, 373. Onaangenaame Briefwiſſeling, *Ald.* Stemt in de Legerlasten, 375.

U.

Uitvoer van Oorlogstuig, Eetwaaren en Beestenvoeder, na de Keizerlyke Landen, verboden, 282.

Utrecht ſtemt in de Vernietiging van den Hoogen Krygsraad, 44. Hoe men daar oordeelde, over een rondgaanden Brief van *Holland* het Krygsweezen betreffende, 57. Wat *Utrecht*, wegens het verminderen der

der Quota van *Friesland* inbragt, 117.

Utrecht. De Wapening ten Platteulande gaat 'er niet zonder tegenstribbelen toe, 370. Bewilligt in de geëischte Legerlasten, 388. Bedenkingen over 's Lands toestand in de Vroedschap te *Utrecht* door P. H. L. Ivoor ingebragt, 389. Voorstel van dien Heer, over de Wapening in de Generaliteits Landen, 391.

——— (Te) houdt het Vryvolk, op den Jaardag van zyne Hoogheid, de wagt, en 'er valt niets voor, 87.

V.

Verdeediging deezes Lands, hoe dit eigen aart daar toe geschikt, 322. Waar aan het verzuim door Gelastigden van *Holland* word toegeschreeven, 333. enz. Ontwerp van een Brief deswegen aan de Bondgenooten, 343. Nadere Berigten, wegens den staat van 's Lands Frontieren, 345. Hoe groot het gebrek was aan Geschut en Ammunitie, 356. Sterkte dair wegens den staat der Verdeediginge te *Deventer* gevoerd, 362. Als mede te *Zwolle*, 367. Wat *Stad en Lande* deswegen schryft aan hun Hoog Mogenden, en aan den Raad van Staaten, 369. Hoe CAPELLEN TOT DE MARSCH dezelve afmaalt, 377. Besluit van *Gelderland* deswegen, 383. Maatregels daar omtrent in *Friesland* genomen, 384.

VERGENNES (De) spreekt sterk ten onzen voordeele aan het *Fransche* Hof, 268.

Vuurbal (Aanmerkelyke) in de Lugt gezien, 158. De Snelheid van deszelfs loop, 159.

W.

Wapening (Voorstel over de) van de Generaliteits-Landen, 391. Sterke aanpryzing van de Wapening in 't algemeen, 393. Zie verder *Burger-Wapenhandel*.

WASSENAAR (De Luitenant Adm. VAN) doet een Aanspraak uit naam der Zee-Officieren aan zyne Hoogheid, 72.

WEILBURG (De Prins van NASSAU) wil zyne Krygsposten nederleggen; doch staakt dat opzet, 93. Nz *Maastricht* de plaats zyns Bevelhebberschaps opontboden, 222 Doet afstand van zyne Krygsampten, 290.

WILLEM de V. Wat hy aan de Leden van den Hoogen-Krygsraad berigt naa het genomen Besluit van *Holland* deswegen, 9. Schryft daar over den Staaten, 10. Zie verder *Militaire Jurisdictie*. Zyne handeling met *Friesland* deswegens, 16. Zie *Militaire Jurisdictie*. Geschil tusschen hem en Staaten van *Zeeland* over de *Militaire Jurisdictie*, 22. Zie verder *Militaire Jurisdictie*. Staaten van *Zeeland* schry-

ſchryven hem over de Misbruiken in het Krygsweezen, 58. Antwoord van zyne Hoogheid op die voorſtellen, 61. De Koning van *Pruiſſen* doet een vertoog ten zynen voordeele inleveren, 66. Gevoelens eenige Gewesten daar over 70. Hoe begroet, door den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, 72. Hoe zyn Jaardag te *Amſterdam*, en in den *Haage* gevierd werd, 74. Hoe te *Rotterdam*, 76. Houdt A. P. v. D. CAPELLEN verdagt, en ſchryft de beweegenisſen tegen hem aangevangen aan de Familie der VAN DER CAPELLEN toe, 89. Zie verder A. P. VAN DER CAPELLEN. Handelingen van Zyne Hoogheid met *Friesland*, over de Quota. Zie onder *Friesland*. Zendt Volk na de meest blootgeſtelde plaatſen in *Brabant* en *Vlaanderen*, 218. Bezending van *Holland*, over het langzaam zenden van Krygsvolk na de Grenzen, *Ald.* Zyne verantwoording, 219. Biedt de Krygsbevelhebbers en het Krygsvolk op, 22. Wat hy ter verſterking van de *Willemſtad* gedaan hebbe, 359. Op *Friesland* geſtoord, over het weigeren van een Patent, 386.

Willemſtad de Vestingen daar van door WILLEM DEN V. in goeden ſtaat gebragt 359.

Z.

Zaan (In de Dorpen aan de) gaat de Wapening geſchikt toe, 308. Getal der daar uitgeloote Manſchap, 309.

Zeeland, wat daar over de Militaire Jurisdictie te doen viel, en het geſchil met zyne Hoogheid deswegen. Zie *Militaire Jurisdictie*. Schryft aan zyne Hoogheid over de Misbruiken in het Krygsweezen, 58. Door zyne Hoogheid beantwoord 61. *Zeelands* begrip wegens het verminderen der Quota van *Friesland*, 121.

Zwolle (Verzoekſchrift der Burgerye te) wegens den ſtaat der Verdedeginge des Lands en van hun Gewest, 367.